

VARGA GÁBOR

CONFESSIONIS

VARGA GÁBOR

CONFESSIONIS

Riport

2013

Nagyvárad

© Varga Gábor, 2014

Szerkesztette: Szűcs László

Descrierea CIP a Bibliotecii
Nationale a României

VARGA, GÁBOR

Confessionis /

Varga Gábor;

red.: Szűcs László – Oradea:

Riport, 2014

ISBN 978-606-8621-03-6

I. Szűcs, László (red.)

821.511.141-94

ISBN 978-606-8621-03-6

Ajánló sorok

Ez az összeállítás egy, a Történelem fura fintora révén magas román közméltósági tisztségbe juttatott – ha úgy tetszik: „Bukarestbe száműzött” – nagyváradi magyar értelmiségi írásba foglalt tépelődéseit, tünődéseit, vallomásait, vergődéseit tartalmazza. Egy olyan furcsa egyveleg, amelyben nyomdafestékbe próbáltam menekíteni az elmúlt tizenöt esztendő során általam megélt apró (és nem csak apró!) sikereinek lélekmelengető emlékét éppúgy, mint ahogy meg akartam őrizni a felejtés zúzóalmától a bizony nemegyszer reázmúduló csúfos kudarcok és kisiklások katartikus hangulatát is. Egy olyan gyűjtemény, amelyben egyformán megtalálhatóak az elmúlt másfél évtized napos és árnyas oldalai, az önfeledt kacagások percei éppúgy, mint a kétségbeesett imádkozások elkeseredett pillanatai...

Az Állami Találmányi- és Védjegyhivatal élén eltöltött csaknem tizenöt esztendő életem egyik legbonyolultabb, embert próbálóbb, legsikeresebb és legtragikusabb korszaka volt. Hiszen mindennap vizsgázni kellett egyrészt mint intézetvezető az előtted álló nem csekély szakmai kihívások özönében, másrészt egy pillanatra sem feledkezhettem meg annak a közösségnek a sorsáról sem, ahonnan vétettem. Egyformán ott kellett lenni teljes lelki intenzitással ezekben az években Bukarestben (vagy Münchenben, Genfben, esetleg épp Alicantén), mint ahogy lélekben minden este kötelező módon végig kellett sétálni a Sebes-Körös partján, s be kellett kukkantani feltétlenül a

Csengery utcai otthon falai közé is. Egyidejűleg kellett felvállalni az országos iparjogvédelmi politikaért felelős román kormányfőhivatal vezérigazgatójának és a közössége irányában mindvégig elkötelezett erdélyi magyar értelmiséginek a szerepkörét. Nem volt könnyű feladat! Sokszor bizony iszonyatosan nagy árat kellett fizetni minden kicsi előrelépésért!...

De talán mégsem volt hiába! Mindent végiggondolva és megfontolva, talán-talán mégiscsak megérte.

Ennek a tizenöt esztendőnek a legemlékezetesebb pillanatait eleveníti fel ez a kötet.

VARGA GÁBOR

Nagyvárad, 2013. szeptember 24-én

Confessionis I.

Bukaresti irodában

1. Államtitkári mérleg

Szeptember 17-én lesz fél esztendeje annak, hogy Victor Ciorbea miniszterelnök március 13-án (pénteken!) aláírt Határozata alapján – Niculescu Antal és Lányi Szabolcs államtitkár kollégák biztató segítségével (mindmáig hálás vagyok nekik ezért a vegyészmérnöki szolidaritásért!) – átvettem a kormánystruktúra egyik legutolsó (amúgy másfél esztendeje betöltetlenül hagyott) államtitkári tisztségét és huszonhárom éves kutatómérnöki státuszomat sutba dobva az iparjogvédelem egyetlen országos hatáskörű államigazgatási szervének a vezérigazgatójaként azóta egy teljesen új, általam ez idáig meglehetősen felületesen ismert szakma mindennapos kihívásaival, buktatóival birkózom. Ma már elárulhatom: kinevezésem után hosszú-hosszú heteken át kísértett álmatlan éjszakákon keresztül a vissza-visszatérő önvád és szemrehányás: vajon nem-e volt a részemről megbocsájthatatlan felelőtlenség engedni az RMDSZ országos vezetése (név szerint Takács Csaba ügyvezető elnök) jószándékú noszogatásának, s beleugrani, idestova ötvenéves fejjel, ebbe a kiszámíthatatlan kimenetelű „kalandba”? Nem bizonyul-e majd túlon túl nagyra az a kalap, amelynek a viselését magamra vállaltam? Mert bizony a beiktatásom után nagyon hamar rá kellett döbbernem arra a kőkemény valóságra, hogy a szépen csengő „államtitkár rangú vezérigazgató”-i titulus mögött egy szigorúan szakmai szempontok szerint megszervezett struktúra működtetésének – hatékony működtetésének! – az imperatív-

vusza létezik, s ahol bizony az ott tevékenykedő, nagyon komoly felkészültséggel rendelkező, idegen nyelveket szinte anyanyelvi szinten beszélő műszaki grémium elvárásai a habozást, a dadogást, a döntés-halogatást nehezen bocsájtják meg. Különösen nehezen akkor, ha az egy kívülről rájuk telepített, a szakmát éppencsak felületesen ismerő, a román szakterminológiával meglehetősen bizonytalanul birkózó intézményvezető által követődik el. Nem is beszélve közben a nemzetközi kapcsolatok mindennapos kihívásairól, az európai jogharmonizáció egyre erősödő kényszeréről, az integráció egyre keményebben számonkért követelményrendszeréről. Itt bizony tanácstalanul tapogatózni, felelősséget elhárítva vállalat vonogatni – egyszerűen „híjával találtatni” – enyhén szólva nem ildomos. Különösen nem, ha az újonnan kinevezett intézményvezető egy kisebbségi érdekvédelmi szervezet tisztségviselőjeként tökéletesen tisztában van azzal, hogy minden döntésével (és minden esetleges tévedésével) az őt kiválasztó közösség – nevezetesen a romániai magyarság – mérettetik meg... A felelőség súlya és nagysága így bizony csak meghatározódódik!..

Post festum: azóta megtanultam azt is, hogy a múltat firtatni immár teljesen felesleges időpocséklás, és az önmarcangoló „jól tettem-e?” helyett sokkal, de sokkal egészségesebb, ha a holnap-holnapután mindennapos kihívásaira – mert, hála Istennek, van belőlük bőven elég! – próbálom koncentrálni minden maradék energiámat és tudásomat... Amíg itt szükség van rám! S amíg szüksége van az erdélyi magyarságnak arra, hogy a Hatalom különböző végrehajtó intézményeiben az őt képviselni tudó és akaró szakemberek ott legyenek...

Hat hónap egy intézmény életében nem nagy idő – hiszen a bürokrácia tehetetlenségi eggyütthatóit ismerve bizony hosszú

hetekbe-hónapokba kerül, amíg valamely változtatási szándék helyessége vagy helytelensége ellenőrizhetővé válik. Épp ezért nehezen tudom eldönteni, lemérhető-e már az RMDSZ Operatív Elnökségének ama bizonyos március eleji döntésének a helyessége, amellyel a Szövetség szerény személyemet jelölte az Állami Találmányi és Védjegyhivatal vezérigazgatói tisztségébe. Nem az én tisztem az sem, hogy eldöntsem, jó volt-e az, hogy ezt a fontos kormányhivatalt éppen egy nagyváradi magyar ember foglalja el. Egy tény: amíg ott vagyok – legyen az az idő még két hét, két hónap, vagy éppenséggel még két esztendő – minden reggel nyolc órakor azzal a tudattal lépek az Egyetem tér tőszomszédságában lévő kormányhivatal épületébe, hogy én ott valakiket képviselek. Valakiket, akik – merem remélni – mindmáig bíznak bennem. Valakiket, akik közé – amikor lejár a megbízatásom – boldogan jövök majd haza...

(Bihari Napló, 1998. szeptember 23.)

Bukaresti irodában

2. Levél haza

(a *Péntek esti szabadságunk* könyvbemutató váradi közönségéhez)

Kedves otthoniak!

Amikor alig hat napja a *Bihari Napló* szerkesztőségében Gitai Pista barátom jellegzetes széles mozdulatával előkotorta a titkárság egyik íróasztala alól az Ady-kör történetének alig néhány perccel azelőtt a nyomdából áthozott példányait, egy nagyon nagy elégtétel-érzés töltött el. Bizony tartoztunk ezzel a kötettel Váradnak, tartoztunk a magyarságnak (hirtelen nem talállok más szót, pedig de sokan lejáratták már!) – és tartoztunk nem utolsó sorban önmagunknak is. Hiszen ez a vallomás-gyűjtemény a mi szabadság-álmunkról szól, arról a csodálatos erjedésről, ami ott és akkor, azokon a cigarettafüstös, rosszul világított stúdiótermi üléseken bekövetkezett. Azokról az együttálmodozásokról – s heves „kinyírásokról” –, amelyeknek egyetlen célja a „gyönyörűeket írni” kényszerének a környező világgal szemben történő minél teljesebb kiélése volt. Azokról a heves, s nemegyszer indulatos egymásnak-feszülésekről, amelyek révén azonban egy szinte már-már egyértelműen leírt provinciális városban porondra lépett az erdélyi magyar irodalom egy nem remélt utánpótlása – s amely révén ugyanakkor (és a magam részéről ezt tartom a legfontosabbnak!) egy olyan minőségi közéleti találkozóhelyet sikerült a Sebes-Körös partján meghonosítanunk, melynek emléke mindmáig kísért.

Szerettem volna ma odahaza lenni! Szerettem volna beülni a régi, remélem nagyszámban egybegyűlő barátaim közé, leülni a kispadra (vagy akár a földre), s egy kicsit újra megmárkózni abban a sajátosan egyedi falkaszellemben, amelynek a hangulatát azóta is visszasírom!... Mert ha valamit igen, az egymásra-figyelést, az egymás számontartását és segítségét azt csak megtanultuk azokban az ordas időkben.

A Sors azonban másképpen rendelte. Itt ülök a híres-hírhedt Egyetem-tértől alig száz méternyire, megpróbálván tisztességgel helytállni azokban az új kihívás-özönökben, amelyek óráról-órára reám zúdulnak, kénytelen vagyok megbarátkozni azzal az elfogadhatatlan gondolattal, hogy az Ady-kör e megérdemelt ön-ünnepén én bizony csak lélekben leszek jelen. Ajtó nyílik, telefon cseng, szinte nincs egy nyugodt pillanatom (e sorokat is kapkodva írom!), de ahogy mozdul az óramutató, gondolataim egyre inkább hazaszállnak. Nagyon nehéz ma itt ülni!

Az Ady-kör ugyanis – az én Ady-köröm! – számon kéri majd minden tévedésemet. S ez így rendjén való.

(Bukarest, 1998. május 6-án du. 6 óra 5 perckor)

3. Mitől nyugodt a Rolls-Royce álma?

Bukarest szívében, az egyetemtől néhány lépésre, egy rég ki-múlt bank tekintélyt parancsoló épületében működik az ország egyedülálló iparjogvédelmi intézménye: az Állami Szabadalmi- és Védjegyhivatal, román kezdőbetűi alapján ismertebb nevén OSIM. Itt jegyeztetik be hazai és külföldi feltalálók a szabadalmukat, üzletemberek, cégek, pártok, kiadók, művészek a védjegyeiket. Ennek a hivatalnak köszönhető, hogy a Rolls-Royce gazdái nyugodtan alhatnak, mert a Dacia vagy ARO nem utánozhatja le autójuk jellegzetes „Akropolisz-homlokzatát”, de nincs oka idegeskedésre az RMDSZ-nek sem, mert tulipánja védett jelkép lévén, engedélye nélkül senki sem használhatja díszítőelemnek vagy ellen-propaganda céljára. A komor épület jellegzetesen a két világháború között született alkotás: szűk folyosókkal, benyílókkal, de tágas, diófurníros irodákkal. A tudósok és üzletemberek világától távol élő vendég megilletődve lép az előcsarnokba, olyannyira, hogy mikor közeledik valaki, fejéhez kap, nehogy kalap legyen rajta, mert hátha a rák, az AIDS ellenszerének vagy éppenséggel az örökmozgó feltalálójával hozta össze a véletlen szerencse. A hivatal vezérigazgatója másfél év óta Varga Gábor. Nagyváradon született 1948-ban. Mint a váradiak általában, nagy lokálpatrióta volt, úgy tervezte, hogy az öt temesvári egyetemi évet leszámítva, itt tölti majd le az egész életét. A vegyészmérnöki államvizsga után nyomban vissza is tért szülővárosába, ahol előbb a timföldüzemben dol-

gozott, majd a bukaresti Lakk- és Festékipari Intézet váradi ki-
rendeltségén átváltott a kutatómunkára. Közben íróként is is-
mertté vált, eddig három prózakötete jelent meg. 1989 decem-
berében az RMDSZ helyi szervezetének egyik alapítója, hét
éven át megyei elnöke volt és lenne ma is, ha kereken ötven-
éves korában nem jön életének váratlan nagy fordulata.

*Hogyan történt a nagyváradi kutatómérnök kinevezése az Álla-
mi Szabadalmi és Védjegyhivatal vezérigazgatói székébe?*

1998. március 12-én egy szakmai tanácskozásról kihívtak, hogy
telefonon keres Kolozsvárról Takács Csaba, az RMDSZ ügyveze-
tő elnöke. Közölte: a Szövetség vezetősége úgy döntött, hogy a
nekünk leosztott Szabadalmi Hivatal vezetésével engem bíz meg,
csomagoljak, mert holnap reggel vár a miniszterelnök. A megle-
petéstől nem tudtam szóhoz jutni, de reggel Bukarestben, a kor-
mányépületben voltam. Victor Ciorbea kezét nyújtott s megkér-
dezte, hogy mikor veszem át a tisztséget. Gondolkozni kezdtem,
hogy majd a nyáron, miután otthon mindent elrendezek, de ő már
válaszolt is saját kérdésére: akkor hétfő reggel. Két hét múlva
Victor Ciorbeát leváltották a kormány éléről, amit ő már előre tu-
dott, ezért nagy hatással volt rám a nyugalma, kiegyensúlyozott-
sága, ahogy beszélt. Ide kerültem tehát, egy kulcsfontosságú kor-
mányhivatal élére, de csak most, másfél év után kezdek egyenes-
be jönni. A családom Váradon maradt, volt tehát időm önképzés-
re: munkaidő után szorgalmasan tanultam az új munkakört, ren-
geteg információ zúdult rám, hiszen egy százéves intézmény
munkáját kellett megismernem, ezzel párhuzamosan az iparjog-
védelem európai történelmét is, ami több évszázadot jelent. Ma
már annyit elmondhatok, van rálátásom a pászmára.

Ha már a történelem is szóba került: mióta létezik iparjogvédelem?

Hogy hazabeszéljek: Erdély területén visszamehetünk 1291-ig, amikor az ausztriai Eisenwürtzből Torockóra telepített iparosoknak királyi rendelet adott kizárólagos jogot arra, hogy vasércet kitermeljenek és feldolgozzanak. Kétszáz év múlva a beszercei kovácsok számára kibocsájtott adománylevél hatalmazta fel őket, hogy fejszét és egyéb vaseszközöket állítsanak elő, 1573-ban pedig Szeben városa kapott szabadalmat papírmalom működtetésére... Európában elsőnek az 1474-es Velencei Dekrétum szabályozta a szabadalmak ügyét olyan alapelvekkel, amelyek közül sok ma is érvényes, mint például a találmány védelme minden másolási szándék ellen. A kimondottan iparjogvédelmi, tehát nemcsak a találmányok, hanem a tágabb értelemben vett szellemi alkotás védelmét szolgáló törvények a 19. században kezdtek megszületni. Romániában 1879-ben lett hatályos az első védjegy törvény, 1906-ban pedig az első szabadalmi törvény. Az ezt követő összes vonatkozó jogi dokumentum tanulmányozható a könyvtárunkban. De őrizzük a szabadalmakat is: például pontos képet tudunk nyújtani, milyen találmányokat alkalmaztak német cégek a királyi Románia vasútépítésében.

Hogyan mutatná be olvasóinknak a mai hivatal?

Hivatalunk a szellemi magántulajdont védi ugyanúgy, ahogy a telekkönyv a földtulajdont, ilyen értelemben a 21. századnak is dolgozunk. Az iparjogvédelem az 1883-as Párizsi Egyezmény óta minden országban az állam szuverén feladata, így van ez Romániában is. Az 573/1998-as számú kormányhatározat hivatalunkat közvetlenül a kormánynak rendelte alá. Az iparjogvéde-

lem egyetlen országos hatáskörű szerveként tevékenységi keretét a hazai jogszabályok, és a Románia által aláírt vonatkozó nemzetközi megállapodások és egyezmények határolják be. Sokan úgy tudják, hogy csak találmányokkal foglalkozunk, de ez csak az egyik – igaz, nagyon fontos – területünk: 1998-ban 1818 szabadalmat adtunk hazai és külföldi kérelmezőknek. De külön igazgatóságunk foglalkozik a védjegyek és a földrajzi árujelzők, valamint az ipari minták lajstromozásával. Munkatársainknak napra kész jogi és műszaki ismeretekkel kell rendelkezniük, hiszen az iparjogvédelmi törvényalkotás az európai jogharmonizáció érdekében állandó változáson megy át.

Hogyan fest az „üzemszervezésük”?

Kétszáznyolcvan fős közösségünk munkáját több igazgatóság irányítja, beleértve az adminisztrációt, pénzügyeket, külföldi kapcsolatokat, dokumentációt, irattárat, műszaki szolgálatot, nyomdát. Ha mindezt leszámítjuk, marad a két tulajdonképpeni „termelő-egység”, azaz igazgatóság, egyik a találmányi szabadalmakkal, másik a védjegyekkel és ipari mintákkal foglalkozik. Minden igazgatóság több alegységből áll: a találmányin például négy szolgálat létezik: vegyészet-gyógyszerkémia, mechanika, villamosság, könnyűipar-mezőgazdaság. Mindkét igazgatóságon működik egy szűrő, hogy az eleve reménytelen „találmányokat” ne engedje be a „technológiai folyamatba”.

Milyen találmányt lehet reménytelennek tekinteni?

Például az „örökmozgót”. Mikor az első ilyen bejelentővel találkoztam, elcsodálkoztam, hogy még mindig van belőlük, de a

kollegáim nevettek, mert ők már megszokták, hogy rendes időközben feltűnik egy-egy világmegváltó. Én a másfél év alatt, amióta itt vagyok, négy ilyen kérelmezővel találkoztam, aki vagy onát, családja pénzét az örökmozgó feltalálására költi. Meltók a rokonszenvünkre is ezek az emberek, mert a mészaki haladást sokszor az ilyen „szent örültek” lendítették előre.

Az örökmozgó feltalálói milyen választ kapnak a hivatalától?

Szabályos átiratban közöljük velük, hogy szabadalmazásra benyújtott elképzelésük ellentmond a fizika és a mészaki tudományok alapelveinek.

Milyen lehetőségeik vannak megállapítani, hogy egy bejelentett szabadalom eredeti, vagy lopott ötlet?

A dokumentációnkat százhatvan számítógép segíti, ezen kívül a világból naponta átlag ezer szabadalom leírása érkezik be, jelenleg tizenhatsz millióra rúg a „készletünk”. Ha valaki például új lézerekre kér tőlünk szabadalmat, gombnyomásra megkapjuk a világszerte eddig szabadalmazott lézer-eszközök leírását, és ha ez a kés szerepel köztük, a „szerző” ügye reménytelen.

A benyújtott kérések alapján hogyan érzékeli: merre fejlődik a tudomány?

A vegyipar, a biológia, a biokémia világából jön a legtöbb külföldi bejelentés, ugyanez a helyzet Romániában is. A genetika olyan területeket nyitott meg a kutatás számára, amelyek mai ismereteink birtokában beláthatatlanok.

Ha életképes a találmány, átlagban mennyibe kerül a szabadalmaztatás?

Román állampolgárnak, intézetnek, vállalatnak a külföldi árfolyam töredékébe, ami lehet hat-hétmillió lej, de ez csak elméletben, ugyanis számukra olyan állami kedvezmények vannak érvényben, hogy gyakorlatilag ingyen kapnak jogvédelmet. Bevételünk zömét a külföldi szabadalmak, a multinacionális cégek védjegyeinek biztosítása adja. Az elmúlt évben például 6822 védjegybejegyzési kérést iktattunk külföldiektől. Itt jelezném, hogy román állampolgár csak azután kérhet külföldön szabadalmat találmányára, ha azt előzőleg nálunk bejegyeztette.

Hogyan látja a román iparjogvédelem nemzetközi megítélését?

A testvérintézményekkel felhőtlen az együttműködésünk, bízunk bennünk. Ezt bizonyítja, hogy növekvőben a külföldi igénylőknek kibocsájtott szabadalmaink száma: '92-ben 142, '98-ban 221 volt. A bejegyzett ipari minták száma 4216-ról 6822-re növekedett. Mindennél többet mond azonban az, hogy meghívást kaptunk az Európai Szabadalmi Egyezményhez való csatlakozásra. Ez nemcsak iparjogvédelmi munkánk elismerése, hanem az előzményeké is. 1990 után hivatalunk egész sor törvénytervezetet kezdeményezett, ezeket a parlament el is fogadta, ilyen a 64/1991-es, a 129/1992-es, a 16/1995-ös, 1998-ból pedig a 84-es és 225-ös törvény, mindezek ma egy, a nemzetközi jogi normákkal összhangban álló keretet biztosítanak munkánkunk és megkönnyítik együttműködésünket a szakterületünkön. Úgyszintén kivesszük részünket az iparjogvédelem nemzetközi szervezeteinek a tevékenységében is: a Szellemi Tulajdon Világszervezet-

ében, az Európai Szabadalmi Hivatalban, a Kereskedelmi Világszervezetben. A meghívás, hogy csatlakozzunk az Európai Szabadalmi Egyezményhez azt jelenti, hogy az iparjogvédelem terén teljesítettük az Európai Unió csatlakozási feltételeit. Röviden arról van szó, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal a Párizsi Egyezmény 19. szakasza értelmében az egész kontinensre, pontosabban az összes csatlakozó országra érvényes szabadalmat adhat, tehát e téren is eltörli az államközi határokat. Számunkra a csatlakozási meghívás külön elégtétel, mert úgy érzem, a romániai magyar műszaki értelmiség számára is biztosítjuk a szülőföldjén való továbbélés egyik lehetséges feltételét.

Hogyan értékeli ebből a székből a romániai magyar műszaki értelmiség „felhozatalát” a szabadalmak terén?

Sajnos, az iparjogvédelemben gyengén vagyunk jelen. A külföldi cégeket, állampolgárokat képviselni hivatott szabadalmi ügyvivők 103 fős listáján három magyar név szerepel. Amikor bekértem a listát, kissé meglepődtek a kollegák. Aztán bekértem a megyékből beérkezett szabadalmi és védjegy-bejelentéseket. Hát bizony keserű maradt a szám, mert a magyaroktól vidékekről jóval a százalékarányunk alatt jöttek be a kérések. Például az elmúlt évben 1303 szabadalmi bejelentés érkezett az egész országból, ebből mindössze 3 Hargita és 2 Kovászna megyéből, Szatmárból pedig 1(!). A védjegybejelentések száma országosan 4038 volt, ebből Hargita 30, Kovászna 63, Maros megye 62, Bihar 124, Szatmár 28.

Milyen veszélyekkel járhat, ha az érdekeltek elhanyagolják a „törvényileg védett” cím megszerzését?

Amikor idekerültem, a nagyváradi Bihari Napló napilap kíváncsi lett, mivel is foglalkozik ez a hivatal. Králik Lóránt kiadóigazgató megkeresett, hogy szeretnék levédeni a lap nevét. Beleléztem az adatbázisunkba, és ekkor jött a kellemetlen meglepetés. Ehhez tudni kell, hogy a védjegyeket mindig az állam nyelvén kell bejegyezni. Kiderült, hogy a Jurnalul bihorean cím már be van jegyezve, mert a váradi Multiprint kiadó rögtön beindulása után gondoskodott a jogvédelméről. A lap címe tehát „foglaltnak” bizonyult. Králik honfitársam módfelett ideges lett, de szerencséje volt, mert a Multiprint kiadó kollegiális gesztussal átadta a Bihari Napló védjegy használati jogát, miközben megtehetette volna, hogy a cím jogtalan többévi használatáért kártérítést követeljen, sőt kérhette volna még azt is, hogy a magyar testvérlapja címet változtasson. De van olyan magyar cég is, amelyik menet közben jött rá, hogy a nevét le kellett volna védenie. Például a marosvásárhelyi Mentor-kiadót az a meglepetés érte, hogy megtudta, Sepsiszentgyörgyön is van egy Mentor nevű cég. Itt is szerencsés volt a végkifejlet, mert a szentgyörgyiek megegyezéssel alapon átadták a vásárhelyi kiadónak a névhasználati jogot. Ez csak két példa kicsiny nemzetközösségünk életéből, de tudnék említeni olyant is, amikor fizetni kellett. Mint érdekességet jelezném például, mennyi bajt okozhat egy kismalac. Mikor ide jöttem, már javában folyt a Benckiser és a Henkel cégek bukaresti pere, ugyanis az előbbi Dosia mosószerének mosolygó, tévéreklámokból is jól ismert malaca, mely takarékosagra inti a háziasszonyokat, feltűnt a Henkel termékein is. Ebből lett az a százezres tételekben kártérítést követelő per, amely még most sem fejeződött be. Mi mosolygunk egy ilyen malac-konfliktuson, de Nyugaton bizony véres-komolyan veszik a bejegyzett szellemi tulajdon védelmét.

Mi lehet az oka, hogy a magyar műszaki értelmiség és üzleti világ nem él eléggé a hivatal nyújtotta előnyökkel?

Egyrészt az ismeretek hiánya, másrészt az, hogy a magyar vállalkozói réteg még eléggé vékonyka, s nem tudatosult benne, hogy ez a jövő doméniuma. Hogy azt a védjegyet, amit ma nem jegyeztetett be, lehet, hogy holnap levédi más. Lehet, hogy ma belekerülne kétmillió lejtbe, de holnap ugyanannyi kártérítést kell majd fizetnie dollárban, ha kiderül, hogy akaratlanul is a más rajzát, reklámfogását, címét használta. Ugyanígy egy vállalkozó könnyen ráébredhet arra, hogy újítását a konkurencia hasznosítja, s nem tehet semmit, mert nem szabadalmaztatta. A nagy cégek, ahol az e téren is magasan képzett jogászok törődnek az érdekvédelemmel, sokat áldoznak a szellemi tulajdon oltalmára. A Pro Tv-nek például én írtam alá a védjegy-bizonylatát a képernyőn látható szünetjelei védelmére. De lajstromozott védjegy az RMDSZ tulipánja, valamint a Nemzeti Liberális Párt jelképe, a nyíl is.

Mit lehet tenni azért, hogy a közvélemény felismerje a hivatal nyújtotta szolgáltatások hasznát?

Eddigi tapasztalataim alapján felvilágosítási kampányt kezdeményeztem országos viszonylatban, de elmegyünk bárhova, ahol azt kéri, hogy magyar nyelven ismertessen az előnyöket, azt, hogy potenciális ügyfeleink döbbenjenek rá arra, hogy az iparjogvédelem fontosságával tisztában kell lenni, enélkül ugyanis sem ma, sem pedig a jövőben piacgazdaságot nem lehet művelni. Promóciós politikánk intézményesítése érdekében felhívást adtunk ki megyeszékhelyeken működő szakmai felvilágosító irodák létesítése érdekében. Tizenegy ajánlat máris beérke-

zett és aláírtuk az együttműködési szerződéseket hat regionális promóciós központ létrehozása érdekében a bákói, nagyváradi és konstancai kereskedelmi kamarával, a nagybányai és brassói kis- és középvállalkozói központtal, valamint a Craiovai Egyetemmel. E szerződések értelmében a hozzánk beérkező információk hozzáférhetők lesznek e vidéki központokban is, ami nyilván nem csupán hat várost, hanem hat régiót jelent.

Milyen a kapcsolatuk a Tudomány és Technika Országos Ügynökségével?

A mi hivatalunk munkája folytatása az ügynökség munkájának, amennyiben mi védjük le az ő kutatási eredményeiket. Az ügynökség elnökével, Lányi Szabolccsal baráti kapcsolatban állok, munkaviszonyunk zökkenőmentes. Az viszont közös fájdalom, hogy a romániai szabadalmak száma csökkenő tendenciát mutat: míg 1993-ban 1410 bejelentés érkezett, 1998-ban már csak 1299-re futotta. Hivatalunk pontosan érzékeli a kutatás agóniáját. Amíg egy országban a nemzeti jövedelem nem 1-2, hanem csupán 0,18%-t fordítják kutatásra, annak ilyen a hatása a szabadalmi bejelentésekben is. Jobban állunk a védjegyek területén, de ez a multinacionális cégeknek köszönhető: 1993-ban 4216, míg 1998-ban már 6822 idegen védjegyet jegyeztünk be, románt sokkal kevesebbet. Mi azt szeretnénk, ha sok lenne a munkánk, mert ez annak a jele, hogy a gazdasági élet fellendülőben van.

(Barabás István, A Hét, 1999. augusztus 19.)

4. Aradon – Genftől távolabb

Gábor, az este megvolt a Tábornokok előadása, most léptünk ki a minoriták templomából. Milyen lelkülettel kelsz át a Maroson a veszthelyi zárándoklat végett?

Ha létezik az ember életében elégtétel, akkor az idei esztendő kínált számomra néhányat. Pedig meglehetősen viharos év volt, sok keserű tapasztalattal. Az RMDSz-ben dúló belső viaskodások engem lélekben nagyon megviseltek, de a '99 március 14-ei váradi és az október 5-ei aradi vastaps tényleg elégtételt szerzett.

Hadd idézzük fel e két színházi est előzményeit is...

A Tábornokokat valamikor egyetemista koromban módoltam meg. Temesvárról Várad felé menet autóstoppal számos alkalommal itt tettem le, Új-Aradon. Többször is elbandukoltam ide a váráljai Veszthelyre. Akkor döbbsentem rá, hogy az a szép, nagy mítosz, amit ma is elénekeltek a „13 magyar tábornok”-ról, az bizony egy hazugság. Szép, „becsületes” hazugság, amellyel le kellene számolni már. Hiszen a tizenhárom mártírból összesen négy volt magyar. Ma is hallhattuk, hogy közülük tíz katolikus, kettő evangélikus, egy ortodox volt. Azt is, hogy a három német közül talán Schweidel értett valamelyest, Pöltenberg meg Leiningen azonban egy kukkot sem tudott ma-

gyarul. Knézich, ugye, horvát volt, Damjanich pedig szerb. Meggyőződéseim, hogy amit a darabomban a szájába adtam: „én öntudatos szerb vagyok”, az a valóságban is elhangozhattott...

Nemcsak a könyveknek, a drámáknak is megvan a maguk sorsa...

Diákkori tervezgetéseimet az a bizonyos Ady-köri felolvasás követte, közvetlenül a '75-ös cirkuszok, házkutatások, zaklatások után. Hamarosan azután – azért ezt is el kell mondanom – éppen a Hajdú Győző vezette Igaz Szó jelentette meg a darabot, egyetlen szónyi változtatás nélkül. Abban még reménykedtem, hogy egyszer kinyomtatják valahol, de hogy színpadra kerüljön... Mivel a '80-as években a cenzúra megakadályozta a Tábornokok nagyváradi bemutatóját, lassan belenyugodtam, hogy én is eggyel gyarapítottam a romániai magyar irodalom fióknak szánt drámái számát. Aztán telt-múlt az idő, történt egy s más körülöttünk, s lám akadtak lelkes színész barátaim Váradon, akik azt mondták: márpedig ezt a drámát be kell mutatni. És úgy lőn!... Odahaza 100-150 ember tekinthette meg előadásunként, Esztergomban, Katona Tamás bevezetője után, vagy 180-an tapsolták meg, itt pedig, az aradi Művelődési Házban már közel 800 fős közönség vastapsa fogadta. S ha arra gondolok, hogy a Magyar Köztársaság miniszterelnöke ezért az előadásért lejött Aradra, akkor mindez tényleg elégtételt jelent a számomra.

Mennyi rálátásod volt-van az utóbbi hetek, hónapok eseményeire?

Meglehetősen kevés. Az RMDSZ ugye „leparancsolt” Bukarestbe, s bizony meglehetősen kemény, időigényes szakma az,

amibe belefogtam. Viszont – egy újabb elégtétel! – pillanatnyi beosztásom révén a közelmúltban egy hétig Genfben képviselhettem Romániát, román államtitkárként, tudásom és képességeim legjava szerint. A Szellemi Tulajdon Világszervezete (angolul World Intellectual Property Organization – az ENSZ egyik szakmai szervezete) évi közgyűlésén vettem részt. Csak az esti telefonbeszélgetésekből tudtam meg, hogy mi minden történt idehaza...

Tehát mondhatni hogy kis ideig megszabadultál az itthoni gondoktól?...

A legfelemelőbb élmény az volt, amikor vasárnap elmentem a genfi Saint-Pierre székesegyházba, Kálvin egykori gyülekezetébe és részt vettem a délelőtti istentiszteleten, ahol egy skót atyámfia (a templom parókus lelkésze) tagolt francia nyelven prédikált. Bár, szégyenszemre be kell vallanom, nem ismerem Balzac nyelvét, mégis megértettem a prédikáció üzenetét. Halhattam gyermekkorom legszebb, legcsodálatosabb „magyar” zsoltárait is elhangzani – franciául.. Hogy aztán megszólaljanak a harangok, és amikor kiléptem a katedrális előtti térre, láthatam, hogy a református templom mellett ott van a katolikus, az ortodox, áradnak ki belőlük a hívek, csend van, nyugalom és tolerancia... Bár csak ne telefonáltam volna akkor haza, hogy megtudjam, mi zajlik Romániában... Bizony elszállt a szívemből a genfi vasárnap békéje!...

(Készült Aradon, 1999 október 6-án. Kérdezett: Szilágyi Aladár)

(Bihari Napló, 1999. október 12)

Genfi kiszálláson

5. „Ne fuss, magyar, ne fuss...”

Immár másfél éve vagy egy kormányhivatal államtitkár rangú vezető-igazgatója. Miféle hivatal ez?

Itt ülünk egy olyan hivatalban, amelyről meglehet Románia lakosságának nagy része, de a minden bizonnyal a romániai magyarok döntő hányada nagyon kevés ismerettel rendelkezik. Ezt a hivatalt ékes magyar nyelven Találmányi- és Védjegyhivatalnak hívják. Székháza egy régi belvárosi épületben van, egy hajításnyira az Egyetem tértől. S milyen kicsi a világ: ez a régi Banca Ardeleana székhelye, és ez az iroda, ahol ülünk, egy olyan nevezetes úrnak volt az irodája, akit Iuliu Maniuként emleget a román történelem... Ami az intézetet illeti, sokan rám kérdeztek már, mivel is foglalkozik ez a hivatal? Másfél év igazgatóság után a válaszom tömören csak annyi, hogy a szellemi tulajdon egy igen fontos területével, éspedig az iparjogvédelemmel. A tulajdon ugyanis nemcsak a kézzel fogható tárgyakhoz kötődik, például a lakáshoz, a gépkocsihoz, de van egy úgynevezett szellemi tulajdon is. Ennek az egyik ága az alkotói-előadói jog, a másik ága pedig az iparjogvédelem, ami nem más, mint a találmányok, védjegyek, ipari-rajzok és minták tulajdonjogának a biztosítása. Ezek levédése voltaképpen a mi munkánk...

Mit jelent a találmányi szabadalom, a védjegy, az ipari rajz tulajdonjoga?

A találmányi szabadalom egy oltalmazási jogcím, amelyet egy megfelelő szakvizsgálat után, egy, az illető ország területén az iparjogvédelem egyedül illetékes főhatóságaként működő kormányhivatal bocsájt ki, s amely kizárólagos hasznosítási jogot nyújt a szabadalom érvényességének az időtartalmára. A kibocsájtott találmányi szabadalom feljogosítja annak tulajdonosát, hogy a saját engedélyezése híján megtiltsa más személynek a szabadalmazott tárgy gyártását, kereskedelmi forgalmazását, eladásra kínálását, felhasználását. A találmányi szabadalom érvényességi időtartalma húsz év. Egy találmány akkor szabadalmaztatható, ha újdonság értéke van, feltalálói tevékenységből származik és ipari felhasználásra alkalmas.

A védjegy a maga rendjén olyan ábrázolásra alkalmas megjelölés, amely valamely természetes vagy jogi személynek a termékeit vagy szolgáltatásait különbözteti meg más személyek azonos termékeitől. Védjegyek lehetnek olyan megkülönböztető megjelölések, amilyenek a szavak, a személyneveket is ideértve, a rajzok, a betűk, a számok, a figuratív elemek, a három-dimenziós alakzatok és főként a terméknek vagy a göngyölegének a formái, a színek kombinációi és a megjelölések bármely kombinációi. A védjegy feletti jogot a védjegynek az illetékes állami szakhatóságnál való bejegyzésével lehet elnyerni. Az oltalmi idő ez esetben tíz esztendő.

Ami pedig az ipari rajzokat és mintákat illeti, ezen elnevezés alatt egy iparilag-kereskedelmileg hasznosítható, két- vagy három-dimenziós termék esztétikai megjelenését értjük. Ez esetben az oltalmi idő öt év, amit még két alkalommal, öt-öt éves időtartalomra meg lehet hosszabbítani.

(...)

A szabadalmi hivatal a modern világban az egyik legfontosabb kormány-hivatal. Stratégiai értékkel rendelkezik. Romániában is érvényes ez?

Sajnos még nem, de megvalósulni látszik. Pár évvel ezelőtt ez egy elhagyatott hivatal volt. Biztos vagyok benne, hogy az elkövetkező választások után már verekedni fognak ezért a székért.

Ebbe a székbe egy politikai pártként működő érdekvédelmi szervezet segített be. Mennyire politikai funkció a Szabadalmi és Védjegyhivatal vezetése?

Általában meghökkenéssel fogadták a nyugati világban ezt a tényt. De mint kiderült, Kelet-Európában Szlovákiában, Bulgáriában, Macedóniában, mi több Lengyelországban is ez államtitkári rangú tisztség, márpedig ezt a méltóságot csak politikai háttérrel lehet betölteni... Én ismertem ezt az intézetet, nagyon sokszor jártam itt, mint kutató-mérnök, itt szabadalmaztattam hat találmányomat is.

(...)

Egy ilyen kulcsfontosságú intézményt hogy mert az állandóan kételkedő román kormány egy kisebbségire bízni?

Nem tudom, de több mint másfél éve mégis én vezetem ezt a hivatalt. Annak idején biztos sokan elképedtek, hogy ide egy kisebbségi került, de engem senki kisebbségi mivoltomban eddig meg nem sértett. Érdekes volt, amikor az első névjegykártyámat elkészítették, azt írták rá, hogy Gavril Varga. Viszszaküldtem azzal, hogy kérem tisztelettel engem Victor

Ciorbea Varga Gáborként nevezett ki, így az én névjegykártyámon is ezt kérem kinyomtatni. A hivatal közel háromszáz alkalmazottjából én vagyok az egyetlen magyar. Nem volt könnyű, de megpróbáltam felnőni ehhez a feladathoz és becsületére váljon ennek a csapatnak, hogy ebben segített. Amióta pedig az RMDSZ elektronikus postával rendelkezik, naponta megkapom a magyar nyelvű Tájékoztatót, még ha eleinte csodálkoztak is a munkatársaim. Ez a kétszázvalahány ember lassan rádöbbenhetett arra, hogy ha valaki mellette néha magyarul beszél, attól az még nem veszélyes. Úgy is mondhatnám, egy európaizálódási folyamatnak voltak a részesei. Persze nincsenek olyan illúzióim, hogy itt ezután mindenki az RMDSZ-re fog szavazni, de meggyőződésem, hogy egy magyarellenessé szöveg hallatán eszükbe villan majd, hogy van egy másfajta magyar is...

Tősgyökeres váradi vagy, hogyan tudtál hozzászokni a bukaresti élethez?

Soha nem tudnám megszokni az itteni életet. Az is igaz, hogy nem is igen van időm hozzászokni. Reggel nyolc előtt tíz perccel már bent vagyok a hivatalban, presztízskérdést csinálók abból, hogy elsőként érkezzek az irodába, és általában este öt óra után végzek, „hazamegyek” a Triumf-szállóba, esetleg kutyvasztok valami ételt, hogy a gyomorfekélyem ne fejlődjön tovább és bezuhanok az ágyba. Hétvégenként is be szoktam jönni pár órára, majd elcsámborgok a sugár-utakon, esetleg színházba megyek. Ez a nosztalgiám, annak idején sokat jártam Bukarestbe, mint egy fővárosi kutató-intézet vidéki alkalmazottja, és mindig elmentem színházba is...

Váradon hagyta a családot, egy óriási könyvtárat, egy meleg otthont...

Mindenkinek ajánlanám, aki azt hiszi, hogy megfogtam az Isten lábát, próbálja ki vagy két-három hónapig. Egy kétszobos szállodát nem lehet egy kényelmes meleg otthonnal összehasonlítani. Ötvenévesen ez még jobban érezhető, ebben a korban az embernek már vannak bizonyos családi igényei is, és ez nekem bizony nagyon hiányzik. Két-három hetente egy hétvéget tölthetek otthon, és – ezt sem sokan tudják! – az útiköltséget is én kell fizessem.

A család hogyan fogadta ezt a kinevezést?

Amikor ezt az örült hírt Takács Csabától megkaptam március, arra számítottam, hogy nagy cirkusz lesz majd otthon. Kellemes meglepetésemre, mikor elmondtam, hogy mibe kevert ez a „nyomorult” RMDSzZ, a feleségem, aki addig nem igazán lelkesedett ezért a Szövetségért, azt mondta: „Gábor, menjél!” Azóta is nagyon komoly támogatást kapok otthonról. Nem mindegy az, hogy az ember veszekedésre utazik haza arra a pár órára, vagy az otthon melege várja...

Mesélted, hogy valaki rád kérdezett: hát Varga Gábor ír is? Vannak, akik tudják ezt. Mikor írtál utoljára és mit?

Amióta ezt a hivatalt vezetem, azóta csak az itteni munkával kapcsolatos dolgokról írtam. Esetleg egy-egy politikai pamfletet, de szépirodalmat semmit. Az utolsó szépirodalmi írásom azután született, hogy két esztendeje a Bem-szobor előtt sétál-

gatva elelmélkedtem azon, hogy milyen szépen tudjuk mi meghamisítani a történelmünket. Egy gyönyörű szobor előtt álltam a budai Duna-parton, amelyre ez van felírva: „Előre magyar! Ha nincs híd, nincs haza!”... Nos, ez nem éppen így hangzott el! Szegény Bem-apó kétségbeesetten ott állt a hídfőn és az inuk szakadtából futó honvédeket próbálta ostorral visszaverni, miközben rossz magyarsággal kiabálta: „Ne fuss, magyar, ne fuss! Ha nincs híd, nincs haza!” Ez a piski csata igazi csatakiáltása. Nem tudom, miért kell nekünk állandóan megszépítenünk a történelmünket? Miért kell nekünk hazudni? Bem tábornok így is meg tudott állítani néhány embert, s azok meg tudták fordítani a csatát... Ez a tűnődés volt az, amit utoljára írtam, s a Látóban meg is jelent... Vannak persze elképzeléseim, és ha az Isten erőt és időt ad, azokat papírra vetem majd...

Nagyváradon kutatómérnök voltál. Milyen területen dolgoztál?

A bukaresti Lakk- és Festékipari Antikoróziós Kutatóközpont nagyváradi kirendeltségének voltam tudományos főkutatója. Érdekes módon, amikor a '89-es események után helyi szinten a politikai pályára léptem, mindenki azon csodálkozott, hogy miért nem akarok képviselő vagy prefektus lenni. Pedig pofonegyszerű a magyarázat: én szerettem a szakmámat. Imádtam azt a pillanatot, amikor a mikroszkópba bele nézve megfigyelhettem, hogy az általam kotyvasztott csapadékból egy-egy kristály milyen módon alakul ki. És mindez úgy, hogy a világdokumentációhoz a saját ötleteimet is hozzáadhattam. Egy jó kis csapat van Váradon, ahol nemzetiégi gondok soha sem voltak. Nekik köszönhetem a Bihar megyei RMDSZ pályámat is: délelőttönként a román kollegáimon

teszteltem le, hogy mi is a teherbíró képessége egy átlag román értelmiséginek a magyar kérésekkel szemben. Az, hogy a megyében soha semmiféle konfliktusra nem került sor, egy kicsit ezeknek a délelőtti gumicsizmás beszélgetéseknek is köszönhető.

Több szabadalom jogos tulajdonosa vagy. Miket találtál fel?

A pigmentkutatással kapcsolatos mind. A sors groteszk iróniája, hogy alig pár napja írtam alá a legutolsó szabadalmamat. Évekig vesződött a fiókokban és most nagy vigyorogva hozták be: „Na, vezérigazgató úr, tessék csak aláírni!...”

Nálunk vannak-e olyan emberek, akik most találják fel a spanyolviaszt? És persze ezt szabadalmaztatni akarják...

Vannak, akik mind a mai napig fel akarják találni a perpetuum mobile-t. Van egy pár ilyen kliensünk. Szerencsétlenek, a családjuk tönkrement, szent örültek. (...) Egy másik emberünk egy turbinát akar működtetni a Föld gravitációs erejével. Már oda jutottunk, hogy feljelentettek bennünket az államelnöki hivatalban, mivel nem akarjuk bejegyezni azt a találmányukat, amivel forradalmasítani lehetne a világ iparát...

Beszéljünk végül a védjegyekről.

Az elmúlt tíz év alatt meg kellett volna tanulnunk, hogy egy terméknek a legjellegzetesebb ismérve az a címke, ami rá van ragasztva. E téren még nagyon sok bepótolni-valónk van. Mondanék egy érdekes példát:

A Dunafer Holding elfelejtette levédeni Romániában a védjegyüket. Egy szabadalmi ügyvivő kiszagolta ezt és levédte a saját nevére, majd a magyar cég romániai kereskedelmi tevékenységét bíróságra adta. A végzés az volt, hogy a dunaújvárosi Dunafer Holding bitorlást folytat a Dunafer védjegy ellen és bizony elkobzásra ítélték a cég termékeit. Elkezdődött az egyezkedés: az első igénylés egy millió dollár volt. Most nem tudom hány százezer dollárnál tartanak, de elképzelhető, hogy sok ezer dollárnál fognak megállapodni...

A kisvállalkozóval mi történik? Jancsi és Jóska egy kiskocsmát nyit, honnan tudják, hogy a "Két cimborához" címzett márkanév már le van védve?.. Lehet, hogy ők nem is hallottak erről a hivatalról...

Az egyszerű polgár tényleg nem sokat tud ezekről. Több kereskedelmi kamrával, de a Cégbírósággal is tárgyaltunk, hogy ne használhassa vagy húsz cég a Sony nevet. Ez csak egy példa, a valóságban sokkal drámaibb a helyzet. Tény, hogy tudatára kell ébreszteni az embereket arra, hogy vannak olyan dolgok, amit ha ma nem csinálnak meg, később nagyon sok pénzükbe kerülhet ez a mulasztás. De ha már kocsmáról esett szó, mondanék egy hazai példát: Székelyudvarhelyen működik egy vendéglátó-ipari vállalat, amelyik levédte a Gondúzó márka nevet. Mondhatom, nagy élvezettel írtam alá! De mostantól kezdve óvnék minden magyar kisvállalkozót attól, hogy például Szatmáron, Váradon, Marosvásárhelyen ezt az elnevezést adja frissen megnyitandó vendéglőjének. Ez a név ugyanis már védve van Románia területén...

(Kérdezett: Kállay László, A Nap, 1999. október 28.)

6. Levél Gyarmath Jánoshoz

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Mindenekelőtt őszinte szívvel megköszönöm szíves megkeresésüket. Noha a beindított RMSZ-ankét kiindulási pontja – Tőkés László püspök úr legújabb kritikai kijelentései – a legkevesbé sem szolgáltak öröömre (az RMDSZ tiszteletbeli elnökének ugyanis változatlanul nagy tisztelője vagyok), egy ilyesfajta számvetés mindenképpen hasznos lehet közösségünk számára. Hiszen a Szövetségünk által tisztségbe juttatott közhivatalnokok munkája mit sem ér, ha az őt helyzetbe-hozó romániai magyarság nincs kellőképpen tájékoztatva arról a mindennapos küszködésről – a kudarcokról éppúgy, mint a tagadhatatlanul létező eredményekről –, amelyek végigkísérik immár három esztendő, „Hatalomban” való részvételünket. Épp ezért a magam részéről felette üdvösnek tartom ezen felmérés beindítását – őszintén remélvén, hogy ezáltal is hozzájárulhatunk majd az amúgy senkinek sem használó egymással szembeni bizalmatlanság mihamarabbi felszámolásához. Én legalábbis ezzel a szándékkal fogalmazom meg válaszaimat...

1. Azzal a kérdéssel, hogy mennyire „kommunista párt típusú szervezet” az RMDSZ, nem kívánok foglalkozni. Hiszen aki csak egy kicsit is megtapasztalta a saját bőrén egy totalitárius párt felépítésének és működésének az alapelveit, tökéletesen tisztában van vele, hogy az RMDSZ – éppen a brassói Kong-

resszuson elfogadott „állam-modell” szerinti szervezeti felépítése miatt – olyan messze van a kommunista pártszerű működéstől, mint Makó Jeruzsálemtől. Az a szervezet, amelyik eleve lehetőséget ad – SZKT-n, fórumokon, különféle országos és megyei egybesereglegéseken – a vélemény-ütköztetésnek, a vélemény-különbségek szabad kinyilvánításának, a különvélemények fenntartásának, minden jelzővel illelhető, csak a „kommunista párt típusú szervezet” jelzőjével nem. Az a Szövetség, amelyik választási jelszavaként az eleve a sokszínűséget feltételező „Nem vagyunk egyformák, de összetartozunk!” felhívást plakátoltatta ki magának országszerte, mindennek elmondható, csak totalitárius elvek alapján működtetett pártszerű politikai képződménynek nem. Ergo, aki ilyen fogalmakat használ, az vagy nincs tisztában az általa használt fogalmak jelentésével, vagy felelőtlenül vagdalózik. Ennyit erről a túlmediatizált, túlságosan túldimenzionált elszólásról...

2. Ami pillanatnyi státuszomat illeti, az RMDSZ Operatív Tanácsa döntése alapján 1998. március 13-án nevezett ki Victor Ciorbea miniszterelnök az Állami Találmányi- és Védjegyhivatal államtitkár rangú vezérigazgatójává. Kinevezésem pillanatáig – minden RMDSZ-tisztségem dacára (1991 októbere óta vezettem az RMDSZ Bihar megyei szervezetét) – a fővárosi Lakk- és Festékipari Antikorróziós Kutató-intézet nagyváradi pigmentkirendeltsége munkatársaként dolgoztam, tudományos főkutatói minőségben. Olyan munkakörben tehát, ahol a kutatások eredménye nem egy alkalommal találmányi leírásokban konkretizálódott, s ahol a világ műszaki újdonságával való lépéstartás mindvégig megkövetelte a szabadalmak világában való rendszeres tájékozódást is. Magyarán: jó néhány napot-hetet el-

töltve évente a Szabadalmi Hivatal olvasótermében, volt némi rálátásom az iparjogvédelem egy részének a működésére. Szakember nem voltam – ma sem tartom magam annak! –, de kinevezésem pillanatában legalább a szakma alapfogalmaival tisztában voltam. Hogy miért reám esett a választás a lehetséges jelöltek közül, az mindmáig rejtély előtttem. (...) Csaknem egy félévnyi időnek kellett eltelnie addig, amíg az első napokban csodabogárként fogadott vezérigazgató gyomoridegesség nélkül tudott bemenni a hivatalába és valóban teljes értékű vezetőnek érezhette magát. Nem kívánom senkinek azokat a heteket-hónapokat. Minden reggel háromkor-négykor ébredtem és olvastam-olvastam, hogy reggel nyolcra legalább az aznapi kihívásokra felkészült lehessenek. Nagyon nehéz volt! Nem kívánom az ellenségeimnek sem! De ma már túl vagyok rajta...

3. Hogy mit nyert a kinevezéssel az az intézmény, amit vezetek, s ahol az itt dolgozó 280 alkalmazott közül (köztük 162 felsőfokú képesítésű, ebből öt doktori disszertációval is rendelkezik) én vagyok az egyedüli magyar, azt a munkatársaimtól kellene megkérdezni. Tény, hogy egy olyan intézetben, ahol kinevezésem pillanatában az átlagfizetés – előttem mindmáig rejtélyes okok miatt – az országos átlagfizetés alig 78%-át tette ki, s ahol ennek következtében szó szerint éhbérért dolgozott egy szakmai szempontból kiválóan felkészült szakembergárda, nos ebben az intézetben pillanatnyilag a tavaly július 15-én életbelépett 154-es törvény alkalmazása révén nincsenek fizetési gondok, s az átlagbér másfélszerese az országos átlagbérenek. Nem az én kizárólagos érdemem – de az én érdemem is! –, hogy egy olyan intézetbe, ahonnan kinevezésem pillanatáig, a jobb megélhetés reményében, menekülni próbáltak a fiatal szakembe-

rek, most sorra kopogtatnak ugyanők a hivatal ajtaján: szeretnének visszajönni. Ahogy az se elhanyagolnivaló, hogy akkor, amikor más intézetekben és közhivatalokban az van, ami van, nálunk a költségvetésen kívüli státusz – ami szintén az én kinevezésem után lépett életbe – egy szabadabb negyedévenkénti premizálási politika beindítását is lehetővé tette. Egy olyan javadalmazási rendszer meghonosítását, amivel, ha csodát ugyan nem is, de legalább az infláció egyensúlyozását meg lehetett valószínűsíteni. El lehet képzelni, hogy néznek rám, amikor negyedévenként prémiumokat osztok. A sátoros ünnepek alkalmával adott különjuttatásokról nem is beszélve...

Mit nyert az ország? Csak a kinevezésem óta vagy fél tucat olyan törvény-kezdeményezésről tudok, amit már én írtam alá, s aminek eredményeként az iparjogvédelem területén Románia törvényhozásában megvalósult a teljes európai jogharmonizáció. Csupán az elmúlt másfél év alatt a nemzetközi szakmai intézetekben (elsősorban a genfi székhelyű Szellemi Tulajdon Világszervezetében) való rendszeres jelenlétünk mellett vagy tíz olyan kétoldalú kapcsolatfelvételt kezdeményeztem – s ez már valóban az én személyes érdemem –, amelynek eredményeképpen hatványozottan megerősödtek a szomszéd országbeli (közük a magyar) szabadalmi hivatalokkal való rendszeres szakembercseréink, kölcsönös tájékoztatásunk. Arról nem is beszélve, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal Vezetőtanácsa által 1999. január 29-én, Münchenben hozott döntést, miszerint Romániát a többi társulni kívánó közép-kelet-európai állammal egyetemben, azokkal egyidejűleg hívják meg a 2002. július elsejei csatlakozásra – ez pedig Románis EU-csatlakozásának egyik alapfeltétele – az én nevemre kézbesítették. Ez bizony nem csekély megtiszteltetés!

4. Hogy mit nyert kinevezésemmel a romániai magyarság? Hát bizony ez egy fogas kérdés! Túl azon az általános – azt hiszem, Markó Bélától származó – megállapításon, miszerint „megismerhettük, hogyan működik Románia”, a magam itteni, több mint másfél éves jelenlétem legfőbb hozadékának az iparjogvédelem területére történő teljes rálátásunkat tekintem. Azt, hogy lehetőségünk adódott megismerni – és felismerni! – egy olyan szakterület egyre növekvő fontosságát, amelyről a romániai magyarság meglehetősen vékonyka ismeretekkel rendelkezett. Mert bizony szeretjük mi magunkat a hazai társadalom legfejlettebb, legeurópaibb rétegének tekinteni, de ha arra gondolok, hogy a megyékre leosztott nyilvántartásban a magyarság szállásterületei mennyire hátul kullognak a beadott szabadalmi igénylések vagy védjegy-lajstromozások területén, a kép bizony már korántsem ilyen egyértelmű! (...) Vagy ha azt említem, hogy a jövőendő egyik legfelkapottabb szakmájának számító szabadalmi ügyvivők névsorában milyen kevesen vannak jelen a magyarok (a kétszázvalahányból összesen öten), akkor egyértelműen tudomásul kell vennünk azt, hogy a piacgazdálkodás ezen alapintézménye, a magántulajdon védelmének e szegmen-tuma „magyar nemzeti autonóm közösségünk” számára jobbára igencsak ismeretlen... Ezt felismerve próbáltam meg azt, hogy amennyire csak időm engedte, éljek minden olyan mediatizálási lehetőséggel, amellyel a magyarság körében e területnek a fontosságát hangsúlyozhatom. Mindenhova elmentem előadást tartani, ahova meghívtak. Arról nem is beszélve, hogy a saját egyéni kezdeményezéseimre az ez év közepén létrehozott hat regionális információs központból három (Brassó, Nagybánya, Nagyvárad) igencsak ott van, ahol létezhet magyar kezdeményezőképesség is. Hogy ez sok, avagy kevés, azt a jövő dönti el...

Ami a hivatalbeli jelenlétemet illeti, én tökéletesen tisztában vagyok azzal, hogy minden cselekedetemmel, minden jó vagy rossz döntésemmel egy közösség mérettetik meg. Tökéletesen tudatában vagyok annak, hogy itt ebben a bukaresti román kormányhivatalban ezekben a hetekben-hónapokban általam ítéltetik meg a romániai magyarság. Ha úgy tetszik, az „ungurul din Ardeal”. Itt bizony minden lélegzetvételemet figyelik. Itt számon tartják minden elszólásomat. Nekem itt tévednem nem igen ildomos...

Épp ezért, valahányszor reggelente, nyolc óra előtt pár perccel felnézek az intézetem homlokzatán lengő román nemzeti lobogóra (a sors iróniája: potom 600.000 lejért ezt is én vetettem meg!), lélekben mindig odaképzelek egy másik lobogót. Nekem azért kell itt helytállnom, hogy az a közösség, amelyből vétettem, ne maradjon szégyenben az itt dolgozó több száz szakember előtt. Ez ad minden nap külön erőt ahhoz, hogy méltóképpen tudjak viszonyulni mindahhoz, ami körülvesz szüntelen. Én itt valakiket képviselek...

(Bukarest, 1999. december 8-án)

7. Levél Fodor Endréhez Zsilvajdelyvulkánba

Kedves Endre!

Mindenekelőtt megköszönöm őszinte és meghitt hangú leveledet. Nem is tudod elképzelni, mekkora lélekerősítést jelentett a számomra – hiszen esténként, valahányszor hullafáradtan hazavonszoló magam, nem egyszer tettem fel már magamban a kérdést: „Mi a fenét keresek én itt?” Nem egyszer éreztem már bizony egy feleslegesen önmagát (és családját) feláldozó baleknek magamat, akiről mindenki megfélemedezett. Bizony jó érzés tudni ebben a húsdarálóban, hogy én itt „valakiket” képviselek, s azok a „valakik” mindmáig megbíznak bennem, azoknak a „valakiknek” mindmáig fontos, hogy én ott vagyok, ahol vagyok...

Persze, tökéletesen tisztában vagyok azzal, hogy nincs helyettesíthetetlen ember, mint ahogy az is jól eszembe vésődött, hogy én minden valószínűség szerint nem innen megyek majd nyugdíjba. De ameddig itt vagyok, addig úgy akarok itt lenni, hogy bármikor bárkinek a szemébe tudjak nézni, hogy egy szál egyedüli magyarként ebben az intézetben, ahol több mint háromszáz ember sorsa és mindennapja bízott reám, ne érje rossz szó azt a közösséget, amelyből vétettem. Azt nem is említve, hogy a velem egy anyanyelvet beszélőket segíteni, érdekeiket védeni – kutya kötelességem! Én legalábbis így képzelem megvalósulni ama bizonyos szellemi hazát, amelynek mindannyian polgárai vagyunk. Úgy, hogy elmondhassam én

is, Dsida Jenő szavaival, ha majd eljön a számadás ideje, „megtettem mindent, amit megtehettem.”

Így tehát megnyugtatlak, a Petrozsényi Bányászati Vállalat által, a Hivatalunk által kibocsátott szabadalom érvénytelenítése végett indított perben a jogtanácsosaink a leghatározottabban fogják védeni az ügyedet. Nemcsak a mundér becsülete miatt – mi minden általunk kiadott oklevélért síkra szállunk! –, de igenis azért, mert nekem ez szívügyem kell legyen. Ha nem tudom az enyéimet megvédeni a gazemberektől, akkor nekem itt nincs semmi keresnivalóm! Ami persze nem jelenti azt, hogy száz százalékban meg vagyok győződve arról, hogy a román igazságszolgáltatás úgy dönt majd, ahogy döntenie kellene!... De ez már egy más – sokkal bonyolultabb dimenzió.

*Őszinte barátsággal: Varga Gábor
Kelt Bukarestben, 2000. március 3-án*

8. Búcsu Stark Lászlótól

Vannak pillanatok, amikor a kiszabott időhöz, a véges földi lét adottságaihoz szokott (szoktatott?) emberi értelem igencsak elbizonytalanodik. Amikor a hetyke magabiztosság megbicsaklik, a csalhatatlanság látszatát keltő határozottság máza egyik pillanatról a másikra lefoszlik. Amikor az amúgy észrevétlen jelen idő visszafordíthatatlan módon végérvényesen múlttá változik.

Ilyen pillanat volt számodra az, amikor szombat délben Bukarest központjában megtudtad a hírt, hogy Stark Laci nincs már közöttünk. Amikor a Váradról jövő telefonhívás hatására a főváros rohanó zsivaja egyik percről a másikra elnémult körülötted. A „bevégeztetett”, a „nincs tovább” tudatosítása – ha csak néhány pillanatra is – igencsak átrendezte benned a hétköznapi csörtetés amúgy megdönthetetlennek látszó értékrendjét...

Hiszen csak most volt, hogy az „aranykor” léleknymorító éjszakáiban valahol a váradi szőlőhegyen egymás tekintetét keresve énekeltétek nekikeseredetten, hogy „nem megyünk mi innen el!” Még csak most volt, hogy egymás mellett álltatok a Városháza előtt és ordítottátok teli torokból, hogy „Jos Securitatea!” Még csak most volt, hogy egymás húsába vágva veszekedtetek hosszú-hosszú estéken át, hogy kell-e vagy sem, minden esély nélkül, Nagyváradon magyar polgármester-jelöltet állítani...

Akik ismerték – márpedig sokan ismerhették, hiszen az RMDSZ Bihar- megyei Szervezete titkáráként, majd ügyvezető elnökeként jó néhány esztendőn keresztül ő volt a Teleki utcai székház közéleti mindenese –, tudták róla, hogy véleményét ritkán a véka alá rejtő, egyenes jellem volt. (Akadt is haragosa emiatt éppen elég!) Az is jellemző volt reá, hogy elképzeléseiről meglehetősen nehezen mondott le. A vállalt feladatot azonban mindig teljesítette: legyen az üzemi sportvetélkedő szervezése, akár urnabiztosok jelölése a helyhatósági választásokra, akár kiszállás-szervezés Bihar megye legeldugottabb településére – mindig számítani lehetett fanyar humorral fűszerezett megbízhatóságára.

Ez a megbízhatóság tűnt el most a környezetetekből! Az az életfelfogás szenvedett érzékeny veszteséget Stark László távozásával, amelyik a '90-es évek közepéig bizony meghatározó módon jelen volt a nagyváradi magyarság közéletében: az önzetlen tenniakarás, a hátsó gondolatokat mellőző jobbító szándék, a köszönetet sem váró közösségi áldozatvállalás szellemisége gyengült meg Laci barátotok eltávozásával.

Tudtatok, nagyon régóta tudtatok súlyos betegségéről! Tudtatok azt is, hogy milyen emberfeletti erővel nézett szembe a gyógyíthatatlan kór mindennapos kihívásaival! Tudtatok mindenről – csak valahogy nem akartátok elhinni.

Ezért is döbbenetes a hír! Egy hűséges, megbízható harcostárs távozott most végleg a soraitokból. Nyugodj békében, Stark Laci! Legyen neked könnyű a váradi föld!

(Bukarest, 2001. május 20-án)

Confessionis II.

OMPI székház, Genf

1. Navigare necesse est...

Nehéz, pokolian nehéz most neked itt, nyolcemeletnyi magasban, iszonyatos regáti hőségben – most is legalább harmincnyolc fok meleg van a tárva-nyitva tartott ablakok dacára – szavakba önteni azt, amit ebben a pillanatban érzel. Most, amikor sok-sok hónapnyi várakozás után, végre-valahára itt ülhetsz a saját egyéni leltárodba vett hordozható számítógéped előtt, és meglehetősen lámpalázzal – nehogy véletlenül elronts már megint valamit – itt pötyögteted a billentyűket. Este fél kilenc van. A tévében a román tanügyminiszter-aszszony éppen most vezényelte le nagy lelkesen a közép-iskolákba felvételizettek számítógépes elosztását (lesz is elég baja emiatt!), odakinn alkonyodik, a központi tömbházak tetején sorra gyúlnak a fényreklámok, itt benn pedig, ebben az igazán divatosan berendezett legény-lakásban csendes magányodban megpróbálsz keresztüllépni tulajdon árnyékodon, saját beidegződött előítéleteiden, s megkísérled egymagadban elsajátítani mindazt, amit a fiad idestova tíz esztendeje játszva megtanult.

Előtted egy ezüstszerű, sustorgó csecsebecse – egy Toshiba Navigator –, melyet nagy gaudeummal hozott be ma az irodádba a számítógéprészleg vezetője. Rajta billentyűk, nyilván eredetileg angol szövegre alkalmazva – hogy aztán most, a vezérigazgató úr külön óhajára, néhány módosítás után, magyarul is lehessen használni... Most ismerkedsz e gombok fifiká-

ival: ha a többi is ilyen egyszerű, akkor tényleg köztöznivaló bolond vagy, hogy nem próbáltad meg eddig...

Tény, hogy érzed: egyre nehezebben alkalmazkods, egyre kevésbé tudod elfogadni a hétköznapi kihívásait, az információs társadalom újdonság-dömpingjét. Egyre hamarabb elfáradsz, egyre jobban csökken a kitartásod, egyre könnyebben elfogy a türelmed... Ugyanakkor azzal is tökéletesen tisztában vagy, hogy aki ebben az iszonyatos sebességű világban nem tudja idejében elsajátítani a technika apró vívmányait, az előbb-utóbb lesodródik a pályáról. Az önként leírja magát. Ergo: tetszik, nem tetszik, egyezik vagy sem eredendő „szép-lélek” mi-voltoddal, tudomásul kell vened azt, hogy e kihívás előtt nem térhetsz ki. A korparancs számodra is létezik.

Navigare necesse est...

(Bukarest, 2002. június 16-án)

2. „Ubi bene, ubi patria?”

Végre valahára túl vagytok az oly régóta esedékes OHIM meghallgatáson (Office for Harmonization of Internal Market – azaz Belső Piacot Szabályozó Hivatal), annak rendje és módja szerint, ahogy illik, tisztes tizenöt méternyi távolságból, illő türelemmel végighallgatták mindannyiátok bemutatkozását, ide számítva immár Ciprust, Máltát és Törökországot is (akár tesszik ez egyeseknek, akár nem: egyértelműen körvonalazódik immár a majdani Európai Egyesült Államok határvonala!), a Hivatal elnöke, egy Wubbo de Boer nevű tagbaszakadt holland derekasan megdicsért mindenkit, „I wish to congratulate you for the results achieved”, minden nagyon szép és jó, mindenki mindenkivel meg volt elégedve, „we are all very happy”, az első hullámban felveendők (azaz Bulgáriát, Romániát és Törökországot kivéve minden résztvevő) szép lassacskán elkezdhetik a visszaszámlálást, felkészülhetnek ama örömteli pillanatra, amikor a közösségi védjegy belép majd végérvényesen az ő csendes kis életükbe is és padlóra küldi majd az elavult, idejétmúlt nemzeti védjegyeket („régicicsőségünk, hol késel az éji homályban?”), ráadásként az elválás alkalmával még egy igazán ambíciózus tervezetet is a kezetekbe nyomtak, melynek alapján két-három évre havi háromezer euróért két-három embert lehet a közeljövőben ide kiküldeni, úgymond a nemzeti hivatalok szakembergárdájának a felerősítése érdekében. Nem is beszélve arról, hogy az idei, grandiózus prágai rendezvény sikerén

felbuzdulva jövőre egy újabb, még nagyobb szabású Euro-Fórumot óhajt megtartani – és finanszírozni! – a nagyérdemű alicantei hivatal: s hol máshol, mint éppen Budapesten!... Igazán az ég világon semmi okod nem lehet(ne) a panaszra!...

És mégis. Lehet, hogy azért, mert ide is beütött a hideg és a huszonöt fokos kellemes kora őszi meleg néhány óra alatt tíz fokot zuhanva nyomott, nyirkos, morózus, esős idő szakadt a nyakatokba – állítólag itt egy esztendő folyamán öt-hat alkalommal esik csak az eső; lehet, azért, mert itt, e valóban csodálatosan egyedi tengerparti sétányon, a híres-nevezetes Esplenada-n, a maga virágáradatával, százötven éves fikuszfaival, toronymagas pálmásorával, hullámos mozaik-mintáival, a kora esti zsibongásban a messzi földről idetévedt magadfajta vándor hatványozottabban rádöbbenhetett arra, mennyire magányos farkas lett belőle az idők folyamán. Mennyire nem talál a gondolata a környezetében senkivel, mennyire nem illik bele ebbe az üzletből-üzletbe tolakodó, mindenütt hasznot számoló, kizárólag csak az anyagi gyarapodás mikéntjén gondolkozó pénzéhes világba... Világba, amely közönyösen, rá se hederítve megy el például a Santa-Barbara százötven méter magasán trónoló középkori sziklaerődítményének lélegzetelállító esti kivilágítása előtt, nem hatja meg sem a csaknem kétszáz éves városháza harangjátéka, sem pedig a belvárosi barokk katedrális híveinek spányolul énekelt „Mi atyánk”-ja sem... De az is meglehet, pusztán csak azért, mert az időváltozás miatt egyre jobban sajtó izületeid kíméletlenül eszedbe juttatták a régi Illés-sláger: „az idő lassan-lassan eljár fölötted.” Tény, hogy meglehetősen felemás módon érzed magadat, egyre rohadtabbá válik az egész közérzeted... Rábámulsz ugyan a kikötőben felsorakozó csillógó-villgó jachtok sokaságára, a Tabarca-szigetére induló járatok

turista-csábító kínálatára, megcsodálok a sétány melletti idegen-csalogató tűzokádó homokszobrokat, a bővítit kínálgató alkalmi árusokat, meghallgatod a hullámok morajlását a főveny túloldalán, tőled alig néhány méternyire, még az öböl bejáratát őrző távoli világítótorony felvillanását is regisztrálja úgy-ahogy a tekinteted – de az egész tülekedés valahogy iszonyatos viszolygást vált ki egyszerre a legbelsőbb énedből. A fitogtatott pénz úrhatnamságától szabályos tömegiszonyod, valóságos hányingered támad...

S a legpokolibb az egészben az, hogy itt a messze idegenben, ebben a Mannon-imádó tülekedésben éppen azok, akikkel a legkönnyebben szót válthatnál, akikkel minden különösebb nyelvi nehézség nélkül meg tudnád értetni magad, azok vannak leginkább oly messze lélekben tőled, mint Makó ama bizonyos közel-keleti várostól. Azokkal szemben érzed a legjobban azt, hogy nem vagy, sose voltál közéjük való! Hogy két teljesen más, egymást kölcsönösen kizáró, egymást kölcsönösen gyűlölő külön világhoz tartoztok.

Hol van már a bécsi Kunsthistorische Museum annak kétszer is megnézett képtárának a hangulata, a prágai zsidó óváros egyedi varázsa vagy éppenséggel a genfi Saint-Pierre kivilágított tornyának csendet parancsoló áhítata!...

Elszállt, mint az őszi falevél! Mint a messze illanó pára a téli napsütésben.

Talán igaz sem volt!...

(Alicante, 2002. október 2-án)

3. „Achtung, achtung bitte!...”

Ülsz Európa egyik legmodernebb repülőterén, a csupa üveg, csupa fém, csupa fény müncheni Franz Josef Strauss légikikötő egyik termináljánál, s a genfi-alicantei megmérettetés után várod, hogy beszálláshoz invitáljanak. Körös-körül minden nyüzsgő, minden forrong, minden állandó mozgásban van. A hangosbemondó két-három percenként jelenti be német és angol nyelven egy-egy újabb járat indulását a világ különböző nagyvárosai felé – most éppen az isztambuli gép utasait tereli udvariasan a C08-as kijárat lépcsője felé –, a kijelző képernyőkön alkalmas van végigolvasni legalább félszáz európai, ázsiai, amerikai nagyváros nevét, a rafináltan berendezett emléktárgy boltokban, ékszerüzletekben, ilyen-olyan világ-védjeggyel hivalkodó shopokban véget nem érő vásárlótömeg. Az újságos standokon Schröderék váratlan választási győzelmét kommentáló német lapok tucatjai – „Rot-Grün / Die zweite Chance” olvasható a *Spiegel* címlapján, hogy mellette a *Stern* fedőlapjáról Joschka Fischer tekintszen komor tekintettel rád, nyilván nem tetszik neki a szurkálódó „Der heimliche Kanzler/ Die grün-rote Republik” cím (hiába, savanyú a szőlő!) –, miközben a *Time* Putyin Oroszorszájáról, a *Newsweek* pedig a vegyi- és biológiai terrorizmus lehetőségéről, na meg a Bin Laden vezette al-Kaida afganisztáni helyzetéről cikkezik. A szomszéd könyvesbolt pultja in a legcsodálatosabb albumoktól a legbóvlibb szirup-regényekig az égvilágon minden megtalálható, az ismertebb szerzők

közül Umberto Ecco és a Salman Rushdie nevét olvashatod, miközben a szembeni gyorsétkezdé felől frissen sült kolbász illata üti meg az orrod – össze is fut hatására alaposan a nyálad a garatodban –, a sörös-pultoknál pedig hatalmas poharakba csapolják az Amstelt, a Tuborgot, a Carlsberget.

Ülsz és várakozol türelmesen. Gondolataid egyre inkább hazaszállnak. „Haza!?” Három óra múlva egy bukaresti tömbház hetedik emeletén kattán majd a kulcs, s kezdheted kipakolni mindazt, amit nem is olyan rég egy spanyolországi szállodai szobában az útipoggyászkodba begyömöszöltél. Három óra sem telik bele, s egy hideg, a legszükségesebbekkel berendezett szolgálati lakásban nyújtóztathatod ki elgémberedett tagjaidat és kísérelheted meg az alvást néhány óra erejéig – még mielőtt kezdetét nem veszi az új nap, az új kihívásokkal...

Vajon mi vár „odahaza” rád? Vajon miféle híreket tartogat a holnap?

(München, 2002. október 4-én)

4. Gondolatok a hazáról

Tisztelt egybegyűltek! Nagyérdemű vendégeink!

Ma, amikor a „Magyar Golgota” szombatjának 153. évfordulóján ilyen szépszámmal összegyűltünk itt, a Csonkatorony árnyékában, Arany János szülővárosában, különös erővel – és még különösebb aktualitással! – tevődik fel mindannyiunkban a kérdés: mitől is „haza” voltaképpen a haza? Mi az a delíriumos hangulat, amely mindannyiunkat összeköt? Mi az a gerjedelem, amely e négy betűs, két mássalhangzóból, és egyazon, megismételt magánhangzóból álló kifejezésünk elhangzásakor, mindannyiunkban, ha más és más hullámhosszon is, valami nagyon mély, régi, tiszta hangot indukál? Mert e szót hallva valami bizony mindannyiunkban megzendül.

A Magyar Tudományos Akadémia Értelmező szótára szerint haza „az az ország, az a népközösség, amelyhez tartozunk”, másrészt hazának nevezhető az a „terület, ahol valamely embercsoport életlehetőséget talál”. Tehát tudományosan sumházva a haza egy földrajzi területhez, illetve egy emberi közösséghez kapcsolódó fogalom. Amelybe éppúgy beletartozik a „ház-haza”, az „otthon-odahaza-haza” fogalomtársítás – épp itt, a Kölesér-partján tartsak én, gyarló műszaki értelmiségi etimológiai eszmefuttatást? –, mint ahogy hozzátartozik – különösen számunkra, kisebbségi sorsban élni ítéltetett magyarok számára hozzátartozik! – Illyés Gyula csodálatos meghatározása, a „haza a magasban” is...

Ennek ellenére – s ezt mindannyian jól tudjuk! – a „haza” nem egy elvont fogalom. A „haza” a múltbeli örökség, a „minden, ami volt s van” emlékező imperatívusza, a jelen minden küszködése és kihívása, az „ahogy lehet” mindennapos megalkuvása, de mégis – legfőképpen – az általunk, mindannyiunk által megálmodható – és meg is valósítható – jövő! A haza a reánk köszönő szomszéd, az ismerősen felénk intő bolti eladó, a vasárnap délutáni meghitt családi terefere. A haza szüleink sírja, apáink hagyatéka, gyermekeink önfeledt kacagása. A haza egyszerre álom és megvalósulás, egyidejűleg küzdelem és reménykedés. A haza az, amit a nagyvilágból egyértelműen a magunkénak mondhatunk...

Ezt a mindannyiunk lelkében élő, ott melengetett, ott dédelgetett, félve féltett hazát ünnepelni gyűltünk össze ma itt. Ezt a sehol máshol fel nem lelhető Éden-jussunkat felemlíteni: amely egyértelműen a miénk. Miénk volt a múltban, miénk a jelenben, és miénk lehet – lehet? kell, hogy legyen! – a jövőben is... Mert csak rajtunk, kizárólag mirajtunk múlik, hogy a miénk legyen s a miénk is maradjon!...

Sokszor elmondtuk már az elmúlt évtized alatt, már-már elköptatott közhellyé vált, mégsem fogalmazhatok én sem másképp: históriás időket élünk. Egy magára hagyott, következetesen háttérbe szorított, végletekig megalázott, intézményeitől és iskoláitól módszeresen megfosztott, már-már a maga önfelszámolódásába is beletörődött közösség feltámadásának, magára találásának, méltóságra ébredésének a történelmi pillanatát. Egy olyan korszakot, amikor lépésről-lépésre kellett visszazerveznünk mindazt, ami hajdanában a miénk volt – s amitől folyamatosan és fondorlatosan megfosztottak minket. Vissza kellett szereznünk, s vissza is szereztük elkobzott ingatlanjainkat, er-

deinket, szántóföldjeinket, életlehetőségeinket. Vissza kellett szereznünk – és visszaszereztük! – az anyanyelvhasználat jogát, településeink sok évszázados helységneveit, történelmi személyiségeink tiszteletét: a Bocskai Istvánét, a Kossuth Lajosét, a Lovassy Lászlóét – és nem utolsósorban Arany Jánosét is... Mint ahogy vissza kellett szereznünk az együvé tartozás határokön átívelő érzését az egész Kárpát-medencében, az egyazon módon formált szavak közösségformáló erejét, a végre-valahára szabadon elénekelt Himnusz gerincegyenesítő áhitatát.

Ezért vagyunk ma újra itt. Ezért gyűltünk ismét össze itt, ebben a visszaszerzett Magyar Házban ennyien!

Köszönet mindenkinek, akik ezt az egymást erősítő, egymásra csodálkozó, egymást újra felfedező pillanatot lehetővé tették! Akik a hétköznapiak taposómalmában, a „szürke szerdák” oly sok lelkesedést kioltó világában sem feledkeztek meg arról, hogy egy közösség csak akkor tud megmaradni, ha megbecsüli önmaga szellemi értékeit. Akik tudatában voltak – vagy tudatára ébredtek – annak, hogy a lélekgyilkos elidegenedés ellen a legjobb gyógyszer, a leghatásosabb ellenszer a gondolatok találkozása, a lélek csinosodása, a tudat ápolása. Akik még ebben a didergő, nélkülöző világban is tudtak – s akartak – szellemsugarakat gerjeszteni.

Pásztortúzként „ősi éjszakákon / messziről lobogva tenger pusztaságon!”

Övék a dicsőség! Miénk a küzdelem!

*(Elhangzott Nagyszalontán, 2002. október 5-én,
a Sinka István Magyar Ház névadó ünnepségén)*

5. Védbeszéd

Tisztelt Kongresszus!

Bevallom őszintén, egy-két héttel ezelőtt még nem állt szándékomban felszólalni ezen az országos felsereglésen. Nem állt szándékomban egyrészt azért, mert szülőföldem és szűkebb pátriám (Bihar megye) dolgairól nem vagyok illetékes beszámolni – megtették azt sokkal kompetensebb módon a megyei RMDSZ jelenlegi vezetői –, ugyanakkor a magam intézményvezetői ténykedéséről ott van a számadásom a Kongresszustól Kongresszusig kötet legutolsó oldalain.

Hogy most mégis szót kértem, annak motivációja abban az újra megjelenő, többé-kevésbé burkolt, de mindenképpen igazságtalan vádaskodásban rejlik, amellyel a nem éppen legjobban tájékozott honfitársaink a pillanatnyilag Bukarestben, különböző hatáskörű kormányintézetekben dolgozó szakembereink (közéjük számítom magamat is) munkáját illetik. Félreértés ne essék, a legtávolabb áll tőlem tökéletesnek minősíteni annak a maroknyi embernek a munkáját, akik az RMDSZ megbízásából pillanatnyilag a román fővárosban töltenek be felelős beosztást, próbálnak munkájukkal, mindennapi helytállásukkal egy-egy egész ország prosperitásához, európai felzárkózásához hozzájárulni. Emberek vagyunk mi is, és tévedhetünk, minden bizonnyal tévedünk is – épp ezért lehet és kell a mi munkánkat is bírálni –, de kérem, engedjék meg nekem, hogy innen, az RMDSZ legfontosabb fórumáról

utasítsam vissza azokat a suddogó, vagy kevésbé suddogó rágalmakat, amelyek meg kívánják kérdőjelezni a magam és kollegáim emberi tisztességét. Mi nem a húsosfazék mellett csücsülünk ott lenn Bukarestben, tisztelt Kongresszus, amelyből minél többet kívánunk a saját zsebünkbe átüríteni, mi nem a mindenáron a bársonyszékhez való ragaszkodás görcsével munkálkodunk nap mind nap azon, hogy Románia intézményei jobban működjenek, hogy azok az elvek, amelyek alapján neveltettünk és amelyeket a magunkénak vallotunk és vallunk mind a mai napig: a pontosság, a megbízhatóság, az alaposság, az adott szó szentsége, nos ezek az elvek kezdjenek el már érvényesülni végre a román főváros intézményeiben is. Hogy igenis Románia megítélése pozitív irányba mozduljon el! Az a tíz-tizenöt ember, aki minden erejével azon munkálkodik, hogy magyarként – és nem magyarkodóként – helytálljon egy színtiszta román környezetben, nem a maga pecsenyéjét sütögeti ott lenn, tisztelt Kongresszus, hanem a szó legnemesebb, legigazibb értelmében szolgál – tisztességgel, becsülettel, és egy pillanatra sem feledkezve meg arról, hogy kiket képvisel, ki is küldte őket oda. Mi igenis számonkérhetők vagyunk – a Szövetség számon is kér bennünket –, de kérem, tisztelt Kongresszus, ne tegye senki kérdésessé sem Birtalan József, sem Neményi Nándor, sem Szarka Edit, sem pedig a többi odalenn dolgozó kollegám becsületét és elkötelezettségét. Mi tökéletesen tisztában vagyunk azzal, hogy – Tamási Áron híres mondását parafrázálva (ez különben Tódor Albert polgármester úr ötlete, s a szerzői jogot pedig tisztelni kell!) – „azért vagyunk a világon, hogy valahol otthont teremtsünk benne!” Ezt az otthont – ama bizonyos tizenhárom évvel ezelőtti „Otthont a hazá-

ban!” – kell nekünk végre-valahára megteremtenünk: de nemcsak az elvek, a kinyilatkoztatások, hanem a gyakorlat szintjén. Mi ezen munkálkodunk ott lenni – s ehhez kérnénk tisztelettel továbbra is a Kongresszus bizalmát!

*(Elhangzott Szatmárnémetiben, 2003. január 31-én,
az RMDSZ VII. Kongresszusán)*

Müncheni kiszálláson

6. Két zászló között

München, 2003. március 18-a, este 6 óra. Itt ülsz végre-valahára az Európai Szabadalmi Hivatal frissen felújított tanácstermében, s miközben innen, a legelső asztalkörből minden energiáddal épp a Hivatal elnökválasztására kellene figyelned, valami ellenállhatatlan belső ösztön arra késztet, hogy ceruzát ragadj, s az eléd készített jegyzetfüzetbe próbáld menekíteni alkalmi gondolataidat. Előtted az asztalszéli fekete táblácskán a Románia, Ro felirat emlékeztet arra, hogy kiket és mit képviselsz te itt volta-képpen, bal oldaladon Schweiz/Suisse/Svissera színeiben egy fiatal, alig harminc esztendőös bázeli jogász kapargatja éppen a fülét, jobb oldaladon pedig Portugália veled egyidősnek tűnő képviselője, a Portugál Szabadalmi Hivatal frissen kinevezett elnöke jegyzetel szorgalmasan és figyelni árgus szemekkel azt, miket is produkálnak a nagyreményű elnökjelöltek. Már lement Svédország és Ciprus jelöltje – mindketten már húsz-huszonöt éve az ESZH alkalmazottai, pillanatnyilag mindketten alelnöki beosztásban –, most éppen egy jobb sorsra érdemes belső ellenőr próbál meggyőzni benneteket ötletei egyedisége felől, a körülötted ülők arcán leolvasható: nem nagy sikerrel, utánuk pedig következik az igazi párviadal: a két nagyágyú, a francia Alain Pompidou (ama bizonyos néhai Pompidou elnök apró termetű fia) és az angol Alison Brimellow bemutatkozása...

Odakinn már alkonyodik, az Isar partján felépült hipermodern toronyépület ablakaiban feketén nyújtóznak az épület kö-

ré telepített fák kopasz ágai. Mögöttük alig lehet felismerni itt-ott az esti lámpafényt. Szinte hihetetlen, hogy alig pár száz méternyire vagytok a kivilágított Traumstadtól, az Isar-on túli belvárostól, a Marienplatz, a Frauen-Kirche, a Residenz platz látványvilágától, a Karlstadt, a Konrad, a Hugeldubel vásárló áramító kirakataitól...

Ma délelőtti estél át a várva várt „beavatásodon”. Miután éveken át szemlélhetted néma megfigyelőként, kényelmesen üldögélve a leghátsó sorban, hogy miféle szabályok szerint működik egy ilyen multinacionális szakintézmény vezetőtanácsa, hogyan hozza meg a maga döntéseit, miként próbálja egyik vagy másik érdekcsoport érvényre juttatni a maga akaratát, íme eljött a te időd, a te pillanated is. Mert ugyebár „mindennek rendelt ideje van”: Románia 2003. március elsejei hatállyal – az Európai Szabadalmi Szervezet 27. tagországaiként – felvételt nyert az egyik legnagyobb presztízzsel bíró európai szakfőhatóságba. És hogy a dolog még pikánsabb legyen: közvetlenül Magyarország után. Így a mai nap folyamán két magyar nemzetiségű intézményvezetőnek adatott meg, hogy a bajor fővárosban elmondja a maga előre elkészített beköszöntő beszédét. Két magyar ember szólhatott, egymás után, arról, hogy milyen életbevágóan fontos a maga országa számára az európai integráció. Mi ez, ha nem elégtétel a Sorstól?

Rettenetesen izgultál, szinte nem aludtál semmit az előző éjszaka folyamán, de végül is úgy érzed, nem vallottál szegyént. „For me, Transsylvanian hungarian intellectual, this is a highly elating moment and I may therefore be making one of the most important speech in my life” kezdted olvasni a beszédet remegő hangon, reszkető kézzel, szemeid előtt összefu-

tó sorokkal, hogy aztán egyik pillanatról a másikra, valami csodálatosan nagy-nagy nyugalom öntse el a lelkedet. Valami különös, ritkán rád találó biztonságérzet. Valami megmagyarázhatatlanul mély belső csend és béke... Van, igen van Gondviselés.

„It is absolutely significant to us that today, after the representative of Hungary, Dr. Miklós Bendzsel has given his speech, I have the opportunity, on behalf of my country, Romania, to mark the completion of a strenuous and extremely important period that my country has passed through”... Nyugodtan, kapkodás nélkül olvastad az idestova másfél hete már elkészített sorokat – hányszor gyakoroltad ezt végig odahaza – a bejelzett hangsúlyozásoknál mindig lélegzetet vettél, a mondat végén mindig leeresztetted a hangodat. „Besides representing the recognition of a de facto legal and practical present state of things in Romania, besides being the fruit of the efforts of specialists of a European level who worked day and night to make this wish come true, the accession means the inclusion of Romanian structure of specialists into a unitary structure, it means that we have actually reached the place we have been dreaming about for centuries.”...

A szünetben a bejárati ajtó előtti lobogóállványnál protokoll fénykép készült mindkettőtökről, a két újonnan felvett ország zászlójával a hátatok mögött. Jó volt odaállni a magyar és a román zászló közé. Jó volt szembenézni a világgal, s úgy ott tudni magad mellett a piros-fehér-zöld méltóságát, hogy az semmi-vel sem kisebbíti a piros-sárga-kék üzenetét. Jó volt egy pillanatra hazagondolni: a Szent László szobor méltóságára, a Farakas utca vasárnapi csendjére, a Telek téka egyedi hangulatára... S miközben többen is odajöttek hozzád gratulálni, Nagy-

Britannia küldöttségvezetője, egy Ron Marchant nevezetű tagbaszakadt úriember diszkrétan megkérdezte tőled, miért hangsúlyoztad külön azt, hogy erdélyi magyar vagy? „Mert magyar vagyok”, – válaszoltad neki mosolyogva, – „és mert Erdély a hazám.”

Sose fogod megtudni, megértette-e?

(München, 2003. március 18.)

7. Bukarestbe számúzve

Varga Gábor vegyészmérnököt elsősorban nem ebbéli minőségében ismerik. Az Ady kör egyik vezetője, majd az Irodalmi Kerekasztal titkára, a többkötetes próza- és drámaíró fél évtizeden át a Bihar megyei RMDSZ elnökeként dolgozott. Öt éve Bukarestben él, az Országos Szabadalmi- és Védjegy hivatal államtitkár rangú vezérigazgatója. Szabadságát töltve, nagyváradi otthonában válaszolt Szűcs László kérdéseire.

Emlékszel még az első munkanapodra?

Az bizony elég régen volt, öt éve. Megérkeztem reggel a vó-nattal, Markó Béla kiküldte értem a szolgálati kocsiját, váltottam is pár szót vele. Utána elküldött a kormányfőtitkárságra, ahol Niculescu Antal kormányfőtitkár-helyettes fogadott. Beszölt a Szabadalmi Hivatalhoz, hogy fél órán belül érkezünk, s időközben odaküldte az Ipari Minisztérium államtitkárát, akit Lányi Szabolcsnak hívnak. Hármasban jelentünk meg és hivatalosan beiktattak a tisztségembe a Ion Ghica 5. szám alatti hivatal tanácstermében. Ott volt az egész intézet akkori s tulajdonképpen mostani vezetősége, huszonvalahány ember, akik csodálkozva néztek reám. Meg kell mondanom, bennem rettenetesen nagy izgalom volt, hogy a Váradon töltött évtizedek után, öt-

ven felé egy más városban, idegen emberek között találok magam. Utólag is hálás vagyok annak a közösségnek, amely nem ellenségként, inkább kuriózumként fogadott. Ezzel együtt az első fél év borzalmas volt, mert egyebet nem csináltam, mint tanultam. (...)

Nyilván olyanok is akadtak, akik megjelenésedet rövid, átmeneti időszaknak gondolták.

El lehet képzelni, meglepte őket, hogy egy ilyen ejtőernyőst küldenek az intézetbe, aki horribile dictu nem is beszéli anyanyelvi szinten az állam nyelvét. Én soha nem rejtettem ezt véka alá, a mai napig kérem a munkatársaimat, hogy nyugodtan javítsanak ki, ha fogalmazási nehézségeim vannak. Eleinte furcsán viszonyultak ehhez, ma már természetesnek tartják, nincs benne semmi sértő... Biztos volt két-három belső kandidáns is erre a pozícióra, lehet, voltak fúrások. De miután látták, hogy senkit nem rúgtam ki, senki külföldi utazásait nem korlátoztam, az az érzésem, elfogadtak. Ez akkor vált nyilvánvalóvá, amikor jött a kormányváltás és diszkréten odasúgták, hogy fent a harmadik-negyedik emeleten egy lista cirkulál, amelyben már több mint kétszázan kéri a háromszáz alkalmazott közül, hogy maradhassak az intézmény élén. Ezt a listát vidáman semmibe vehették volna, hiszen ez egy politikai funkció. Én az RMDSZ új státusza miatt maradhattam a helyemen. Ám emberileg elégtételt jelentett, hogy ez a közösség befogadott...

Munkában mennyi a szakmaiság és mennyi a politika?

Politika szinte semmi, ez kőkeményen szakma. 1891, a Párizsi Egyezmény óta vállalták az államok, hogy kialakítanak a saját területükön ilyen intézményeket. Ezek a szellemi tulajdonnak az iparral, kereskedelemmel kapcsolatos területein adódó teendőket látják el, Romániában 1906, Magyarországon 1896 óta. Ezek az intézetek nemzetközileg szabályozott törvények alapján működnek. É tekintetben életem furcsa elégtétele, hogy egy olyan intézményt vezethetek, amely az európai integrációt már befejezte, mivel ezen a téren már tökéletes a jogharmonizáció. (...)

Az egyszerű ember szemszögéből miként működik ez a hivatal? Ha mondjuk én feltalálom az ehető aszfaltot, hogyan fordulhatok hozzátok?

Először is ajánlatos épkézláb mondatokba önteni az ötletet, grafikai megjelenítés is szükséges, utána ezt kérvény formájában kell eljuttatni a Szabadalmi Hivatal címére. Van egy típusnyomtatvány, amelyik az osim.ro honlapról is bármikor letölthető. Ezeket iktatják, majd megkezdődik a hivatalos levelezés. Vannak tarifáink is, lévén ez költségvetésen kívüli intézmény. De például szabadalmak esetén, aki bizonyítja, hogy havi jövedelme nem haladja meg az átlagbér négyszeresét, az 90%-os kedvezményben részesül... Utána következik a kivizsgálási folyamat, egy felkészült szakembergárda ellenőrzi, hogy a beadott igénylés világújdonságot jelent-e, valóban feltalálói tevékenységből származik-e s iparilag alkalmazható-e? Ha mindez teljesült, néhány hónapon belül kinyomtatjuk a szabadalmi leírást és egy szép diplomával igazoljuk, hogy az illetőnek kizárólagos joga van húsz évre a saját szabadalmához.

Az adatokat bizalmasan kezelik?

Nem. Épp ez az érdekessége a szabadalmi tevékenységnek...

S mi van, ha ugyanezt a találmányt levédik Ausztráliában is?

Abban a pillanatban beperelik őket. Ez ugyanúgy amerikai találmány, mint a tőzsde! 1789-ben a legelső szabadalmi törvényt az Egyesült Államok Kongresszusa fogadta el. Azt mondták: nem titkoljuk, mi az újdonság, közzétesszük, de azt is, hogy a kié. S ha valaki ugyanezt az eljárást alkalmazza, az bitorlást követ el, amit a törvény szigorúan büntet.

Előfordul, hogy marhaságokkal is fordulnak hozzátok?

Csak amióta én ott vagyok, perpetuum mobile-t vagy nyolcszor akartak szabadalmaztatni. Van, aki e célból a Föld gravitációs erejét kívánja átprogramoztatni. Volt alkalmam megismerni néhány ilyen szent örültet, aki a vagyonát, az egészségét, a családi életét is feláldozta azért, hogy a saját fixa ideáját kövesse. De ha belegondolsz, az emberiséget ezek a szent örültek vitték előre...

Szakértőitek tekintettel vannak erre?

Kutya kötelességük mindent komolyan venni. Kérem is őket, hogy empátiával viseltessenek azok iránt, akik hozzánk fordulnak. Nekünk mindenki vel szót kell értenünk...

Van-e rálátásod arra, hogy az erdélyi magyaroknak milyen a feltalálói-kedvük?

Minden évben közzéteszünk egy jelentést, amely megyei lebontásban is tartalmazza az adatokat a szabadalmakról, védjegyekről. 2002-ben például Hargita és Kovászna-megyéből összesen 13 szabadalmi-kérés érkezett, Marosból 17, ami az összesen beérkező 1477-ből édeskevés. Védjegyek tekintetében Hargita és Kovászna megyéből 110-et, Marosból 209-et, Biharból pedig 498-at jegyeztek be, utóbbi jórészt Transilvania General cégcsoport igényeit jelenti. Az ipari formák tekintetében Maros megye ugrott meg, ugyanis jó értelemben vett agresszivitással kezdett működni a megyében létrehozott promóciós központunk. Úgy érzem, a romániai magyar vállalkozó réteg kezd ráébredni arra, hogy a szellemi tulajdon nem játék. Nem elég csak jól vállalkozni, ha termékünket, eljárásunkat nem védjük le, könnyen hoppon maradhatunk. S az is előfordulhat, hogy valaki, akár jóhiszeműen is, másolást követ el, s egyszercsak a törvény előtt találja magát, ott pedig kérlelhetetlenül gatyára vetkőztetik.

Romániában általános jelenség a korrupció. A Szabadalmi Hivatalban ennek milyen megjelenési formái lehetségesek?

Hivatalosan azt kell mondanom, hogy szó sem lehet róla. Ugyanakkor természetesen léteznek kísértési lehetőségek. Az én ajtómon bármikor bárki bejöhet, de az ajtót soha nem zárom be utána. Nem felejttem el egy pillanatra sem, hogy adandó alkalommal egyesek nagy élvezettel törnék ki a nyakamat. Hogy az én gyakorlatom mennyire működik az egész hivatalban, nem tudom. De jóhiszemű ember vagyok, s azt hiszem, munkatársaim döntő többsége tudja, egy ilyen állami hivatal nem érdemes kockáztatni. Ugyanakkor minden döntésnél komoly érdekek is

sérülhetnek. Például egy védjegy bejegyzésével egy másik cég hasonló termékének a piaci helyzetét ronthatják. Keményen szabályozva van, mennyire lehet elmenni a védjegyazonosságok és különbségek területén. Az is megtörténhet, hogy a hivatal döntése később per tárgya lesz. Előfordult már – s nem dőlt össze a világ –, hogy a kibocsátott szabadalmi bizonylatot a bukaresti bíróság megsemmisítette... Tévedni lehet, hiszen csak a védjegyek területén évente hatezer hazai és ugyanennyi nemzetközi kérés érkezik. Az a célunk, hogy a tévedések számát a lehető legkisebbre csökkentsük.

Időnként egyes ügyek nagy sajtóvisszhangot kapnak.

Amikor idekerültem, már a legelső nap volt egy hivatalbeli ütköztetés a Benckiser és a Henkel cégek között. Akkoriban jelent meg a mosószer reklámokban egy kis malacka, s bizony kiderült, hogy a Henkel enyhén szólva lemásolta a Benckiser figuráját. Ezért az utóbbi cég magas összegű kártérítést igényelt – és kapott is. Azóta jelent meg a kis róka a malacka helyett...

Az sem lehetett mindennapi eset, amikor Romániában valaki levédette a Dunaferre márkanévet. Hogyan tehette ezt?

A Dunaferre védjegy a hetvenes évek óta volt levédve és a magyar cég elfelejtette ezt a levédést megújítani. A védelem érvényessége 1994-ben járt le, valaki ezt kiszagolta, kért is a hivaltól egy igazolást, hogy ez a név nincs levédve, hogy azután ő megtegye. Óriási per lett belőle, a kinevezésem után jöttek is a dunaferresek, hogy ezt az új bejegyzést a hivatal semmisítse meg. Kapkodtam a fejemet, hogy létezik, hogy ez megtörténhe-

tett? Évekig tartó pereskedés következett, ám a Legfelső Bíróság nem adott helyt a magyarországi cég kérésének. Egyébként a védjegy érvényességének a lejártá előtt egy fél évvel értesíteni szokás a tulajdonost, ez a Dunaferre esetében is megtörtént.

Mennyiben érintett benneteket a nemzetközivé terebélyesedett pálinka-ügy?

Érdekes módon mindenkit megkérdeztek, csak bennünket nem. Romániában „pálinka” névvel vagy 16 védjegy van levédve a Szabadalmi Hivatalnál, különböző gyümölcsökhöz és településekhez kötődően. Az, hogy exkluzív jogot kérjen valaki csak a „pálinkára”, ez védjegyként nem kivitelezhető. Ami viszont igen, és a későbbi egyeztetéseknek ez képezheti a tárgyát, hogy az eljövendő egységes európai piacon a közép-európai termelők a gyümölcs alapú, kettős lepárlású szesz italokra valóban prioritást kell kérjenek. Pontosan azért, hogy ne esszenciákból készítsék az ilyen italt.

Bukarestben töltött éveid során mennyire lettél bukaresti?

Kemény, embert próbáló világ ez. Döntéseket kell hozni, amelyek adandó alkalommal konfliktusokat generálnak. Elégé kikészít ez az életforma. Amikor fél hatkor, hatkor hazamegyek a hetedik emeleti szolgálati lakásomba, eszem valamit, megnézem a híradót és bezuhanok az ágyba. Kemény számvetést követel, hogy jó-e Várad szerelmesének lekerülni ebbe a nagyon furcsa világba, ahol a segítő szándék a felületességgel, a jóindulat a trehányysággal, a mosolygó bólogatás a teljes kiszámíthatatlansággal társul. Amikor felüvöltenek lent a mánelék, s

látod az utcára kiöntött szemetet, akkor nagyon megkeseredik a szád íze a kérdéstől, hogy mit is keresel te itt... Aztán elmúlik az éjszaka, s másnap reggel be kell menni. Akkor mindig arra gondolok, én ebben az intézetben valakiket képviselek, úgy kell viselkednem. Minden cselekedetemmel, szavammal egy egész közösség mérettetik meg. Ha jól döntök, az erdélyi magyarság vizsgálja jól, ha rosszul, akkor az erdélyi magyarság bukik meg egy vizsgán. A bizalmatlanság falának a lebontásáért mindennap meg kell vívnunk a magunk harcát.

A Bukarestben hozzád hasonló okból élő magyarok tartják-e egymással a kapcsolatot?

Két-három hetenként a szövetségi elnök össze szokott bennünket gyűjteni egy másfél-két órás, mondjuk így, kör kitekintésre, hogy ki mit csinál. Akkor szoktunk találkozni.

Ez egy hivatalos tanácskozás?

Valójában ez az a pillanat, amikor a nagybetűs RMDSZ rá tud tekinteni arra, hogy azok az emberek, akik a különböző állami hivatalokban tisztségben vannak, mit is csinálnak. Van egyfajta egységes rátekintés arra, hogy mozdul-e valahol valami. Ezen kívül, ha vasárnap Bukarestben vagyok, elmegyek a Kálvineumba, s néha a Magyar Kulturális Központba. Persze, mindez a legcsekélyebb mértékben sem pótolja azt, amit az ember megszokott Váradon.

A rátekintést említetted. Bukaresti irodádból hogyan látod mindazt, ami manapság Erdélyben történik?

A nagy illúziókkal le kellett számolni. Én is azok közé tartoztam annak idején, mint megyei RMDSZ-elnök, akik aláírásokat gyűjtöttek, képviselőket küldtek Strassbourgba tiltakozni a tanügyi törvény ellen, kemény ellenzékben „nem-nem-soháztunk”. Aztán kiderült, hogy úgy vertek át bennünket, ahogyan akartak. Úgy! Azt az eszközt, amely ma a kormány mellett való részvétel jelent, pozitívumként kell használni a közösség javára. S ha végigszámoljuk, mi mindent sikerült lassan, szívósan elérnünk, kinkeserves verekedések által... Van, amiről a sajtó nem tud, s nem is kell tudjon, de néha egy-egy visszaadásért, törvénycikkely-módosításért rettenetes küzdelem folyik. A konfrontációs politikával viszont semmire sem megyünk. Azzal, hogy próbálunk egy lépésről-lépésre építkező politikát képviselni, valóban el lehet érni eredményeket. S hogy Nagyváradon, meg más városokban, községekben kint vannak a kétnyelvű feliratok, intézményeink élén magyar emberek dolgoznak, létezik egy dinamikus iskolapolitika, épületeket adnak vissza, intézmények teremtdőnek – ezek bizony eredmények. Azt is látni kell, hogy nagyon sok múlik az eljövendő gazdasági megerősödésem. Mert üres gyomorral nem lehet Himnuszt énekelni. Ha a felnövekvő fiataloknak nem tudunk emberi jövőképet nyújtani, akkor Magyarország szívóhatása érvényesül. Ha viszont tudunk, akkor valamit lassan be lehet indítani. Ennek előfeltétele Románia EU-integrációja, az európai normarendszer rákényszerítése erre az országra...

Az RMDSZ alternatíváiként induló szervezetek sok voksot szerezhetnek a helyhatósági választásokon azáltal, hogy az egyszerű erdélyi magyar szavazópolgár sokszor azt látja, hogy egyes országos és még inkább helyi vezetői inkább a saját szekerüket futtatják.

Nézd, nem szabad összetéveszteni az RMDSZ-t a pillanatnyilag funkcióban lévőekkel. Ezt mindenkinek ajánlanám a figyelmébe. Ennek ellenére én hiszek a Szövetségben. Valóság az, hogy vannak problémák, de ezeket a Szövetségen belül kell megoldani. Aki viszont a romániai magyarság egységét megbontja, az történelmi bűnt követ el.

Mivel járna, ha az RMDSZ jövőre elveszítené parlamenti jelenlétét?

Az Úristen őrizzen meg bennünket ettől! Tudniillik a beindított folyamatok nem visszafordíthatatlanok. Nem arról van szó, hogy tíz, húsz, ötven, száz ember fel kell álljon a hivatali székéből, hát Istenem, felállnánk, de a most beépülő szakemberek, most alakuló életlehetőségek esélyei szűnnének meg, amelyek egyfajta modus vivendit kezdenek megnyitni az erdélyi magyarság számára... Ebben a helyzetben mindenki felé, jobbra is, balra is csak egyet tudok mondani, azt, amit Takács Csaba mondott nekem, amikor 1998. márciusában felhívott: „Gábor, vannak pillanatok, amikor az egyéni érdek alárendeltetik a közösségi érdeknek!” Ugyanezt tudom most mondani mindenkinek: az egyéni ambíciókat, sérelmeket és nagyravágásokat a közösség érdekének alázattal alá kell rendelni.

Írói éned mennyire szorult háttérbe bukaresti éveid alatt?

Esténként tébolyodás ellen a legjobb ellenszer a papír és a toll. Abban a két-három órában, amikor sötétedés után ott vagyok egymagamban az ablakból visszatükröződő arcképpemmel szemben. Ezek persze még csak ilyen gyötrődő vallomások.

Hogy aztán ezekből mikor lesz valami végleges, azt nem tudom, tény, hogy négy kötet és egy elég rendesen leélt élet után több száz oldalnyi kéziratom van, amelyet rendezni kéne. Talán majd egyszer idő is akad rá, hogy ezekből valami legyen. Például az *Irodalmi Kerekasztal* története feldolgozásra vár, az is hét csodálatos esztendőm volt Váradon. S mindaz, ami azóta történt, beleértve a '90 után a közéletben való humorításomat is.

Mondjuk az Irodalmi Kerekasztal idején, a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján, mit szóltál volna egy ilyen jövőhöz?

Ha valaki akkor nekem azt mondja, hogy román közméltóság leszek és én fogom bevinni legelsőnek Románia egyik közhivatalát egy európai szervezetbe, azt mondtam volna: „drága barátom, ébredj fel!”

(Erdélyi Riport, 2003 augusztus)

8. Soli Deo gloria

Különös metamorfózison megy át olykor az ember. Különös kihívásokat tartogat számunkra a Sors. Ha valaki neked akár tíz évvel ennek előtte azt mondta volna, hogy eljön az idő, amikor a tulajdon szolgálati útleveledben egy piros-sárga-kék szalagot fogsz nagy gonddal őrizgetni, minden bizonnyal mentőért kiáltottál volna. Vagy legalábbis teljes mivoltoddal tiltakoztál volna a becsületedet és magyarságodat kétségbe vonó aljas inszinuáció miatt.

S íme, bekövetkezett! Egy iszonyatos hajrá végeredményeként, mikor több héten-hónapon át éjt nappallá téve hajtottad az embereidet, mikor a minden szerda reggeli operatív találkozód során egyre-másra fenyegetted szerződésbontással az amúgy valóban címeres gazember fővállalkozót – nem véletlenül volt hajdan a Văcăroiu-kormány protokollfőnöke! –, mikor idestova fél éve a minden reggeli munkába érkezésed örökké azzal kezdődött, hogy háromnegyed nyolc táján sorra végigjártad az éppen esedékes építő-javító munkatelepeket, amikor már álmaidban is egyre csak a befejezetlen olvasóterem, vagy az azt befedő, soha el nem készülő pihenő-terasz kísérteties látványával viaskodtál – végre elérkeztél az út végére! Végre valahára véget ért az a csaknem hét esztendő beruházás, amely a régi, hetvenéves, földrengéskárosult épület szerkezet-szilárdításával kezdődött, egy új, nyolcszintes irodaház felépítésével folytatódott, s amely ezzel a köztes épülettel, ennek a

valóban minden 21. századi igényt kielégítő olvasóteremnek az elkészültével ért véget.

Három nappal ezelőtt még azzal a meggyőződéssel indultál a hivatalodba, hogy a délután három órára tervezett megnyitón az ENSZ főtitkárhelyettese, a Szellemi Tulajdon Világszervezetének a vezérigazgatója, dr. Kamil Idris is ott áll majd melletted. S hogy a szudáni származású karrierdiplomatával együtt ott lesz, ott szorong majd a teremben az egyetemes iparjogvédelem színe-virága... Hát ez bizony nem jött be! A Sinaia-i WIPO-PAC (World Intellectual Property Organization – Policy Advisery Comision) ülésre érkező genfi vezérkar az Air France két és fél órás késése miatt lekészte mind a Năstase kormányfővel betervezett találkozót, mind pedig a Szabadalmi Hivatal teremavató ünnepségét. A Nyugat-Európára telepedett köd minden emberi számítást áthúzott...

De talán jobb is volt így! Így legalább zavartalanul lehetett átélni azt a meleg hangulatot, ami azon a november 13-i ünnepélyen, abban a zsúfolásig telt teremben megérintette minden jelenlevő szívét. A több mint félszáz, névre szóló invitációval meghívott nyugdíjas vagy idős munkatárs jelenléte, a kiültetett három volt vezérigazgató látványa, a majd féltucatnyi operatőr fontoskodása, a karzat zsibongása olyan hangulatot teremtett benned, amire örökké emlékezni fogsz. Amit szóval leírni nem lehet... Igen, azokért a másodpercekért érdemes volt élni! Azt az emelkedettséget, ami akkor ott átjárta a lelkedet, azt nem mocskolhatja be immár semmi sem. Nem hiába imádkoztál heteken-hónapokon keresztül, hogy ne szégyenüljél meg: a Fennvaló azokban a percekben feléd fordította a tekintetét.

Csoda-e, hogy annyian elkezdtek sírni? Hogy igazgató-elődöknek, Mioara Rădulescunak is könny csillogott a szemében,

amikor váratlanul felkérted, veled együtt vágja el a felavatást jelképező háromszínű szalagot! Hogy abban a pillanatban, amikor átadtad neki a levágott trikolór felét, voltaképpen jelképesen azt a munkát ismerted el, amit az előtted járt nemzedéknek soha az ideig senki meg nem köszönt.

Hát ezért őrzöd immár a szolgálati útleveledben ezt a román trikolór-darabot. Annak a csodálatos hangulatnak az emlékére, ami akkor ott megérintett.

S amit immár nem vehet el tőled senki sem.

(Bukarest, 2003. november 16-án)

9. Megyei tanácsosi beszámoló

Tisztelt megyei választmány!

Amikor 2000 tavaszán, „Bukarestbe száműzött” közhivatalvezetőként a Bihar megyei tanács RMDSZ listájára jelöltettem magam, tettem ezt azzal a ki nem mondott, de mindenki által elfogadott meggyőződéssel, hogy ez a bennünket a román fővárosba leparancsoló ideiglenes megbízatás minden bizonnyal a november végi törvényhozási választásokkal véget ér. Bármennyire is nem illett erről beszélni, mégis majdnem mindannyian, akik akkor az idő tájt kormányhivatalok élén dolgoztunk odalenn, meg voltunk győződve arról, hogy még néhány hónap és mehetünk haza, Bukarestben szerzett tapasztalatainkat ott-hon kamatoztatni...

Ezzel a meggondolással fogadtam el négy évvel ezelőtt a számomra felkínált jelölést. Ezzel a meggondolással drukoltam végig Bukarestben a választási kampányt – miközben az iparjogvédelem illetékes kormányfőhivatalában nap mind nap a legváltozatosabb országos és nemzetközi kihívásokkal kellett szembesülnöm. Ezzel a meggondolással vettem részt – nem egyszer igencsak szidott szenvedő alanyként is – a megyei tanács megalakulása körüli huzavonában. (Ha jól emlékszem, két hét alatt vagy négyszer kellett Bukarestből hazautaznom...)

Hogy aztán annál nagyobb legyen a meglepetésem, amikor kiderült, hogy a választások utáni felemás helyzetben a terveim tervek maradnak. Hogy a SZDP-nek nyújtott RMDSZ-es parla-

menti támogatás fejében néhányan a helyünkön maradhattunk. Hogy a bukaresti ideiglenes tartózkodás meghosszabbodik – akkor még úgy tűnt – újabb néhány hónappal.

Ebben a helyzetben két alternatívám volt: vagy egyértelműen minden itthoni kapcsolatomat felszámolva leköltözöm a Dâmbovița-partjára, s minden erőmet-energiámat az integrációs finisben található hivatalom – az Állami Találmányi és Védjegyhivatal – vezetésének szentelem, vagy megpróbálom a szinte lehetetlent, az intézményvezetői státuszt összeegyeztetni a szülőföldem napi gondjaira-bajaira való rálátást biztosító megyei tanácsosi szerepkör tisztas betöltésével.

A döntés nem volt könnyű. Már csak azért sem, mert a nemzetközi elvárások sokasodása szinte állandó bukaresti (ha éppen nem külföldi) jelenlétet igényeltek. Nem is beszélve a hazai kihívások özönéről. Minden józan érvelés az első megoldást sugallta...

S én mégis a másodikat választottam. Talán azért, mert úgy éreztem, tudok még valamit az itthoni egykori kapcsolatrendszeremből érvényesíteni közösségem érdekében, de talán azért is, mert egyszerűen nem akartam – nem tudtam! – végérvényesen elszakadni a szülővárosom mindennapi gondjaitól-bajaitól, a barátaim életétől...

Hogy jól tettem-e, azt már önök döntenek el!

Tény, hogy amennyiben idejében értesítettek, mindig megpróbáltam – pénzt, posztót, paripát nem kímélve – jelen lenni a megyei tanács ülésein, s ott, amennyire felkészültségem megengedte, aktívan részt venni a vitákban. A tanácsülések anyagát mindig figyelmesen átolvastam – még akkor is, amikor csak néhány órával az ülés megkezdése előtt vehettem azt a kezembe, s a frakciótalálkozókön véleményemnek nemegyszer hangot is adtam.

Ugyanakkor – az RMDSZ hűséges katonájaként – azzal is tisztában voltam, hogy a Szövetség ereje az egységben rejlik, s bármiféle alkupozíciót csakis az egységes fellépéssel lehet elérni. Épp ezért a frakciófegyelmet a magam részére kötelező érvényűnek tartottam, s még akkor is elfogadtam a többség döntését, ha a lelkem mélyén én másképp vélekedtem (lásd a nyári színház esetét). Ezt a magatartásomat a mai napig nem resztellem: abban a kiélezett helyzetben ugyanis, amelyben itthon élő barátaim küszködtek, csakis ezzel az egységes fellépéssel lehetett elérni azt a nem kevés eredményt, amit az RMDSZ a Bihar megyei Tanácsban 2000-2004 között elért. Aminek kézzelfogható, szemmel látható valóságát csak a vak, vagy a nagyon elfogult ember nem képes elismerni...

Ez a mi igazi elégtételünk!

A többi már az utókorra – s természetesen Önökre – tartozik.

*(Elhangzott 2004 március végén,
az RMDSZ Bihar megyei Szervezete
választmányi ülésén)*

Aradi Szabadság-szobornál

10. Arad

Áll, ismét köztéren áll Zala György csodálatos Szabadság-szobra, ez a monumentális alkotás, amelynek fogságból való kiszabadításáig hetvennégy esztendő, köztérre való állításáig pedig újabb öt évet kellett várni. Ismét köztulajdonba került az Ébredő Szabadság, az Áldozatkészség, a Harckészség, a Haldokló Harcos, felettük pedig Hungária istennő impozáns bronzszobra, alattuk a talpazaton tizenhárom dombormű: a tizenhárom aradi vértanú arcképével. A Tűzoltó téren – egy majdani Megbékélési Park egyik elemeként – ismét ott látható immár az a szoboregyüttes, amelynek visszaállításaért annyian, de annyian hiába küzdöttek mind ez ideig. S amelynek újra-felállítása most is alapfeltétele lett bármiféle eljövendő román-magyar együttműködésnek...

Ugyanis ez a lélegzetelállítóan szép szoborcsoport nemcsak a magyar történelem egy tragikus eseményének állít emléket, de jelképét jelenti annak is, hogy nekünk is jogunk van itt a saját történelmünkhöz. Hogy igenis, tetszik, nem tetszik, ezen a tájon itt mi is idehaza vagyunk. Nekünk is megvannak itt a magunk emlékei, a magunk kegyhelyei, a magunk szobrai. Hogy „egy ezredévnyi szenvedés kér éltet vagy halált” azáltal, hogy a magunk múltjának tárgyi mementóit megőrizni és illő módon tisztelni kívánjuk.

Mégis, mennyi szőszegés és mennyi ünnepélyes fogadkozás, mennyi fondorlat és mennyi hiú reménykedés kötődik csak ez

alatt a fél évtized alatt e szobor nevéhez. Hányszor került államközi tárgyalások terítékére, hányszor volt belpolitikai alku tárgya, hányszor kellett miatta az aradi – és nem csak az aradi magyarságnak – egy-emberként vagy-vagy-ot kiáltania?

„Ki fél ezektől a nagyszerű férfiaktól, akik életüket adták a magyar nemzet szabadságáért, holott többen közülük nem is voltak magyarok, de jól tudták, hogy a szabadság egy és oszthatatlan [...] Ki fél tehát tőlük? A román miniszterelnök? A román államfő? A román politikusok?” tevődött fel élesen a kérdés a torzóban maradt Tűzoltó téri talapzat előtt a tavaly őszi ünnepségen „Tragikomikus, hogy a 21. század elején a román hatalmasságok még mindig ennyire rettegnék a mártírjainktól” – hangzott akkor a szövetségi elnöki minősítés... De megszólalt e szobor miatt – mégghozzá románul! – a magyar miniszterelnök is („Eu sunt omul dialogului, dar cer respectarea promisiunilor...”), mint ahogy szorgalmazta az ügy megoldását a magyarországi politikum minden jelentősebb szereplője is.

Mégis, újabb hét hónapnak kellett megint eltelnie, amíg az eredmény megszületett. Hét havi kemény alkudozásnak és konok feltételszabásnak...

Amikor az eredetileg ősze tervezett visszaállítás az utolsó pillanatban, Bukarest jellegzetes balkáni fondorlatai miatt meghiúsult, egy telefonbeszélgetés során Markó Bélának egyértelműen elmondta, a magad részéről bármikor megvált a tisztiségedtől ezért a szoborért. Még akkor is, ha sikeresen elprivatizálván – magyarul bezárván – időközben egykori váradi munkahelyedet, minden bizonnyal az utcára kerülsz. „Ez a szobor nem függhet néhány ember pillanatnyi munkaviszonyától” – dadogta bele felindult hangon a kagylóba „Ha ennyit sem tudunk elérni, akkor nincs semmi keresnivalónk tovább itt!”

Kishitű és elkeseredett voltál! E szoborállítás sikere vagy kudarca számodra egyből erkölcsi kérdéssé vált! Hogy legitimizálj te egy olyan hatalmat, amelyik nem tiszteli a te hőseid emlékét? Hogyan képviseljél Európa szaktanácskozásain egy olyan kormányt, amelyik a te legszentebb érzéseidet semmibe veszi?

És íme, mégiscsak sikerült! „Annyi balszerencse közt és oly sok vizzály után” a magyar szabadság szobra újra köztéren áll!
„Egységben az erő!”

Kiszabadítottuk!...

(Temesvár–Bukarest repülőjárat, 2004. április 25.)

Olvasóterem avatás

Confessionis III.

Müncheni székház

1. Iparjogvédelmi számvetés

Nehéz szavakba önteni azt a felemás érzést, amit egy intézményvezető érez, amikor az általa irányított közösség számokba, grafikonokba, táblázatokba foglalt eredményeivel szembe-sül. Nehéz, mert a hivalkodó önelégültség csapdája éppúgy kísért ilyenkor, mint a képmutató álszerénység csábítása, a részletekbe való belebonyolódás veszélye épp annyira adott, mint a megbízhatatlan nagyozolás balkáni felületessége.

Különösen nehéz ez a számvetés akkor, ha az illető intézményvezető elkövette azt a megengedhetetlen könnyelműséget, hogy érzelmileg is elkötelezte magát az általa vezetett emberek iránt; amikor a papírra vetett adatok, mondatok, beszámolók mindegyike mögött a tudatában egy-egy általa is megélt esemény, történés, siker- vagy kudarc-élmény emléke elevenedik fel. A szubjektivitás vádja ez esetben elkerülhetetlen...

Újra s újraolvasva ugyanis a szokásos múlt évi jelentés kéziratát – a nyomdába küldés előtt illik még egy utolsó ellenőrzést elvégezni –, végigtekintve újból mindazokat az adatokat és eseményeket, amelyek meghatározták hivatalunk működését az elmúlt esztendő (és esztendők) folyamán, bizony óhatatlanul elfogja az embert az elégtétel érzése. Annak az egyszerű ténynek a felismerése, hogy nem élt hiába. Hogy az általa vezetett intézet – az Állami Találmányi- és Védjegyhivatal – életében az eltelt hónapok, évek a tisztes, kemény munkával elért, de bárki előtt felmutatható eredmények korszakát jelentik immár.

Egy olyan korszakot, amikor megadatott számunkra az, hogy csak a 2003-as esztendőben például olyan maximális fontosságú nemzetközi eseményeken vehessünk részt, mint Romániának az Európai Szabadalmi Megegyezéshez történő csatlakozása (ami által az illetékes román iparjogvédelmi kormányfőhatóság immár az egységes európai szabadalmi szervezet teljes jogú tagja lett; a legelső olyan kormányhivatal, amely számára véget ért az Európához történő csatlakozás nem is olyan problémamentes folyamata), vagy mint a Szellemi Tulajdon Világszervezete Stratégiai Tanácsadó Testületének novemberi Sinaia-i ülése (jónéhány volt és jelenlegi államfő, miniszter, szakhivatal-vezető jelenlétében a WIPO szinte teljes vezérkara eljött Genfből Romániába.)

Egy olyan korszakot, amikor az iparjogvédelem teljes horizontját átölelő törvényi szabályozásokban (mind a találmányi szabadalmak, mind a védjegyek és földrajzi meghatározók, mind az ipari minták és rajzok, mind pedig az új növényfajták területén) véget ért az európai szintű jogharmonizáció; amikor hosszas vajúdás után, tizennégy kormányfőhivatal hatásos együttműködésének eredményeként sikerült tető alá hozni végre a Szellemi Tulajdon Országos Stratégiáját a 2003-2007-es évekre vonatkozóan, s nem kevés Phare-pénzt mozgósítva sikerült elkezdeni e stratégia hatékony alkalmazását is.

Egy olyan korszakot, melynek során a hivatal továbbra is tiszteleggel eleget tett legfőbb feladatának, az oltalomigénylési jogosultság elbírálásának. Amikor az évente több ezer számban benyújtott szabadalmi-, védjegy-, ipari minta-bejelentés regisztrálásával, szakszerű elbírálásával, illetve az oltalmi-bizonylat lajtromozásával a szellemi tulajdon hazai megítélésében a kizárólatos letéteményes feladatkörét látva el (csak a 2003-as

esztendőben 5955 találmányi, 14053 védjegy, illetve 1496 ipari minta igénylést iktatva).

Egy olyan korszakot, amikor „agresszív” promóciós politikájával, a helyi, illetve az országos vásárokon és szakkiallításokon való állandó jelenlétével, az ezredfordulón létrehozott 14 regionális iparjogvédelmi ismeretterjesztő központ munkájának hangsúlyozott támogatásával, a megyei könyvtárak műszaki osztályaival való újkeletű együttműködésével a Szabadalmi Hivatal látványos eredményt ért el az alkotás-védelem fontosságának vidéki tudatosításában, nem csekély mértékben járulva hozzá a piacgazdálkodás szellemi tulajdonra vonatkozó törvényei elsajátításához olyan vidékeken is, ahol ezen ismeretek még a '90-es évek végén is szinte teljességgel hiányoztak.

Egy olyan korszakot, amikor egy kétkötetes, 946 oldalas reprezentatív monográfia összeállításával, megszerkesztésével és kinyomtatásával (minden fázist a hivatal volt vagy jelenlegi munkatársai végeztek el) sikerült törleszteni végre a szakma régi adósságát e sajátos szakterület történelmi örökségével szemben.

Egy olyan korszakot, amikor sikerült pontot tenni egy 1996-ban beindított beruházás végére, amely beruházás eredményeként ma már elmondhatjuk, nemcsak egy patinás, földrengésbiztos épületben működünk, de az új, hátsó épületszárny felépítésével és felszerelésével, a köztes épületrészben kialakított, minden igénynek megfelelő olvasóterem múlt év végi megnyitásával hivatalunk ma már felveszi a versenyt Európa bármely azonos nemzeti szakintézetének munkakörülményeivel és műszaki adottságaival, tisztes lehetőséget kínálva mind az itt dolgozó elbírálóknak, mind a hozzánk forduló érdeklődőknek.

Egy olyan korszakot, amikor – miként ez a hevenyészett felsorolás is sejtetni engedi – nem voltunk híjával a mindennapos kihívásoknak, a váratlan csapdahelyzeteknek, a csúfos cserbenhagyásoknak sem. A kudarc keserű érzését éppúgy alkalmunk volt megtapasztalni, mint a múltó sikerek diadalörömét.

A végső mérleg azonban mindenféleképpen pozitív...

(Bukarest, 2004. áprilisa)

2. Paris, mon amour...

Lebeg a hajó a Szajnán, lebeg, mint egy kényelmes, sietést véletlenül sem ismerő hófehér óriáshattyú, alig moccanva, szinte észrevehetetlenül araszolva, épp csak itt-ott megtörve az acél-szürke víz lomha vándorlását az Ile de la Cité és a Quai Augustinus között. Lebeg a folyón a hatalmas vasmadár, apró rezdüléseivel delejes ámulatba ringatva a fedélzetére keveredett szájtáti idegeneket, balkéz felől most éppen az Igazságügyi Palota és a Prefektúra patinás épületeit hagyjátok magatok mögött, hogy aztán ama bizonyos Szent Mihály híd alatt szép lassan áthaladva („Párizsba tegnap beszökött az ősz...”) egyszerűben feltűnjenek a parton a Notre Dame katedrális monumentális sötétszürke tornyai, harangjai közt Esmeralda és Quasimodo titokzatos emlékével, miközben jobb felől sorra elébetek táruljon a legendás Saint Germain negyed látványa, a Quartier Latin, sikátorai közt a Sorbonne-nal, a Panthéon-nal, vagy éppen séggel a Theatre de l'Europa-val...

Lebeg a hajó a Szajnán, a nyomvonalán keletkező hullámok jobbról is, balról is apró fodrokká szelődülve próbálják mozgékonyra változtatni a folyó amúgy tükörsimává dermedt felületét, a rakpartok lépcsőin ágrólszakadt hajléktalanok, didergő halászok, egymás kezét szorongató szerelmesek, felettük pedig, a folyó kétoldalán, a Quai de Montebella-n, illetve a Quai de la Tourneile-n a tizenkétfélmillió világáros forgalmának kora délutáni dübörgése...

„Szolfámiremifászol / lászolfászollaszidószol” – hangzik a sorra kerülő sanzon fülbemászó dallama a rafináltan felszerelt erősítőkből – az asztalok közt sétálgató előadó pár perccel ezelőtt épp a Quai des Tuileries és a Quai Voltaire közt feltűnő újabb látnivalókat konferálta be ékes francia és angol nyelven: balról a Louvre palota-együttesét, jobbról pedig a Musée D’Orsay, illetve a Musée École Nationale Supérieure des Beaux Arts épületeit –, s bár az ének szövegéből, szégyen-nyalázat, egy bűdös kukk nem sok, annyit sem értesz, mégis valami furcsa nosztalgia-hangulat telepszik egyszerre csak a lelkedre, valami nehezen szavakba önthető különös gondolat-egyveleg a szerelemről és a várakozásról, az őszről és az elmúlásról. Valami torokszorítóan gyönyörű kis „rözsedal” az örök emberi igazságról: „arról, hogy meghalok”. Már túl vagytok a főfogáson – az előételnél még sikerült kibekkelned valahogy a vendéglátóid részéről az elnéző mosolyú felmentést a jégkockával felszolgált tengeri csiga kóstolás kötelezettsége alól (hogy vonaglottak a szerencsétlenek a reájuk csepegtetett citromlé hatására), de a borjúsült illatának bizony már nem tudtál ellenállni, valami kiváló minőségű bordói vörös bort tölt épp a poharadba az Institute du Monde Arabe időközben előbukkanó épületét számotokra készségesen beazonosító fiatal pincér, mikor ez a lelkedbe költöző „deja vú” hangulat egyszer csak az égvilágon mindent, de mindent kikapcsol, már nem tudsz – de nem is akarsz – odafigyelni sem a vendéglátóid udvarias szavaira, sem a kollegáid buzgó szakmai tereferéjére, a bűgő, fülbemászó sanzon hangulata egyszerre csak Auguste Rodin Örök tavaszát, Antoine de Saint-Exupéry-t és Ernest Hemingway-t, Constantin Brâncuși-t és Pablo Picassot juttatták az eszedbe. Ale-

xander Dumas és Victor Hugo, Lamartine és Stendhal, Maupassant és Balzac, Emile Zola és Anatol France, Martin Roger du'Gard és Louis Aragon sok-sok évvel ezelőtt olvasott (és réges rég elfelejtettnek hitt) városleírásai bukkannak elő valahonnan a tudatalattid mélységeiből, társítva Charles Baudelaire és Guillaume Apollinaire, Arthur Rimbaud és Jean Cocteau, Jean Paul Sartre vagy éppen Simone de Beauvoir egy-egy emlékezetesebb verssorával vagy mondattöredékével. És persze itt van Delacroix és Degas, Monet és Cezanne, Tristan Tzara és Marc Chagall – Édith Piaf-ról és Mireille Mathieu-ról, Yves Montand-ról és Charles Aznavour-ról nem is beszélve. Ott tolong a gondolatvilágodban a vén kontinens teljes Parnasszusa, vagy legalábbis annak azon hányada, amelyik az elmúlt másfélszázad leforgása alatt hosszabb-rövidebb időre megfordult valaha itt. Hiába, „Párizs megér egy misét!”

És közben számba veszed az idők során errefelé portyázgató véreidet is, ama bizonyos „hunok Párizsban” impozáns névsorát, kezdve a „vigyázó szemetek Párizsra vessétek”-et immár több mint kétszáz éve megfogalmazó Batsányival. Látnod a folyópart irányából éppen hazafelé ballagó Adyt („Párizs az én Bakonyom!”), felmondod magadban Kassák Lajos és Illyés Gyula, József Attila és Fejtő Ferenc, Faludy György és Kende Péter nevét. De eszedbe jut Etienne Hajdu és Brassai, Vásárhelyi (Vasarely) Győző és Pierre Vago is – bizony megfordultak erre magyarok szép számmal az idők során. Mégis a dobhártyád alá surranó, gondolatvilágodra rátelepedő szonhangulat leginkább épp egy Markó Béla verset juttat egyszerre az eszedbe: „a Szajna partján / néhány napig hűtlen / a Szajna partján / én is francia...”

Hát barátom, be kell ismerned, bármennyire is forog most épp emiatt Árpád atyád valahol a sírjában, kacagánybőr ide, „őseidnek véres kardja” oda, Trianon amoda, hic et nuc, itt a Szajna közepén, ebben az eszméletlenül szép sanzonhangulatban most egy kicsit bizony te is franciának érzed magad.

(Párizs, 2004. november 11-én)

3. Egység vagy felszámolás

„Ha van Isten, meg ne sajnáljon engem / Én magyarnak születtem / Szent galambja nehogy zöld ágat hozzon / Üssön csak ostromozzon!” – alkalmi, ki tudja, meddig tartó ostromállapot-szűnetünkben, riadókészültség lefújtával, végveszély-helyzet múltával – amikor „a szürke szerdák” egymásutániságai oly hamar kimosták emlékezetünkől, a fenyegetettség érzésével együtt, az egymásra találás, az együvé tartozás, az egymás mellé sorakozás eufórikus pillanatainak az élményét – de sokszor is eszembe jutnak Ady Endre keserű mondatai; de gyakran villan az emlékezetembe a „nekünk Mohács kell!” váteszi jajkiáltása, a „ne legyen egy félpercnyi békességünk” kíméletlen tükörtartása, valahányszor az önmarcangolás, a magunkpusztító élvezet boncolás közösségromboló jelenségével szembetalálkozom.” *Óhajtó módban* címmel jó tizenhárom esztendővel ezelőtt (ama bizonyot aradi KOT-ülés után) közreadott nyílt levelem első sorai ezek, melyek aktualitása különösen érvényes most, a választás előtti napokon.

Vagyunk néhányan ebben a régióban, akik még emlékezhetünk arra, milyen is volt 1989 előtt. Milyen volt az, amikor a gyermekedet véresre verték, mert magyarul beszélt, milyen volt az, amikor már a magyar újságban is csak Oradeat írtak, milyen volt az, amikor egész Nagyváradon összesen két magyar középiskolai osztály létezett. Eltelt idestova 15 év azóta, s most egy kicsit szálljunk magunkba s gondoljuk csak végig: el

tudtuk volna képzelni, hogy a váradi vasútállomáson ki lesz téve magyarul, hogy Nagyvárad? El tudtuk képzelni, hogy a Nagyvárad Állami Színház neve ki lesz majd írva magyarul? El tudtuk volna képzelni, hogy a polgármesteri hivatalban mindeütt ott vannak a magyar feliratok, magyarul lehet fogalmazványokat beadni, egyszóval magyarul lehet élni?

Ezeket az eredményeket nem adták ingyen! Ezekért rettenetes küzdelmet kellett folytatni napról-napra, évről-évre. Ezt az eredményt pedig egyetlen feltétellel tudta az erdélyi magyarság elérni – azzal, hogy egységes maradt. Azok, akik most nekem arról prédikálnak, hogy „a választás szabadsága” és ezt az egységet teszik kockára, azok előttem nemzetárulók! Azok, akik azt mondják, nincs szükségünk parlamenti jelenlésre, mert úgyis el tudunk mindent érni európai szinten, azokról csak két dolgot tudok mondani: vagy nagyon naívak és olyan ködvilágban élnek, hogy fogalmuk nincs az európai realitásokról (mondom ezt egy olyan emberként, aki megfordult már Európa különböző tanácskozáshelyein és jól tudja, mi az európai trend), vagy nagyon is tudatosan egy missziót teljesítenek: azt, hogy a romániai magyarság utolsó utáni esélyét szétrobbantsák. Kegyetlen és keserves dolog azt látni, hogy most, amikor tényleg sok mindent elértünk – ami azonban még nincs egy széleskörű autonómia-koncepció keretében végérvényesen bebetonozva –, mindez kockára tevődik csoportérdekek és egyéni sértődések miatt...

Az RMDSZ-t lehet szidni – én is szidom. Az RMDSZ egyik alapító tagja vagyok, katonája voltam, vagyok és leszek, aki nagyon jól tudja, hogy a jobbító szándékokat, a változásokat belülről lehet és kell érvényesíteni. Azok, akik ezt kívülről akarják, vagy meggondolatlanok, vagy gonosz emberek. Nekünk egyet-

len értékünk van, az egységünk. Aki ezt az egységet nem érti meg, nem támogatja, az a romániai magyarság felszámolására törekszik.

Befejezésül álljon itt egykori, kétségbeesés szülte levelem záró bekezdése: „Hát ezért volna fontos, hogy a nyugalom (még lehet legutolsó) óráiban, mielőtt a fejünk felett kerengő saske-selyűk ismét zuhanórepülésbe nem kezdenek, végre felébred-jünk! Hogy felismerjük végre, a mindannyiunk által annyi esz-tendőkön át áhított „új lángok, új hitek, új szentek” ismét „sem-mi ködbe vesznek”, ha a huszonnegyedik órában nem tudunk egymással szót érteni. Hogy ha nem tudjuk közösen megvéde-ni értékeinket s egységes fellépés helyett továbbra is csak egy-más megosztásával gyengítjük magunk amúgy is éppen csak elégséges erejét, akkor bizony „itt ül a lelkünk tovább leigázva”, és a várva-várt „új magyar csodák” helyett „elveszünk, mert el-vesztettük magunkat”.

Ezt pedig, ugye, mindenféleképpen el kellene valahogy ke-rülnünk.

(Erdélyi Riport, 2004. november 25.)

4. Fényre várva

Rövidebb-hosszabb földi pályafutása során az emberi teremtmény hányszor, de hányszor találkozik a reményvesztettség érzésével? Hányszor lesz kénytelen megállapítani, hogy zsákutcába került, hogy eltévedt, hogy a reménytelenség, az állandósuló bajok helyzetéből sehogyan sem talál a maga részére kiutat? Hogy a Siralom Völgyéből, a Szenvedés Dzsungeléből nem létezik számára semerre sem kijövetel. Hogy a Sötétség Erői mindenfelől szorongatják őt: „Circumdederunt me genitis mortis dolores inferni / Circumdederunt me...”

Kétségbeejtő egy állapot. Helyzet, amelyben sehogy sem találsz magadnak semmiféle megoldást. Amelyben kénytelen vagy megállapítani, hogy gyakorlatilag magadra maradtál. S amelyben rá kell döbbenj arra, hogy mindenki elhagyott. Amikor tulajdon szemeiddel láthatod, hogyan omlanak össze kártyavárként a reményeid, földi terveid és nagyravágásaid mi módon válnak semmivé...

Tönkretettnek érzed magad. Elkeseredettnek és földre tiportnak. Sehol nem találsz egy reménysugarat sem a magad számára. Már nem hiszel senkiben és semmiben. Megaláztak. Megsemmisítettek. Eljutsz még arra a következtetésre is, hogy a további életednek sincs semmi értelme már.

Egy mindent átfogó sötétségben leledzel. Körülötted minden kihűlt. Kétségbeesett segélykiáltásaidat már nem hallja meg senki sem. Hiába üvöltöd nekikeseredetten, hogy: „De

profundis clamavi ad te, Domine!”, a Fennvaló, úgy tűnik, megfelejtkezett rólad! Úgy tetszik, hogy minden, de teljességgel minden bevégeztetett. Senki és semmi nem képes már téged megmenteni. A Mélységek lehető legmélyebb szintjére jutottál.

Hogy aztán egyszercsak, váratlanul, egy ragyogó fénysugár jelenjen meg és a mindenható örök-sötétséget egy vakító fény-özön zúzza szét: a bethlehemi csillag ragyogása.

És egyszeriben eltűnik az álnokság, a hazugság és az árulás. Egyszeriben a Gonosz legyőzetik. Egyszeriben minden életre kel körülötte, minden mozgásba lendül, minden változni kezd, csupán a Pál-apostol szerinti legfőbb három marad meg végérvényesen: a hit, a remény és a szeretet.

S egyszerre csak megbocsájtatnak az összes vétkeid: a Fennvaló feléd fordította az ő arcát.

„Post tenebras lux!” A Sötétség után érkezik a Fényt.

2004 esztendővel ezelőtt a Messiás a te számodra is megszületett.

Áldott ünnepeket!

*(Évzáró beszéd, elhangzott az OSIM olvasótermében,
2004. december 23-án)*

5. Trianon

„1920. június 4-e, péntek, Nagy-Magyarország keresztre feszítésének napja.” Harangzúgás, drámai hangvételi, patetikus szavalatok, korabeli filmfelvételek és archív fényképek keveredve higgadt jövőkép-felvázolással, objektív és kevésbé objektív történelmi elemzéssel. Erdély legcsodálatosabb tájai, legismertebb közéleti személyiségeinek portréi fűszerezve Ady Endre, József Attila, Juhász Gyula, Kós Károly, Reményik Sándor, Wass Albert ismert és kevésbé ismert citátumaival – ez utóbbiak közül József Attila általad nem ismert „oláh”-ozó verssorai voltak a legmegdöbbentőbbek: „Szép kincses Kolozsvár / Mátyás büszkesége / Nem lehet, nem, soha! / Oláhország éke!” (hát ez sehogy sem egyeztethető össze az „elegendő harc, hogy a múltat be kell vallani” mindmáig aktuális üzenetével, az amúgy az iskolapadban is beléd sulykolt „anyám kún volt, apám félig székely, félig román / vagy talán egészen az” tudatos eredet-vállalással)... Filmtechnikai konglomerátum, amely finom-vegyesen volt egyszerre gerincborzongatóan érzelmes és dühítően primitív és otromba...

Tegnap este mutatták be az *Antena 1* tévécsatornán, a híreshírhedt Marius Tucă Show keretében az alig néhány héttel azelőtt még Erdély több városában is hatalmi szóval betiltott Trianon filmet (pontosabban Koltay Gábor eredetileg tizenhat részesre készített sorozatának kétórányi időtartamra sűrített rövidített változatát). Azt az „alkotást”, amelyről már annyit, de an-

nyit cikkezett a hazai román (és nem román) sajtó, de amelyet jobbra eddig nem igen látott senki sem. Azt a kollázs-kísérletet, amelynek a legnagyobb – és egyetlen! – érdeme az, hogy megpróbált végre-valahára feldolgozni egy tabu-témát...

Mert bizony arról, amit tegnap este láthattál – állítólag nézettségi rekordot döntött e kezdeményezésével a bukaresti adó – mindent el lehet mondani, csak azt az egyet nem, hogy remekmű. Volt itt kérem minden, amit a nagyérdemű, igazi nemzeti érzelmű néző ösztönvilága csak megkívánt: megspékelt dokumentumfilm és többé-kevésbé egyoldalú történelmi felvezetés (Fejtő Ferenc, Nemeskürty István, Raffay Ernő) keveredve józan, higgadt jövőképkereséssel (Glatz Ferenc), hebehurgya felelőtlen handabandázás (Tökés László) és nemzeti összefogásra buzdító világfájdalmas jajsikoly (Csurka István). Volt szívet melengető erdélyi táj és szemet kápráztató erdélyi magyar népviselet, szövegösszefüggéséből teljesen kiforgatott érzelmes helyzetelemzés (a transzilvanizmus alapdokumentumának, Kós Károly híres *Kiáltó Szó*-jának csak a felvezető mondati hangzottak el, a sorsvállalásra, az önösszeszedésre, a magunk erejének mozgosítására vonatkozó, reális holnap képet megfogalmazó felhívása már érdekes módon elmaradt!) és látványos filmhíradó részlet, nem is egy, a magyar csapatok Bécsi-döntést követő észak-erdélyi bevonulásáról, volt patetikus szavalat és könnycsalogató nosztalgia.

A film után egy több mint két és fél órás élő vitaműsor következett, ahol is az alkotókon, a rendező Koltay Gáboron és a filmben is gyakran megszólaló szegedi történészen, Raffay Erőn, valamint az ezúttal kivételesen toleránsnak mutakozó Marius Tucă-n, és egy általad ez idáig nem ismert történészen, Florin Constantiniun kívül jelen voltak a napjaink román publi-

cisztikájának a nagyágyúi: Cristian Tudor Popescu, az *Adevărul* főszerkesztője, Emil Hurezeanu, a *Szabad Európa Rádió* egykori kommentátora, és Ion Cristoiu, az *Evenimentul Zilei* hajdani főmachinátora (ez utóbbi kettő politikai elemzői státuszban).

Amikor éjfél után lezártad a készüléket, enyhén szólva a hányinger környékezett. Dühös voltál és mérhetetlenül csalódott: egy óriási, ki tudja mikor visszatérő lehetőséget szalasztatott el ismét az anyaországi inkompetencia és az empátia-készség totális hiánya. Egy olyan alkalmat, amikor nem patetikus frázisokkal, de higgadt, józan érveléssel el lehetett volna végre-valahára jutni a „Trianon-szindróma” megmagyarázásához. Amikor mindenféle sanda szándékot kezdettől fogva kizárva el lehetett volna magyarázni a román közvéleményformálás vezéregyéniségeinek azt az iszonyatos sokkhatást, amely a nagyszüleink nemzedékére rázúdult, amikor át kellett élniük a Monarchia felbomlását.

A magyar fél egyszerűen leszerepelt. Még hozzá botrányosan. Ahelyett, hogy felkészült magyarázatokkal és megértést szorgalmazó érvrendszerrel jöttek volna, mind a két magyarországi résztvevő megszállottan csak a trianoni békediktátum igazságtalan voltáról és az erdélyi magyarság mindmáig teljesíthetlen autonómia-jogosultságáról beszélt, szinte gépiesen, a vendéglátók érveire fittyet sem hányva ismételve szóról-szóra ugyanazt a néhány, a román fél számára meglehetősen nehezen emészthető mondatot. Mintha süketek párbeszédét hallottad volna.

S még azt sem mondhatod, hogy a román fél rosszindulatú lett volna. Még csak azzal sem vádolhattad meg Cristian Tudor Popescu-ékot, hogy eleve ellenségesen viszonyultak volna a két alkotóhoz. Sőt. Ahhoz képest, hogy miket láthattak/hallhattak

a képernyőről a vita kezdete előtt, Emil Hurezeanu-ék igazán úri módon viselkedtek. Lett volna tehát kivel párbeszédet folytatni.

Mérhetetlenül becsapottnak és csalódottnak érzed magad. Magadban ugyanis még jól emlékszel a Koltay által a Nemzeti Múzeum lépcsőin rendezett március 15-i élőképek hangulatára. Vagy az ugyancsak általa rendezett István, a király népligeti előadásának a katartikus hatására. Raffay Ernő *Tiszatájban* megjelent erdélyi vonatkozású cikkeiről nem is beszélve. Ezek az urak tisztában kellett volna legyenek azzal, hogy történelmi lehetőségük van egy valódi, a „közös dolgainkat” rendezni kívánó értelmiségi párbeszéd beindításához...

Kellett volna. De ezt ismét elszalasztottuk. Ki tudja, hányadjára már!

(Bukarest, 2005. február 25.)

6. A mi napunk

A mai nap folyamán, az Országos Audiovizuális Tanács írásos utasítására, szinte valamennyi központi televíziós csatornán egy rövid, 34 másodperces anyag került sugárzásra társadalmi célú hirdetés besorolással. Ez az eredetileg a CNN által – a Szellemi Tulajdon Világszervezete külön rendelésére – készített felhívás egy rövid szövegüzenetet tartalmaz, amelynek fordítása valahogy így hangzik: „Bármit hallgatunk, bármit nézünk, bármit olvasunk, bármit viselünk, minden kedvenc tárgyunk háta mögött egy valódi, létező, eredeti szerző, művész, feltaláló áll, aki a mi kényelmünk és jó hangulatunk érdekében, az életünket érdekessé téve az emberi képzelet és találményszerűség határait feszegeti tovább. Élvezzétek és becsüljétek az ő erőfeszítéseit, az ő segítségével teremthetjük meg a mi világunk.”

Tömör, jól irányzott üzenet. Hiszen az alkotó képesség az emberi nem egyik legfontosabb – ha ugyan nem a legeslegfontosabb – adottsága. A valamit kiötlés lehetősége, a világ jobb megismeréséhez való hozzájárulás a magad gondolatai által, megváltoztatni a saját ötleteid révén a tulajdon környezetedet, feljavítani elgondolásaid által az élet minőségét, a hétköznapi örök sivatagát az „ígéret földjévé” változtatni, a világot melegebbé, szebbé, bölcsőbbé tenni – mindez valóban egy isteni ajándék. Adottság, ami hozzásegítette az emberiséget ahhoz, hogy legyőzze a sötétség erőit, hogy uralma alá hajtja a rossz szellemeket, okosan felhasználja a természet törvényeit. Képesség, ami által a mai mo-

dern emberi civilizáció gyakorlatilag létrejöhetett. Erő, amely révén a „homo sapiens” eljuthatott oda, ahova eljutott...

Tisztelet és becsület mindazoknak, akik megértették ezen emberi elhivatottság fontosságát, akik az idők folyamán „a fényt bolygatták”, akik a saját gondolkozásuk, a tulajdon szellemi alkotásuk révén hozzájárultak a világ boldogulásához.

Ma az ő napjukat ünnepeljük. A Szellemi Tulajdon Világnapját. A gondolkodás, a képzelőerő és az alkotás napját. A mi napunkat.

Minden év április 26-nak a megünneplését 2000 szeptemberében határozták el Genfben, a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) 26., rendkívüli közgyűlésén. Ott és akkor határozták el teljes egyöntetűségben azt, hogy „a szellemi tulajdon-védelem tudatosításának a folyamatos terjesztése végett, a szellemi tulajdonból adódó jogok közismeretének a növelése céljából, valamint a különböző országok újtói-feltalálói tevékenységének a serkentése érdekében” a Világszervezet megalakulásának az évfordulóját – a WIPO egyezmény életbe lépésének a napját – kiáltásák ki „a Szellemi Tulajdon Világnapjává”. Akkor és ott határoztuk el, hogy „a szellemi-tulajdon minden ország gazdasági, kulturális és társadalmi fejlődésében betöltött szerepének és hozzájárulásának, valamint az emberi erőfeszítés e területének a közvélemény általi jobb megértése” érdekében ez az április végi nap a világ minden államában kizárólag az emberi alkotóképességnek szenteltessék.

Ezért szerveznek ma megemlékező ünnepségeket a világ valamennyi szellemi tulajdon-védelmi hivatalában.

Ezért vagyunk mi is itt.

*(Elhangzott az OSIM olvasótermében,
2005. április 26-án, a Szellemi Tulajdon Világnapja alkalmával
rendezett megemlékezésen)*

Szent koronával

7. Patinnova '05

A Kupolateremben a zsibongást egy-kettőre mélységesen csend váltotta fel. Az ünnepi fogadásra rendőri felvezetéssel idehozott, több mint háromszáz fős vendégsereg – az iparjogvédelem európai élcsapata – a kamaramuzsika végeztével pillanatok alatt szer-teszéledt az Országház közeli folyosóin-erkélyein: egy részüket saját gasztronómiai kíváncsiságuk bevallott szándéka, más részüket krónikus nikotinéhségük zavarta odébb. Eltűnt többek között, Noel Campling, Nigel Clarke, Manuel Desantes, Kurt Edfjall, Wolfgang Förster, Wolfgang Pilch és George Pantouglu – az EPO teljes vezérkara. S velük együtt eltűntek az idejében megérkezett nemzeti hivatal vezetők: Karel Cada, Asta Valdimarsdotir és Rinvydas Naujokas is... Mindenki kíváncsi volt a jóelőre beharangozott étel-ital kínálatra – hiába, a magyar konyha mindmáig világszám, valamint a kivilágított Budai vár szemközi panorámájára. Az „csak” a világörökség része.

Már túl voltak az ideérkezés izgalmán, a bíbor bársonyszőnyeggel borított fölépcsősor most is lélegzetállítóan impozáns látványán (milyen felemelő érzés volt felfelé baktatni ismét Steindl Imre négy méter magas vörös gránit oszlopai között!), a Kupolaterem királyszobrait, históriás festményeit, egész belső kiképzését látható érdeklődéssel mustrálgató vendégsereg elismerő morgásán, mi több, még a sablonos ünnepi beszédek közhely-frázisai is kimentek már rég az eszedből – pedig házigazdai minőségében Bendzsel Miklós, a Magyar Szabadalmi

Hivatal elnöke igen tisztességesen próbálta felhívni a jelenlévők figyelmét a hely külön szellemiségére, a terem közepén látható tárló egyedi történelmi fontosságára. Ám a később felszólaló két fővendég, Alain Pompidou és David White beszédei mindenről árulkodtak, csak arról nem, hogy az EPO és az EU e két prominens főméltósága valami keveset is megérezett volna e tér sajátos misztikájából.

Itt állsz tehát egymagadban a magyar Szent Korona előtt. Itt van téled alig másfél kéznyújtásnyira az az ősi uralkodói ékszer, „amelyért annyiszor apáink vére folyt”. Itt pihen melletted – egy feltételezhetően minden szempontból szilárdnak és biztonságosnak nevezhető kristálytárló kellős közepén – a vén Európa egyik legrégebbi koronázási kegyszere. Az a kétféle kultúrát, kétféle kereszténységet magában hordó történelmi ereklye, amely immár több mint ezer esztendeje a magyar államiság kizárólagos letéteményese. Az az egyedi kivitelezésű, görög és latin koronát egybeötvöző remekmű, amelynek birtoklása évszázadokon keresztül egyértelműen garantálta az uralkodói jog gyakorlását a Szent Korona országai fölött... S amelyről annyi tanulmányt, annyi ismeretterjesztő filmet olvashattál-láthattál az elmúlt esztendőök folyamán.

Itt van például az a bizonyos bizánci diadém, homlokzatán a Pantokrátor Krisztussal, alatta pedig, a korona peremén, Mihály és Gábrriel arkangyalokkal; mint ahogy itt van a latin korona is – II. Szilveszter papa Szent Istvánnak küldött ajándéka –, központi paneljén az apostolokat jelképező tizenkét gyöngyszemmel...

Érezted, hogy fut végig a hátadon a hideg.

Nem tudhatod, hogy a többieknek mit jelentett ez a hirtelenjében eléjük tárult spektakulum. Láthattad, ahogy, mint külön-

leges egzotikumot, többen is érdeklődve körbejárták, volt, aki a bejáratnál kezébe nyomott kis füzetecske ábrái alapján próbálta beazonosítani a koronaabroncsra zománcozott bizánci szenteket, volt, aki az ugyanott kapott rövid angol nyelvű történelmi ismertetőt böngészte figyelmesen. Sokan megbámulták, sokan lefényképezték – de másfél percnél hosszabb időn át senki sem időzött előtte. Nekik ez a különleges szerkezetű, tompa sárgás csillogású kegytárgy csupán egy ritka kultúrtörténeti látványosság volt. Egy ínycsokor idegenforgalmi információ. És semmi több.

Neked pedig – ezer év történelem.

Eszedbe jutott, annak idején, '78 január elején mekkora szenzáció volt még számotokra is, amikor Jimmy Carter az addig háborús kártérítésként visszatartott koronaékszereket egy elegáns politikai gesztussal visszaadta Magyarországnak. Micsoda óriási jelentőséget tulajdonított akkor „odaát” mindenki ennek a páratlan eseménynek! (Az amerikai küldöttségben ott volt, ha jól emlékszel, az egyik fő visszaszolgáltatás szorgalmazó, Szent-Györgyi Albert is.) Milyen kiszáradt torokkal ültetek odahaza, „a Nagy-Omlás alatti városban” aznap este a képernyők előtt. Mennyire érezni lehetett azokban a pillanatokban a Történelem hatalmát, a Nemzet hívását, „egy ezredévnyi szenvedés” egységesítő erejét!

Már csak ezekért az emlékekért sem tudsz innen, ebből az elcsendesedő teremből most érzéketlenül továbbsietni. Már csak ezért a huszonhét évvel ezelőtti élményért nem tudod – és nem is akarod – meghallani az ideszűrődő tányércsörgést és pohárkocogtatást. Ez a hely, akárhogy is veszed, számodra szent! Innen neked nem lehet csak úgy, hűbelebalázs módra tovább rohanni. Ha itt nem állsz meg egy pillanatnyi számvetés-

re, akkor hol? Ha most nem dübörög fel benned a „Szózat” imperatívusza, akkor mikor? Itt bizony ezer esztendő véres kínládása, megannyi csúfos elbukása és oly kevéske kis diadala sugárzik perzselőn vissza reád ezekről a néma arany pántokról! Itt bizony még most is tíz évszázad, azaz harmincvalahány nemzedék helytállásáról és hűségéről, kitartásáról és újrakezdés erejéről szól ez az ötvenöt magyar király fejét érintő hallgatag Gesta Hungarorum...

Egy ezredévnyi folyamatos küzdelem.

Ez a te örökséged!

(Budapest, 2005. november 9.)

8. Europa ante portas

Bukarest központjában, az Egyetem tér közepén már a 2004-es esztendő legelején egy különös szerkezet állítódott fel. Egy nyolc kijelzőtáblás villanyóra – két-két kijelzővel minden égtáj felé –, négy karcsú tartóoszlopra állítva, jól láthatóan mind a négy, itt találkozó sugárút irányából. Egy érdekes óra – mondhatnánk –, amelyik a pontos idő mellett látványos módon egy másik információt is megjelenít: azoknak a napoknak a számát, amelyek bennünket 2007. január 1-től, azaz Romániának az Európai Unióhoz történő csatlakozásának az időpontjától elválasztanak. Tegnapelőtt ez a kijelző 414-et mutatott, tegnap már csak 413-at, ma pedig már csak 412-t; ami azt jelenti, hogy – ha nem jön közbe valami senki által nem kívánt kisiklás – 59 hét eltelte után hazánk is szerves részévé válik korunk egyik legmerészebb gazdasági-politikai szerkezeti-egységének, annak az Uniónak, amelynek ma 25 tagállama és 460 millió polgára van.

A megnyitó szavakra szánt idő rövideége nem engedi meg nekünk azt, hogy illő módon méltassuk Robert Schuman egykori francia miniszterelnök 1950. május 9-én közzétett forradalmi javaslatának történelmi nagyszerűségét, mint ahogy arra sem futja időnk, hogy számba vegyük ennek a mellettünk megerősödő Uniónak a legfontosabb eredményeit, vagy hogy felelevenítsük ennek a több mint ötven éve tartó terjeszkedésnek mind az öt hullámát. Meg kell elégednünk azzal a lakonikus megállapítással, miszerint „ennek az európai szerkezeti egység-

nek az alapja a közös érdekeket szolgáló együttműködés. Ez vezetett arra a felismerésre, hogy egyes területeken sokkal jobb eredményeket lehet elérni európai szinten, mint az egyes országok szintjén. Így jutottunk el a tagállamok ama közös döntéshozatalához, amelyeket a közösségi intézmények dolgoznak ki, s amelyek az Unió egész területére érvényesek. Ezek a közös politikai döntések biztosítják az Európai Unió egyedi jellegét, mivelhogy a tagországok nemzeti szuverenitása egy részének az európai intézmények részére történő feladását jelentik... Az Európai Unió hivatása tehát a tagállamok és azok népei közötti együttműködés összefüggő, a szolidaritás elvén alapuló megszervezése.”

De hát mit is jelent Románia EU-csatlakozása? Mi ennek a teljes politikai osztály által egységes módon felvállalt történelmi eseménynek a kockázata? Mi miatt támogatja az ország lakosságának túlnyomó többsége ezt a kezdeményezést? Miképpen módosul majd a mi mindennapi életünk a csatlakozás után? Milyenek lesznek a munka-lehetőségeink? Milyen lesz a fogadtatása az EU-ban ezen ország állampolgárainak? Minden bizonytalansággal nem én vagyok az egyedüli ebben a teremben, aki az eltelt néhány hónap során nem egyszer feltette magának ezt a kérdést! Gondolom, jónéhányunkban megfogalmazódott az utóbbi hetek-hónapok folyamán a kérdések kérdése: jó lesz-e, hasznos lesz-e ennek az országnak, ha csatlakozik majd az Európai Unióhoz?..

A válasz erre a retorikus kérdésre természetesen csakis igenlő lehet. Románia EU-s csatlakozása teljes bizonyossággal az ország előrelépése, a régóta várt gazdasági és társadalmi fejlődése szempontjából egyértelműen hasznos cselekedet lesz, mivelhogy ezeket a célokat csakis egy összefüggő, dinamikus

szerkezeti egység keretén belül lehet hosszú távon megvalósítani.

Azonban, hogy ide eljussunk, nem elég hangzatos politikai nyilatkozatokat megfogalmazni, nem elég ünnepi és látványos rendezvényeket szervezni az Európa Nap alkalmával és kötelező módon kitűzteni a csillagos kék zászlót valamennyi középületünk homlokzatára! Mint ahogy nem elég megszerezni (és meg is tartani!) a befolyásos nyugati kancelláriák jóindulatát, Günther Verheugen vagy Olli Rehn európai bővítési biztosok támogatását, vagy éppenséggel a „Peer Review” átvilágító-küldöttségek biztató mosolyát (miként az épp a múlt hét folyamán történt a mi szakterületünk esetében).

Igen, ezek a sikerek nagyon-nagyon fontosak – de korántsem elégségesek! Mint ahogy nem elég a törvényhozásunk pusztán „euró-harmonizáció”-ja, az „aquis comunitar”-nek, annak a 1771 törvényi szabályozónak, amelyek ma az Unió működését biztosítják, a pusztán átültetése, ha nem gondoskodunk eleve ezeknek a jogszabályoknak a betartásáról, ha nem biztosítjuk ezeknek a törvényeknek a működtetését. Igen, ezzel is tisztában kell legyünk. Nem elégedhetünk meg azzal az – amúgy felette dicséretes – ténnyel, hogy ez év április 25-én Románia elnöke és miniszterelnöke Luxemburgban aláírta az Európai Unióhoz történi csatlakozási szerződés szövegét – egy, csak a román Hivatalos Közlönyben több mint hatszáz oldalra kinyomtatott vaskos dokumentumot –, ha intézeteink, vállalkozóink, polgártársaink nem mérik fel, hogy 2007 január elseje után lehetőségeink teljesen megváltoznak.

Épp ezért fontos minden olyan rendezvény, amelynek célja az európai intézményekhez való közeledés megvalósulása! Épp ezért dicséretes minden olyan kezdeményezés, amely a közös

Európa működését biztosító mechanizmusok jobb megismerését kívánja szolgálni!

Ezért is szentelünk megkülönböztetett figyelmet ennek a rendezvénynek!

Sok sikert!

(Elhangzott A közösségi védjegyek kiterjedésének következményei című, a Temesvári Kereskedelmi- és Iparkamara által 2005. november 15-16-án szervezett regionális tanácskozás megnyitóbeszédéeként.)

9. Szülőföld ábécé

Ady, Adonyi,, Alpár, Almaszeg, Alvinczi, Apáti, Apor,
Arad, Arany, Aranyos, Arató, Aulich,
Álmosd, Árpád, Ártánd,

Babits, Bajor, Bartók, *Baromlaka, Bályok, Báród, Bátor,* Báthori, *bölény, Belényes, Belényesújlak,* Beöthy,
Berettyó, Berettyóújfalu, Berettyószéplak, Bethlen, *Bél,*
Bélfenyér, Bémer, *Bihar, Biharfélegyháza, Biharfüred,*
Biharpüspöki, Biharugra, Bisztra, Bocskay, *Bors,*
Bunyitay,

Czárán, Czibak, cicoma, cimbalom, Czirják, citera,
Csenger, *Csengery, Cseke, Cséfa, Cséke, Csillagváros,*
Csokaj, *Csokonai, Csucs, Csuhaj, Csümeg,*

Derna, Diófás, Diószeg, *Diósszilágyi,* Doboka, Dobrest,
dolina, Dragán, *Dragos, Dutka,*

Emőd, erdő, Erdőelve, Erdély, Erdőhát, Élesd, Ér, Érmellék,
Éradony, Érkereki, Érkesei, Érmihályfalva,
Érmindszent, Érsemjén, Érszalacs, Érszöllös,

Fábián, Fegyvernek, *Fekete, Fekete-Bátor, Fekete-Erdő,*
Fekete-Körös, Fenes, Félix, *Fraknoi, fráter, Fráter Erzsébet,*
Fráter György, Fráter Lóránd, Frimont, Fugyi,
Fugyivásárhely,

Galbena, Gálospetri, *Gerlán, Gherlan,* Geszt, *Gittai,*
Gózon, Gozsdu, Görbed, Grósz, Gulácsy,

Gyalu, Gyanta, Gyarak, gyepű, gyopár, Gyula,

Hegedűs, hegy, Hegyköz, Hegyközcsatár, Hegyközkovácsi, Hegyközszáldobágy, Holod, *Holnap*, *Horváth*, *Hoványi*, *Hubay*, *Hunyadi*,
Implon, *Indig*, *Ipolyi*, *Irinyi*,
Jakó, Janka, *Jankó*, Jád, Jenő, *Juhász*,
Kazinczy, Kágya, Károly, *Károlyi*, *Kecskeméthy*, király, Királyfia, Királyhágó, *Kolozsvári*, Kölcsey, Kölesér, *Köleséri*, kör, Körös, Fehér-Körös, Fekete-Körös, Holt-Körös, Sebes-Körös, *Kőrössi*, Körösfő, Körösfeketető, Köröskisjenő, Körösrév, Körösszeg, Köröstárkány, Körösújlak, *Kövé*r, Kraszna, *Krúdy*, *Kún László*, Kügy, Kügypusztá,
Lakos, Les, *Lórántffy*, *Lovassy*, *Luxemburgi*,
Magyar, Magyarcséke, Magyarkakucs, Magyarremete, *Makkai*, Margitta, Maros, Marosújvár, *Máté*, *Mátyás*, Medve, Meziád, *Méliusz*, *Miklós*, Misid, *Mózes*, Nagybihar, *Nagy Endre*, Nagyenyed, Nagykároly, Nagymajtény, *Nagyomlás*, *Nagy Sándor József*, Nagyszalonta, Nagyvárad,
 Nyárló, Nyárszeg, Nyégerfalva,
Oláh, *Olahus*, olasz, Olaszi, Érolaszi, Váradolaszi,
Ökrös, Örvénd,
Pannonius, Paptamási, Pádis, Pályi, *Pázmány*, Pece, Pelbárthida, Pocsaj, Poieni, Poklostelek, püspök, Püspökfürdő, Püspöki,
Rádl, *Rákóczi*, Rézbánya, Rézhegység, *Rhédey*, *Rimanóczy*, *Ritoók*, Robogány, *Robotos*, *Rogierius*, *Rozvány*, *Ruffy*, *Rulikowsky*,
Sarkad, *Sarkadi*, Sárrét, *Simon*, *Sinka*, Sonkolyos, Solyomkővár, *Sulyok*,

Szabó, Szabolcs, *Szacsvay*, Szalárd, *Szalárdi*, Szalonta,
 Szamos, *Számadó*, *Szenczi*, szent, Szentandrás, Szent-
 imre, Szentjános, Szentjób, *Szentjóbi*, Szentlázár,
Szent László, Szentmárton, székely, Székelyjő, Szé-
 kelyhíd, *Székelyhídi*, Szilágy, *Szilágyi*, Szilágykraszna,
 Szilágynagyfalú, Szilágysomlyó, Szödemeter,
Tabéry, Tamásda, Tarcsa, *Tavaszi*, Tárkány, *Teleki*,
 Telegd, Tenke, Tinód, *Tinódi*, Tisza, *Tisza*, *Tomori*,
 Torda, *Tóth*, Tóthterebes, Tóti, Túr,
 Ugra, Újlak, Újváros, *Ullmann*,
 Ürmösd, Ürögd,
Vas, Vaskóh, vár, Várad, *Várad*, Váradhegyalja, Várad-
 hegyfok, Váradolaszi, Váradszöllős, Váradvelence,
 Vedresábrány, Világos, *Vitéz*, Vlegyásza, *Vulcan*,
Weiss, *Weiszlovits*, *Weinberger*,
Zaránd, *Zelk*, Zengőhegy, Zerind, *Zichy*, Zichy, Zilah,
Zilahy, Zimánd, Zovány, *Zudor*,
Zsigmond, *Zsisku*, *Zsurka*,

Mindent számba vettem? Nem hagytam ki valamit? Vagy va-
 laki? Bármennyire is megkopott volna az emlékezetem, most
 nem szabad tévednem!...

„Hej, tulipán, tulipán!...” Ez a hazám!..

S ehhez nem kérek semmiféle passzust soha senkitől.

*(Írtam volt Bukarestben, 2004. december 5-én este,
 mikor a Duna Tv jóvoltából megtudhattam,
 hogy a MVSZ kezdeményezésére a kettős állampolgárság
 megadása végett Magyarországon kiírt népszavazás
 kellő részvétel hiányában elbukott.)*

10. Száz éves a romániai szabadalmi rendszer

Most, száz évvel az első román szabadalmi törvény megszületése után, illetve az uniós csatlakozás küszöbén, milyen a román iparjogvédelem és szabadalmi rendszer helyzete?

A szükséges jogharmonizáció már majdnem teljesen lezajlott, az esetleges módosítások már csak az ezen a nagyon dinamikus szakterületen végbemenő változások követését célozzák. Most született meg például az integrált áramkörök oltalmára vonatkozó törvénymódosítás, illetve az új növényfajták védelméről szóló törvény változtatása is most kerül a parlament elé. A törvénykezés tehát Romániában ténylegesen „euroharmonizált”. Amiben hátul kullogunk, az ezeknek a törvényeknek a betartása, vagyis az állam kényszerítő erővel bíró hatóságainak – vámhivatal, rendőrség, fogyasztóvédelmi hatóság, ügyészség, bíróság – a hatékony működése. Ezek munkája nem eléggé összehangolt, s még mindig nem sikerült elérni, hogy ezen intézmények rendelkezzenek a szellemi tulajdon védelme terén járatos szakemberekkel. Ez azért is érdekes, mert Romániában sikerült egyedülként ebben a térségben kidolgozni egy nemzeti stratégiát, s e folyamatban egy asztalhoz tudtuk ültetni 14 illetékes minisztérium és kormányfőhatóság képviselőit is, mi több, e stratégia alkalmazásáról is megjelent egy sürgősségi kormányrende-

let. Sajnos a gyakorlati alkalmazás terén eddig még nem sikerült előrelépni.

A jogharmonizáció mellett az iparjogvédelem, a szabadalmak és védjegyek jelentősége mennyiben tudatosult a társadalomban? Az oltalomigénylések számában érzékelhető ez?

Tavaly 1100 találmányi, 19589 védjegy és 1125 ipari minta igénylésére vonatkozó kérvényt iktattunk, míg egy évvel korábban 1101 szabadalom igénylést, 17617 védjegyiigénylést és 1413 iparin minta kérelmet jegyeztünk be. A szabadalmi igények számának stagnálása azt mutatja, hogy itt egy helyben topogás tapasztalható, ami elsősorban a kutató-intézetek nehéz helyzetével magyarázható. A védjegyek területén azonban dinamikus a fejlődés, s itt bizony az igénylések száma lassan teljesítőképességünk határait feszegeti, mert a húszszetret megközelítő igényléshez még hozzáadódik évente több mint kétezer védjegy-megújítási kérelem is, ugyanis a védjegyek érvényessége tíz év. Ezt a 22 ezer kérelmet alig negyven embernek kell feldolgoznia egy év alatt.

A kutatóintézetek most beinduló privatizációja segíthet-e majd a szabadalmak terén tapasztalható stagnálás felszámolásában?

Erre nem adhatok egyértelmű választ, mert ez a kérdés attól függ, ki veszi át a vállalatot. Jőmagam is mindig azok közé tartoztam, akik úgy vélték, a privatizáció e téren is szükséges, de mivel korábban kutató voltam, jól ismerem ezt a területet, és sajnos sok olyan példát tudok mondani, amikor az új tulaj-

donosnak primitív meggondolásból az volt a legelső tevékenysége, hogy a vállalat átvétele után felszámolja a kutatási osztályokat, mint in produktív részlegeket...

Két évvel ezelőtt megjelent tanulmányában felhívta a figyelmet arra, hogy Romániában főleg a magyarok lakta területek állnak rosszul a szabadalmi oltalom- és a védjegygigénylések terén. Változott-e mostanra ez a helyzet?

Én a területi fejlődést továbbra is figyelem, negyedévenként kérek be megyékre lebontott jelentéseket területi irodáinktól. Az erdélyi megyék közül a védjegyek szempontjából Bihar megye mutat kiemelkedőbb teljesítményt, de az is igaz, hogy ez az eredmény a Transilvania cégcsoportnak köszönhető, ők a legtöbb védjegyet bejegyző vállalkozás Romániában. A székelyföldi megyék esetében meg kell jegyeznem, nem véletlenül hoztuk létre a sepsiszentgyörgyi irodát, amely erőteljesen jelen van a székely kisvárosokban, s ennek köszönhetően a tendencia némi javulást mutat, bár a teljesítmény még így is messze elmarad az országos átlagtól. Jól esik azonban még így is, ha olyan védjegyek kerülnek elémm aláírásra, mint legutóbb egy nagyenyedi vállalkozó által kérelmezett „Plébános”-védjegy, vagy éppen a találékony székelyudvarhelyi „Gond-űző”.

Mennyire hatékony a létrehozott területi promóciós irodák rendszere?

Amikor nyolc éve az OSIM élére kerültem, elképedve tapasztaltam, hogy az igénylések több mint fele Bukarestből ér-

kezik. Ezen kívül, iparjogvédelmi szempontból, csak Iași-ban, Brassóban és Craiován folyt némi tevékenység. Arra törekedtem, hogy egy területi rendszer kiépítésével segítsen a vidéket is, és ez le is mérhető azáltal, hogy mára már a bejegyzési kérelmek egyharmada érkezik csak a román fővárosból...

Mi történt Bukarestben Varga Gáborral, az íróval, a drámaíróval?

Varga Gábor, az író, a drámaíró helyett délelőttönként egy közhivatalnok végzi a napi munkáját. Amikor a hivatalból későn hazaérkezek, rendszerint olyan fáradt vagyok, hogy legtöbbször örülök, ha ágyba kerülhetek. Ha mégis valahogy jut időm rá, akkor azért itt van előkészítve az üres papír és a ceruza, és akkor Varga Gábor, az író is feltámadhat.

(Králik Lóránd, Új Magyar Szó, 2006. január 16.)

11. Dinamikus világ az iparjogvédelem

A szabadalmi rendszer romániai fennállásának 100. évfordulóját többnapos rendezvénysorozattal ünnepelte az Állami Szabadalmi- és Védjegy hivatal (OSIM). Az intézmény államtitkári rangú vezérigazgatóját az államelnök a Kulturális Érdemrend tiszti fokozatával tünteti ki. A nagyváradi Varga Gábor a rendezvények szünetében telefonon nyilatkozott lapunknak.

(...)

Kikkel és hogyan ünneplik a romániai szabadalmi rendszer fennállásának századik évfordulóját?

Huszonnégy küldöttség vesz részt a megemlékezésen. Most épp a bukaresti városi múzeumban vagyok, ahol kiállítás nyílt az iparjogvédelem százéves történetéről, ide hoztam el a delegációkat. Európa majd mindegyik szabadalmi hivatala képviselteti magát, köztük 19 elnöki szinten. Itt van a Szellemi Tulajdon Világszervezetének az elnökhelyettese, az Európai Szabadalmi Hivatal elnöke, a közösségi védjegyekért felelős, Alicante-i Belső piac Szabályozó Hivatal elnökhelyettese – tehát rangos vendégek gyűltek össze Bukarestben.

Ebben az évben milyen rangos célokat kell elérnie a hivatalnak?

Ez az utolsó év az ország EU csatlakozása előtt, ezért a jogszabályi szabályozások finomítását most kell elvégezni. Már csak azért is fontos ez, mert állandóan változnak a nemzetközi előírások, és nekünk naprakésznek kell lennünk 2007. január elsején.

Összhangban vannak-e már a romániai törvények az európai iparjogvédelmi és szabadalmi jogszabályokkal?

Igen, összhangban vannak, de a változás folyamatos. Március végén például lesz egy diplomáciai konferencia Szingapúrban a védjegyszabályozásról, és annak az eredményeit is be kell majd emelni a nemzeti szabályozásokba. Nagyon dinamikus világ ez, sosem mondhatjuk, hogy elértük a Kánaánt.

(Máté Zsófia, Reggeli Újság, 2006. január 18.)

Traian Băsescu

12. Húzzák a román himnusz

A protokollfőnök bejelentésére a Román Atheneumban felállt az egész terem. A központi páholyokba ültetett külföldi vendégek éppúgy, mint a hivatal egykori és mai alkalmazottai a földszinten, az oldalerkélyek belföldi meghívottai vagy a legelső sorokba irányított VIP személyiségek mind-mind valamennyien vigyázzba merevedtek, miközben a hangszórókból felharsant a román himnusz, a „Deșteaptă-te române!” (azaz az „Ébredj román!”) dübörgő tonalitása.

Ahogy a színpadról körülpillantottál, mindenütt ünneplőbe öltözött, ruháikat rendezgető, átszellemült és kevésbé átszellemült arcú asszonyokat és férfiakat láthattál. Ha mindenki eljött, aki számára meghívót küldtetek, lehettek vagy ötszázhatvanan. Itt van, itt igazgatja szemüvegét közvetlen előtted az Európai Szabadalmi Hivatal soros elnöke, Alain Pompidou (ama néhai Pompidou francia elnök fia), két oldalán az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezetének, illetve az Európai Unió Belső Piac Szabályozó Hivatalának (a szakma két legilletékesebb nemzetközi szervezetei) egy-egy csúcsképviselőjével, Philippe Petit és Peter Lawrence alelnökökkel. Itt van huszonegy nemzeti hivatal küldöttsége, köztük Ron Marchant a brit, Ludovica Agro az olasz, Friedrich Rödler az osztrák, Alicja Adamczak a lengyel, Yusuf Balci, a török és Marti Enajarvi a finn szabadalmi hivatal elnöke. S itt vannak – az ő távolmaradásukat el sem tudtad volna képzelni – a környező országok intézményvezetői, azok a

kollegáid, akikkel már rég nem pusztán egyszerű protokolláris viszonyban vagy: Bendzsel Miklós, Konstadin Manev, Slobodan Markovic és Stefan Novac... Mint ahogy itt van Markó Béla és Kötő József, Szarka Edit és Gáspárik Attila, Csutak István és Székely Ervin is: az erdélyi magyarság kormányzati tisztségviselőinek kicsiny, de markáns csapata. Az ő első sorokbeli jelenlétükre különösen büszke vagy.

Zeng-zeng az Atheneum falai közt a román himnusz. A tökéletes akusztika révén szinte vibrál a levegőben az „acum ori niciodată” üzenete. Milyen érdekes! Ugyanezt a „Most vagy sohá!”-t fogalmazta meg Andrei Mureșannal egyidejűleg (lehet, valamivel korábban) Petőfi Sándor is. Ugyanazt az önösszeszedést követelte meg mindkét közösségtől az idő! Két nép, két történelem, egyazon ébresztő-igény.

Férfiasan be kell vallanod, ezzel a mai román himnusszal meglehetősen felemás viszonyban vagy! Míg az előző két, eddig általad megélt himnusszal egyértelmű volt a hozzáállásod – az egyiket, a „Te slăvim Românie!” („Dicsérünk Románia!”) az iskola padjaiban, a másikat pedig, a „Trei culori cunosc pe lume”-t (azaz a „Három színt ismerek a világon”), a katonaságod idején sulykolták beléd, s bár nyakra-főre énekeltették veled (körülbelül olyan lelkesedéssel daloltad őket, ahogyan dédnagyapádék énekelték volt a „Gott erhalte”-t), érzelmileg az égvilágon semmit nem mozgattak meg benned. Tudtad, hogy a te Himnuszod teljesen másképpen hangzik s azt is, hogy amikor azt énekelted – mert énekelted! –, mindig végigfutott a hátadon a hideg. Mert az Istenedhez imádkoztál. Ezzel a mai himnusszal viszont más a helyzet. Ezt legelőször ’89 december közepén hallottad, akkor, amikor az „Aranykor” diktatúrájának a legsötétebb, legkilátástalanabbnak tűnő éveiben egy fiatal temesvári református lelkész

meg merte törni „a hallgatás falát”. A Tőkés László ablaka előtt legelőször nyilvánosan felhangzó ének akkor egyben a te lázadásod is volt a „barbár tirannusok” által rád kényszerített „halálos álm”-mal szemben. Abban a léleknyomorító világban az az „ébresztő” már nem csak „nekik” szólt. Abban a helyzetben bizony akkor te is „ébredő román” lettél... Ezért sem tudod, azokra a csodálatos napokra emlékezve, mindmáig érzelemmentesen hallgatni ezeket a lázadó sorokat.

Zeng-zeng a román himnusz az Atheneum falai közt. Lenn az első sorban, a külföldi díszvendégek előtt, ott van Teodor Stolojan és Bujor-Bogdan Theodoriu, ott van Radu herceg, a királyi család részéről és George Pogea, a miniszterelnöki üzenet tolmácsolója. A színpadon pedig, alig három lépésnyi távolságra tőled, ott áll a baloldaladon Románia elnöke, Traian Băsescu.

Tudod, hogy néhány perc múlva elcsendesedik majd a terem, s az időközben átnyújtott kitüntetéssel a kezedben oda kell lépj majd a mikrofon elé. Tudod azt is, kioktattak rendesen, hogy négy-öt percnél nem illik ilyenkor többet beszélni.

Hosszú hetek óta készülsz erre a szerepre. Memóriádban ott van a gondosan betanult beszéded szövege, zsebedben pedig ott lapul az írott változat, minden eshetőségre készen. Most már csak az a kérdés, mit fogsz abból elmondani? Azt, hogy a szellemi tulajdonvédelem legelső írásos emléke a mai Románia területén a legutolsó Árpád-házi királytól, Velencés (III.) Andrástól származik, aki 1291-ben kizárólagos jogot ad az ausztriai Eisenwürtz-ből érkező bányászoknak a Torockó határában található vasérc feldolgozására? Vagy azt, hogy a román fejedelemségek világával szemben, ahol a legelső ez irányú, amúgy sikertelen próbálkozás 1860-ból, Alexandru Ioan Cuza idejéből származik, a találmányi szabadalmakra vonatkozó első törvényi

szabályozást Erdélyben már 1820 óta ismerik (miközben ugyanazt a császári nyílt parancsot csaknem harminc esztendőn át a „tekintetes Karok és Rendek” Magyarország területén rendszeresen, annak rendje és módja szerint elszabotálták)? Vagy azt, hogy alig három éve Romániát és Magyarországot egyidejűleg vették fel az Európai Szabadalmi Szervezetbe? Bizony, el kellene, sok mindent el kellene mondani a szellem és jog világáról, a múltról, a jelenről és a jövőről... De csak négy perced van.

Húzzák a román himnusz.

Neked húzzák.

*(Kelt Bukarestben, 2006. január 17-e hajnalán,
az első román szabadalmi törvény centenáriuma
alkalmával szervezett ünnepségek végeztével)*

Confessionis IV.

Székház, Alicante

1. Hatalom és értelmiség

Jó húsz esztendővel ezelőtt, amikor a magamfajta könyvszerető, tollforgatással is kacérkodó erdélyi magyar értelmiségi egyetlen kívánsága, féltve őrzött álma kizárólag arra korlátozódott, hogy valahogy „túlélje” azt az egész tébolyt, ami akkor körülötte uralkodott – különös, izgató című olvasmány került a kezembe. Akkor, amikor mifelénk a gerinceinket próbálgató földi pokollal szemben az egyetlen elfogadható magatartás a magunkba-zárkózás volt, s a „Hatalom”-nak nevezett fortélyvilággal minden magára valamit is adó tisztességes ember a lehető legminimálisabbra korlátozta a kommunikációt – a hátizsák alján becsempészett Konrád-Szelényi-könyv már a címével is meghökkentett: „Az értelmiség útja a Hatalom megszerzéséig”. Hogyan? – kaptam fel a fejem. „Értelmiség” és „Hatalom”? A szellem szabadsága és a zsarnokság börtöne? A tekintélyuralom bigottsága és az alkotó elme korlátokat nem ismerő nyitottsága? Bizony, az én akkori gondolatvilágomban két, egymástól fényesztendei távolságra létező fogalom került alkalmi társításba, s az ominózus könyvet – bármennyire is nagy élvezettel habzsoltam végig két nyári délutánon át – szép intellektuális kalandnak, kies pátriánkban pedig éppenséggel megvalósíthatatlan utópiának minősítettem – és semmi másnak...

Akkor még nem sejtettem, hogy alig néhány esztendő múlva mi vár reánk. Hogy jön '89 véres karácsonya, s megadatik számkra az utolsó utáni Esély. Jön a feltápászkodás, az újrakezdés mámore, a magunk önösszeszedésének embert próbáló ideje.

Jön egy olyan csodálatos értelmiségi egymás mellén sorakozás, amelyből kimaradni nem lehetett.

De az önépítkezés eme heroikus világa hamar egy kőkemény kihívást is elénk állított: a kooperáció vagy konfrontáció, a kizárólag csak a magunk világára való korlátozódás vagy a „Hatalom”-mal való mindennapos párbeszéd szükségszerűségének a fel- és beismerését.

A választ mindannyian ismerjük. Mai napig úgy gondolom, jól döntöttünk. Egyáltalán tehattünk volna más egyebet? Vukovár és Szarajevó iszonyatosan közel volt hozzánk...

Hogy aztán gondoljunk egy még nagyobbat és még merészebbet (ha jól emlékszem, egy '96-os tavaszi SZKT-n történt): a romániai magyarság, legitim érdekképviselője egyértelműen a „Hatalom” részese kívánt lenni. Jelen kívántunk lenni mindenütt, ahol rólunk (és nem csak rólunk!) döntenek... Merész gondolat volt, tetszetős tálalású, s legyünk őszinték, talán nem is voltunk tökéletesen tisztában a következményekkel, amikor megszavaztuk – tény, hogy azóta, mióta ezt a kérdést a bukaresti Calvinium tornatermében végérvényesen eldöntöttük, a romániai magyarság képviselői ott vannak ilyen vagy olyan módon, a bukaresti „Hatalom” holdudvarában.

Nem az én tisztem megvonni ennek a „beépülésnek” a mérlegét. Nem áll (és nem is állhat!) szándékomban számba venni ennek az együttműködési politikának valamennyi pozitív és negatív hozadékát, a megvalósított és meg nem valósított ígéretek hosszas listáját – sem időm, sem ismereteim, sem pillanatnyi státusom nem engedik ezt meg nekem. Amit azonban valóban papírra vethetek, az annak a Bukarestbe „száműzött” értelmiséginek a vívódása, aki csaknem nyolc esztendeje vezet – megérzése szerint tisztes eredménynyel – egy gondjaira bízott román kormányfőhi-

vatalt, a „Hatalom” egyik kulcsfontosságú szakmai intézetét. Ennek a meglehetősen furcsa, róka fogta csuka helyzetnek a megörökítése immár valóban az én kizárólagos penzumom...

Mert bizony hányszor, de hányszor eszembe jutott az elmúlt hónapok, évek folyamán boldog ifjúkorom zsigeri hatalomutálata! Hányszor felöltött emlékezetemben, valahányszor hullafáradtan késő este ágyba szédültem, húsz évvel ezelőtti önmagam viszolygása mindennel szemben, ami „Intézmény” vagy ami „Hivatal”! Hányszor, de hányszor elővillant tudatalattimból a „nyomorult bársonyszékben ülők” hajdani ócsárlása, valahányszor a titkárnőm a több tucatnyi, azonnali elintézésre váró vaskos ügyiratot döntés végett az asztalomra tette! S most minden bizonnyal valaki ezekért az iratokért engemet ócsárol! Most én vagyok a bűnbak. Hányszor felelevenedtek gondolatvilágomban magam egykori lázadásai a bürokrácia mindent megfojtó hínárjával szemben, hogy aztán most magam is egy – nem is akármilyen felelősségű – tényezője legyek ennek a valóban bürokratikus hatalmi „Rendszer”-nek!...

Tény, hogy óriási különbség van a „kint” és a „bent” állapota között mind a lehetőség, mind pedig a felelősség tekintetében. A közismert footballhasznalat itt valóban érvényes: lehet ordítani, sípolni, szitkozódni, dicsérő vagy elmarasztaló véleményt mondani, egyszóval szurkolni a pálya széléről – mérkőzést befolyásolni, gólt rúgni azonban kizárólag csak mezt felöltve, a pályára lépve lehet. S ez még akkor is így van, ha ez sokszor bizony a legbelső énünk, az oly sok időn keresztül féltve dédelgetett értelmiségi függetlenségünk rovására megy...

Ugyanakkor az is igaz, a „Hatalom”-ban való részvétel számunkra nem lehet pusztán „Cél”, hanem csupán „Eszköz”. Eszköz egy tisztességes, szép és nemes ügy: az erdélyi magyarság szülő-

földön való boldogulása érdekében. S ennek az Ügynek valóban az égvilágon mindent alá kell rendelni. Machiavelli híres szállóigéje, hic et nunc számunkra törvényerővel működik: Salus publica suprema lex! Azaz: „A köz érdeke mindenekfelett!”

Számba véve ugyanakkor az utóbbi esztendőik eredményeit, azt, hogy hány önálló magyar nyelvű iskolát sikerült újra beindítani a végeken, hogyan sikerült felújítani teljesen lehurbolt közúthálózatunk egy részét Erdélyben, milyen ígéretes beruházásokat sikerült kiharcolnunk alulfejtett, oly sok esztendőn keresztül tudatosan háttérbe szorított régióink számára – az aradi Szabadság-szobor látványos „kiszabadításának” pillanatáról nem is beszélve –, a mérleg mindenféleképpen pozitív. Egyáltalán nincs miért szégyenkeznünk az utókor számon kérő tekintete előtt!

Ennek ellenére még ez a vitathatatlanul pozitív mérleg sem mentesíthet bennünket kudarcaink kötelező számbavételétől: az utcára tett közgyűjteményeink, a működésképtelenné tett könyvtáraink, a tulajdon-visszaszolgáltatás miatt bizonytalan jövő elé tekintő világi iskoláink vagy éppen a kilakoltatás előtt álló, fűtetlen lakásban tengődő csúcsértelmiségink (Demény Lajos!) sorsa iránti felelősségünk vállalásától. Bizony ezek is reánk tartoznak, s bármennyire is kínosak és kényelmetlenek, nekünk ezekkel a kihívásokkal is számot kell vetnünk. Senki nem fogja ugyanis ezeket a kérdéseket megoldani helyettünk...

Ezért is fontos leülni egymással, minél több alkalommal, hogy sine ira et studio higgadtan számba vegyük helyzetünket... Hiszen – „Hatalom” ide, titulus oda, közhivatal amoda – végső soron mindannyian a szellem napszámosai vagyunk...

(Elhangzott írásban elküldött hozzászólásként)

Kolozsváron, 2006. február 27-én, a Korunk szerkesztőségében tartott értelmiség-politikum kerekasztal-beszélgetésen.)

2. A szabadság ünnepe

Nagy megtiszteltetés és felelősség Kossuth Lajos szobra előtt díszbeszédet mondani. Az előtt a szobor előtt, amely egy fél nemzedékkel ezelőtti időben még a partiumi magyarság féltve őrzött szemefénye volt. Itt, a magyar Szabadságharc legendás Kormányzójának a szobra előtt érzi csak igazán az ember a TÖRTÉNELEM súlyát, a vállaira nehezedő FELELŐSSÉG igazi mértékét. Itt félrebeszélni, magyarázkodni, olcsó szóvirágokkal szónoki babérokat aratni nem lehet. Különösen nem a mai napon.

Ugyanis március idusa immár 158 esztendeje szerte a világban, mindenütt, ahol magyarok élnek, „Szabófalvától San Franciscó-ig” (Kányádi), Ausztráliától Svédorszáig, de legfőképpen itt, ebben az oly sokat megélt Kárpát-medencében – a SZABADSÁG ünnepe. Azé a SZABADSÁGÉ, amely egy és oszthatatlan, nem porciózható és aprópénzre sem váltható, s amelynek létezése minden méltóságteljes emberi élet alapfeltétele. Amely olyan, mint a napfény, mint a levegő. Ha van, mindenki élvezi áldását, ha elfogy, hiányát előbb-utóbb mindenki megérinti. Úgy is mondhatnánk, SZABADSÁG nélkül nincs emberi ÉLET!

A SZABADSÁG ugyanis ott van minden félelem nélkül megfogalmazott gondolatban és minden egymásba fonódó párás tekintetben, ott van a teli torokból elénekelt Himnuszban és a nyíltan kitűzött kokárdában, ott van az ilyenkor jobban kiegye-

Emil Constantinescu

nesedő gerincben és a tudatosan felöltött ünnepi ruhában. Ott van a reggeli köszönetben s az esti imában, a mindennapi kenyérben és a kinyújtott kézfogásban.

A SZABADSÁG ugyanakkor nem rögtönzött operett előadás alkalmi kelléke, nem évente egyszer-kétszer – választások alkalmával esetleg gyakrabban – előrángatható tetszetős hangzású közönségámítás. A SZABADSÁG ott van az elődeink által megszenvedett MŰLT tiszteletében – többek között Bocskai és Arany, Zilahi és Sinka emlékének az ápolásában is –, ott van a tisztességgel, emberi módon megélhető MÁ-ban, és ott van a reményekkel telten megtervezhető, előrelátható JÖVENDŐ-ben. Ott van GYEREKEINK önfeledt kacagásában, ott van ÉDESANYÁNK reánk tekintő derűs szeme tükrében – ott van a tudatosan eldöntött SORSVÁLLALÁSBAN.

A SZABADSÁG soha nem irányul senki ellen. Még akkor sem, ha a társadalmi osztályokat és különböző népeket egymásnak uszító fortélyok néha mást hirdetnek: a SZABADSÁG soha nem lehet senki kizárólagos privilégiuma. Nem sajátítható ki senki által. Nincs különálló „munkás-Szabadság” és „nyugdíjas-Szabadság”, „férfi-Szabadság” és „női-Szabadság”. Nincs „kereszténydemokrata-Szabadság” és „szociáldemokrata-Szabadság”, nincs „népnemzeti-Szabadság” és nincs „liberális-Szabadság”. Egyszerűen csak megélhető SZABADSÁG van.

Mint ahogy nincs külön, önálló „magyar-Szabadság” sem anélkül, hogy mellette ne létezzen valahol egy „román-Szabadság”, „osztrák-Szabadság”, „szerb-Szabadság” és „szlovák-Szabadság” is (hogy csak a közvetlen környezetünkben tekintsünk kicsit körül)... Mi nagyon is jól megtanultuk a kölcsönös egymásra utaltságunknak ezt az alapigazságát! Kemény lecke volt, megszenvedtünk érte.

Immár a tizennyolcadik alkalommal történik meg ebben az országban, hogy március 15-én a romániai magyarság ünnepelőbe öltözött össze gyűl szobrai és emlékművei előtt és megemlékezik a „népek tavaszá”-ról. Összegyűlünk háromszínű lobo-góink alatt Kossuth Lajos, Szacsvay Imre, Petőfi Sándor, Wesse-lényi Miklós vagy Gábor Áron szobra előtt, a Székely Vértanúk emlékműve előtt – és hitet teszünk ország-világ előtt arról, hogy a márciusi ifjak SZABADSÁG-imádata továbbél szívémben. Hogy mindenről tárgyalhatunk, mindenről megegyezhetünk, de kinkeservesen kivívott SZABADSÁGUNK soha többé alku tár-gya nem lehet. Hogy ezt a megszenvedett SZABADSÁGOT tő-lünk emberfia többé el nem veheti. Petőfit parafrázálva hirdet-jük itt, Kossuth Lajos szobra előtt: „rabok újra nem leszünk”.

Mi tiszteljük mások ünnepeit. Bebizonyítottuk az elmúlt esz-tendők alatt, hogy tudunk egymásra figyelni. Tudunk tekintet-tel lenni egymás érzékenységre. Mint ahogy tudunk tisztessé-ges partnerek is lenni, ha kell – azokkal, akik tisztelik a mi ün-nepeinket. Bármiféle együttműködésnek ez az alapfeltétele.

Ugyanakkor ez a márciusi egybesereglés kiváló lehetőség arra is, hogy megemlékezzünk arról – és egyúttal felhívjuk er-re kevésbé tájékozott közeli és távoli „jóakaróink” figyelmét is –, hogy 158 esztendővel ezelőtt már volt egy egységes TAVASZ Európában. Hogy öt nemzedékkel előttünk már volt egy olyan pillanat, amikor a SZABADSÁG eszméje ebben a Palermótól Berlinig, Párizstól Lembergig, Bécstől Bukarestig zúgó forra-dalmi hullámban egész Európában egyidejűleg megjelent. Hogy Európa manapság sokat hangoztatott egységesülése a SZABADSÁG – EGYENLŐSÉG – TESTVÉRISÉG jelszával már 158 évvel ezelőtt megkezdődött. Ez a történelmi tény is hozzátartozik mai ünnepünkhöz...

Ugyanis ma eme EURÓPAI TAVASZ beteljesülésének a küszöbén állunk. A Gondviselés különös kegyelme megadta számunkra azt a ritka elégtételt, hogy alig néhány hónap, és valóssággá válik szüleink legtitkosabb álma: hozzánk is bekopog majd az egységesülő Európa...

Százötvennyolc esztendővel ezelőtt egy hűvös, zimankós, esős napon eleink történelmet írtak. Mert itt volt az Idő, mert hívott a Haza!...

Most rajtunk a sor...

(Elhangzott Nagyszalontán 2006. március 15-én.)

Mihály királlyal

3. Hazaszálló gondolatok

„Milyen széles az Óceán annak ki hazagondol / s rossz hír számára mily rövid az út”... Este tizenegy körül jár az idő. Odalenn a földszinten improvizál a zongoránál a háromtagú zenekar egyik tagja, már elhangzottak ma este is a repertoár legsikereesebb számai, a hetvenes-nyolcvanas évek legszebb slágerei – s bármennyire is a hetedik emelet magasságában van a szobád, a szálloda zárt belső udvara csak felerősíti a hangokat, minden akkord eljut a füledhez, egyszerűen nincs menekvés: a műélvezet ma estére is biztosítottnak látszik. Az ablakod előtt a negyedik emeleti szabadtéri úszómedencében vidáman lubickol néhány éjszakai fürdőző, a körülötted csillogó felhőkarcolók tetején óriás-betűs szállodanevek – Conrad, Marina-Mandarin, Suntec –, mögöttük pedig, a folyón túl, a Manhattannel vetélkedő szingapúri banknegyed.

Itt vagy tehát az egyenlítőől alig 134 km-re. Odakinn 29 fokot mutat a medence felett örökdő óriás hőmérő. Ideális idő egy kis esti sétára. S te most mégis idehaza ülsz. Váradon most hat, Pesten délután öt óra van. Hazagondolsz. Oda, ahol a tieid élnek. Ahol az otthonod van. S ahol most, meglehet, az otthoniak is rád gondolnak.

Összezsugorodott a világ! Miközben kitartóan bámulod a maroktelefonod billentyűit itt, a Föld túlsó oldalán, szorongás és reménykedés, bizakodás és félelem egyformán kavarg a lelkedben. Bizony, most minden, de minden attól függ, ami ezek-

ben a percekben tőled több ezer kilométer távolságra száraz orvosi verdiktum formájában elhangzik. Most minden, de minden egyéb információ mellékessé vált egyszeriben. Mit érdekel most téged az elektronikus árucikkek dömpingje, a világmárkás számítógép-áruházak promóciós ajánlata, amikor odahaza a tieidnek meglehet, sokkal, de sokkal fontosabb kihívásokkal kell most szembenézniük. Mit bánod te most a kozmetikumok vagy a sportáruk elképesztő felhozatalát, amikor otthon sokkal többről lehet most éppen szó.

Jó lenne már túl lenni végre ezen az iszonyatos bizonytalanságon. Jó lenne ismét a holnapra, holnaputánra gondolva számba venni a hétköznapi ügyes-bajos feladatait: az életveszélyessé vált tűzfal halaszthatatlan javítását, a régóta esedékes fűtőtestcserét, a pince-konyha kimeszelését. Jó lenne a tornácon a barátaiddal leülni megint! Jó lenne beleszagolni újra az esti váradi levegőbe! Élvezni a dohányvirágok illatát! Bámolni a minden esti varjú-felsereglést! Érezni az otthon éltető és megtartó erejét.

Jó lenne. Bizony, jó lenne! Milyen iszonyatosan nehezen telik az idő!

Hogy aztán végre-valahára csak megszólaljon az a fránya telefon...

(Szingapúr, 2006. március 28-án éjjel negyed tizenkettőkor)

4. Csatlakozás

Megélted hát ezt is! Bekövetkezett, amire húsz esztendővel ez előtt nemhogy gondolni, de még álmodni sem mertél volna: minden huhogás, borúlátás és rosszmájúskodó jövődöntés dacára kies hazád az Európai Unió 27. tagállama lett. Bekerültek tehát ti is verge valahára abba a rendkívül bonyolult szövetségi szerkezetbe, amely minden bizonnal tengerözön szitkot és bírálatot provokál majd ki az elkövetkezendő hetek-hónapok-évek folyamán még belőletek, e csatlakozás úgymond közvetlen haszonélvezőiből is, de amely struktúra egy dolgot minden előbb-utóbb el fog érni: a határok végérvényes és visszafordíthatatlan spiritualizálódását. S ha másért nem is, már csak ezért is megérte...

Persze, tudatában kell legyél annak, hogy ezúttal bizony szerencsések volt! Hogy kegyes volt hozzátok a Gondviselés! Hiszen mivel mással magyarázhatnánk azt a tagadhatatlan pozitív megkülönböztetést, amelyben a csatlakozási tárgyalások során részesültetek? Románia is, Bulgária is messze van még az átlagosan alkalmazott európai szabványoktól és szokásoktól. Minimum tíz esztendő választ el még a legutóbb csatlakozott kelet-közép-európai régiótól is benneteket. Mégis beengedtek! Úgymond „politikai döntés volt”. Azaz a Fennvaló végre-valahára felétek fordította az arcát...

Az éjféli tűzijáték ideje alatt szinte megállás nélkül berregett a zsebedben a telefonod, barátaitól és munkatársaidtól egy-

más után érkeztek a legváltozatosabb SMS-üzenetek. Volt köztük hagyományosan sablonszövegű és rendhagyó fogalmazású, látványos grafikát továbbküldő és tömör négybetűs BÚÉK.

A legszellemesebbnek a nyolcvannégy jókívánság közül Lányi Szabolcs Csíkszeredából érkezett üzenete tűnt. Remélhetőleg nem haragszik meg a Sapientia–EMTE dékánja és kémia-professzora (hajdani államtitkár kollégád – mi több, egykori tisztségbe iktatód!) azért, mert nyilvánosságra hozod szívből jövő szilveszteri üzenetét.

„Üdvözlét székeleknek (és autonomistáknak):

Téli zimankóban a Hargita ormán / állok kemény hóban, dér
lepi be orcám / S míg fagyos haraggal ver a vihar szembe / a
magyar jövő villámlik eszembe / Istent látó szemmel tépem
fel a felhőt, / s kívánok Erdélybe Uniót – s Boldog Újesztendőt!”

Mit lehet ehhez a jókívánsághoz hozzátenni? Úgy legyen!

(Melliecha/Málta, 2007. január 1-jén)

5. Szembesülés

Ha valaki az „Aranykor” legsötétebb, leggerincpróbálóbb éveiben azzal biztatgatott volna, hogy eljön majd az idő, amikor egy bukaresti közhivatal negyedik emeleti olvasótermében háborítatlanul lapozgathatod az Állambiztonsági Hivatal berkeiben egykor rólad írt jellemzéseket, a rád állított besúgók hajdani jelentéseit, a lakásodon tartott házkutatás fényképes jegyzőkönyvét vagy a szocialista állam elleni tevékenység miatt ellened indított bűnvádi eljárás kezdeményezésének a részletes indoklását, minden bizonnyal jámbor örülnék – vagy veszélyes provokátornak – tartottad volna az illetőt. A diktatúra szorítása akkor bizony még a legbelsőbb gondolatvilágotokra is rátelepedett.

Hogy aztán, amiben még a legtitkosabb álmaidban sem mertél reménykedni, mégiscsak bekövetkezzen, és az, ami valaha meg sem fordult az eszedben, most valósággá váljék: a Szekuritáté Irattárát Tanulmányozó Országos Tanács (CNSAS) – pontosabban szólva Csendes László tanácsos – jóvoltából itt vannak előtted mind a bűnvádi, mind a megfigyelési dossziéid. Hat vaskos iratcsomó...

Torokszorító érzés megfordítani a homokórát és visszapergetni az éveket. Katarktikus élmény újraeleveníteni fiatalságod azon heteit és hónapjait, amikor hirtelen ott találtad magadat a Hatalom kíméletlen szorításában. Amikor egyszerre csak rádöbbenhettél arra, hogy a „Sarokház” éber elvtársai már hosszú esztendőök óta számon tartják minden lépésedet. Amikor József

Attila az idő tájt gyakran el-elszavalt strófái – „számon tarthatják mit telefonoztam / mikor, miért, kinek / aktába írják, miről álmodoztam / s azt is, ki érti meg” – egyszerűben ordítózó jelené, verejtékszagú valósággá váltak. Amikor egyik pillanatról a másikra megbízhatatlan gyanúsítottá, mi több, közveszélyes vádlottá váltál csupán azért, mert naiv módon hinni mertél a papírra vetett – vagy szabadon kimondott – gondolat mindenható erejében.

Igen, a „fortélyos félelem” korszakának mindenható urai jó szimattal éreztek rá arra annak idején, hogy a „kiművelt emberfők pallérozódásának” frázisai, az irodalmi megmutatkozás óhajának szépséges szólamai mögött a szabadságvágy egyre nehezebben titkolható szirénéneke rejtőzködik. Hogy a péntek esténkénti zsúfolt termes összesereglés legalább olyan veszedelmes kihívás lehet a számukra, mint a szökőévben egyszer ha előforduló szubverzív röpcédula-osztogatás.

Ezért is kellett (volna) ezeket a renitenskedő széplelkeket móresre tanítani. Hogy egyszer s mindenkorra vessék már az eszükbe, ki itt az úr! Azaz ki tartja itt számon még a magánéleted legintimebb pillanatait is.

Ezen idők hiteles krónikáját nyomta most kezedbe hirtelen – a Történelem...

(Bukarest, 2007. április 12-én)

6. Sacred

Na ugye, hogy meg lehet csinálni! Hogy ha van hozzá kellő bölcsesség és elegendő megértés, illő alázat és megfelelő jó-akarát (társítva némi szaktudással és nem kevés pénzzel!), a három monoteikus világvallás nagyon is jól megfér egymás mellett – legalábbis a „szent könyvek” világát tekintve. S ahogy az Újtestamentum békésen koegzisztál az Ótestamentummal, úgy a Korán és a Tóra is szépen meg tud lenni egymás tőszomszédságában a kiállító vitrinek üvegei alatt. Végül is a három közös gyökerű, közép-keleti eredetű, „ábrahamita” nagy vallás – a judaizmus, a kereszténység és az iszlám – írott kánonjai mind-mind az egy, igaz, láthatatlan és kifürkészhetetlen Mindenható keresésének a jegyében keletkeztek – miért is ne tudnának akkor példát mutatni a gyarló világunk előtt a „békés egymás mellett élés” hétköznapi lehetőségéről?

Már csak ezért is számíthat világszenzációnak az a kezdeményezés, amely április 27-én – ideérkezések előtt két nappal – nyitotta meg kapuit a British Library St. Pancras Roadon található épületében. Az első látásra inkább modern vasútállomásra vagy kéményes üzemcsarnokra emlékeztető brit nemzeti közkönyvtár – bejáratánál a görnyedten előre-hajló, körzójét elmélyülten forgató impozáns Newton-szoborral – a három világvallás legfontosabb „szentírásainak” öszszegyűjtésével és egységes kiállításával kétségkívül az év egyik európai szinten is legfontosabb művelődési eseményét

szervezte meg. Akkor, amikor az egész Földön újra aggasztó módon kezd tért hódítani az etnikai kizárólagosság és a valósi intolerancia, egy ilyen, az egész világ legfontosabb közgyűjteményeit összefogó kezdeményezés sokkal több, mint egy pusztán angol értelmiségi gurmandéria. Az itt megtekinthető vallásos kéziratok és kötetek ugyanis korántsem csak a kiállító intézet, a British Library gyűjteményének a legértékesebb példányai, de szép számmal találhatók itt a szigetországon kívülről, Marokkóból és Üzbegisztánból, Irakból és Egyiptomból érkezett kölcsönpéldányok is. Mondhatnád azt is, hogy a Sacred célcsoportja ezúttal az egész emberiség lett. Ez a különféle lelkiségek sajátos történelmi, társadalmi és kulturális fejlődéskörülményeit bemutatni kívánó páratlan (és ugyanakkor pártatlan!) kísérlet ugyanis – miként azt Fülöp herceg ajánló sorai közt olvashatjuk a kiállítás katalógusának legelső oldalain – „olyan felvilágosult és művelt közösségek eredményeit kívánja bemutatni, ahol e három vallás hívei évszázadokon át békességben és összhangban tudtak együtt élni és dolgozni. Megosztott világunkban a megértés és az együttműködés szükségessége minden eddiginél fontosabb”.

S hogy az élményre kellőképpen legyen „előhangolva”, az alkalmi látogatót már a bejáratnál egy látványos baldachin és alatta három csodálatos könyv fogadja: egy 1482-es, Lisszabonból származó, olasz, spanyol, mór és flamand hatású miniatűrökkel gazdagon illusztrált Ótestamentum, egy, a tizedik század közepén Konstantinápolyban keltezett Újtestamentum (a British Library legszebb görög egyházi kézírata), valamint az 1310-ben, a mai iraki Moszulban a Dzsingisz kán származék Ulzsajtu szultán külön utasítására írt és ékesített Korán.

Odabenn százával és százával az érdekesebbnél érdekesebb kiállított tárgyak: csak kapkodni lehet a fejedet. Van itt a zsidóság kínai, indiai és abesszinai, kínai életviteléről szóló tanúbizonyság, mint ahogy megtalálhatók az örmény, bizánci és etióp keresztény művészet egyedi darabjai, valamint az iszlám kínai, indiai és indonéziai jelenlétének tárgyi emlékei is. Találkozhatsz itt 5–6. századi Vulgatával éppúgy, mint az apokrif Ecclesiasticus 10–11. századi kéziratával, lehetőséged van megcsodálni a kopt és a szír Bibliát, a 4. századbéli Codex Sinaiticus Londonban őrzött töredékét, az Ivan Alexander bolgár cár számára 1355-ben Tirnovóban írt és Krisztus életét mintázó miniatűrökkel ékesített Evangéliumot, vagy akár az 1130–1154-es évek Palermójának görög, latin és arab nyelvű zsoltárait. Itt van az 1643–1663 között a Kínában élő zsidóság számára lemásolt Kaifengi Tóra, itt a reconquista könyvpusztításait csodával határos módon túlélő, 13. századi Granadai Korán, itt az 1308-beli kopt és arab nyelvű egyiptomi Újtestamentum. Mint ahogy itt van az afganisztáni Herat 16. századbéli, négy betűmintát használó Koránja, az angliai Lindisfarne 698-ból való Evangéliuma vagy a puritán Muhammad ibn’Abd al-Wahhab tanításait propagáló, amúgy egyetlen kéziratban létező Nazsd tartomány Története... Könyvek és kéziratok százai pergamenbőrre, papiruszra vagy éppen fatáblákra másolva, Dublin és Kairó, Firenze és Konstantinápoly, Ortaköy és Monte Cassino, Lisszabon és Palermo, London és Madras, Párizs és Mekka eredethelyekkel – a legrégebbiek a Kr. u. 2. század közepéről, a legfiatalabbak pedig az 1800-as évek derekáról. Mellettük pedig kegytárgyak és amulettek, lámpások és mécsesek, szentségtartók és füstölők-szerkezetek tucatjai – vallások szerint illő

módon osztályozva. Nem is beszélve az imádkozóhelyek jellegzetes bútorzatairól.

A bejáratnál osztogatott prospektusok szerint a szervezők a 2007-es év egyik legfontosabb eseményének szánták a Sacred megrendezését. Talán ezért is kérték fel fővédnöknek Fülöp herceg mellett VI. Mohamed marokkói királyt – illő egyensúlyt keresve még ebben a protokolláris jelenlétben is.

A mindent felülmúló siker eddig nekik adott igazat...

Ugye, hogy meg lehetett csinálni!

(London, 2007. április 30-án)

7. Eretnek gondolatok Kolumbusz Kristóf sírjánál

Bizony, senior Cristobal, Abú-Júszuf-Jakúb al-Mansur emír nem gondolta volna, hogy amikor apja, a néhai legendás almohád kalifa, Abu Júszuf Jakúb huszonhét esztendővel korábbi kegyhelyépítő végakarátát teljesítendő, 1198-ban Isbillah-ban erőnek erejével lóhátra ültette és felküldte a harmincöt belső fordulóval ellátott toronybeli lejtőn a „nagy folyó”, a Guad-el-Kevir partjától alig kőhajításnyira frissen felépített minaret leg-tetejébe, a négy, egymásra helyezett, messziről látható aranyozott óriásgömb alá, a család régi barátját, a már mozogni is kép-telen öreg müezzint végre-valahára teli torokból a négy világtáj felé kiáltani a mohamedánok minden esti fohászkodását, az „Al-lah akbár!”-t, hogy alig ötven esztendő múlva, kétéves ostrom után az iszlám ezen alig felépített szentélye is a Kasztília és Leon akkori királya, a III. (Szent) Ferdinánd által vezetett ke-resztény csapatok fennhatósága alá kerül, akiknek egyik legel-ső tevékenysége – az araboknak a Sevilleből való tömeges ki-űzetése és a mintegy huszonnégyezer kasztíliaiaknak a mai Santa Cruz és San Bertolomeo negyedekbe történő erőszakos idete-lepítése mellett – a mohamedán nagymecset falainak a szinte teljes lerombolása lett, a még a hódítóknak is imponáló mina-ret, a mai Giralda kivételével. Mint ahogy az almohád építkezés egykori főfelügyelője, a költő Abú Bequer ben Zoár sem tudta volna elképzelni még legrosszabb álmaiban sem azt – főként a

VIII. Alfonz felett 1185 júliusában Alarcosánál aratott nagy győzelem után nem! –, hogy alig kétszáz esztendő teltével az éppen befejezéshez közeledő iszlám kegyhely helyén Spanyolország legnagyobb keresztény katedrálisának a felépítése kezdődjön majd el (amely katedrális a maga egyedi, öt hajóból álló belső szerkezetével, nyolcezer-nyolcszáz négyzetméteres alapterületével, aranyozott főoltárával a keresztény világban mindmáig, a római Szent Péter-bazilika és a londoni Szent Pál-katedrális után a harmadik helyet tudhatja majd a magáénak!). A Dél-Mediterráneum legkiválóbb mestereit foglalkoztató építkezést a közeli erődtámasz (azaz az „al-kazár”) jellegzetes zománc díszítésű falai mögül figyelő almohád („al-muvahhidán” = egy istenben hívő) uralkodók nagyravágásukban kizárólag a másik három jelentősebb ibériai mohamedán vetélytárs, Lisszabon, Cordoba és Valencia nevezetes kegyhelyeire figyelve, mindenre gondoltak volna, csak arra nem, hogy háromszáz év múlva az előttük látványos gyorsasággal felemelkedő iszlám szentély helyén az immár egységes Spanyolország koronás uralkodóinak a reprezentatív temetkezési kriptáját találhatják majd, s a még szülőföldjükön maradt, de már rég kikeresztelkedett őslakosság (a „moriszkó”-k) további itt maradása vagy végleges kiűzetése felől az utolsó végvár, Granada bevétele után, az Izabella királynő személyes parancsa alapján nemrég létrejött mindenható egyházi bíróság, a Szent Inkvizíció hivatott épp ítéletet hirdetni... Épp akkor, amikor kegyelmed Kasztília uralkodó aszszonyánál instanciázni kezdett!...

Igen, Senior Comandante, a Geb-el-Tarik-tól (a mai Gibraltár) északra elterülő iszlám világ akkori vezetői, közösségük csaknem ötszáz éves országépítő tevékenységére emlékezve, aligha tudták volna felfogni, hogy néhány évtized alatt fordul a

történelem kereke, és az ő egykori fejlett, öntözőrendszereket működtető, egyetemeket és könyvtárakat alapító, palotákat és várakat építő, városokat benépesítő, sokszínű, toleráns társadalmukat elsöpri majd az idő. Azaz a Reconquista – hogy az egységes spanyol katolikus állam létrejöttének kegyelmed által is jól ismert hivatalos terminológiáját használjam. Hogy a cordobai omajjád kalifátus utódállamainak egykori virágzó életéből mára már csak néhány jellegzetes termék, illetve pár tucat, letagadhatatlanul arab eredetű folyó- és helységnév maradjon fenn csupán: Toledónál a messzi földön híres toledói acél és az amúgy az ókori időkből fennmaradt „al-Quantara”-híd, Valenciánál a valenciai csipke, az „Albufera”-tó, az „Almudín”-fürdő (a „banos arabes”) és a mindmáig minden kedd délben összetülő „víz-bíróság” (ama bizonyos „Tribunal de las Aguas”), Cordobánál a kordován-bőr és a „Mezquita”-mecset, Granadánál az „Albaicin”-negyed és az „Alhambra” fellegrára, míg Sevilla esetében a már említett „Guadalquivir”-folyó, a Hernán Ruiz által 1568-ban újabb húsz méterrel megemelt egykori 82 méter magas minaret, a mai „Giralda”, a „Torre del Oro” és a „Torre del Abdelaziz” őrtornyai és a „Macarena”-negyed ezeréves várfala. De ott van az egykori arab világ emléke az Algavre és az Andalúzia tartományok, illetve az Almeria és az Alicante városok elnevezéseiben is. Mint ahogy ott van a mai spanyol nyelv több ezer arab eredetű szavában, valamint a déli-délkeleti ibériai tartományok örökké zsúfolt szuvenír-boltjaiban, az iszlám jellegzetes díszítőelemeivel, az ismétlődő indás-leveles-tulipános motívumos népművészeti termékek elképesztően gazdag kínálatában is.

Bizony, senior Cristobal, mialatt kegyelmed kellő támogatásért előszobázott Izabella királynénál India mesés gazdagságá-

nak nyugat felől történő megközelítése érdekében, az alatt Sevilla utcáin és terein a maga teljes megszállottságával tombolt a vallási fanatizmus és a keresztény intolerancia. Miközben toborzott legénysége, önszántán kívül, épp egy új, eladdig ismeretlen világ kincseit készült feltárni a nagyvilág előtt, az alatt az utcákon kegyelmedék szeme láttára számolták fel konok könyörtelenséggel egy másik, szellemiekben legalább olyan gazdag egykori világ még megmaradt örökségét – csupán azért, mert nem volt keresztény!

Nem lehetett volna bölcsebben sáfárkodni a reánk bízott értékekkel, senior comandante!? Nem lehetett volna jobban megbecsülni azt, ami mellettünk van?

Akkor talán ma nem kellene az Al-Kaidától rettegnünk.

(Sevilla, 2007. május 16.)

Confessionis V.

British Library

1. Quo vadis, rommagyar közképviselet?

Bevallom, felemás érzésekkel kezdtem megfogalmazni hozzá-
szólásomat ahhoz a vitához, amelyet Tamás Pálnak az *Erdélyi
Riport* hasábjain közreadott *Jövőképhiány* című elemzése gene-
rált, és amely a romániai magyar politika lehetséges útjait vázol-
ta fel. Felemás érzésekkel egyrészt azért, mert a vitaindító írása – bár tagadhatatlanul sok részigazságot olvashattam ki a so-
raiból – néhány végig nem gondolt kifejezésével („az etnikai ka-
tasztrófavédelem szervezete”, „a 90-es évek eleji magyar
etnovállalkozó értelmiségi nyugdíj-kiegészítő foglalkozása”, „a
nagy fővárosi osztozkodás ... igen rossz hatásfokkal” való to-
vábbosztása stb.) első olvasatra, igen helytelenül, a „könnyű a
kibicnek!” sértett elvakultságát provokálta ki belőlem, a Szövet-
ség egyik, lassan obsitra készülő, alapító mezei hadnagyából.
Másképp be kell ismernem, a vitában eddig megjelent hat véle-
mény – szerzői egytől egyig régi jó ismerőseim, bajtársaim, ese-
tenként éppenséggel jó barátaim – jórészt olyan helyzetértéke-
léseket, észrevételeket, horribile dictu bírálatokat fogalmazott
meg, amelyek nagy részével csak egyetérteni tudok...

Tény, hogy a felelősen gondolkodó közéleti szereplők már
régóta felismerték azt, hogy „valamit sürgősen tenni kellene” –
nevezzük azt a „valamit” akár „az RMDSZ szerkezeti reformjá-
nak”, akár „az elkerülhetetlen nemzedékváltásnak”, akár „a
kommunikációs hibák kiküszöbölésének”, akár „az egyes kér-
dések esetén a másképpen való gondolkodás joga elismerésé-

nek”. Ahogy az új idők egyértelműen új kihívásokat fogalmaztak meg az egész kelet-közép-európai régió számára, úgy ezen új kihívások előtt, tetszik, nem tetszik, nem térhet ki „nemzeti autonóm közösségünk közképviselési és érdekvédelmi szervezete” – de ha úgy tetszik, „a rommagyar politikai establishment” – sem. A hurraóptimizmus ideje már réges-rég lejárt – régi szép idők, amikor a Szövetség még több mint egymillió szavazatot tudott letenni a romániai politikum asztalára –, az elorzott nemzetiségi jogok látványos visszaszerzése is lassan a vége felé közeledik, mi több, még Marosvásárhely „fekete márciusának” sebei is behegedni látszanak. Ma már a kétnyelvű feliratokat nem mázolja le senki, s az anyanyelvi oktatás intézményei is – „óvodától az egyetemig!” – többnyire önálló intézményként működnek a magyarság főbb szállásterületein. (Kivétel a Babeş–Bolyai Tudományegyetem, az ottani helyzet külön elemzést igényelne!) Jelen vagyunk a helyi és megyei önkormányzatokban (az RMDSZ-nek pillanatnyilag öt megyei tanácselnöke van!), ott vagyunk, tisztes eredményekkel, a hatalom központi intézményeiben, s a politikai döntéshozatal asztalainál is lehetőségünk van hallatni – ha nem is mindig érvényesíteni! – szavunk... Erdélyben, a tolerancia földjén (a tordai vallásszabadság mítosza is egyike a nem is akármilyen múltképeinknek!) az etnikai béke látszólag helyreállt. Legalábbis pillanatnyilag! (De mielőtt elbiznánk magunk, tessék egy kicsit Szlovákiára tekinteni!) Ma már az EU-integráció mielőbbi megvalósulása, az európai struktúrákba való beépülés, a szabad tőke- és munkaerő-áramlás, a határ menti együttműködés, a közösségi alapok minél hatékonyabb lehívása lett az igazi sláger, s nem a nemzeti szimbólumok akadálytalan használata a nemzeti ünnepeken. Azt már elértük! Azt már kipáltuk! Az aradi Szabadság-szobor újra köztéren áll. Most már az

egységesülő Európa új kihívásaival kell szembenéznünk! S tudatára kell ébrednünk bizony annak, hogy ezen új viszonyok új, eddig általunk nem ismert dimenziókat nyitottak meg nemcsak a román, de a romániai magyar társadalom legszélesebb rétegei számára is – akár tetszenek nekünk e nyitás következményei, akár nem. (Gondolok itt például a szabad munkaerő-áramlás beláthatatlan kimenetelére az erdélyi magyarság szempontjából.)

És minden nagy csinnadrattával kommentált politikai kakaskodás, minden alkalmi, jobbára személyes hiúságokon alapuló egymásnak feszülés dacára ez az integrációs kihívás ma igazán a kérdések kérdése a romániai magyarság számára – s ez az, amiről eddig a legkevesebb szó esett! Hogy az egységesülő európai piac által új sebességre váltott hazai gazdasági fellendülés fel tud-e mutatni egy olyan jövőképet az iskolapadból épp most kilépő erdélyi magyar ifjúság számára, amely által a szülőföldön való boldogulás gyönyörű frázisa immár reális lehetőséggé válik? S ha ez megtörténik – s a körülöttünk szemmel láthatóan felpörgő gazdasági miliőben miért ne történne meg? –, egy biztos itthoni jövőképet tudatában fogalmazódik meg a következő kérdés: ki tud-e termelni (ki tudja hányadjára?) az erdélyi magyarság (akár a pillanatnyi megyei és országos vezetőgarnitúra visszavonulása, netán félreállítása árán is!) egy olyan új, a közéletiséget önzetlenül felvállaló elitet, amely hatékonyan tudná majd képviselni specifikus érdekeit nemcsak a helyi vagy országos politikacsinálás fórumain, de szavahihető módon tud majd helytállni az európai közösség döntéshozó – és végrehajtó! – intézményeiben is? (Azaz nemcsak két-három EU-képviselő mandátuma itt a tét...)

Ennek a jövőképnek a megvalósulása érdekében azonban az erdélyi magyar politikacsinálás jelenlegi főszereplői fel kellene

már mérjék végre, hogy miközben a látszatsérelmek felhánytorgatásával sikeresen járatják le kölcsönösen egymást, közben az integráció gyorsvonata itt száguld el végérvényesen mellettünk. Nem élni ezzel a lehetőséggel – több mint bűn, végzetes hiba volna...

Ideje volna tehát – sine ira et studio – leülni végre-valahára egymással szemben, s felleltározni józanul mindazt, ami összeköt...

Ameddig még nem késő!...

(Bukarest, 2007. július 21-én)

*(Megjelent az Erdélyi Riport 2007/29. számában –
amikor még azt hittem, hogy a józan ész végül
csak győzedelmeskedni fog. Micsoda tévedés...)*

2. Totus tuus!

A híres-nevezetes Rynek Glówny egyedi hangulatát nem tudta elrontani még az apró szemű, bőr alá bújó kora őszi eső sem. Még ez a sűrűn szemerkélő égi áldás sem volt képes megtörni azt a delejes élményt, amely azonnal a hatalmába kerített valamennyiőtöket, amikor ruhacsere után a Stary Hotelből a fő-térre siettetek. Szemközt az elmúlt századok stíluselemeit sajátosan egybeötvöző, hosszan elnyúló fedett piacépület, a Sukkienice (magyarul: Posztócsarnok), baloldalt az impozáns, háromhajós középkori bazilika, a Legszebbes Szűz Mária Mennymenetele téglaborításos temploma, jellegzetes gótikus sisakú tornyaival, köztük Adam Mickiewicz patetikus bronzszobra, körülötte az elmaradhatatlan galambsereggel. Odébb a Szent Adalbert-templom zömök épülete, hátul pedig az alig észrevehetően megdőlt barokk-kupolás Városháza-torony, az egykori pénzverde kovácsoltvas kapuja vagy épp a frissen felújított Krzysztofor-palota loggiái – mind-mind egyedi élményként perzselődtek be a retináitokba. Ha valahol, itt valóban érezni lehetett a nagybetűs Történelem fuvallatát...

Enyhén zúgott a fejed. Már túl voltál a Collegium Novum lélegzetelállítóan szép dísztermében rendezett nemzetközi tanácskozás legelső napján; már alkalmadt volt végighallgatni másfél tucat előadást mind a házigazdák, mind az egész Európából idesereglett hivatalvezetők részéről, mi több, záróak-kordként félórával ezelőtt magad is ott álltál az egyetemalapító

Krakkóban

Nagy Kázmér királyt és feleségét, Hedvig királynét ábrázoló két hatalmas olajfestmény előtt. Jobb felől a Jagello Egyetem egykori diákjának, II. János Pál pápának a portréja nézett le rád jóságos tekintettel – és annak rendje és módja szerint megtartottad a magad, „Romanian Universities and Intellectual Property” című, tizenkét perces előadásodat. Zsúfolt aula, csaknem két tucat lengyel egyetem rektora és prorektora, a nemzetközi szakma nagyobb-nál nagyobb nevei az első tíz sorban. Itt volt Gérard Giroud és Jürgen Schade, Guus Boesterhuizen és Darina Kyliánova, Yoshihiro Fuji és Marti Enajarvi, Michal Svantner és Ron Marchant – a Lengyel Szabadalmi Hivatal teljes vezérkaráról nem is beszélve! Minden okod meglett volna tehát az izgulásra... S mégis, amikor mikrofonhoz állva, a protokolláris köszöntő szavak elhangzása előtt oldalt pillantottál II. János Pál portréjára, valami határtalan nyugalom öntötte el a lelkedet. Balassi Bálint „lengyel Zsuzsánnája” jutott egyszerűen az eszedbe, és a Wawelben, a legnagyobb lengyel királyok között eltemetett egykori váradi főkapitány, Báthory István. Meg Rulikowski Kázmér és Bem József. És legfőképpen a Lengyelországban nevelkedett Szent László. De hiszen te itt, ebben a teremben nem vagy egy akárhonnan jött idegen! „Polak wengry dwa bratanki.” Te itt egy szívesen látott jó barát vagy. S úgy tűnik, nem voltál épp a legrosszabb – legalábbis az előadásod végén nem fütyült ki senki.

*

Jó huszonnyolc éve, 1979 júniusában álltál legutoljára ezen a téren. A szoptatásról épp leszokott Mátét Nagyernyére „hazacsapván” fiatal házasokként ez volt az első közös külföldi utatok. Akkor volt alkalmad megcsodálni a Mária-templomban Weit Stoss impozáns, hársfából faragott gótikus szárnyas oltá-

rát, meghallgatni a minden órában elhangzó hejna! trombitaszóló középkori legendáját; akkor fedeztéték fel a Wawel belső udvarának árkádsorát, a Visztula-kanyar várbeli panorámáját, a Főteret a Wawellel összekötő „királyi utat” vagy a belvárost körülfogó Planty park-övezetet. Akkor bámultátok végig a Székes-egyház csodás síremlékeit, Zsigmond Ágost Kanadát megjárt faliszőnyeg-gyűjteményét, Kopernikusz szobrát a Collegium Maius udvarán, vagy éppen élvezkedtetek kaján módra a Flórián-kapu környéki alkalmi festménytárlatok rögtönzött karikatúráin.

A legnagyobb élményt azonban számotokra mégsem az épületek látványa vagy a közgyűjtemények gazdagsága, hanem az egész városon uralkodó pápavárás hangulata jelentette. Krakko egykori érseke, Karol Wojtyla akkor utazott, immár II. János Pál pápaként legelőször haza. Sokfelé megfordultál már az életed során, sok meghökkentő élményben volt már részed a világ különböző tájain, de azt a hangulatot azóta sem tapasztaltad sehol. A belváros valamennyi templomtornya tetőtől talpig lengyel és pápai színekbe öltöztetve, az épületek homlokzatán és tornyain, a kapukon és az erkélyeken, az utcákon, tereken, útkereszteződéseken piros-fehér zászlóerdő mindenütt, a falragaszokon és a kirakatokban az áldást osztó pápa fényképe minden méretben. A hangszórókból mindenfelől középkori lengyel egyházi énekek zengtek. Az egész város ünnepelt. S a templomok, középületek és iskolák mellett még a legegyszerűbb lakóházak ablakai is szőnyegekkel és virágcsokrokkal voltak kisdíszítve. A magasban pedig lépten-nyomon ott lebegett, kifeszítve az utcák felett, a hazalátogatás tömör jelszava, a Totus tuus!, azaz „Mindent neked!” Krakko városa várva várta haza pápává lett fiát.

Amikor pedig a lengyel televízió egyenes adásban közvetíteni kezdte a pápai repülőgép varsói leszállását – Krakkóba két nap múlva várták Őszentsége érkezését –, az egész belváros kiürült. Csak ti ketten, két csóró erdélyi fiatal, kószálatok a Posztó-csarnok körül – minden más épkezláb ember ott ült a képernyő előtt. Döbbenetes volt a kiürült belvárosi utcákat látni és hallani ugyanakkor a maximális hangerőre állított készülékek százaiból a felzendülő lengyel himnuszt. Valósággal vibrált a levegő a lengyel koronázóváros főterén. Szinte még a falak is énekeltek.

Ezért is furcsa most újra idekeveredni erre a főtérre. Azóta eltelt huszonnyolc esztendő: egy fél emberöltő; s immár három hónapja magad is boldog nagyapa vagy... Nagy, sorsfordító idő! S mégis, amikor a Mária-templomra nézel, szinte még most is hallod a lengyel himnusz dacos zengését, szinte még most is látod a kifeszített hatalmas feliratot, a Totus tuus!-t.

Azt a hangulatot nem lehet elfelejteni...

(Krakkó, 2007. szeptember 6-án késő este)

Kitüntetés

3. Kézen fogva

Ha valamiért érdemes volt végigülni az amúgy csodálatos akusztikájú, belső kiképzésében a középkori katedrálisok központi hajóira emlékeztető Bartók Béla Hangversenyteremben a Nemzeti Filharmonikusok jótékonyági koncertjét, az egyértelműen Érdi Tamás előadása volt. Szinte lehetetlen emberi szavakkal leírni azt a tomboló lelkesedést, azt a mindent elsöprő tapsvihart, amely a zsúfolt tereméből felzúdult, amikor a Mozart-est végén, a Figaro házassága nyitánya, a d-moll zongoraverseny, a Serenata notturna, illetve a Haffner-szimfónia elhangzása után, a fiatal, alig huszonnyolc éves zongoraművész, jobb oldalán az immár ősz hajjú, ezúttal karmesteri mivoltában mosolygó Kocsis Zoltánnal, szerényen meghajolt a közönség felé. A verbális kommunikáció legtökéletesebb megfogalmazásait is messze meghaladja az a rajongás- és csodálat-hullám, amely a hallgatóság soraiból a zenekari pódium felé áradt, ünnepelni a zongora előtt félszegen álldogáló világhírű előadóművészt.

Érdi Tamás vak. Koraszülöttként, hibás inkubátorkezelés miatt vesztette el a látását, s ha zenei érdeklődésére szülei idejében nem figyeltek volna fel, meglehet, most egyike lenne azon sok száz, sok ezer körülöttünk tengődő embertársunknak, akiket a Sors, hátrányos helyzetük miatt, külön kereszttel viselésére ítelt.

De nem így történt, s példájával ez a széparcú fekete szemüveges fiatalember beigazolta azt, hogy – bármennyire hihetet-

lenül hangzik is – a végzet igenis legyőzhető. Miként a műsorfüzetben közzétett életrajzából is megtudható, a tanárai által egy speciális módszerrel „kotta-olvasóvá” lett csodagyerek 8 évesen a Vigadóban lépett fel először; 15 éves, amikor a Tavaszi Fesztiválon eljátssza Mozart A-dúr zongoraversenyét; 19 éves korára megjelenik két Mozart-CD-je. 17 éves, amikor Moszkvában első helyezést ér el a Louis Braille Nemzetközi Zongoraversenyen, majd felvételt nyer a Bécsi Zeneakadémiára. 23 évesen diplomát szerez a torontói Royal Conservatory of Music ösztöndíjasaként. Fellép a Carnegie Hallban és a Lincoln Centerben. Napjainkban pedig rendszeresen koncertezik a világ különböző pontjain.

Nem tudod, hogy szülei hogyan élték meg azt a tragikus hírt, hogy egészségesnek ígérkező fiúgyermekük egy hibás orvosi kezelés következtében megvakult. De az előtted félszegen meghajló, immár világhírű zongoraművész látványa a legjobb példa arra, hogy az erős akarat – és ami legalább annyira fontos: a vele párosuló erős hit – mindent legyőz.

Már csak ezért is érdemes volt végigülni ezt az estét.

(Budapest, 2007. október 11.)

4. Tűnődések egy új román védjegy lajstromozása alkalmával

Ha valamit gyűlöltél életedben, ezt a nevet gyűlölted! Tiszta szívedből, teljes énedből, minden zsigeredből, úgy, ahogy egykoron a fáradtságtól összeroskadó rabszolga gyűlölhette a hajcsárokat kéjes örömmel ráuszító gazdáját! Ahogy a gyermekei utolsó falatjait elkoboztató dölyfös földesúrra tekinthett vissza a hajdani jobbágypusztát! Ahogy az evezőrudhoz odaláncolt egykori gályarabok nézhették a parancsnoki hídon handabandázó hajóskapitányukat. Másfél évtizedes tömény nyomor. Fűtetlen lakás, üres kamra, mindennapos, többórás áramszünet. Kötszer nélküli kórház, gyógyszer nélküli gyógyszertár, heti kétszeri melegvíz-szolgáltatás. Gyertyafénynél ábécét tanuló, fázó kisgyerek. Kivilágítatlan utcák, agyonzsúfolt villamosok, havi húsz-harminc literes benzin-porciók. Sorok, sorok és megint csak sorok mindenütt. S mindenfelé csak néman várni, várni és megint csak várni... Hústalan húsüzletek, kávéatlan kávézók, vendég nélküli vendéglők, édesség nélküli édességboltok. Verekedés nap mind nap mindenért: olajért és vécépapírért, csirkelábért és mosószerért, zacskós tejért és a „mindennapi kenyérért”. Napi kétórás tévéadás.

Igen, ezt az egész, magadban már az idő tájt is „Nagy Romlás”-nak elnevezett korszakot, a házkutatásokat és a kihallgatásokat, a zaklatásokat és fenyegetéseket véget nem érő sorozatát, a lelketekre telepedő gyanakvás és bizalmatlanság légkör-

ét, az ösztönös elzárkózásodat minden új ismerőstől, szabadabb szájú beszélgetéstől, kockázatos vicchallgatástól, el egészen szinte krónikussá váló üldözési mániádig, a környezetedtől való szinte teljes elidegenedésedig – azaz az egész megnyomorított ifjúságodat és tönkretett alkotó éveidet, szülővárosod, „a Nagy-Omlás alatti város” visszafordíthatatlannak tűnő metamorfózisát, szerte a nagyvilágba szétszóródott rokonságod drámai hangulatú búcsúzkodásait, egykori baráti köröd csaknem teljes szétverését – mindezt kizárólag Neki köszönhetted. Neki a nyomort, a félelmet és a kiszolgáltatottságot. Neki a „ne szólj szám, nem fáj fejem” cinikus némaságát. Neki az egyre kilátástalanabbnak tetsző jövőképet s az az idő tájt oly sokatok által elfogadott önfeladást. Nem is beszélve az általmaidban még most is vissza-visszakísértő, csaknem két évtizedes személyi kultusz primitív mindennapjairól: „a román nép legszeretettebb fia” szüntelen tömjénezés kényszeréről, „a hősök hőse”, „a világbéke bajnoka”, „korunk legtiszteltebb vezetője” (a felsorolás nyilván folytatható!) iránti permanens hozsánnaáradatról, „a Scornicești-i Tölgy”-nek, „a Kárpátok Géniuszá”-nak vagy éppenséggel „a nemzet élő lelkiismereté”-nek járó hódolatnyilvánítás permanens imperatívuszáról. S velük együtt a dicshimnuszokat zengő olvashatatlan újságokról, az egyik napról a másikra betiltott színházi előadásokról, a módszeresen elsorvasztott anyanyelvi oktatásról, a munkahelyükről utcára dobott csúcscéltelmisségek megtört tekintetéről. A „fortélyos félelem” korszakának gyomrot és gerincet próbáló mindennapos praktikáiról. Az elembertelenedés dzsungelvilágáról.

Ez volt bizony ama agyonajnározott Aranykornak a valódi hozadéka. Az állampolitika szintjére emelt szélsőséges intole-

rancia és a harsogó nacionalizmus, a dobhártya-hasogató indulók, „a nép..., Románia”, illetve „a párt..., Románia” úton-útfélen harsogtatott frázisainak tombolás-kora. A „Nagy Romlás” ideje.

Azóta eltelt idestova tizennyolc esztendő. Tizennyolc év tele küszködéssel és reménykedéssel, csalódással és újrakezdéssel. Tizennyolc félelem nélküli, tevékeny esztendő. A cselekvés már-már nem is remélt korszaka. Korszak, melynek teltével szinte magad is elhitted, hogy végleg ki lehet törülni az emlékezetedből a „Nagy Romlás” évtizedeinek rémálmait.

Hogy most itt heverjen előtted egy aláírásra váró védjegy-okirat – csak a mai nap folyamán aláírtál eddig belőlük már vagy háromszázat! –, bejelentési dátuma 2007. január 31., lajstromozási száma 87.503, hátoldalán a szakma által Nizzai Megállapodásnak nevezett egyezmény, „az áruk és szolgáltatások védjegy-lajstromozás céljából való nemzetközi osztályozása” valamennyi besorolásának az aprólékos felsorolása, kezdve az „ipari, tudományos, fényképészeti, mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti vegyi termékek; feldolgozatlan műgyanták, feldolgozatlan műanyagok; trágyák; vegyi tűzoltószeres; fémek edzésére és hegesztésére szolgáló készítmények; élelmiszerek tartósítására szolgáló vegyi anyagok; cserzőanyagok és ipari rendeltetésű ragasztóanyagok”-tól (1. osztály), a „sebészeti, orvosi és állat-gyógyászati készülékek és műszerek; művégtagok, műszemek és műfogak; ortopédiai cikkek; sebészeti varratanyagok”-on (10. osztály), a „kötelek, zsinegek, hálók, sátrak, ponyvák, vitorlavásznak; vitorlák, zsákok és táskák; párnázó- és tömítőanyagok; nyers textilrostok”-on (22. osztály), illetve a „dohány, dohányzási cikkek, gyufák”-on (34. osztály) át egészen a listazáró „jogi szolgáltatások; mások ál-

tal egyéni igényeknek megfelelően nyújtott személyes és társadalmi jellegű szolgáltatások; személyek és vagyontárgyak védelmére szolgáló biztonsági szolgáltatások”-ig (45. osztály) – magyarul tehát kizárólagos használati jog biztosítása tíz esztendőre minden napjaikban fellelhető termékekre és szolgáltatásra. Felettük az igénylő neve és pontos lakcíme, az első oldal közepén pedig, a hitelesítő aláírás helyétől alig kétujjnyi távolságra, a törvény által megszabott 8x8 cm-es fehér négyzetben feketén ott terpeszkedett, ott vibrált, ott kackiáskodott a kivizsgálási folyamaton végigment, immár végső lajstromozásra váró új román szóvédjegy mind a kilenc betűje: CEAUȘESCU.

Bizony megállt a golyóstoll a kezében. Tudtad, nagyon is jól ismerted a paragrafusok előírását, azt, hogy egy családi nevet tartalmazó megjelölés esetén védjegyoltalmat legelsősorban azon név hordozója vagy pedig annak jog szerinti örököse igényelhet – jelen esetben a család egyetlen életben lévő tagjáról volt szó –, azzal is tökéletesen tisztában voltál, hogy a vonatkozó védjegyjogi szabályozás alapján „a lajstromozás kizárólagos jogot biztosít a védjegytulajdonos számára, hogy megakadályozzon másokat abban, hogy azonos vagy az összevetésszerűségig hasonló védjeggyel ellátott azonos vagy hasonló termékeket forgalomba hozzanak” – lásd például a ’90-es évek rossz minőségű Ceaușescu-vodkáját vagy az exfőtitkár egykori portréját imitáló giccses Drakula-pólók tízezreit! –, mégis, ezen kilenc betű láttán valahogy nem nagyon akaródzott a törvény előírásait betű szerint értelmezni. Valahogy az egész éned, a teljes tudatalattid lázba jött egyszeriben e név olvastán! Bármennyire eltelt is már kétszázhusz hónap, bármennyire megszépíteni látszik is mindent a gyors-

lábú idő, az Aranykor megpróbáltatásait és megaláztatásait, a nélkülözések és megfélemlítések évtizedeit azért csak nem lehet úgy elfelejteni!...

A falióra a fejed fölött éppen hármat ütött. Érces zengése hirtelen élettel töltötte be a tanácsterem néma ürességét, Mengyelejev, Pasteur és Lavoisier portréi a szemközti falról szenvtelen kíváncsisággal néztek le reád – na, nagyokos, most mit csinálsz? Aláírod, vagy nem írod alá?

Hátradőlve a karosszékedben újra kezedbe vetted a világosbarna alapszínű védjegyokiratot. Mennyit vitatkoztál a munkatársaiddal, amíg ezt az új változatot elfogadták! Mennyit kellett érvelned azért, hogy az intézményed bizonylatai kinézésben is felvegyék a versenyt a világ hasonló kormányfőhivatalai által kibocsátott hivatalos okiratokkal! Mintha magadnak akartál volna ezekkel az új formatervezésű nyomtatványokkal külön dicsőséget szerezni.

A hófehér keretben szinte perzseltek a betűk. Bármennyire sürgetett is az idő – még kétdoboznyi védjegyokirat várt mielőbbi aláírásra –, ezt a bizonylatot nem lehetett „ráérünk még!” alapon félretenni. Tudtad jól, előbb-utóbb döntened kell.

Újra végigpergett előtted egész eddigi életed. Újra felelevenedett benned mindaz, amit 89 előtt és 89 után megéltél. Egyidejűleg kelt életre lelkedben a házkutatásod vakuvillanása és a Festum Varadinum harangzúgása, egyszerre voltál kenyérrért verekedő állat-ember és ezrekhez szónokló megszállott néptribun. Felidézted magadban a legelőször szabadon elénekelt magyar himnusz áhítatát és a román himnusz méltóságát, amikor a bukaresti Atheneum pódiumán az államelnök kitüntetett. Egyszerre láttad a kisiskolás korában magyarsága miatt véresre vert gyermeked szemrehányó tekintetét és az unokád

világra csodálkozó szemtükkrét. Minden életre kelt: múlt, jelen és jövő egyformán összekavarodott benned. Hogy aztán feldübörögjenek mégis valahonnan a mélyből József Attila gyönyörű sorai. „Elegendő / harc, hogy a multat be kell valani!”

Határozott mozdulattal a golyóstoll után nyúltál.

S csak utólag jutott eszedbe, hogy Nicolae Ceaușescu épp ma lett volna kilencvenesztendős.

(Bukarest, 2008. január 26.)

5. In memoriam Via Baltica

Tisztelt Résztevők!

Mielőtt előadásomat elkezdeném, kérem, engedjenek meg nekem egy rövid vallomást. Nagy megtiszteltetés és nagy elégtétel számomra az, hogy ma itt lehetek ebben a csodálatosan szép városban. Nagy megtiszteltetés és nagy elégtétel itt állni önök előtt egyrészt Románia egyik kormányhivatala vezetőjeként, másrészt – és legfőképpen – tartozást törleszteni jött egyszerű erdélyi értelmiségiként.

Húsz évvel ezelőtt ugyanis ez az értelmiségi élete egyik legkegyetlenebb dilemmáját élte át. Régóta sötétségben és nyomorban tengődött – lakásában naponta legtöbb két órán át volt csak villanyáram –, fázott és félt. Naponta hosszú órákig állt sorba nyomorúságos kenyér- és tejadagjáért. Húst kéthetenként egyszer ha evett.

Ez volt Románia úgynevezett „Aranykora”. Az a korszak, amikor a totalitárius diktatúra és a személyi kultusz ma már szinte elképzelhetetlen méreteket öltött. A korszak, amikor a túlélés egyetlen lehetséges eszköze a hallgatás volt. Gondolom, vannak itt önök között is olyanok, akik még emlékeznek erre az életérzésre.

A teljes kétségbeesés határán voltam. Minden barátom, minden rokonom csomagolt. A környezetemből mindenki, de mindenki menni akart. Senki nem remélt már semmiféle változást.

1989. augusztus 23. volt – Románia akkori nemzeti ünnepe. A grandománia és a „román nép legszeretettebb vezetője” előtti hódolatnyilvánítás napja. Az a nap, amikor a lét még fullasztóbbá vált. Amikor majdnem én is eljutottam ama bizonyos döntő elhatározás meghozataláig.

És akkor érkezett el hozzám – a budapesti televízió, az akkori egyetlen létező hírforrásunk közvetítésével – az az üzenet, amely sorsdöntő lett végül a számomra. Az esti híradó valahonnan, egy messzi-messzi országból ezer és ezer ember alakját közvetítette felém, emberekét, akik több száz kilométeren át étláncot alkottak Tallinn és Vilnius között. A „Via Baltica” napja volt. A szabadságvágy napja. A bátorság és az emberi szolidaritás napja. A nap, amikor a Vég elkezdődött.

Akkor, azokat a képsorokat látva határoztam el végérvényesen magamban, hogy nem megyek sehová. És a Történelem nekem adott igazat!

Azóta eltelt csaknem húsz esztendő. Nagy idő, de én mégsem tudtam máig elfeledni azokat a Daugava-hídról közvetített képsorokat, amelyek visszaadták számomra a reményt. Ezeket a képsorokat megköszönni jöttem elsősorban ide. Engedjék meg, hogy a magam botrányosan rossz angolságával, tiszta szívből köszönetet mondjak azért, hogy annak idején újra felélesztették bennem a hitet.

Köszönöm, köszönöm és még egyszer köszönöm.

(Elhangzott Rigában, 2008. április 17-én, angol nyelven, az „Industrial Property and Romanian Economy” című szakmai előadás bevezető szövegeként.)

6. Örömóda

A Száva-parton már az első pillanattól fogva minden rendkívül otthonos volt: a virágzó vadgesztenyefák, a vízbehajló zöldellő fűzfaágak, a víztükörben magukat csodáló klasszicista polgárházak, a vízparti sétányra kitelepedett napernyős kávé-asztalok. (Ilyen lehetne ma Várad – ha húsz évvel ezelőtt agyalágyult elmék nem bontották volna le a Kossuth-utcai szecessziós épületeket, s ha ugyanazok most nem akarnák tönkretenni a Körös-parti zöldövezetet is.) Mívesen kivitelezett kőhidak, kovácsoltvas világítóoszlopok, gondozott virágágyások, frissen felsepert járdák. Mosolygó, egymást fényképezgető fiatalok. Hangzúgás és kávéillat. És persze turisták minden korosztályban – olasz, angol, német szavakat hallani mindenfelé.

A szlovén főváros – lakóinak számát tekintve alig valamivel nagyobb, mint a mai Várad! – épp Európa-napot ünnepelt. A helyi újságok első oldalairól a tegnap ideérkezett EB-elnök, Barroso fényképe nézett vissza reád, a belváros sikátoraiban kifeszített csillagos transzparenszek, a középületeken mindenütt szlovén és EU-s zászlók. Még a lépcsők lábához kikötött két párányi sétahajó is illő módon körbe volt girlandozva. Jókedv és nevetés a patinás Hármashíd mindkét oldalán. A folyóparti kis oszlopsorában javában rakták ki portékáikat a szakokleveles népművészek.

Ekkor, ebben a készülődő fél-ünnepi, fél-vásári hangulatban, hangzott fel meglepetésszerűen, a mindenfelé diszkréten elhe-

lyezett hangszórók által tökéletesen kihangosítva, egy gyermekkórus tolmácsolásában, Beethoven IX. szimfóniájának az Örömdája – az Európai Unió himnusza. Mint utólag kiderült, a kioszksor túloldalán található Piac téren, az ősi Dóm lépcsőin több száz odacsődített kisiskolás énekelte szlovén nyelven lelkesen, teli torokból, többször is egymás után megismételve Friedrich Schiller csodálatos jóvendölését: „Minden ember testvérré lesz.”

Zúgott-zengett, messze szállt az ének a Száva-parton, az Orlov-hegy lábánál, Ljubljana/Leibach belvárosának sok száz esztendő épületei közt. A tiszta, ártatlan, csengő hangkavalkád mindenkit megszólított. Ennek a vibráló dallamáradatnak ugyanis nem voltak se nyelvi, se vallási, se korbeli korlátai. Ez az ének mindenkire szólt, akinek volt füle meghallani. S hallatára, érdekes módon, ha csak egy pillanat erejéig is, mindenki megállt a mindennapos sietségében. A jól ismert akkordok valósággal lebénították a szlovén főváros forgatagát.

A IX. Szimfónia üzenete mindenkit megérintett.

Ennél meghittebb, ennél tisztább, ennél őszintébb EU-ünneplést elképzelni sem lehetett.

(Ljubljana, 2008. május 9-én)

7. Egy szignál utórezgése

Ugye, hogy telik az idő? Még csak most volt, hogy két magyar értelmiségi, senki által nem sugallva és nem kényszerítve, a maga jószántából eldöntötte, hogy a szellemi tulajdonvédelem felette szükséges voltának az egész Kárpát-medencére kiterjedő tudatosítása érdekében igen egészséges volna országaik regionális iparjogvédelmi promóciós központjainak a munkatársait egy asztal mellé ültetni; még csak most szerveztük nagy izgalommal a legelső ilyen jellegű nagyváradi találkozót, s íme, a két intézményvezető e hajdani alkalmi kezdeményezése ezzel a mostani, immár hatodik találkozóval egyértelműen eljutott az iskoláskorba. Immár egy rendszeres, mindenki által várva várt hivatalos eseménnyé minősült. Közös kormányülés határozata is számon tartja, kormányfőtitkárságok nyilvántartásában is szerepel. Úgy tetszik tehát, intézményesültünk.

Talán ezért is mondhatjuk el joggal, hogy ennek a mostani, Tisza-parti tanácskozásunknak többrendbeli jelentősége is van. Egyrészt bizonyítja azt, hogy a közeledést kívánó, egymás jobb megértését óhajtó, jó szándékú kezdeményezésnek előbb-utóbb beérik a vetése még itt mifelénk is – az egységesülő Európa kihívásai ugyanis az élet minden területén kötelező módon rendszeres véleményegyeztetésre kényszerítenek bennünket, egymás mellett élő népeket. Másrészt példát szolgáltat arról, hogy a tudás alapú társadalom európai megvalósítása érde-

kében az alkotásvédelem elsajátítása egyformán kötelező minden tájegységre és régióra.

Van ugyanakkor ennek a mai tanácskozásunknak egy sajátos helyi üzenete is. Nem tudom, a jelen lévő szegediek közül hányan tudják azt, hogy ez a város nem csak Szent-Györgyi Albert C-vitaminja miatt lett világhíres. Hogy sokunk kedvenc népdalának – melynek ötödik strófáját (a „Szeged híres város”-t) ugye a Szegedi Ünnepi Játékok megnyitója alkalmával szokták megszéhsze harsogni a trombiták –, a „Kis kutya, nagy kutya”-nak az első két taktusa bizony már jó néhány esztendeje a genfi székhelyű Szellemi Tulajdon Világszervezete (gyengébbek kedvéért WIPO, azaz World Intellectual Property Organization) hivatalos szignálja. Hogy az ENSZ e szakmai szervezetének a közgyűlésén, ilyen-olyan rendű egybeseregglésein valahányszor a terembe citálják a száznyolcvanvalahány tagország képviselőit, mindig felhangzik a szol-mi-fá-szol-mi-do fülünknek oly kedves harangjátéka – Bogsch Árpádnak, a WIPO néhai legendás vezérigazgatójának a szülőföldje iránti nosztalgiája mementójaként. Hogy ez a világhíres, amerikai állampolgárságával magas nemzetközi funkcióba került szaktekintély soha nem felejtette el azt, hogy mivel tartozik annak a régiónak, ahonnan elszármazott.

Már csak ezért is érdemes erre a világhírnévre odafigyelnünk.

(Elhangzott Szegeden, a Juhász Gyula Tanulmányi Központban, 2008. június 10-én, a magyarországi és romániai regionális IP-központok hatodik találkozója kezdetén.)

8. A romok üzenete

Minden bizonnyal nem véletlen és nem csekély szimbólumértékkel bír az a tény, hogy míg e hónap elején, az Európai Szabadalmi Hivatal idei soros nemzetközi együttműködési tanácskozását, valamint a Bolgár Szabadalmi Hivatal 60 éves fennállásának szentelt ünnepeket az ókori Szófia, az egykori Serdica amfiteátrumának nemrég feltárt romjai közvetlen szomszédságában tartottuk meg, most ugyanennek a hónapnak a legvégén, a román és bolgár iparjogvédelmi promóciós központok legelső hivatalos találkozására itt Mangalián, az ókori Callatis szintén nemrég napvilágra került romjai mellett kerül sor. Igen, ez az egybeesés egyértelműen bizonyítja azt az alapigazságot, hogy ennek a kelet-közép-európai régióknak mennyire közösek a gyökerei. Mennyire közös a múltunk, mennyire azonos kihívásokkal kellett megküzdenie az elmúlt századok során mindkét népnek, függetlenül attól, hogy szállásterülete a Dunától délre vagy pedig északra terült el.

Mint ahogy egyértelmű szimbólumértékkel bír a mai tanácskozásunk arról is, hogy mennyire közös e két szomszédos országnak a közelmúltja, a jelene és a jövője is. Mindkét ország kollektív emlékezetében még elevenen él a világszinten kudarcot szenvedett totalitarizmus, az élet minden területét irányítani kívánó központosított tervgazdálkodás megannyi negatív vonzata. Mindkét ország egyidejűleg lépett ugyanakkor a rendszerváltás, a társadalmi demokratizálódás, valamint a poli-

तिकai pluralizmus megvalósításának meglehetősen göröngyös útjára. Mint ahogy mindkét ország abban a történelmi pillanatban, 2007. január elsején vált a szabad európai országok szövetségének, az Európai Uniónak a teljes jogú tagjává. Mi ez, ha nem sorsközösség?

Igen, kedves barátaink, tudomásul kellene vennünk végre azt, hogy a Történelem azonos megpróbáltatásokat és azonos örömöket jelölt ki mindannyiunk számára. Hogy nem lehet örülni a Dunától északra akkor, amikor a Dunától délre sírnak. Hogy nem lehet tartós sikert elérni ebben a régióban úgy, hogy annak eredményeként valamely nép, nemzet vagy éppen nemzetiség hátrányos helyzetbe kerül. Hogy Európa ezen jobb sorsra érdemesült területén nem lehet az Élet kihívásaira nem azonos módon válaszolni.

Ezért is fontos ez a mai tanácskozásunk! Ezért is elkerülhetetlen, hogy még az olyan elitnek számító szakterületen is, mint az iparjogvédelem, a két ország szakemberei egyeztessék a jövőképüket. Itt minden tapasztalat számít! Itt minden jó szándékra szükségünk van.

Együtt sikerülni fog!

*(Elhangzott Mangalián, 2008. június 23-án,
a romániai és bulgáriai iparjogvédelmi promóciós központok
első hivatalos találkozója alkalmából.)*

9. Hatvan

Ma reggel, miután a még árnyékos tornácon átlapoztad a napi váradi sajtót – a *Reggeli Újságban* ott voltak az EMNT és az MPP egyértelműen az RMDSZ-t elmarasztaló nyilatkozatai a meg-egyezés elmaradása miatt –, könyvekkel körbetapétázott „dolgozószobád” hűvösébe visszavonulván (süket egy elnevezés, mert hiszen mikor is dolgoztál itt az elmúlt harmincvalahány év során?), alkalmadt volt elmélázni egymagadban a néma, lelkedhez mégis oly közel álló itthoni tárgyak között. Itt valóban mindenhez egy-egy személyes emléked fűződik: fejed felett, a magasban bal felől most is itt van Molnár Pali jó harminckét esztendeje készült kék színű Ady-víziója – festője, legjobb ismereted szerint, immár Tasmánia szigetének boldog(?) lakója; közvetlenül előtted egy számodra a nyolcvanas évek elején dedikált Gy. Szabó Béla-metszet, valamint egy szintén az idő tájt Márkus János által készített tűzzománc Dózsa-triptichon (akkor még nem az E-MIL Barbarossája volt!), hátad mögött pedig ott lóg a polcon kiskereki Kövér felmenőid – „de genere Huba” – díszkardja, milyen büszkén mutogattad annak idején a pengéjére égetett magyar címet; odébb pedig, az általad harmincvalahány éve ideeszkábált fürdőkamara fehér ajtaja mellett (ezt is Török Miklóssal talicskázátok ide egy bontásból, a mai Körös áruháza helyéről!); ott van a marosújvári Varga nagyapád egykori, 1901-ben készített szücs-mestermunkája; miközben a fürdőfülke tetején ott sötétlik most is Váró Györke szilvafából fara-

gott három székel kopjafája – Szegedre való áttelepülése előtt hagyta itt búcsúemléknek. S persze könyvek, könyvek, könyvek: regények, útleírások, lexikonok, albumok, tanulmánykötetek – minden méretben és minden minőségben. (Meg kellene már egyszer számolni őket.) A Gutenberg-galaxis agresszív térhódítása bizony itt mindenhol tetten érhető, képviselői ott sorakoznak minden polcrozításra alkalmas falrészleten – fel egészen a szoba mennyezetéig! Ama mennyezetig, amelynek közepén rendhagyó csillárként most is ott van, ott himbálódzik a Bartha Jóska által 71 telén Biharfélegyházáról behozott irdatlan szekérkerék. (Feltehetően ezért is lett a korabeli securitatus megfigyelési dossziékban a fedőneved „Rotaru” – azaz „Kerekes”).

Itt bizony minden szöglet, minden apróság valamire vagy valakire emlékeztet. Arról nem is szólva, hogy itt minden polcon, villanykapcsolón, létrán, tartóláncon vagy fűtőtesten ott van a saját kezéd nyoma. Ez a legintimebb menedékhelyed. Az a könyvbarlang, amelyik mindig, még a leggerincpróbálóbbs időben is nyugalmat tudott sugározni, képes volt átdelejezni a kimondott (vagy papírra vetett!) Szó mágikus erejével. Ahol mindent annyiszor, de annyiszor újra tudtál kezdeni. S ahol az idők során ugyanakkor annyi minden megesett veled.

S most mégis ezek között a máskor oly sok étellel teli falak között egyszerre csak mennyire magányosnak érzed magad! A könyvek közé telepedett csendet hallgatva mennyire szíven markolt az Idő! Újralistázva magadban a közel- s régmúltban csupán e lakásban történt eseményeket, felidézve az ide nap mind nap bejáratos vagy épp csak alkalmilag idetévedt, utólag nagy közéleti karriert befutó személyiségek névsorát, felelevenítve mindazon meghitt családi, baráti vagy épp közösségi ese-

ményeket, amelyek ezek között a kutyaláncokon függő könyvespolcok között hajdanában megestek, bizony kénytelen vagy szembesülni most azzal a kényelmetlen valósággal, hogy mindezek lassacskán már csak a te kizárólagos emlékvilágod tartozékai. Hogy a régmúlt idő e történései jobbra már csak számodra fontos emléktöredékek. A többi pedig „néma csönd”. Mivelhogy a sokat citált nagybetűs Élet nem ismeri a megállás-megszusszanás-megtorpanás fogalmát a te esetedben sem: az Élet rohan megállíthatatlanul tovább. „Tempus fugit!” Neked pedig, tetszik, nem tetszik, meg kell békülnöd azzal az immár hivatalosan is kimutatható ténnyel, hogy az idő lassan-lassan elszállt feletted is! Hogy a hetedik évtizedbe lépve, akarva, nem akarva, immár te is a vénemberek osztályába tartozol. Mint ahogy tudomásul kell venned azt is, hogy Kháron ladikja elindult a Styxen immár tefeléd is. Innen ugyanis már csak lefelé vezet az út.

Számvetést készítve tulajdon jövőképedről bizony jócskán elkedvtelenedtél! „Tempora mutantur et nos mutamur in illis!” A „tél dere” testközeli lehelete igen-igen megérintett. „Elhull a virág, eliramlik az élet!” Miféle esztendők várnak még itt reád? „Már vénülő kezemmel fogom meg a kezedet...” Kire számíthatsz egyáltalán itt ebben az iszonyatos magányban, ami reád telepedett? „Circumdederunt me gemitus mortis.” Ki nyitja majd rád az ajtót, ha majd a szükség odavisz? „Venit mors velociter...” S egyáltalán, mi marad utánad? „Szeretnék néha visszajönni még!” Mi lesz például ezzel a könyvtárral, ha majd téged ebből a házból kivisznek?

Hogy aztán egyszer csak épp Varga nagyapád jusson az eszedbe. Nyolcvanévesen is milyen tökéletes szellemi frissességgel élte a maga életét. Milyen nyílt lélekkel fordult öregem-

berként is minden új információ felé! Milyen hittel tudott prédikálni, valahányszor – nagyritkán – a baptista imaház szószékére felment! Meg András Guszti bácsi, „az öreg magyar”, akinek hajlott háta, ezüstös haja dacára mindig volt számotokra egy-egy biztató szava. Meg az erdélyi magyarság nagy szent öregei, akiket alkalmad volt az Irodalmi Kerekasztal révén megismerni: Franyó Zoltán, Nagy Imre, Szabó T. Attila, Balogh Edgár, Imreh István. Mennyi energia, mennyi tenni akarás, mennyi jövőtervezés égett mindannyiukban. Pedig nem hatvan, hanem nyolcvan esztendeiket töltötték. Mégsem adták fel.

Talán neked sem kéne! Hisz még annyi, de annyi tennivalód van! Még annyi, de annyi munka vár rád.

„Forever young, forever / Be forever young!”

S voltaképpen még nem is vagy olyan nagyon öreg.

(Nagyvárad, 2008. augusztus 5.)

Confessionis VI.

Sevilla katedrális

1. Újragombolni a kabátot

Hát igen – Csutak István szavaival élve – „helyzet van. Megint helyzet van.” A választásokat (jóakaróink minden „igyekezete” ellenére) megnyertük, Románia törvényhozásában (még mindig!) reprezentatív képviselőtünk van, hallatni tudjuk ezután is a hangunkat a Parlament mindkét házában (feltéve, ha lesz, aki azt meg is hallgassa!) – csak éppen a „Hatalomból” ebrudáltak ki váratlanul bennünket. Csak épp a döntéshozatalban való részvételtől tiltottak el minket. Csak épp a központi és megyei kormányhivatalokban dolgozó több száz szakemberünknek (köztük jelen sorok írójának is) kell meglegyet ma holnap, az épp begyűrűző gazdasági válság körülményei közt, új munkahely után néznie... Mivelhogy „a jelen időszak legnagyobb dilemmája”, miszerint „a mesebeli királyfinak, ennek a 70 százalékos PDL-PSD koalíciónak sikerül-e legyőzni a 7 százalékos sárkányt, az RMDSZ-t”, egy-kettőre „folklorisztikus végkifejletet nyert”, és „a csúnya sárkányt legyőzte a mesebeli királyfi” (Markó Bélát idéztem). Magyarán: „a mór megtette a kötelességét” – azaz az RMDSZ hozzásegítette kies hazánkat a NATO-ba és az EU-ba való felvételhez –, „a mór elmehet!” De citálhatjuk akár „A bújosni nem tudó szegénylegény énekét” is: „nem kellünk mi múltnak/ nem kellünk mi mának/ kivált jövődönnek/ minket itt utálnak” (Kányádi Sándor).

Ez a helyzet! Padlóra kerültünk! Minden bizonnyal hosszas elemzést érdemelne az eme tagadhatatlanul váratlanul jött ku-

darcélmény előzményeinek a kimerítő feltárása. Sokat lehetne – és minden valószínűség szerint sokan is fognak – szörözni a választási eredmények alakulásán, azon, hogy melyik megye hogyan és miként teljesített, hogy mennyire is voltunk voltaképpen felkészülve a koalíciós tárgyalások lehetséges alternatíváira, hogy mivégre is csapták be egykori szövetségeseink – 2001-2004 között ugye jó volt a parlamenti támogatásunk! – az orrunk előtt váratlanul az ajtót. S ebben az égvilágon nincs semmi kivetnivaló! Helyzetünkben ennek elkerülhetetlen módon be kell következnie. Valóban ideje végiggondolni székelyföldi folyamatos térvessztésünk reális indokait, azt, hogy az alig egy évtizede még magasan országelső Har-Kov régió mi miatt idegenedett el az érdekeit védelmezni hivatott Szövetségtől! Mint ahogy azzal is jó volna szembesülni, hogy bizony máshol sem igen licitáltuk felül a négy (vagy, Uram bocsáss, nyolc!) évvel ezelőtti eredményeinket! Netán még azt is beismerni, hogy bizony mindannyian elkényelmesedtünk, túlságosan megszoktuk az elmúlt tizenkét esztendő alatt, hogy a „Hatalom” boszorkánykonyhája, ilyen vagy olyan módon, általunk is befolyásolható... Mindezek elemzése valóban a közeljövő elkerülhetetlen feladata. Kós Károly csaknem kilencven évvel ezelőtti szavai ma is aktuálisak: „le kell vonnunk a tanulságot, szembe kell néznünk a kérlelhetetlenül rideg valósággal és nem szabad ámítanunk magunkat” (Kiáltó Szó).

Ám a legfontosabb kérdés most mégiscsak az, „hogyan tovább”? Mi az, amire biztosan számíthatunk? Mi az, amitől ugyanakkor félnünk kell? Mi az, amiben reménykedhetünk? S egyáltalán, megannyi december elsejei (itteni) és ötödikei (ot-tani) meglepetés után, mi az, amiben még egyáltalán bízhatunk?

Ismét csak kisebbségi önösszeszedésünk fő ideológusához, Kós Károlyhoz fordulok: „Tudtunk számolni mi minden helyzettel, tudtunk kormányozni és tudtunk nehéz vereségek után talpra állni. Erőnket ismerjük, nem becsüljük azt túl, de nem is kicsinyeljük: sokszor próbáltuk, mennyit bírunk.” Mivelhogy a Kiáltó Szó üzenete ma is igaz: „az lesz a miénk, amit ki tudunk küzdeni magunknak”...

Bizony, barátaim, tetszik-nem tetszik, vissza kell térni újra az alapokhoz: „számba kell vennünk erőnket, szerveznünk kell a munkát, tudnunk kell a célt, amit el akarunk érni”. Újra fel kell fedezni az embertől-emberig, „lélektől-lélekig” terjedő egymásra figyelés közösségteremtő hangulatát! Az önkéntes utcafelelősök oly hamar lemosolygott intézményének a mielőbbi újrafeltámasztását („nemzeti kataszter”), a felelőtlenül magukra hagyott („sokba kerül!”) körzeti központok újraélesztését! Újra fel kell fedeznünk azt, hogy a kisközösségek létezése nélkül, a média mindenhatósága dacára, nem lehet szervesen működő társadalomról beszélni. Vissza kell az emberek bizalmát szerezni, a közösségüket szolgálni (és nem kihasználni!) akaró, az erdélyi magyarság mellett elkötelezett (s ha csak lehet, fiatal) tisztségviselők mihamarabbi csatasorba állításával – akár netán néhány, túlságosan is saját zsebre dolgozó etno-bussinesmann félreállítása árán is.

Tudom, sokaknak romantikusnak tűnnek majd e gondolatok. Tekinthetők akár „lefelé fordulás”-nak, „a provincia meghitt, kedves, sok örömet is kínáló világában” való „elmerülésnek” is (Tamás Pál) – de szerény (még bukaresti) véleményem szerint más alternatívánk nem nagyon létezik. „Régi szerszámokkal új fegyvereket kell kovácsolnunk”: újra fel kell fedeznünk ama bizonyos „állam-model” hatékonyságát, amely alap-

ján a Romániai Magyar Demokrata Szövetség a kilencvenes évek első felében megszervezte magát. (Meg volt bizony annak a maga létjogosultsága annak idején!) Újra meg kell találni a horizontális társadalomépítés receptjét, a kisközösségeket szerves egységbe foglaló hálószervezet sokszínűségét – „az országos ambíciók gyors leépülésének” egyidejű elkerülésével. S közben egészséges volna elgondolkoznunk azon, hogy az operativitás égisse alatt jó volt-e saját intézményeinket az idők folyamán elsatnyítani? Jó volt-e leépíteni azt, ami nem is olyan rég, olyan-ilyen hatásokkal, de mégiscsak működött? Az RMDSZ Ügyvezető Elnökségét (Szövetségünk „kormányát”) például annak idején nem véletlenül terveztük Kolozsvárra. (Tanúsítom, a magam fajta „mezei hadnagy”-nak mindig öröm és lelki megerősödés volt hajdanában oda bekopogtatni!) Most hányan is dolgoznak ott főállásban, teljes munkaidővel? De akár azt is megkérdezhetem, illő tisztelettel, hogy hány városi vagy megyei székházban tartanak délután is ügyeletet napjainkban? Hány helyen tud a munkából kijövő „Józsi bácsi” a maga mindennapos gondjaival-bajaival bekopogtatni az ő érdekeit képviselni hívatott „Szervezethez”, hogy ott valaki illetékes által, a maga édes anyanyelvén, annak rendje és módja szerint meg is hallgattassék? Tessék? S akkor csodálkozunk, hogy annyian nem mentek el szavazni!?

Nyilván, nagyon fontos (volt?) a bukaresti jelenlét. Óriási lehetőség az erdélyi magyarság számára közösségi érdekeinek hatékony megjelenítésére. Kiváló alkalom a megmértetkezésre, az egyetemes nagy kihívások illő megismerésére. De a saját belső önépítkezésünk mindennapos elvárásait egyetlen kormányhivatalbeli siker sem múlhatja felül. (Ha valakinek megadatott megtapasztalni ezt a kettősséget, alulírottnak

igen!) Tudomásul kell venni, hogy a kormányzati jelenlét számunkra csak eszköz! A célt odahaza, „a provinciában” – s nem itt Bukarestben – kell megvalósítani. Ott kell a demokrácia sok időt és pénzt kérő szabályai szerint, „újrágombolni a kabátot”. Ott kell a döntéshozó testületeink hatékonyságát az eddiginél sokkal jobban megerősíteni. Jó, hogy van Szövetségi Állandó Tanácsunk, jó hogy létezik (és működik) a Területi Elnökök Konzultatív Tanácsa, de például az SZKT mai szerepével már korántsem lehetünk ennyire elégedettek. A kilencvenes évek másfél-két napos SZKT ülései még valódi vitafórumok voltak, valós érvek ütköztetésének lehettünk szemtanúi. Jó volt-e ezt a demokratikus fórumot, ezt a szervezett keretek között zajló kibeszélési lehetőséget merkantil meggondolásból („sokba kerül”) legtöbb 4-5 órás együttlésre szűkíteni? A percekre kiporciózott megyei választmányi gyűlések demokrácia-paródiáiról nem is beszélve. Ezeket a disszonanciákat kell bizony „otthon” minél hamarabb kiküszöbölni. Amit ugyanis e szervezeti keretek között nem beszélünk ki, az bizony máshol robban...

Hogy eme „kabát-újrágombolásnak” iszonyatos anyagi vonzata van? Minden bizonnyal! De hát a demokrácia idő- és pénzigényes szórakozás... Ha viszont azt akarjuk, hogy Szövetségünket (újra) minden erdélyi magyar ember a magáénak tekintse, akkor a pártstruktúra piramis-logikáját (bármennyire is kényelmes!) sürgősen el kell felejteni! Igenis (újra) életet kell lehelni a „Nem vagyunk egyformák, de összetartozunk!” felhívásba. El kell fogadnunk a sokszínűséget, a szakmai- és korosztályi önszerveződéseket, (horribile dictu!) a történelmi egyházaink markánsabb jelenlétét sorainkban. Mivel ugye „egységben az erő”!

Tudom, kellemetlen kérdéseket tettem fel. Bizonyval sokan felszisszennek soraim olvastán. Eleve megkövetek mindenkit: nem állt szándékomban senkivel személyeskedni. Ám a prédikátor Medgyesi Pál szavait citálva: ha „kedves bírái magunknak lenni nem akarunk” – a szembenézés a saját tévedéseinkkel elkerülhetetlen.

(Bukarest, 2009. január 15-én)

2. „Yes, we can!”

Január 20-a, délután fél hat. Most az egész világ Washington-ra figyel. Amennyire az események sodrása megengedi, próbálsz változtatni a kábeltévé által lakásodba hozott adókat, egy-két kivételt leszámítva (köztük épp a román közszolgálati adó is), mindenhol amerikai különtudósítók jelentenek, mindenütt egyetlen nagy eseményre koncentrálnak a média: az Amerikai Egyesült Államok 44. elnökének, Barack Obama beiktatási ceremóniájára. Még itt, Délkelet-Európa jobb sorsra érdemes földjén is érezni lehet, hogy vibrál a Potomac partján a levegő, milyen eufórikus hangulat lengi be a szövetségi főváros központját. Egy óriási világshow-nak vagy a szem- és fültanúja, a globális mediatizálás ezúttal több száz millió nézőt jelent.

17.45 – a két elnökfeleség, Michelle Obama és Sarah Bush, épp most száll be a Fehér Ház lépcsőjéhez húzott Cadillac-be, hogy egy képváltással máris ott legyél a Capitolium előtt – épp most mutatják a tolószékbe került nagy vesztet, McCain republikánus elnökjelöltet –, azon a helyen, ahol 1963 augusztusában Martin Luther King elmondta híres beszédét („I have a dream”). Most 2009-et írunk: még ötven esztendő sem telt el és az álom lám valósággá vált...

Lejártatott közhely, de magad sem találssz hirtelen más kifejezést: valóban történelmi pillanatot él át a világ. A rabszolgaság, a polgárháború, a faji-megkülönböztetés, a Khu-Klux-Klan egy-

kori hazája egy afro-amerikai elnök beiktatási beszédét készül meghallgatni.

A képernyő közepén lassan, méltóságteljesen gurul előre a fekete elnöki Cadillac, két oldalán az USA sávcsillagos zászlójával. A résztvevők számát másfél-két millióra becsülik. Közben a hírügynökségek riadókészültségről számolnak be, állítólag egy Al-Shabal nevű szomáliai szervezetről érkezett volna valami bejelentés, ám a helyszíni tudósítók szerint a készenléti állapot alig észrevehető. Minden csatornán Barack Obama érdemeit méltatják, azt, ahogyan sikerült külön megszólítani a fiatalokat.

Egymás után érkeznek a volt elnökök: id. George Bush bizony alig húzza a lábát (hiába, ő is megöregedett!), Jimmy Carter hófehér hajával, Bill Clinton pedig a külügyminiszterségre készülődő Hillaryval az oldalán. Hangos felkonferálásuk valóban egy szép elismerése azoknak az éveknek, amit ezek az emberek, jól-rosszul, az Egyesült Államok élén töltöttek.

Obama helyzete cseppet sem irigylésre méltó: az átlag-amerikai elvárásai óriásiak. A kommentátorok szerint legalább két elnöki mandátum szükségeltetik ahhoz, hogy mindama választási ígéretet, ami a kampány során elhangzott, valóra is válhassék. Belpolitikai szinten gazdasági csőd, elárverezett lakások, növekvő munkanélküliség, külpolitikai téren pedig ott az egyre terheesebb és egyre költségesebb iraki és afganisztáni amerikai jelenlét.

Laura Bush lépked lefelé a Capitolium lépcsőin, miközben a Fehér Ház 92 alkalmazottja a Bush-család bőröndjeit cseréli ki az Obama família poggyászaival. A ceremónia végére e cserének is be kell fejeződnie...

Érkezik a Amerikai Egyesült Államok egyik legellentmondásosabb vezetője, a népszerűségi lista legalacsonyabb fokára ke-

rült 43. elnök, a leköszönő George W. Bush – harsonák szólnak a még funkcióban lévő elnök tiszteletére, ám a tömegből bizony meglehetősen gyér taps hallatszik. Nem sokan fogják hiányolni jelenlétét.

Megjelenik az amerikai politika veteránja, az alelnöki eskü elmondására készülődő Joe Biden – külpolitikai tapasztalatai hamar elválnak, mennyit érnek majd az új adminisztráció számára, hogy aztán feltűnjön a Capitolium lépcsőin, két fekete-ruhás rendőr kíséretében maga Barack Obama. A képernyő által közvetített hangulat egyszerűen leírhatatlan. Az Esplanada-n, ameddig a szem ellát, éljenző, zászlót lobogtató, örömkönnyet hullató, átszellemült arcú amerikaiak százezrei. „Obama! Obama! Obama!” skandálják mindenfelől. Ez itt most valóban történelem.

„Az ige győzelme a golyók felett” hangzik a szónoki emelvényről is a bevezető szövegben, majd Anetta Franklin átszpiritalizált amerikai himnusza után már következik is a tömör elnöki eskü: „Esküszöm, hogy hittel fogom viselni az Egyesült Államok elnökének a tisztségét, és mindent megteszek, ami erőmből telik, hogy az Egyesült Államok Alkotmányát megtartsam, megőrizzem és megvédjem. Isten engem úgy segítjen!”

Két mondat, amiben minden benne van. Minden, ami e funkcióban kötelez.

Ám amilyen rövidnek tűnt a hivatalos eskü, olyan magával ragadó lett az új elnök beiktatási beszéde: „Nemzetünk háborúban áll az erőszakkal, gazdaságunk meggyengült, egészségügyi hálózatunk megrokkant. Mint ahogy leesett a bizalom az országunk iránt is. De ezek a dolgok meg fognak változni! Végzet vetünk a köztünk való gyerekes nézetkülönbségeknek! Mindannyian egyenlők vagyunk! A világ leggazdagabb nemze-

te vagyunk! El kell kezdenünk Amerikát újraépíteni. A világ megváltozott – és mi is meg kell változzunk. A kihívások újak előttünk, de az értékek, amelyektől függ a sikerünk, azok régi-ek. Azt kérem mindenkitől, térjünk vissza ezekhez a régi értékekhez. Jusson eszetekbe, kik vagyunk és hova jutottunk! Jus-
sanak eszetekbe azok a szavak, amelyek valaha épp ezekről a lépcsőkről elhangzottak! Az álom igenis valósággá válhat!”

Bizony ezeket a mondatokat, azokat az átszellemült arcokat és tekinteteket sokáig nem tudod majd elfelejteni.

Ez az Amerika valóban megérdemel minden tiszteletet!

Welcome, Mr. President! Good luck! All the best in future.

(Bukarest, 2009. január 20-án este)

3. Qui prodest avagy miért kell(ene) Markó Bélának lemondania?

Bevallom őszintén, igazán nem szolgál öröömre ezen hevenyészett sorok megfogalmazása. Nem, mert az RMDSZ fegyelmezett „katonájaként” mindmáig úgy gondolom, hogy Szövetségünknek van jónéhány olyan országos testülete, ahol szervezett körülmények között bárki háborítatlanul, szabadon elmondhatja a maga különvéleményét – legyen az a legérdekesebb megfogalmazás is. Ugyanakkor egyszerű erdélyi magyar értelmiségiként nagyon is tisztában vagyok azzal, hogy a mai, feszült körülmények között a felelőtlenül eleresztett nyilvános handabandázásnak milyen iszonyatos közösségromboló szerepe van. „Repül a nehéz kő, ki tudja hol áll meg / Ki tudja hol áll meg, kit hogyan talál meg.” Valóban én is azt vallom, hogy a közösségük sorsáért felelős emberek „ne a sajtón keresztül üzen-gessenek egymásnak”.

Hogy mégis szólásra jelentkezem, annak egyszerű oka van – eltelt ugyanis egy teljes hét. Hét olyan nap, amely során az RMDSZ Bihar-megyei Szervezetének, ilyen vagy olyan módon, hivatalos állást kellett volna foglalnia. Hét olyan nap, amely alatt – épp a megyei szervezet elnöke részéről nyilvánosságra hozott vádak súlyossága miatt: „Markó Béla eljátszotta a becsületét / Markó Béla mondjon le!” – igenis össze kellett volna hívni hivatalosan a Megyei Választmány rendkívüli ülését. (Az időzítés különben igazán „profi munka” volt, becsületére válna bármely

Victoriei-palota

diverziókeltésre szakosított belügyes „szakembernek” – épp aznap volt a Magyar Kultúra Napjának gálaestje, felkért ünnepi szónok: Markó Béla! Milyen jó „hecc” lett volna, ha sértődöttségében a szövetségi elnök történetesen nem jön el.)

Ám a hétvége eltelt, a nagy bálók lezajlottak, mindenki, mint ki dolgát jól végezte, hazament – és az erdélyi közvéleményben ott maradt válasz, állásfoglalás, támogató vagy elhatárolódó közösségi helyzetértékelés nélkül egy felelőtlenül odafröccsenett minősítés. Vád, amely nem csupán egy ember, de egy egész közösség döntéshozatalának a tisztességét kérdőjelezi meg. (Amely döntéshozatalban, legyen szó akár a Területi Elnökök Konzultatív Tanácsáról, akár a Szövetségi Képviselők Tanácsáról, pillanatnyi megyei elnöki minőségében, Kiss Sándornak is részvételi joga van. Igaz, időtlen idők óta nem láttam az SZKT ülésein.) Az egyetlen ember, aki a helyi sajtóban véleményt nyilvánított, Tökés László európai parlamenti képviselő: „Nagyra értékelem Kiss Sándor tisztánlátását!” (Mintha néhány évvel ezelőtt nem épp a Kiss-garnitúra pozícióba kerülése miatt iratkozott volna át a püspök úr az RMDSZ Kolozs megyei szervezetébe.). Mindenki más úgy tesz, mintha semmi sem történt volna.

Ilyen körülmények között – bármennyire is nem esik, ismétlem, örömömre – tovább nem hallgathatok. „Vétkesek közt cinkos, aki néma!”

Nos, tegyük fel nyíltan a kérdést: amikor annak idején, 2000 végén az RMDSZ csúcsvezetése úgy határozott, hogy a Nagy-Románia Párt megerősödését megakadályozandó, parlamenti támogatást biztosít a Szociáldemokrata Pártnak, akkor árulást követett el egykori konvenciók partnereivel szemben? Vagy amikor 2004 decemberében, Traian Băsescu választási győzel-

me után, kormányzati felelősséget vállaltunk a D.A. Szövetség oldalán, akkor megint erkölcstelen pálfordulást követtünk el? Sem egyik, sem másik alkalommal nem emlékszem, hogy Kiss Sándor tiltakozott volna ezek ellen az alapvető közösségi érdekből született döntések ellen. Sőt! (Tessék csak elővenni az akkori újságokat!)

Most pedig mi történt? A választásokon tisztes eredményt értünk el, továbbra is markáns jelenlétünk van a román törvényhozásban – csak éppen a „Hatalomból” ebrudaltak ki bennünket. De ez igazán nem rajtunk múltott! Legjobb emlékezetem szerint a Szociáldemokrata Párt elnöke jelentette be nagy gőgösen a Cotroceni-i Palotából kijövet, hogy „fără UDMR!” Nem így volt? Megvádolni a Szövetség vezetését ezért a tagadhatatlanul váratlanul jött „horogütésért” enyhén szólna dőre magatartás. Ország-világ előtt megkérdőjelezni valakinek a becsületét – aki történetesen az érdekvédelmi Szövetségünk elnöke –, csak azért, mert ezúttal sokunk hurrá-optimizmusa tévesnek bizonyult, egyértelmű felelőtlenség.

Mint olyan ember, akinek épp „a bőrére megy a játék”, nagyon is jól tudom, hogy sok száz kormányhivatalban dolgozó, maholnap utcára kerülő magyar szakember számára sokkal biztonságosabb lett volna ott maradni a „Hatalom” szélárnyékában. Sokkal megnyugtatóbb lett volna a romániai magyarság számára is, ha a már bejáratott kapcsolatrendszerek továbbra is életben maradnak. De ez, ismétlem, nem Markó Bélán múltott. Mint ahogy azt is tessék felidézni, tisztelettel, hogy mi igenis nyilvánítottuk szimpátiánkat annak idején egy esetleges PDL–PNL koalíció iránt. Akkor kit csaptunk mi be?

Ilyen konstellációban a sajtó nyilvánossága előtt „becsület-eljátszással” vádolni a Szövetség első számú emberét – Winston

Churchill szavait idézve – „több mint bűn. Hiba!” Hiba, amelyik a mai farkas-időben, amikor a sorokat igenis zárni szükségeltetik, megbocsáthatatlan kárt okozott a közösségünknek. (Kérném végigböngészni az elektronikus sajtóban közzétett gyalázkodó kommentárokat. Az ember szégyeli magát, hogy magyar, amikor ezeket az útszéli, névtelenségbe burkolódzó „szabad véleménynyilvánításokat” elolvassa)...

Vagy talán épp ez volt a cél?

(Bukarest, 2009. január 29-én)

OSIM-embléma

4. Kirúgatva

Megélted hát ezt is! Alig öt perc leforgása alatt átélhetted magad is azt az élményt, hogy milyen érzés egyik napról a másikra a munkanélküliek népes táborát gyarapítani. Alig öt perc leforgása alatt megismerhetted immár saját magad is azt, hogy van az, amikor bármiféle magyarázkodás, minden kertetelés nélkül, kerek-perec közlik veled, hogy pusztá politikai megindoklásból véget ért életed egy nem is akármilyen siker-fejezete.

Nem mintha nem számoltál volna vele! Nem mintha december eleje óta – mióta az RMDSZ-t nagy gögösen kihagyták a kormányalakítási tárgyalásokból – nem vártad volna ezen elkerülhetetlen pillanatnak az eljövetelét. Csak valahogy másképp képzelted magadban az egészet el. Valahogy sokkal emberibb, sokkal kollegiálisabb módon, az elvégzett sokéves munka, a letagadhatatlanul elért eredmények iránti, ha nem is tisztelet (az azért túl sok lett volna!), de legalább elismerés szellemében. Te legalábbis biztos így bonyolítottad volna le.

Hát nem így történt! Maria Pârcălăbescu alig három hete ki-nevezett államtitkár asszonynak – életedben akkor láttad először: kiváló prototípusa lehetne a horrorfilmek boszorkányainak – mindenhez volt kedve az égvilágon, csak veled külön udvariaskodni nem. Minden bevezető nélkül a tárgyra tért és kerek-perec a tudomásodra hozta, hogy a tizenegy esztendeje általad betöltött tisztség az egy politikai funkció, ergo az új kormány hivatalba-lépésével ezekben a beosztásokban is tisztség-

váltás következik be. Így tehát tessék, itt van Constantin Nița miniszter úr rendelete, amellyel – tizenöt napos átadási határidővel – visszahív a tisztségedből, tessék itt aláírni, hogy tudomásul vetted, s utána szíveskedjél kifáradni az előszobába, hogy a Suceava-ról nemsokára megérkező utódoddal, egy Constantin Gheorghe nevű úriemberrel (mint utólag kiderült, egy kiszuperált szenátorról van szó) tárgyalj meg az átadás feltételeit. Konkrétan, szenvtelenül, mindenféle kec-mec, magyarázkodás, sajnálkozás nélkül. Alig öt perc leforgása alatt.

Tizenegy esztendővel ezelőtt, kinevezésed előtt, Victor Ciorbea, Románia akkori miniszterelnöke, majd húsz percen át beszélgetett veled a Victoria-palotában, faggatott, hogy ki fia-borja vagy, milyen volt a szakmai előéleted, miféle viszonyod volt eddig az eljövendő munkahelyeddel, mit is szeretnél ott csinálni, hogy aztán kiadja a jelszót, amit a nehéz pillanatok idején annyiszor felidéztél magadban az elmúlt évek során: „Cu Dumnezeu înainte!” („Istennel előre!”) Neki, Románia miniszterelnökének, annak idején volt rád ideje...

Maria Pârcălăbescu államtitkár asszonynak már az öt perc is sok volt...

Micsoda különbség!...

(Bukarest, 2009. március 2-án)

5. Búcsú egy kormányhivattól

Minden kezdetnek eljön egyszer a vége is. Az Állami Találmányi- és Védjegyhivatal élén eltöltött 11 év és 11 nap után elérkezett a távozás ideje: eljött a stafétaátadás elkerülhetetlen pillanata.

Bevallom őszintén, az iparjogvédelem varázslatos világában eltöltött meglehetősen hosszú időszak életem talán legösszetettebb korszaka volt. Vezetni több mint 132 hónapon keresztül Románia egyik legelittebb intézetét, a központi államigazgatás egyik nem akármilyen szakfőhatóságát; koordonálni ez ország Szellemi Tulajdonvédelmi Nemzeti Stratégiájának a megfogalmazását; aláírással hitelesíteni ez idő alatt több tízezer oltalmi bizonylatot; létrehozni és fejleszteni a Regionális Iparjogvédelmi Promóciós Központok országos hálózatát; együttműködési szerződést aláírni több mint húsz nemzeti társhivattal; kiemelt fontosságú nemzeti vagy nemzetközi események (OSIM-Centenárium, WIPO-PAC tanácskozás, EPO-PATLIB szeminárium,) megszervezésének a felelősségét magadra-vállalni, tisztelességgel képviselni hazád érdekeit a nemzetközi szakmai fórumok tanácskozásokon – mindez állandó készenléti állapotot jelentett a számomra, az összes létező belső tartalékaim minden napos teljes mozgósítását... Nem volt könnyű! Nem volt egyszerű! De olyan volt mégis, mint egy álom.

Távozni kényszerülve ma holnap az iparjogvédelem eme válogatott társadalmából a magam részéről itt és most én csak köszönő szavakat tudok megfogalmazni mindenki irányába.

Köszönő szavakat mindazok felé, akik ezekben a nem könnyű években segítettek, neveltek, tanítottak, bátorítottak. Egy őszinte hálás dicséretet Önök iránt, kedves kollegák, akik ez idő alatt annyiszor, de annyiszor felkaroltak, támogattak, kijavították a beszédhibáimat és – miért is ne ismernénk be most utólag? – megpróbáltak megóvni nem egyszer minden rossztól mérhetetlen nagy szeretettel! Mint ahogy csak megköszönni tudom szakmánk mindazon személyiségének, akikkel az esztendőik során kapcsolatba kerültem azt, hogy megtiszteltek barátságukkal. Tiszta szívből köszönök mindenkinek mindent – az együtt eltöltött éveket, az együtt elvégzett feladatokat, az emlékezetes pillanatoakat, az együtt elért sikereket! Meg vagyok győződve arról, hogy Önök is átérzik: nem éltünk hiába! Hogy jó munkát végeztünk.

De a legfőképpen a Fennvalónak köszönöm, hogy megadta nekem ezt a lehetőséget. Amikor kinevezett, Victor Ciorbea egyetlen tanácsot adott: „Istennel előre!” Jobb tanácsot soha nem kaptam életem során. Valóban, Ő volt velem mind ezen esztendőik alatt. Övé a dicsőség – Soli Deo gloria!

*(Elhangzott a Román Szabadalmi Hivatal olvasótermében
rendezett búcsúrendezvényen, 2009. március 20-án)*

Confessionis VII.

Otthon

Otthon

Otthon

1. Visszatekintés a tornácküszöbről

Kutató vegyészmérnök, Nagyvárad másként gondolkozó értelmiségi körének jelentős alakja, többkötetes szerző, drámaíró, az RMDSZ Bihar megyei szervezetének alapító tagja, majd elnöke, az Állami Találmányi- és Védjegyhivatal volt vezérigazgatója. Tizenegy évi bukaresti „száműzetés” után tért vissza Váradra – az új politikai hatalom leváltotta tisztségéből. Csengery utcai otthonában beszélgettünk munkájáról, politikai szerepvállalásáról, a történelem- és sorsfordító eseményekről, amelyek ma már a história részévé váltak.

Történelmi helyen beszélgetünk, Varga Gábor nagyváradi otthonában, ahol csaknem húsz évvel ezelőtt a legenda szerint megalakult a Romániai Magyar Demokrata Szövetség Bihar megyei Szervezete. Tekintsünk vissza az akkor történetekre.

Nagyon szívesen beszélek erről. Bukaresti „száműzetésemből” hazatérve alkalmam adódott a visszatekintésre is. Elővettem azokat az eredeti és másolatban levő dokumentumokat, amelyek ebben a szobában készültek 1989. december 25-én. Az én írógépemen készült el ékes magyar és ékes román nyelven az RMDSZ megalakulásáról szóló irat, Király Ernő diktálása

után, Nagy Béla és Tőke Csaba jelenlétében. Miután ez az első jegyzőkönyv megszületett, utána került sor arra a gyűlésre Jakobovits Miklósék műhelyében, aminek a dokumentuma szintén itt van. Akkor – a névsor is mutatja, elég sok, ma is közzismert ember jelenlétében – alakult meg valójában, nemcsak egy szűk magban, hanem a váradi értelmiség elitjének a körében, az RMDSZ. Pár napra rá hívtak, hogy átadják nekünk az egykori pártkabinetet. Az 1990. január 8-i átadás-átvétel jegyzőkönyve is itt van. A legenda tehát igaz. Ez a ház ugyanakkor tanúja volt az Ady-körös „péntek esti szabadságunk”-nak is. Nem is csodálkoztam utólag, amikor a szekuritátés dossziémat tanulmányozva kiderült, hogy ebben a szobában lehallgató-készülékek voltak elhelyezve, amelyek minden lépésemet figyelték, a magánéletem legintimebb pillanatait is rögzítették. A 70-es években, amíg még legényember voltam, de később, fiatal házasként is, sokszor jöttek hozzánk barátok-ismerősök, találkozóhelye volt itt a nagyváradi fiatalságnak, értelmiségieknek. Ennek logikus következménye volt, hogy az önszerveződésünk alapján az RMDSZ első forró pillanatai itt kezdődjenek, s hogy innen menjünk el az akkori Antonescu, ma Primăriei, volt Teleki utca 27. szám alá és a korábbi pártkabinetet újra birtokba véve egy meghatározó lépést tettünk afelé, hogy ez az épület, a református püspöki székház újra visszakerüljön a magyar közösség birtokába. Ez valóban történelem...

Tapasztalat hiányában hogyan kezdtek el politizálni?

Életem legszebb periódusa volt. Mindannyian éreztük, hogy csoda történt velünk. Abban a fojtogató légkörben, amelyben kevesen maradtunk már addigra, akik makacs kitartással azt

mondtuk, hogy nem megyünk sehova, eljött a véres karácsonyi csoda, s ami addig fojtogató volt, hirtelen szabadsággá változott. Eljött a cselekvés ideje, annak a pillanatnak az ideje, amikor minden lefojtott energiát össze lehetett fogni, s egy valóban csodálatos közösségi összefogással talpra lehetett állítani az érdekvédelem városi, majd megyei szervezetét. Az önszerveződés legpragmatikusabb, de külső szemlélő számára érthetetlen logikája működött: embertől emberig, lélektől lélekig ment a toborzás. Aki megélte, az nem tud nosztalgia nélkül visszagon-dolni azokra a forró hetekre-hónapokra, amikor késő estig tele voltak étellel a székházak, a társadalom legkülönbözőbb szint-jéről – a kétkezi munkásoktól a nyugdíjasokon át az értelmisé-giekig – mindenki jött, jelentkezett. Nagyon nehéz ezt most, idestova húsz év távlatából megmagyarázni. Az a lefojtott ener-gia, a végsőkéig elkeseredett életszemlélet, ami akkor bennünk élt, egyik pillanatról a másikra átváltozott cselekvési igénnyé. És ebből lettek azok a botcsinálta politikusok, mint amilyen én is vagyok, akik odaálltunk, mert valakinek vállalnia kellett ezt is. Van Gellért Sándornak egy szép verse, valahogy így hang-zik: „Nagyidő jöttével / legyen bármi bére, / valakinek ki kell állni a tornác küszöbére...”

Hogyan egyeztettek a többi megyében alakuló szervezetekkel?

Ezt is az önszerveződés útján. Nagyon érdekes, hogy orszá-gos szinten párhuzamosan folytak az egyeztetések. Demény La-jos, volt Bihar megyei szenátor, volt tanügyi államtitkár révén megkaptam a legelső dokumentumot, amit a Kriterion szer-kesztőségében, szintén 1989. december 25-én kelteztek. Az ala-kuló szervezet vezetőségébe javasolt személyek: Domokos Gé-

za, Tőkés László, Király Károly, Sütő András, és óriási elégtétel a számomra, hogy itt található a Varga Gábor neve, és itt a Markó Béláé is. Talán az Irodalmi Kerekasztal, talán az irodalmi köri tevékenység miatt benne voltam az értelmiségiek köz-tudatában... Ebből a listából szelektálódott az RMDSZ legelső országos vezetősége, az Ideiglenes Országos Intézőbizottság. Ez a testület felhívást intézett az alakuló szervezetekhez, jelentkezési címként Domokos Géza lakáscímét adták meg. Utána ment minden, mint a karikacsapás. Ha jól emlékszem, még december végén a Kolozsvári Magyar Színház próbatermében volt az első országos találkozó már a megyei küldöttek jelenlétében, megtörtént az első egyeztetés. Aztán január közepén, a Marosvásárhelyi Színiakadémia előadótermében döntöttünk véglegesen a Szövetség hivatalos elnevezése felől. Addig több változat létezett: Domokos Gézáék, a bukarestiek a „romániai” elnevezést támogatták, míg Sütő András nagyon harcolt azért, hogy „Erdélyi Magyar Szövetség” elnevezéssel jegyeztessük be hivatalosan magunkat. Magam is emellett voltam... S akkor egy kicsi, hajlott hátú ember ment ki a mikrofonhoz és azt kérdezte: „S akkor rólunk végleg lemondanak?” A csángók képviselője volt. Akkor tudatosult bennünk, hogy – szeretjük, nem szeretjük –, ha az egész országra kiterjedő tevékenységet akar folytatni a Szövetség, akkor az elnevezése csakis a „romániai” lehet...

Itt Váradon, Biharban a pártkabinet birtokbavételén kívül mi volt az első legfontosabb eredmény?

Először is megalakultak a körzeti szervezetek, a várad-velencei katolikus kultúrházat a helyi közösség azonnal birtokba vet-

te. A református egyház területi beosztását véve alapul alakultak meg Váradon a körzetek, az embertől emberig való kapcsolattartásban ezek a körzetek fontos szerepet játszottak. Megvan nekem a legelső körzeti vezetőségek névsora is. Jó néhány ember a mai napig aktív, néhányan pedig a másvilágra költöztek. Ezek a jegyzőkönyvek már nincsenek meg sehol máshol. Keserűen vettem tudomásul, hogy amikor új székházba költözött a megyei RMDSZ, ezeket a dokumentumokat eláztatták és kidobták...

Váradnak is nagy kihívása volt az önálló magyar iskola megteremtése. Emlékezetes, hogy 1990 februárjában országos szinten elkezdődtek a békés tüntetések az anyanyelvű oktatásért. Legkiemelkedőbb volt a marosvásárhelyi, majd félszázezer embert megmozgató, gyertyás felvonulás Sütő András vezetésével. A mai napig nem lehet tudni, hogy kinek állt érdekében, hogy ez a szép, békés, felemelő felvonulás néhány hétre rá a marosvásárhelyi pogromba torkolljon. Azt tudjuk, hogy milyen intézmény akarta bebizonyítani a maga fontosságát. A Securitate már megszűnt, a Román Hírszerző Szolgálat még nem alakult meg, a „jó elvtársak” ott maradtak munka nélkül: bizonyítaniuk kellett, hogy nélkülözhetetlenek. De hogy név szerint ki felel annak a több tucat, egész életére megnyomorodott embernek a sebeiért, a hat halálos áldozatért, a csaknem a délszláv polgárháborúba torkolló etnikai egymásnakfeszülésért, az a mai napig nincs tisztázva. Ezt valaki eltervezte és elkezdte, ezt az illetőt a történelem ítélőszéke elé kell állítani.

Váradra is megérkezett az utcai tüntetésekre szólító országos felhívás. Akkor a mostai Ady Líceumban még ott volt a román tagozat. Ebben a történelmi pillanatban, mielőtt kivittük volna az embereket az utcára, kértünk még egy tárgyalást. A megbeszélésre Király Ernőt és Kiss Török Ildikót küldtük az RMDSZ

képviselőjében. Az akkori helyhatóság vezetőinek a józanságán mulott, hogy a korábbi pártiskolát kiürítve a román tagozat számára egy nagyon elegáns, önálló középiskolai épületet kínált fel, amit a román tagozat el is fogadott, s ez által okafogyottá vált a tömegek utcára vitele: másnap megalakult az Ady Endre Líceum. Büszke vagyok erre, hogy Nagyváradon minden konfliktus nélkül sikerült az önálló magyar iskolát – az én iskolámat, az anyám, nagyanyám iskoláját, mi több, a fiam is ott érettségizett – visszaszerezni. Országos szinten ez volt az első. Ez Kiss Törék Ildikó és Király Ernő személyes érdeke, de becsületére váljék a román tárgyalópartnereknek is, akik felismerték, hogy lépniük kell – és léptek.

Másik emlékezetes pillanat volt, amikor a marosvásárhelyi események után az RMDSZ kongresszust hívott össze, és Ion Iliescu a Nemzeti Megmentési Front elnökeként személyesen lejött ide, hogy rábeszéljen bennünket, Várad helyett inkább Bukarestben tartsuk a kongresszust. Attól félték, nehogy egy második Vásárhely legyen itt. Mi azt mondtuk, Várad toleráns légköre lehetővé teszi a kongresszus megszervezését. Mai napig büszke vagyok arra, ahogy a váradi magyarság megszervezte ezt a kongresszust, és arra is, ahogy a váradi románság felvállalta a kongresszus zavartalan lebonyolításának a felelősségét. Ez is történelem már – az a két-három nap igazi váradi hagyományt mutatott be: a tolerancia városának a hagyományát.

Hogyan emlékszik vissza a megyei RMDSZ elnökeként töltött időre?

A kezdetektől a vezetőségben voltam, előbb mint a szervezet titkára, majd politikai alelnöke. 1991 októberétől 1999 áprilisáig

pedig az elnöke. Jött a hétköznapi RMDSZ-munkája, a maga buktatóival, a csendes kiábrándulásával a tömegek részéről. Mindenki csodát várt, és az a csoda nem következett be egyik napról a másikra, csak lépésről-lépésre lehetett haladni, mindenért eszméletlenül meg kellett küzdeni. Helyi szinten büszke vagyok arra, hogy olyan prefektusa volt Bihar megyének, mint Vasile Blaga, akivel akár hetente többször is egyeztettünk és mindketten tartottuk a szavunkat. A mai napig megmaradt közöttünk a kölcsönös tisztelet... Létrejöttek azok a struktúrák, amelyek többé-kevésbé ma is léteznek. Megalakultak a vidéki körzetek, a helyi, községi szervezetek, mindegyik a maga gondja-bajával, s ezeket a gondokat egyenként számba kellett venni, megyei-, vagy országos szinten a tárgyalóasztalra tenni, hogy megoldást találjunk rájuk. Elindult az a változás, az az átmeneti időszak, ami a központilag tervezett gazdaságot átalakította piacgazdasággá, annak minden kínjával és vajúdsával. Jól menő állami cégek szűntek meg fokozatosan. A rováriusi iparnegyed az átmenet „áldozatává” vált. Jelentkeztek ugyanakkor olyan szociális igények, mint például a magyar napközis beindítása. Akkoriban nem ment könnyen a tanfelügyelőséggel, ezért az első napközis csoportok az RMDSZ körzeti székházaiban működtek, a szülők adták össze a nevelőnők juttatását. Így jöttek létre azok a politikától mentes önszerveződő sejtek, amelyek a ma is létező civil szervezetek – műemlékvédők, természetjárók – alapját képezik. Szakmai szervezetek is alakultak az RMDSZ ernyője alatt, igyekeztek összegyűjteni a cselekedni akaró szakembereket...

A kilencvenes évek közepén kezdődött a tiszteletbeli elnök és a szövetségi elnök közötti véleménykülönbségek hangsúlyozódása. Megyei elnökként az irodám a református püspöki székház első emeletén volt, a főtiszteletű uré pedig a földszinten. Ne-

megyszer megesett, hogy kaptam egy átiratot, lementem, kihallgatást kértem Tökés püspök úrtól és sikerült tisztázni sok mindent. Tökés László az RMDSZ Bihar megyei Szervezetének hangsúlyos támogatója volt akkor. Ehhez persze az kellett, hogy valaki lenyelje a maga hiúságát, első sértettségét, s információkat szolgáltatson a tiszteletbeli elnöknek a Szövetség esetleges kulisszák mögötti mozgásairól. Lehet, hogy nem nekem kellett volna ezt megtennem, hanem az ügyvezető elnökségtől, vagy a parlamenti frakciótól kellett volna érkezzen a tájékoztatás. Nagyon idegfejesítő volt, de elégtételül szolgált, hogy például a Varadinum ünnepségeket mindig közösen szervezte az RMDSZ a történelmi egyházakkal. Néha nosztalgiával gondolok arra, milyen is volt, amikor 1992-ben a Szent László-templom emléktábláját Tökés Lászlóval együtt avattam fel, és szemben velünk ott állt Paskai László, Magyarország érsek-prímása... Azt az együttgondolkodást büszkén vállalom, és remélem, egy vargabetű után az erdélyi magyarság eljut megint arra a józan állapotra, amelynek jelszava '90-ben úgy szólt, hogy „Egységben az erő!”

Magyar sajátosság, hogy forradalmi változásokban az irodalomárok állnak az élen, ők viszik a zászlót?

Valóban ez történt '48-ban és '89-ben Romániában is. Talán a tollforgató emberek érezték át leginkább, hogy eljött a cselekvés órája, s most nem „a széplelkek gourmandériáját” kell szolgálni (Kós Károly szavaival élve), hanem a közösség felé kell fordulni, s amit lehet, ahogy lehet, tenni kell...

Őn is, bár szakmája a természettudományokhoz köti, nem ismeretlen a hazai irodalmi életben.

Így van. Büszke vagyok arra, hogy a Temesvári Műszaki Egyetem vegyészmérnöki karán végeztem, hogy a nagyváradi timföldüzemben segéd munkásként, szak munkásként, mesterként, majd diszpécserként négy esztendő t végigszenvedtetek velem, annak ellenére, hogy a minisztériumból kutató mérnöki kinevezést kaptam. De hát én voltam az egyetlen magyar. Hogy is képzeltem, hogy engem a kutató-részlegre helyeznek? Betettek a három váltás kőkemény valóságába. Ezért utólag hálás vagyok Ștefănoiu igazgató elvtársnak. Rászoktatott egyrészt arra, hogy itt nekünk semmit sem adnak ingyen, hanem keményen meg kell küzdeni mindenért, négyszer annyit kell dolgozni, mint másnak, másrészt lehetőségem volt megismer ni az egyszerű embereket. Az egyszerű román emberek szolidaritása tartott életben akkor, amikor gumislaggal locsoltatták fel velem a gyár udvarát kutató-vegyészmérnöki kinevezéssel a zsebemben...

Büszke vagyok arra is, hogy huszonhárom évet eltöltöttem néhány száz méterrel arrébb, a Sinteza területén működő, Bukaresthez tartozó Antikorróziós Lakk- és Festékipari Kutatóközpont nagyváradi kirendeltségének szervesen pigment részlegén. Ez egy kicsi, de nagy szaktudású társaság volt, összesen tizennégyen voltunk ezen a részlegen, a mai napig szeretettel gondolok a kollegáimra, akikkel a szerves kémia világában próbáltunk alkotni valamit.

Délutánonként irodalmi köröztünk a '70-es években, a '80-as években pedig az Irodalmi Kerekasztal titkára voltam Bölöni Sándor, majd Nagy Béla mellett, míg azt is be nem tiltották '86-ban... Két kötetem meg is jelent 1990-ig, ezért az alkalmi irodalmi tevékenységem miatt is szerepeltem az előbb említett listán a Kritérium-kiadónál. Ha jól belegondolunk, majdnem minden

megyében – Hargita, Maros, Kolozs – irodalmárok álltak az első RMDSZ szervezetek élén.

A politizálás hétköznapijaiban is jutott idő, energia, ihlet az irodalomra?

Még a nyolcvanas években szép számmal termeltem az íróasztalfiók számára, ezeket az írásokat sikerült a '90-es években kiadnom. Így jelent meg további két kötetem: egy történelmi kisregény Savanaroláról a csíkszeredai Pallas Akadémia kiadónál, míg a Kritérionnál azon történelmi novelláim válogatása, amelyek egy része korábban az *Igaz Szó*-ban is megjelent. A hétköznapiokban már nem volt időm írni. Reggel héttől kettőig dolgoztam a munkahelyemen, onnan mentem az RMDSZ-hez, ahonnan este hét, nyolc, kilenc, tízkor értem haza. Közéleti ember ritkán jut abba a helyzetbe, hogy az irodalom felé nyitni tudjon, az alkotás légköre megérintse. Az is igaz, hogy olyan élmények értek, amelyek később kiérlelve egy írásművet indíthatnak el.

Ehhez az életmódhoz családi háttértámogatásra is szüksége volt.

Ne kérdezze, milyen érzés volt, amikor rádöbbsentem, hogy a kisfiam rövidesen érettségizik, s úgy nőtt fel mellettem, hogy mire hazaértem, ő már aludt. Jó adag lelkiismeretfurdalásom volt, amikor megyei RMDSZ elnökként az Ady líceum udvarán köszöntöttem a ballagókat, s ott állt mellettem évfolyamelsőként a fiam, hogy átadja az iskola kulcsát a következő nemzedéknek... Uramisten, vajon nem volt-e túl nagy ár csak a közösség felé fordulni és a családot elhanyagolni?

Később pedig nemcsak reggeltől estig volt távol az itthoniaktól, hanem hosszabb időre, hiszen Bukasrestben kapott hivatalt...

Mindenre számítottam, csak arra nem, hogy 1998. márciusában Takács Csaba országos ügyvezető elnök felhívjon a következő szöveggel: „Gábor, szeretném, ha jól figyelnél a szavaimra! Vannak pillanatok, amikor az egyéni érdek alárendeltetik a közösségi érdeknek. Ez most egy ilyen pillanat. Az RMDSZ megkapta az országos szabadalmi hivatal vezetését, s az Operatív Tanács úgy döntött, ennek a hivatalnak a vezetését te el tudod vállalni. Nem vagyok kíváncsi a nyavajgásaidra, légy szíves, végy magadnak vonatjegyet, holnap reggel kilenc órakor Románia miniszterelnöke vár a Victoriei-palotában. Sok sikert!” És letette a telefont. Elképzelhető, mit éreztem, miközben épp a bukaresti igazgatónk volt itt Váradon, akitől nagyobb önállóságot akartunk kicsikarni a mi kis kutatócsoportunk számára – s egyszerre az egész megfordul. A hideg kirázott. Heteken, hónapokon át vívódtam azon, hogy nem volt-e túl nagy feladat államtitkári rangú vezérigazgatónak lekerülni a fővárosba. Utólag visszatekintve csak hálás lehetek Takács Csabának, Kötő Józsefnek, Markó Bélának, meg az Operatív Tanács többi tagjának, akik azt mondták, „küldjük le Vargát oda”. Csodálatos világba kaptam betekintést, a szellemi tulajdonvédelem világába, amely a piacgazdaság egyik alapintézménye, még ha ezt Biharban nemigen akarják megérteni. Tudomásul kell venni, hogy a magántulajdon nemcsak az anyagi javak világában létezik, nemcsak a tárgyakhoz, bankbetétekhez kötődik, hanem létezik a szellemi alkotás világában is. (...)

Hivatalvezetőként nem kifejezetten politikai feladatot kapott...

Egyáltalán nem. '90 előtt ennek a hivatalnak a vezetősége ilyen-olyan miniszterek elefánttemetője volt, '90 után pedig a hivatalon belülről kerültek ki az igazgatók. Csodálkoztak is, amikor engem kívülről „beejtőernyőztek”. Úgy néztek rám, mint egy marslakóra, én voltam az egyedüli magyar a 340 alkalmazott között. Becsületükre váljék, a kollegáim mellém álltak, tanítottak, segítettek, s nekik köszönhetem, hogy egy fél év után megszűnt a gyomoridegességem, és reggelente csak simán bementem a hivatalomba dolgozni...

Tekinthetjük ezt egy szakmailag sikeres időszaknak?

Életem egyik legbonyolultabb korszaka volt. Egyrészt Románia egyik elit kormányhivatala élére kerültem, csak a zavartalan működés biztosítása, évente több tízezer iparjogvédelmi oktalomkérés iktatása, elbírálása, majd a hivatalos bizonylat kibocsájtása, aláírása már ez is egy kihívás. Ezen felül kezdeményezője voltam a szellemi tulajdonvédelem nemzeti stratégiája kidolgozásának. Sikerült ezzel egyidejűleg megtörnöm a hivatal addigi abszolút főváros-központúságát. (...) Nemzetközi konferenciákon képviseltem az országot, én írtam alá Románia nevében egyezményeket – ez bizony állandó készenléti helyzetet követelt meg tőlem, állandó tudatosítását annak, hogy nekem nem szabad tévednem. Az én tévedéseimben egy közösség mérettetik meg, hiszen az én nevemről nem hullott le az ékezet. A kollégáim is tisztában voltak azzal, hogy „a venit ungurul” (megérkezett a magyar), s egy idő után ezt már büszkén emlegették. (...)

Nem elég azonban csupán szakmailag helytállni itthon, vagy a nemzetközi szintéren, ez is kell, de legalább olyan fontos

hogyan eljussunk a tudatosításnak arra a szintjére, amely az európai államok nagy részében működik. A százezer főre jutó védjegy- és találmányi-bejelentések tekintetében még mindig hátul állunk. A szellemi tulajdonvédelem társadalmi szintű megértése még várat magára. Tudás alapú társadalomról beszélünk a szemináriumokon, ez azonban azt is feltételeznél, hogy közvetlen kapcsolatban álljunk a tudományos fejlődés világával és ehhez a magunk kicsi hozzájárulását úgy tegyük hozzá, hogy azt azonnal le is védjük és értékesítsük. A japán társadalomban ez így működik. Épp ezért fontosnak tartanám, ha regionális szinten a vállalkozói szféra jobban adafigyelne erre a világra, s ne utólag panaszkodjon, hogy a tervét valaki más jogtalanul használja.

Ez a korszak is lezárult, most ismét itthon van. Mi lesz az új feladata?

Egyelőre várakozó állásponton vagyok. Tény, hogy nem fogok sokat unatkozni. Most jutott időm sajtó alá rendezni korábbi kutakodásaim termékét: a szellemi tulajdonvédelem erdélyi alakulásáról néhány adatot, illetve e szakmai alapfogalmait bemutató kötetem most jelent meg magyarul. Kiadóba adtam ugyanakkor azokat az elmélkedéseimet is, amelyeket különböző külföldi kiküldetéseim során vázoltam fel. Egy tíz városra vonatkozó útjegyzetet összesítő esszékötet is kiadásra vár.

(Máté Zsófia, Reggeli Újság, 2009. április 24.)

Prága Károly hid

2. Újabb de profundis

Várni... Vergődni tehetetlenül az idő vasmarkában, érezni az értelmetlenül tovaszálló pillanatok, percek, órák, napok nyomasztó némaságát, hallgatni az ablakpárkányokról alácsorduló vízcseppek monoton kopogását – s közben tudni azt, hogy egy össztársadalmi méretű alpári színjáték szenvedő alanya vagy, egy bármikor félreállítható, feláldozható, ledönthető bábfigura, akinek a sorsát a nagybetűs ÉRDEK oltárán döntik el általad ismert vagy kevésbé ismert fontos emberek...

Várni... Összeszorult gyomorral, halántékhasogató fejfájással, keserű szájjal odapillantani időnként karórád mutatóinak egykedvű továbbdöccenéseire – számolni a mai naptól már eltelt s a még hátralévő időt... Érezni a reád nehezedő levegő mellkas-roppantó oxigénhiányát, a retinád kóros kifáradását, az egyre jobban sajgó lüktetéseket a talpad meszesedő porcikáiban...

Ülni délelőttönként egymagadban egy puritánul berendezett negyedik emeleti belvárosi irodában, ahova, ebben a bekamerázott világban, idestova két hete már senki sem mer benytetni hozzád, a 20 százalékos leépítések idején senki nem akarja magát kompromitáltatni egy olyan személlyel, akit a magas vezetés a közelmúltban az ügyészség kezére adott? Mi több, tegnapelőtt este egy jó(?)embered már azt is megsúgta telefonon, hogy a kiváltságaikat nem minden ok nélkül féltő „új fiúk” sugallatára már aláírásgyűjtés is indult a visszajövedeled megaka-

dályozása érdekében (már alá is írták vagy 15-en a 253-ból!). Esténként pedig egy alkalmilag bérelt, rosszul szigetelt fővárosi garzonlakás rácsos ablaka mögött, egy tizenegy emeletes colentinai tömbház földszintjén, ahol csak a koncon viaskodó kóbor ebek dühödt ugatása zavarja meg nagyritkán az éjszaka nyugalma. Különben csend van, nyomasztó, mély, kásásodó csend.

Mintha nem is az információrobbanás világában élnél. Megcsömörölve a politika szennyétől, a televíziót már rég kikapcsoltad – nem érdekelnék a véget nem érő mocskolódások. Inkább nézed a Vodafone piros emblémájának a forgását a mobil-telefonod parányi képernyőjén, amelyik azonban csak nem akar megszólalni, nyomogatod megszállottan a billentyűket a tavaly vásárolt Toshiba laptopodon, hátha netán valaki gondolt bár egy üzenet erejéig rád...

Mindhiába. A világ nagyon jól megvan nélküled is.

Az ujjaidd zsibbadása jelzi a szívedbe betelepedett halált.

S a Hajnal pedig messze, iszonyatosan messze van.

(Bukarest, 2010. február 20., késő este)

3. Egy márciusi sms

Emil Boc miniszterelnök 127/2010. 3. 11 számú döntése alapján (megjelent az 159-es számú Hivatalos Közlönyben 2010. március 12-én) március 15-től kezdve újra kineveztek a romániai Állami Találmányi- és Védjegyhivatal vezérigazgatói tisztségébe.

*(Bukarest–Nagyvárad gyorsvonat,
2010. március 12-én este 8 órakor)*

4. Párhuzamos élet

Egy vegyészmérnök és egy író. Két teljes – évtizedekben, illetve megjelent kötetekben pontosan lemérhető életút. Nincs pályamódosítás, nincs jövés-menés a szakmák között. Csak egyetlen „apróság”: a két szakma iránti szerelem egyetlen emberé. Legelőször is arra volnék kíváncsi: tud-e Varga Gábor időrendi elsőséget meghatározni egyik vagy másik vonzalommal kapcsolatban, netán a kezdet is abszolút egyidejű volna?

Erre a kérdésre legrappánsabban talán egy református dícséret soraival válaszolhatok: „Az Úr csodásan működik / De útja rejtve van...” Egyrészt ugyanis, ha valaki beleszületik egy olyan bibliás, könyvszerető, irodalomtisztelő famíliába, mint amibe én beleszülettem – a marosújvári hétosztályos végzettségű apai nagyapám ugye a magyar baptista egyház országos folyóiratának, a *Szeretetnek* volt a főszerkesztője, a nagyenyedi Bethlen Gábor Református Kollegiumban nevelkedett, majd pedig az *Erdélyi Fiatalok* holdudvarában maturizálódó apám pedig (hányszor mesélt nekem átszellemült arccal az Órhegy-alatti „Skolá” szilenciumairól, hányszor olvasta fel nekünk, cseperedő gyerekeinek, Zsuzsa nővéremnek s nekem, vasárnaponként a transzilvanizmus szent verseit, a Lófürösztést, A tetőnt, az Ahogy lehetet (Áprily, Dsida, Reményik, Tompa költeményeit!), márcsak orvos mivolta miatt is, mindenfajta humán teljesítményt értékelni tudó, kivételes érzékenységgű teremtmény volt.

Anyámról nem is beszélve, aki a néhai Gabriel Gherlan Bihar-megyei főügyész leányaként, a „Belle Arte”-ra ment el felvételizni Kolozsvárra, hogy, *horribile dictu!*, az orvosin kössön ki (s dr.Varga Ibolyaként Várad legendás szemorvosa volt mindhaláláig!) – akkor egyértelmű a Guttemberg-galaxis iránti korai elkötelezettségem magyarázata. Mi több, a családomban nyílt titok volt, hogy – apám nem kis büszkeségére – a teológiára készülök... Másrészt pedig kiváló középiskolai tanárain, Számtartó Nelly néni és Tárnoky Gyuri bácsi – harmincöt év után is csak így nevezem őket, áldja meg emléküket a Fennvaló haló poraikban is! – megtanítottak felfedezni és megszeretni a reáliák szépségeit, azt, hogy az egzakt tudományok világában is lehet álmodozni...

A pályaválasztásnál mégis mi döntött a vegyészet mellett?

A pusztá véletlen: két, szinte egyidejű esemény. Egyrészt egész véletlenszerűen alkalmam volt meghallgatni a család frissen megvásárolt, Dnyeper márkájú, fél szekrény nagyságú magnetofonján a tulajdon dadogásomat, s megállapítani, hogy ilyen orgánummal nekem bizony nincs mit keresnem a szószéken, másrészt pedig egyik osztálytársnőm iránti diákszimpatiám miatt (csaknem tíz év óta már ő sincs közöttünk!) a tizedik osztályban én is feliratkoztam a kémia-olimpiászra, s miközben K. már a városi fázisban kiesett, én meglepetésszerűen az országos hetedik helyezést értem el. Itt dőlt el voltaképpen a sorsom. A következő évben már természetes volt, hogy országos döntős legyek.

A real pálya alakulásában segítséget vagy gátat jelentett a humán?

Niels Bohr híres mondatával válaszolhatok – temesvári mentorunktól, Toró Tibor fizikaprofesszortól hallottam volt annak-idején, 1960-as évek végén: „Contraria non contradictoria, sed complementa sunt!” Soha, egyetlen percig sem éreztem hátrányát annak, hogy a reáliák mellett a humán világában is szert tettem némi-nemű jártasságra. Sőt! Miközben a Temesvári Műszaki Főiskola Vegyészmérnöki Karán tisztességesen megtanítottak a reánk váró szakma minden csínyjára, ugyanakkor jó volt ott bábáskodni kedd és csütörtök esténként a Thália Diákstudio megalakulásánál, s ügyelőként felvigyázni Kocsis István vagy Páskándi Géza darabjainak színrevitelét. (Kiváló, közéletre felkészítő iskola volt: tessék csak megkérdezni ugyanerről Káli-Király István vagy Borbély László véleményét!) Mint ahogy az sem okozott számomra semmi meghasonlást, hogy több húsztendőn át délelőttönként, egy bukaresti kutatóintézet nagyváradi kirendeltségén a vasoxidok, illetve a spinel kötésű pigmentek kutatásával foglalkoztam, délutánonként pedig Ady-kört, majd Irodalmi Kerekasztalt szerveztem. A kettő jól megfért egymással.

Az évek során volt-e olyan érzése, hogy valójában két ember jár ugyanabban a – vargagábori – bőrben? Magyarán: volt-e afféle gólyakalifás érzése-élménye?

Még ha így is lett volna, általában szót értettek egymással. Sem a „világracsodálkozás”, sem pedig az „időnek-feszülés” korszakában nem volt bennem semmiféle tudathasadás. Volt egy mesterségem, amit szerettem, s ami, a hétköznapi, olyan-amilyen betevő falat biztosításán túl, bizony nem egyszer még szakmai elégtételt is nyújtott a számomra (tudományos konfe-

renciák, találmányi szabadalmak, stb.) Volt ugyanakkor egy „hobbim”, ami akkor, a „fortélyos-félelem” másfél-évtizedében, tagadhatatlanul a bennem feszülő „világmegváltó” energiák levezetésére is szolgált. „A figyelmeztetés legutolsó lehetőségeként” írtam például történelmi drámákat tartalmazó Forrás-kötetemet ajánló szövegében „tanulság-tevésre citáltam a História hőseit”. Lehet, hogy akkor volt ebben némi pótcselekvés is, de az Ady-kör versenyszelleme hétről-hétre olyan kihívást jelentett, amire nem lehetett nem válaszolni. (Mai napig visszasírom a „péntek esti szabadságunk” falka-hangulatát!)... Ugyanakkor azt is be kell vallanom, hogy az íróasztalom heverő üres papírlap csábítása bizony mindmáig megmozgatja a fantáziámat...

Alakuló vegyész és írói pályájában konkrétan mit jelentett a 89-es változás, egyszerűbben: természetes volt-e, hogy jelentkezett a harmadik pálya lehetősége? Vezető-e ugyanolyan komolyan a politikus Varga Gábor, mint a vegyész vagy az író?

Azt hiszem, erre a választ nem én kell megadjam, hanem azok a társaim-barátaim, akikkel együtt, idestova húsz esztendeje, létrehoztuk azt a csodálatos egymás-mellé sorakozást, amit az RMDSZ Bihar-megyei Szervezeteként szokás emlegetni. Ők lennének a legilletékesebbek, hogy elmondják, hogy mennyire vehető komolyan az a korszak – életem legszebb heitéről, hónapjairól van szó! -, amikor „csendesén és váratlanul átölelt az Isten”, s amikor egy kizsigerelt, végletekig megalázott, már-már a saját maga felszámolódásába is belenyugodó kisebbség a tulajdon létében megélhetette a Feltámadás mirákolumát. Amikor az „Otthont a hazában!” jelszavára csaknem egymillióan mentek el szavazni (száztízezren csak Bihar-

ban!). Amikor az „Egységben az erő!” mozgósító hatása nem ismert lehetetlent! Amikor „a semmiből egy új, más világot” teremtetünk. Amit lehet szídni, szapulni, ócsárolni – de ami a miénk!... Akkor valóban mindent, de az égvilágon mindent a közéletnek rendeltem alá!.. Ha valamiért, azokért a mámoros pillanatokért érdemes volt élni...

Egy idő óta összefonódni látszik a politikus és a vegyész életútja. Jelenleg – jó pár éve – betöltött állása kívülről szemlélve már már hivatásnak tűnik. Jól látom-e vagy belülről mindezt egészen másként éli meg?

A szellemitulajdon-védelem hivatása mindenütt a nagyvilágban egy elitt szakma. Itt helyt-állni – mind emberként, mind magyarként – bizony óriási kihívást jelentett a számomra. Egy kiváló felkészültségű színromán közösséget úgy irányítani immár csaknem egy tucat esztendeje – egy év megszakítás után épp most március 15-én vettem át újra a romániai Állami Találmányi- és Védjegy hivatal (másneven a Román Szabadalmi Hivatal) vezetését -, hogy azt Európa-szerte ma már referencia-intézetként emlegetik, nem kis felelőséget, s ugyanakkor nem csekély elégtételt jelentett a számomra. A mindennapos állandó készenléti-állapotról nem is beszélve...

Gondolt-e arra, hogy majd egyszer, ha az idő nekilódul, a gyakorlati életpályát lezárva csak az elméletnek – az írásnak – szenteli magát?

„Rendelt ideje vagyon mindenneknek” írja a Krónikás Könyve ... De ha úgy tetszik, idézhetném akár azt is, hogy: „Ne ag-

godalmaskodjatok a holnap felől, mert a holnap majd gondoskodik a maga baja felől”... Elméletileg minden lehetséges...

És fordítva megtörténhetne-e? El tudná-e képzelni, hogy egyszer csak abbahagyja az írást és pusztán mérnöki, helyesebben politikus-mérnöki teendői lesznek majd?

Ez bizony, márcsak a korom miatt is, kevésbé valószínű. Vergilius-t vagyok kénytelen idézni: „Fugit irreversibile tempus” S én pedig, tetszik-nem tetszik, túl vagyok a hatvanon. Ilyenkor már illik az obsit közeledésével számolni. Megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy a közeletben is van egy szükség-szerű nemzedék-váltás... S ennek alapján „a mindig újak” törvényszerűen át kell vegyék a stafét-botot éntőlem is... Ez az Élet rendje... S ez így van jól!...

(Molnár Judit, Krónika, 2010. április 6-án)

Órhely – Orhei

5. Őrhely

Amikor a Pruton átkeltél, mindenre számítottál, csak erre a históriás leckére nem! Mindenre gondoltál volna, amikor „odahaza”, Bukarest szívében tegnapelőtt reggel a beültél a kocsidba, csak arra nem, hogy itt a Dnyeszter-partján, többszáz kilométerre keletre a Kárpátok-gerincétől, ilyen objektív tájékoztatást kapjál a középkori magyar történelemből!...

Pedig igazán megszokhattad volna, hogy a Chişinău-i kiszállásaid mindig valami rendkívüli eseménnyel fűszereződnek. Hogy ebben a lenézett, alig négy-milliós, harmad-magyarországnyi területű kis országban annyi, de annyi értéket lehet megtalálni!...

Kezdődött talán azzal, amikor Eugen Staşcov, a moldovai Iparjogvédelmi Hatóság (AGEPI) akkori vezérigazgatója, a ki-nevezésed utáni első hivatalos külföldi kiszállásod alkalmával, a hivatalos megbeszélések végeztével, elcipelt az egykori Szovjetunió legnagyobb bor-kombinátjába, és ott, a csaknem 42 kilométer hosszúságú Cricova-i borpince föld-alatti labirintusában kalandozva tapasztalhattad meg azt, hogy bizony-bizony nemcsak a magyar borok világhírűek!...

Következett néhány év múlva az a csattanós „politikai lecke”, amit már a Stascov-ot követő intézményvezetőtől, Nicolae Taran-tól (nem volt ez „Țăran” – azaz „Paraszt” – valaha?) kap-tál, amikor első este, fehér asztal mellett, főlényesen kioktattad, hogy ha már annyira jó románok, akkor hagyják már a fenébe

azt a ruszofon Transznisztriát, a 14. orosz hadseregével és a földalatti fegyver-raktáraikkal együtt, és egyesüljenek végre Romániával. Másnap, a találkozó hivatalos színhelyére, a Dnyeszter keleti partján fekvő Molovata Nouă nevű üdülőtelepre utazván, félklandesztin módon tranzitálván a Dnyeszteren-túli Köztársaság területét – bizony hosszú percekig nézegették az útleveledet a híd túloldalán! –, a Tighina után következő egyik, kék-re és fehérre meszelt, dombhátra épült kis faluban az addig szótlán házigazdád diszkréten odamutatott az egyik nagyobbacska épületre: „Az ott az én iskolám! Itt tanultam meg románul!”, majd néhány száz méterrel odébb: „Abban a házban születtem! A szüleim most is itt élnek!”, hogy aztán rövid idő múlva megkapd a választ az előző napi bölcselkedésedre: „Hogy mondhatnék én le ezekről? Ki ad nekem jogot arra, hogy itthagyjam ezeket az embereket?...” Mindmáig nem felejtetted el, mekkorát nyeltél akkor!...

Aztán jött az Adrian Novac, majd pedig a Dorian Chiroșca nevével fémjelzett AGEPI-korszak, emlékezetes szakmai találkozók, kiváló minőségű közös szemináriumokkal fűszerezve, a tízéves majd pedig a tizenöt éves évforduló. Egy lelkes, öntudatos fiatal közösség maturizálódott a szemetek láttára, s bizony-bizony nem egy szakterületen feladták a leckét nektek, százéves véneknek. Mindig élmény-számba ment a chișinău-i kollégákkal találkozni.

Most is egy ilyen kétoldalú találkozóra érkeztlél, csak most a hivatalos meghívót immár egy Lidia Bolocan nevű hölgy írta alá (ő az ötödik AGEPI-vezető, akivel megismerkedhettlél!..) Most is ilyen, egy minden részterületet átfogó kölcsönös tájékoztatón vehettlél részt, amelynek végén, miután irodáról-irodára végigvezettek az egész intézeten, az egyik oktató-teremben,

óriási meglepetéssre, régi ismerősséddel, az éppen itt továbbképzést tartó id. Ficsor Mihállyal, a Szellemi Tulajdon Világszervezetének egykori vezérigazgató-helyettesével futottál össze.

Minden bizonnyal sose fogod megtudni, hogy a ma délutáni kiruccanást kinek a kedvére, a Ficsor Mihály vagy a te személyed befolyásolása céljából rendezték. Azt sem fogják az orrodra kötni, hogy amit ma bemutatnak a számotokra a Raut-folyó meander-völgyének a hajtúkanyarában, az le volt-e velük előzetesen egyeztetve vagy sem. Tény, hogy amikor egy csaknem félórás autózás után kiszálltatok Orheiul Vechi régészeti múzeuma előtt, a reátok váró mosolygó idegenvezető egy-kettő közölte veletek, hogy az „Orhei” eredeti neve az bizony „Örhely”, vagy épenséggel „Várhely” volt, s minden valószínűség szerint ez az annak idején, a XIV-XV. század idején itt határőr-szolgálatot teljesítő székely csapatoktól származik. Azoktól, akiket az Aranyhorda birodalmának az ellensúlyozása érdekében hívtak ide a moldvai uralkodók (vagy küldték ide őket épp a magyar királyok!). De hát ezen nincs semmi meglepő, folytatta tovább meglepett tekinteteket látva, hiszen, mint Nicolae Drăgan, Iorgu Iordan vagy Ștefan Ciobanu történész is megállapította, Moldovában nem egy helységnév magyar eredetű, lásd Borcut (Bórkút), Ghidigliș (*Hideglés*), vagy akár éppen Chișinău (*Kisjenő*) nevét.

Azt hitted, hogy nem hallasz jól! Mindenre számítottál, csak erre nem! Tudtál, persze hogy tudtál egykori olvasmányaidból arról, hogy a romániai Moldva területén nem egy helységnév magyar eredetű: Iași (Jászvásár), Huși (*Huszvásár*). Bacău (*Bákó*). Arról is volt némi személyes tapasztalatod, hogy van ott azért jónéhány település, ahol ha nem is beszélnek, de értenek magyarul: pl. Săbăuani (Szabófalva), Lespezi (*Lészped*), Fără-

oani (Forrófalva). Ám mindenről jobbra csak a magad szűkebb, anyanyelvi információs-csatornáin keresztül értesülhetél. A román társadalom mindezt mindmáig nem igen akarja tudomásul-venni! Épp ezért volt számodra óriási meglepetés ez a mai nap! Akkor, amikor szűkebb pátriádban, kies Erdélyországban mindmáig vérre menő küzdelem folyik a magyar múlt nyelvi bizonyítékainak a letagadása/ felszámolása/ eltüntetése érdekében, néhány száz kilométerre keletre ennek épp az ellenkezőjét közlik veletek ékes román nyelven mosolyogva, meggyőződéssel – mint a bevallott múlt legtermészetesebb igazságát... Hogy van ez!?...

Ezek szerint meglehet, hogy a várva várt Európa mégsem annyira nyugatra, mint inkább keletre van!?...

(Chişinău, 2011. június 1-jén)

Confessionis VIII.

Verespatak

Szeben

Oslo, Kon-Tiki múzeum

1. Thor Heyerdahl rögeszméje

Hát bizony a mindenkiben létező feltűnni-akaráson és az egészséges kaland-vágyon túl nem kevés demencia is kellett kavargjon annak hat skandináv (egy svéd és öt norvég) férfinak a gondolat-világában, akik 1947 április 28-án, a perui Callao kikötőjében egy kenderkötelekkel összekötözött, kilenc vastag rönkből álló balsafa-tutajra bízta az életüket. A kétségtől valószínűsíthető létező bizonyítási-szándék –beigazolni azt az addig nem csekély fenntartással fogadott tudományos hipotézist, miszerint a Csendes-Óceán sziget-csoportjainak a lakói nem Dél-Kelet-Ázsia-i, hanem Dél-Amerika-i eredetűek – a rendkívüli kihívás természetéből adódóan jó adag megszállottsággal és nem csekély fanatizmussal társult: nekivágni egy több mint három hónaposra tervezett útnak úgy, hogy a hullámokon imbolygó tutajodon egyesegyedül csak a kelet felől érkező szélre és a Humboldt-áramlat sodrására számíthatsz, létfenntartásodat pedig – a napi dorádó, ton- és repülőhal-zsákmányon kívül – kizárólag csak másfél-tucat ivóvízzel töltött bambusznádcső és néhány zsák kókuszdió, édesburgonya és déli-gyümölcs biztosítja, bizony jócskán meghaladja a hétköznapi átlag-ember holnap-tervező képességét. A szürke szerdákhoz szokott földi halandó igencsak véges horizont-távlátót... Itt bizony ezúttal teljesen más érték-hierarchiák érvényesültek! Itt valóban az ismeretlent mindig meglátni és meghódítani akaró homo sapiens felfedező- szenvedélye lehetett a meghatározó érv minden más érdek felett!...

Ezek a mítoszromboló, bizarr gondolatok, az ennek a végül is több mint száz napig tartó, csaknem nyolcezer kilométeres, a Francia-Polinézia Tuamotu-szigetcsoportjánál végett-érő kalandozásnak a késztető-indítékait firtató eszme-futtatások akkor jutottak az eszedbe, amikor Oslo Bygdoy nevű elővárosában, a Norvég Tengerészeti Múzeum tőszomszédságában alkalmad volt megtekinteni eredeti mivoltában középiskolás-korod nagy olvasmány-élményének, Thor Heyerdahl csaknem hetven nyelvre lefordított nagy-sikerű útleírásának, „A Kon-Tiki expedíció. Tutajjal a Csendes Óceánon” című könyvének sok vihart átélt, sötét-barna színű alanyát, az inka napistenről, Kon Tiki-ről elnevezett, csaknem húsz méter hosszú balsafa-tutajt. Rajta a mindent, csak menedéket nem biztosító, pálmalevéllal fedett kicsiny kalibával... Igen ott, a mintaként kitett, helykönnyű bslsafa-rönköt emelgetve tudatosult csak benned igazán annak a hat vállalkozó-szellemű fiatalnak a merészsége, az, hogy ezek nem csupán egy később Oscar-díjas film főszereplői voltak, hanem hogy ezek a férfiak valóban az életüket kockáztatták egy tudományos hipotézis beigazolásáért!...Itt van a fényképük s a nevük a falon! Milyen vidámak és magabiztosak voltak valamennyien!...

De itt vannak, ebben a hatvan esztendő, amúgy szintén Kon-Tiki-ről elnevezett múzeumban (ahol az eddigi látogatók száma meghaladja a 15 milliót!) Thor Heyerdahl valamennyi felfedezőútjának az emléktárgyai: az ötvenes években a Húsvét-szigetekhez tartozó Rapa Nui-n végzett ásatásainak az eredményei (milyen élvezettel olvastad annak idején az „Aku-Aku”-t!), a hatvanas évek végének látványos, az első nekifutásra sikertelen, de a másodikra mégiscsak sikeres kísérletei az Atlanti-Óceán átszelésére Marokkó és a Barbados-szigetek között (a nílusi papi-

rusz-nádból készült legendás-hírű hajója, az egyiptomi napistenről elnevezett Ra-II is itt látható, eredetiben!) és persze a drámai-módon végződő közép-keleti Tigris-expedíció relikviái, a hetvenes évek végének csaknem nyolcvan-napos, az Irak-Omán-Pakisztán-Szomália útvonalon, a Perzsa-Öbölt és az Indiai-Óceán észak-nyugati részét érintő vállalkozása, melynek végén, Dzsibuti-kikötőjében, a hét-tagú, az idők során a legkülönbözőbb nemzetiségű szakértőkből összetoborzott legénységével teljes eggyettértésben, tiltakozásul a térségben dúló esztelen háborúk kiterjedése ellen, saját kezével gyűjtotta fel tulajdon hajóját...

Ezekkel az utakkal ez a nagy formátumú norvég biológus, néprajzkutató és felfedező egy alap-gondolatot kívánt bebizonyítani az emberiség előtt. Nevezetesen azt, hogy a tenger nem elválaszt, hanem összeköt! Hogy még a legr primitívebb eszközökkel is, a történelmi idők kezdetén, lehetséges volt a kapcsolat-felvétel Amerika és Óceánia, Afrika és Amerika, Ázsia és Afrika közt. Hogy ha volt némi bátorság és kellő szakértelem, már sok száz (de akár több ezer) évvel ezelőtt is neki lehetett indulni az ismeretlen látóhatárnak!... Felfedezni a még felfedezetlent! Megismerni a még ismeretlent!...

Igen ezek lehettek azok az eszmék, amelyek a mindenkori felfedezőket örökké új és új vizekre, új és új utakra serkentették! Ezek vezethették minden bizonnyal - hogy csak Norvégiánál maradjunk! - a század-forduló két híres sark-kutatóját, Roald Amudsen-t és Fridtjof Nansen-t, Földünk két hideg pólusának a meghódításáért szervezett expedícióikon (Nansen híres jégzárt-álló gömbölyű hajója, a „Fram”, itt található, alig száz méterre, az út túlsó oldalán!)... De ezek vezényelheték hajdanán az emberiség nagy-nagy felfedezőit. Vörös Henrik-et, Vasco da

Gama-t, Americo Vespucci-t vagy akár Kolumbusz Kristófot és Magellán Ferdinándot is... Az ismeretlen lehetőségek csábító varázsa, a megtapasztalás-vágy mákonya képes volt mindig legyőzni az ösztönös, atavisztikus félelmeket...

Hiszen, végső soron, Pompéjusz egykori híres szálló-igéje mit sem veszített az időszerűségéből: „Navigare necesse est! / Vivere non est necesse!”

(Oslo, 2011. szeptember 18-án)

2. „Legyen világosság!”

Lehet-e fény nélkül élni? Lehet-e úgy eltölteni a reád szabott földi életet, hogy mindvégig csak koromsötétségben tapogatózol, hogy kizárólag csak az ujjbegyeid érintésével kíséreled meg úgy-ahogy beazonosítani a téged körülvevő tárgyakat és személyeket? Hogy ne tud felmérni, ne légy képes magadban tudatosítani azt, ha valaki nesztelenül feléd közeledik! Hogy képtelen legyél megkülönböztetni a környezetekben lévő színeket és árnyalatokat! Hogy teljesen magatehetetlenül ácsorogj, mindennek és mindenkinek teljesen kiszolgáltatva, egy félelmetesen fekete universum kellős közepén!...

A válasz, mindannyian tisztában vagyunk vele, korántsem egyértelmű! Elég csak a fehér bottal közlekedő, mindvégig szerényen a falak oltalmát kereső, fekete szemüveges sorstársainkra gondolnunk, de vehetjük akár a vakondok, a denevér, vagy éppenséggel a földigiliszta példáját – hogy rájöjjünk, hogy igenis lehet, bizony lehet élni az állandó sötétségben is. Feltéve persze, hogy tudtál-e – közvetett és közvetlen értelemben is – időközben alkalmazkodni hozzá. Mármint az örök világtalansághoz...

Mégis, ezen vitathatatlan ellenpéldák dacára, úgy érzem hogy a nagybetűs ÉLET elmaradhatatlan velejárója a FÉNY. Az a sugár-világ, amely által be tudjuk azonosítani a magunk sajátos egyéni helyzetét. Amivel fel tudjuk mérni, hogy hol is vagyunk egyáltalán, kik és mik vesznek voltaképpen körül, egyál-

talán milyen lehetőségekkel is rendelkezünk? Ami révén tudunk tájékozódni és tudunk utat szabni magunknak – konkrét és átvitt értelemben egyaránt! - azért, hogy mihamarabb elérhessük a kiszabott CÉL-unkat. Amely CÉL lehet netalán épp az oly régóta áhított Ígélet Földje is... Igen, mondhatnánk akár úgy is, hogy csakis ennek a képletes vagy akár nagyon is valóságos FÉNY-nek a jelenléte szükségeltetik ahhoz, hogy meg tudjuk fogalmazni egyértelműen a Létezésünk igazi értelmét...

Nem véletlen, hogy még a Genézis könyve szerint is a világ teremtménye is a fény létrejöttével kezdődött. „És monda Isten: Legyen világosság és lőn világosság! És látá Isten, hogy jó a világosság és elválasztá az Isten a világosságot a sötétség-től” (Mózes, I./3-4). Miként bizonyára az sem véletlen, hogy Pierre Landowsky monumentális alkotásának, a Reformáció Genfi Emlékművének a felső részén, épp az egyházatyák (Kálvin, Knox, Farel, Béza) feje fölött ott látható az egyházújítás híres jelszava: „Post tenebras lux!” Azaz a Sötétség után érkezik a Fény!...

A város, ahol most baráti közösségünk az Európai Protestáns Szabadegyetem Erdélyi Körének „Közvilágítás” című konferenciájára összegyűlt, többször is bebizonyította a történelme folyamán, hogy a Világosság Városa. Hogy mindig is az alkotó gondolkodás, az újítás, a műszaki haladás pártolója volt. De azt is, hogy a legfeketebb éjszakában is tudott Fényt gyűjtani. Hogy a legordasabb egymásra-fenekedés időszakában is példát tudott statuálni ország-világ előtt népek és felekezetek békés egymás mellett éléséről. Hogy a Sötétséget igenis le lehet győzni – ha van hozzá kellő hit és akarat...

Ha azt mondjuk, Temesvát, nekünk magyaroknak mégsem csupán az immár 127 esztendő villanyvilágítás európai csodája jut az eszünkbe, hanem többek között az is, hogy a 14. század ele-

jén, 1315-1323 között ez a „castrum regiunii Themes” bizony székes-város, Károly Róbert királyi székhelye volt. Hogy a Bonfini szerint „szép épületekkel rendelkező” település főispánjai közt bizony ott találhatjuk Hunyadi János és Kinizsi Pál nevét is.

Ha azt mondjuk, Temesvár, nekünk Dózsa György és Szapolyai János neve jut az eszünkbe, meg az ama bizonyos 1514-es tüzes trónra emlékeztető Segítő-Boldogasszony szobra itt a közvetlen közelünkben, a Mária-téren – valamint az is, hogy történelmi léptékben milyen rövid is volt innen az út „nemzeti létünk nagy temetőjé”-ig, Mohácsig...

Ha azt mondjuk, Temesvár, nekünk Losonczy István várkapitány Tinódi Lantos Sebestyén által megénekelt 1552-es mártíromsága jut az eszünkbe és Szavoyai Jenő 1716-os diadalmas délvidéki hadjárata, na meg az, hogy bizony itt is itt volt a török jó százhatvan évig, nemcsak Budán...

Ha azt mondjuk, Temesvár, nekünk annak az itteni erősítési igazgatóságra vezényelt fiatal alhadnagynak ama bizonyos 1823 november 3-án keltezett levele jut az eszünkbe, amelyben arról tájékoztatja a Marosvásárhelyen lakó édesapját, hogy „a semmi-ből egy új, más világot teremtett”. Gyengébbek kedvéért: Bolyai Jánosról van szó...

Ha azt mondjuk, Temesvár, nekünk a város egyik egykori legendás polgár-mestere, Joseph Klapka jut az eszünkbe, meg persze Klapka György és Kiss Ernő honvéd-tábornok neve, valamint a szabadságharc sorsát végérvényesen megpecsételő, 1849 augusztus 9-ei szerencsétlen kimenetelű temesvári csata, a reákövetkező világosi fegyverletétellel és az Aradi Golgotával egyetemben. (Tegnap volt ugye október 6-a...)

Ha azt mondjuk, Temesvár, nekünk az e városban született Kós Károly és Balogh Edgár neve jut az eszünkbe, meg persze

a Méliusz József „Város a ködben” című korrajzában megírt I. világhaború utáni Bega-parti Canossa-járás krónikája.

Ha azt mondjuk Temesvár, a mi nemzedékünknek mégis legelsősorban ez a református templom jut az eszünkbe. Tőkés László és '89 decemberének feledhetetlen hangulata. Ama bizonyos temesvári szikra, amellyel meg lehetett törni nemcsak a Hallgatás Falát, de a lelkünkre telepedő diktatúra gerincpróbáló Sötétségét is.

S végezetül, de nem utolsósorban, ha azt mondom, Temesvár, nekem, a Temesvári Műszaki Főiskola egykori diákjának a világra-csodálkozás feledhetetlen öt esztendeje jut az eszembe, az azidőtájt még az utcán létező háromnyelvűség megtapasztalásával, a Tudás kincseskamarájának a korlátlan megnyitásával, társulva egyúttal a kisebbségi önszerveződés mámoros mindentakarásával, az akkor Cseresnyés Gyula vezette Temesvári Tháliával (ahol ugye „csak” Páskándi Géza és Kocsis István voltak a házi-szerzőink!), az Anavi Ádám vezette Ady Endre Irodalmi Körrel (benne Franyó Zoltán, Endre Károly, Méliusz József, Bodor Pál, meg persze Bárányi Ferenc, Mandics György, Szekernyés János kézzszorításával), Toró Tibor és Salló Ervin magyar nyelvű ismeret-terjesztő előadásaival, Bodó Barna és Borbély Imre, Káli-Király István és Marosfői László friss barátságával... Nem, azokat a mámoros esztendőket én mindmáig nem tudtam elfelejteni!...

Ennek a *közvilágító* európai városnak a szellemisége előtt gyűltünk most össze tiszteletünket tenni...

Hiszem, hogy lesz mit tanuljunk!...

*(Elhangzott a Temesvári Református Templomban,
2011. október 7-én, az Európai Protestáns Szabadegyetem Erdélyi
Köre „Közvilágítás” című konferenciájának a megnyitóján.)*

3. Amikor hívott a harang...

A váradi harangok híres-neves ékességei voltak mindig is a Holnap-városának. Szavukra még a legsötétebb, leggerincpróbálóbb időkben is idős és kevésbé idős emberek hosszú sora indult el mindig a templomok felé, zengésük még a legreménytelenebb földi pokoljárás esztendeiben is reményt és biztatást sugalt az élet-keresőknek. Nem lehetett őket nem meghallani – az Újvárosi két-tornyú templomnak, a Székesegyháznak, a Barátok-templomának vagy a Szent-László templomnak az egymással beszélgető harangjai mindig szívet és lelket melengettek.

Számomra, a belvárosban született és nevelkedett váradi polgár-csemete számára mégis a legszebben mindig a váradoszlasi református templon harangja szólt. Ez hívott mindig, valahányszor kisdíák-koromban apám kézenfogva elvitt a vasárnapi iskolába (én Eszenyei Széles Mária segédlelkésztől tanultam a legelső zsoltárokat), ez vezényelt toronyiránt ifjúságom idején (amikor a mai túlbuzgók közül hajde mennyien kerültek el széles ívben a templomok környékét!), ez melengette a szívemet azokon a téli reggeleken, amikor még a lelkünk is fázott...

És ez a harangszó hívott bennünket akkor is, amikor megtörtént az a bizonyos Karácsonyi Csoda, s egy magára-maradt, végletekig elkeseredett, már-már a sajátmaga önfelszámolódásába is beletörődött közösség egyik napról a másikra megtapasztalhatta a Feltámadás mirákolumát. Ez a harangszó biztatott jó húsz évvel ezelőtt egyházi- és világi önösszeszedésre, ennek a

A városháza és a Szent László-templom

Szent László szobor a bazilika előtt

hangja toborzott össze mindannyiunkat, fiatalokat és kevésbé fiatalokat egymásmellé-sorakozásra, a tenni akarás, a feladat-vállalás jobbító szándékával. Ez a levegőbe kódolt üzenet hitette el akkor mindannyiunkkal a testvéri szeretett mindenhatóságának az elsőbbségét mindenfajta emberi gyarlósággal és kicsinyes rosszhitűséggel szemben. Nem, azokat a mámoros, mindent-akaró heteket-hónapokat nem lehet elfelejteni...

Azóta eltelt jó húsz esztendő. Történelmi léptékkal nézve ugyan nem nagy idő, de a földi emberi lét keretei közt bizony egy fél emberöltő. Húsz esztendő tele vékonyka örömökkal és vaskos kudarcokkal, tele kevés kacagással és sokkal több sírással és keserűséggel. Húsz év tele állandó küzdelemmel és kiábrándulással, küszködéssel és újrafeltápláskodás-igénnyel. Húsz kemény esztendő, amely során de sokszor is voltunk kénytelenek szembesülni azzal a rideg realitással, hogy milyen kevés is valósult meg az egykori álmaink és terveink közül...

A váradi harangok most is szólnak. Öblös hangjuk most is méltóságteljesen rezegteti meg a levegőt a Nagy-Omlás alatti város felett, messzehangzó zengésük ma is félreérthetetlen hívó-szót hordoz: „Jöjjetek Énhozzáam mindannyian, akik megfáradtatok és megterheltettetek...”

A kérdés csak az, hogy ebben a rohanó, elanyagiasult, érték nélküli világban van-e még, maradt-e még annyi hallásunk, hogy felfogjuk ezt kizárólag nekünk szánt üzenetet?...

(Váradolaszi, 2011. november 6-án. Megjelent a Vasárnapi Üzenet, 2011. november 11-i számában.)

4. Aranyátok

Úgy tűnik, immár a zöldeknek is a tudomására jutott a verespataki bánya-kitermelésről kialakított, korántsem a véka alá rejtett véleményed. Mivel mással magyarázható különben, hogy alig négy hónap leforgása alatt immár harmadjára fordulnak hozzád, személyes támogatásod érdekében? Legelőször tavaly ősszel, szeptember végén kaptál egy váratlan SMS-felhívást a „Mentsük meg Verespatakot!” kampány keretében, az Egyetem-, a Romana-, a Victoriei-, illetve a Charles de Gaulle-téren felállítandó sátorokban napi szolgálatot vállaló önkéntes aktivisták toborzása végett; aztán, alig két hónap múlva, november 24-ére a Képviselőház-bejáratához citáltak, a Verespatak-ügyében összegyűjtött 100.000 tiltakozó-aláírás hivatalos átadásához asszisztálni; most pedig az Alburnus Maior Eggyesület holnap délelőttre a Parlament elé hív tüntetni, az Alkotmány-térre, követelni úgymond az ominózus bányaterv azonnali leállítást... Ha eddig ez ügyben egy, a véleményét ugyan más földi halandókkal is megosztó, de lényegében névtelen TV-drukkernek tarthatad magadat, ezek az üzenetek immár egyértelműen mást sejtetnek – névszerint azt, hogy mostantól fogva belekerültél bizony te is a Gold-ellenzők zajos táborának az adatbázisába...

Persze, megtehetted volna nagyon könnyen, hogy szépen befogod a szád! Hogy a „Ne szólj szám, ne fáj fejem!” közmondás ősi tanulsága alapján magad is hozzájárulsz a gerinctelenek tö-

mött sorainak a további gyarapításához – merthát ugyebár „hallgatni *arany!*”... Hogy a „Nem a te dolgod!”, a „Suszter (mármint Varga!) maradj a kaptafádnál!”, a „Ki-ki seperjen a saját portája előtt!” népi bölcselkedések képmutató váll-vonogatásával egyértelműen kibújjál mindenfajta felelősségvállalás rizikója alól...

Hiszen az idők kezdete óta, ameddig csak vissza tud tekinteni a gyarló földi emlékezet, az aranyért mindig is diabólikus erővel verekedtek a halandó emberek. Ha úgy tetszik, a Történelem „disznófejű Nagyúr”-ja mindig is csak „az *aranyon* ült, az *aranyon!*”... Hány pusztító háború indító-oka volt az elmúlt évszázadok (évszázadok? évezredek!) során ez a narancs-sárga színű nemesfém! Hányszor, de hányszor borult lángba a világ ezért a csábosan megvillanó kophatatlan elemért!... S hányszor vágta neki ugyanakkor az Eldorado reményével a vadidegen ismeretlennek az emberiség ma félistenként tisztelt nagy felfedezői!.. Mint ahogy arról sem illik megfeledkezni, hogy hányszor indított útnak ezreket és tízezreket az egyik napról a másikra történő meggazdagodás délibábjával az időről-időre hol itt, hol ott, hol Alaszkában, hol Szibériában, hol Ausztráliában, hol Bolíviában fel-fellángoló *arany-láz!*... Az *arany-borjú* örök imádatáról nem is beszélve!...

Ilyen megközelítésben, mindezeket az előzményeket tudomásul-véve igazán nem kellene semmi rendkívülit találni abban, ha egy állam, jól megalapozott nemzetgazdasági megfontolásból, egyszerscsak úgy dönt, hogy márpedig a saját területén található, amúgy csaknem kétezer esztendő óta ismert arany-lelőhelyét záros határidőn belül maximális hatásokkal kitermeli... Hogy akár öt hegycsúcs szabályszerű feldarálása révén (ide sorolva a római-kori tárnákat rejtő Kirnik-hegyet is), akár

a telep szélén található négy elhagyott templom lebontása és a hozzájuk tartozó temetők felszámolása árán (három és fél évvel ezelőtt, 2008 nyarán a tulajdon szemeddel csodálhattad meg ezeket a romjaikban is impozáns látványt nyújtó egykori magyar templomokat!), valamint a település házainak és épületeinek (köztük a hajdani, ma már szintén rég ebek harmincadjára hagyott magyar iskola a Régi Vásártéren található kétszintes székhelyének!) a beruházó cég által történő teljes felvásárlása következtében, kerül amibe kerül, de egy évtized leforgása alatt a felszínre hozza a becslések szerint a mélyben található mintegy 300 tonna aranyat és 1600 tonna ezüstöt. Hiszen (Ady szavaival): „Meghal minden és elmúlik minden / A dics, a dal, a rang, a bér / De él az arany és a vér...”

Ez eddig rendben is volna! Bár minden porcikád tiltakozik az épített örökségre következetesen fittyet hányó triviális merkantilizmus agresszív térhódítása, „a múltat végképp eltörölni” kívánó Mannon-imádás (lám-lám, a piacgazdálkodás „szent” követelmény-rendszere milyen hamar újraértékeli még az „Internacionálé” sorait is!) gátlást nem ismerő értékrombolása ellen, in extremis, minden „avitt” szentimentalizmust és „idejétmúlt” rom-romantikát, minden „kétes” távolba-révedést és „szúklátó-körű” természet-imádatot félretéve, ha nem is tudod elfogadni, de meg tudod érteni a jelen pillanat anyagi boldogulására koncentráló gondolkodásmód prioritását a kizárólag csak nosztalgizáló, múltba szédülő cselekedni-képtelenséggel szemben. A szükség nagy úr! A mai világgazdasági krízisben igazán felesleges finnyáskodni holmi tárnák és romok miatt... Mint ahogy az Alburnus Maior fiataljai sem a Gabriel Ressources kultúr-barbarizmusa (pontosabban: nem csupán e miatt az örökség-pusztító kultúr-barbarizmus miatt!) vonulnak időről-időre az utcára...

A fenntartásod valódi indoka egy négy betűs szóban rejlik. Egy két magán-hangzós szóban, amely a szaklexikon meghatározása szerint egy „egy atom szénből és egy atom nitrogénből álló egyvegyértékű negatív összetett gyököt” jelent, „mely kémiai sajátosságaira nézve a halogén anionokra (flúor, klór, bróm, jód) emlékeztet.” De amely gyök ugyanakkor megfelelő alkáli-elemekkel elegyedve a világ egyik legszörnyűbb emlékezetű, egyik legpusztítóbb hatású mérget képezi. Ez a szó a *cián*...

Hát ez az a feltétel, ahol, mint vegyész-mérnök nagyon is jól tudod, nincs helye az alkudozásnak! Amit egyszerűen nem lehet (nem szabad!) vita tárgyává tenni! Mert itt már bizony nem holmi köldöknéző tegnap-imádrásról van szó, hanem a holnap egyértelmű veszélyeztetéséről! Itt nem a múlt öröksége, hanem a jövő biztonsága az igazi tét!... S akik netalán a Gold megjelenésekor bedőltek (mert bizony szépszámmal bedőltek!) a csábosan csengő szirén-meséknek, miszerint a világ arany-kitermelésének a döntő hányada e technológia útján valósul meg, s hogy milyen biztonságosan működnek Svédországban, Kanadában, Ausztráliában ezek a feldolgozó-üzemek, azok számára csattanós választ adott a 2000-es január-végi nagybányai gátszakadás és az azt követő tisztai cián-szennyezés!... Végig-gondolni is rossz, mit jelentene, hány települést érintene egy esetleges verespataki gátszakadás: Gyulafehérvár, Szászsebes, Szászváros, Déva, Lippa, Arad, Szeged... Itt minden magyarázkodás felesleges! Itt alkudni nem lehet!...

Sose fogod elfelejteni, milyen meglepett arcot vágott 2010 júniusában, jó másfél évvel ezelőtt, az addig a két tábor között nagy diplomáciai érzékkel egyensúlyozgató Borbély Laci, amikor egy SZKT-n, mint szaktárca-vezető, a kezébe nyomta azt a csaknem másféltucat kortárs amerikai szabadalmat is tartalma-

zó szaktanulmányt, amely egyértelműen kimutatta, hogy a poliszulfidok felhasználásával az addig egyedüli üdvöztőnek kikiállított cián-tehnológia bizony egy sokkal hatékonyabb és sokkal környezetkímélőbb eljárással helyettesíthető. Ha valamivel, ezekkel a zömében friss, alig két-három éves USPTO szabadalmakkal egyértelműen bizonyítani lehetett, hogy a kanadaiak által oly nagy vehemenciával erőltetett cián-felhasználás világszinten már rég túlhaladott...

Ennek ellenére, látod, a meccs még mindig nincs lejátszva! S ez a leggroteszkebb ebben a helyzetben!... Hiába a Román Akadémia elnökének, az erdélyi magyar történelmi egyházak püspökeinek, mi több, még az Ortodox-egyház Szinódusának is a félreérthetetlen állásfoglalása, hiába a két kolozsvári szenátor, a tűz és víz Eckstein Kovács Péter és Gheorghe Funar közös törvény-előterjesztése, hiába a civil-társadalom többszöri utcára-vonulása, a Gold hiénái (meg persze az itthoni támogatóik) csak nem akarnak meghátrálni! Az arany-láz átokként ül továbbra is az egész román közéleten!...

Talán ezért kellene immár neked is kimenni a holnapi tüntetésre!...

(Bukarest, 2012. január 27)

A nagyvárad Ady Endre Líceum

5. Hermann öröksége

Nagyérdemű vendégeink!

Kérem, engedjék meg, hogy megnyitó beszédemet egy őszinte vallomással kezdjem. Arra a nyilvánosan mindeddig senki által fel nem tett, de valahol a levegőben mégis ott vibráló kérdésre szeretnék választ adni, hogy miért éppen Nagyszeben? Miért van az, hogy a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) és a romániai Állami Találmányi- és Védjegyhivatal (OSIM) által idestova másfél évtizede szervezett évi találkozó immár negyedik alkalommal kerül megrendezésre itt, a Déli-Kárpátok északi előterében, ebben a festői fekvésű dél-erdélyi városban?

Az egyik magyarázat kétségtől ennek a latinul Cibinum-nak, románul Sibiu-nak, németül Hermannstadt-nak, magyarul pedig Nagyszeben-nek nevezett településnek a művelődéstörténeti hagyatékában keresendő. Abban például – ugye a szellemi alkotás védelmének fontosságát tudatosítani hívatott nemzetközi tanácskozáson vagyunk! -, hogy 1380-ban itt jött létre Erdély legelső iskolája. 1491-ben itt nyílt meg hazánk mai területének az első gyógyszerháza, 1529-ben itt kezdte meg működését a régió legelső könyvnyomtató műhelye és 1534-ben pedig itt helyezték üzembe az „*officina papiriae*”-t, az ország legelső papírmalmát. Igen, itt az évszázadok során az európai rangsorolásokban is helyüket megálló közintézmények: könyvtárak, iskolák, színházak, képtárak jöttek létre és működnek mind a mai napig – a Samuel von Bruckenthal által alapított (és a róla elnevezett) múzeum itt van a

közvetlen tőszomszédságunkban! -, az itt tanult emberek messze földön is megállták mindig becsülettel a helyüket (gondoljunk csak például a város híres szülöttjére, a modern asztronautika egyik legismertebb megteremtőjére, Hermann Oberth-re!...)

A másik magyarázat a város közigazgatási hagyományaiban rejlik. Hiszen ez a település – túl azon, hogy mindig is az erdélyi szász közösség (ama bizonyos „Universitas Saxorum”) egyik legfontosabb szellemi központjaként működött -, kétszer is volt (1703-1791, illetve 1849-1866 között) Erdély hivatalos fővárosa. A Habsburg-birodalom kiterjedésével, több mint száz éven át innen irányították az egész régió modernizációját mind a felvilágosodás, mind az abszolutizmus idején...

Igen, ezek kétségtől fontos argumentumok. A valódi magyarázat azonban az odakinn fellelhető forgatagban, a csodálatosan helyreállított főtér varázsában, a mindig zsúfolt belvárosi kávézók és vendéglők pezsgő hangulatában rejlik... Abban, amit mi úgy hívunk, hogy „szebeni feltámadás”.

Mert bizony, 15-20 évvel ezelőtt ez a városközpont volt a legékesebb példája annak, hogyan kell ebek harmincadjára hagyni a szellemi örökségünket! Hogyan kell a pusztulás és a rombolás arkangyalait rászabadítani egy védelem (és gazda) nélkül maradt településre!... Beszegzett ablakok, beszakadt mennyezetek, foghíjas cserepek, omló vakolatok. És persze szemét, szemét mindeütt!... Így nézett ki, ilyen temetői hangulatot árasztott Nagyszeben központja a nyolcvanas évek végén – kilencvenes évek elején... Egy hely, ahonnan csak egy menekülni lehetett!...

Innen kellett feltámadni! És éppen Nagyszeben példája bizonyítja, hogy ha találta meg megfelelő ember és van mögötte közösségi támogatás, akkor nincs lehetetlen. Akkor még a legvégzetesebb helyzetekből is fel lehet egyenesedni!...

Az egész ott kezdődött, hogy 2000 tavaszán, a román közélet alpári egymásra-acsakodásától megcsömörlött nagyszebeniek, egy 90%-ban románok lakta városban, politikai büntető-szavazásként, egy szász fizika-tanárt választottak meg polgármesterüknek. Az volt az a pillanat, amikor e város lakossága túl tudott lépni az oly sok romlást és szenvedést okozó nemzetiségi-előítéleteken és frázis-puffogatás helyett az elkötelezettséget és a szakértelmet részesítette egyértelmű előnyben. Klaus Iohannis visszahozta az emberek szívébe a reményt...

Azóta ezt a német nemzetiségű polgármestert háromszor választották újra (2004-ben, 2008-ban és 2012-ben) átlag 80% feletti többséggel... S nemcsak őt! A 2012-es választások után a 24 tagú városi tanácsban 15 a Német Demokrata Fórum tanácsosa... Mindezt a betartott ígéretekért! A német alapossággal elvégzett infrastrukturális beruházások, a szakszerű városközpont-felújítás, a nemzetközi repülőtér kibővítése, az átmenőforgalmat elterelő körgyűrű megépítése miatt...

S akkor még nem is beszéltünk a Nagyszeben által eddig elért legnagyobb titulusról, a 2007-es év Európa Kulturális Fővárosa címről, a vele járó, s azóta itt meghonosodott rendezvényekkel: színház- és film-fesztiválokkal, lovagi-tornákkal, ilyen-olyan nemzetközi egybeseregésekkel és versenyekkel...

Hát ezért a megtapasztalható erdélyi csodáért, ezt a csakazértis hangulattal újra- és újra szembesülni gyűltünk most is ide ebbe a városba, a szellemi tulajdonvédelem tudatosításának felette szükséges voltáról elmélkedni.

Sok sikert!

(Elhangzott Nagyszebenben, 2013. június 20-án, a Római Császárhoz nevű szállodában rendezett „Teaching IP” WIPO-OSIM inter-regionális találkozó megnyitása alkalmával.)

7. Rémálom

Idestova három éve minden éjjel fél három tájt arra riadsz fel, hogy a lucskossá ázott pizsamád nyirkos hidegséggel tapad az átizzadt testedre, halántékodon pattanásig feszül az ér, mellkasodon mázsányi teher, a koromsötét szobában pedig apró vörös korongok keringenek ide-oda tágra-nyílt tekinteted előtt. Mintha minden forogni kezdene körülötted, mintha minden reád akarna zuhanni ezekben a végórányi pillanatokban... Hogy jutottál ide!?!... Hogy kerültél/kerülhettél ebbe a pokoli helyzetbe!?!... Egyszerre perelsz és imádkozol, egyidejűleg lázadsz és könyörögsz. „Egyedüli reményem óh Isten csak te vagy!” skandálsz teli torokból, lassan tagolva az istentiszteleteken oly sokszor énekelt református zsoltár szövegét, tulajdon hangszálad rezgését használván fel a tébolyulásod ellen, miközben a tudatalattidból elementáris erővel szakad fel a tiltakozás: „De miért!? De miért!? De miért!?”... „Jöjj el és nézz meg engem, / magamra óh ne hagyj!” kapaszkodsz a veretes bibliás szövegbe, ám minden erőlködésed, minden szentség-keresésed dacára ott feszül benned immár évek óta a megválaszolatlan kérdés: „De miért engem, Uram!? De miért engem!?”...

Július 5-én lett három esztendeje annak, hogy a Román Főügyészség Országos Antikorrupciós Főosztályának a bukaresti székhelyén (ama híres-hírhedt DNA épületében) minden előzetes kihallgatás, minden érdemi helyzet-elemzés nélkül, egyik percről a másikra vád alá helyeztek, úgymond „közérdek elleni,

saját vagy más személy érdekében folytatott többrendbeli hatalmi visszaélés” vádjával. Július 5-én lett három éve, hogy elkezdődött az a Kálvária, amely mind a mai napig nem ért véget, s amelynek végeredményeként egy megbecsült, köztisztletnek örvendő, sikeres közéleti emberből (legalábbis azideig annak tartottad magadat) - aki az elmúlt több mint egy évtizedben minden erejét és tudását annak szentelte alá, hogy bebizonyítsa, hogy igenis, ha lehetősége adódik reá, egy nagyváradi magyar értelmiségi is tisztességgel el tudja látni egy olyan elitt kormányfőhatóság vezetését, mint amilyen a Román Szabadalmi Hivatal! – egyik napról a másikra egy bújkáló pária, egy minduntalan árnyékba-menekülő sebzett ösztön-lény lett, aki a váratlanul reázúdított fekália bűze miatt szégyel az embertársai közé keveredni (bármennyire is meg van győződve a maga ártatlanságáról!)... Egy aktív szervező értelmiségiből - aki a lelket adta azért, hogy a rábízott hivatal sikeresen álljon helyt mind a 2004-es, az Európai Szabadalmi Szervezethez, mind pedig a 2007-es, az Európai Unióhoz történő csatlakozást megelőző többrendbeli szakmai átvilágítási folyamatban, s akinek a legfőbb ambíciója az volt, hogy az általa vezetett intézet

akár a személyi felkészültség, akár az intézményi felszereltség tekintetében semmivel sem maradjon le Európa hasonló kormányhivatalaitól – egy „korrupt senkiházi”, egy szabadságáért és otthonáért aggódó emberi-roncs lett. (Amelyik „senkiházi” ugyanakkor továbbra is a szülei által 1952-ben vásárolt váradi házban lakik, s a tizenvalahány-esztendőös címzetes-államtitkárkodás egyetlen „anyagi hozadéka” számára egy 2002-ben vásárolt Skoda-Fabia...)

Mindez hat aláírás miatt. Hat aláírás, amely révén úgymond tudatosan visszaéltél a beosztásoddal és három, az intézményed

számára hátrányos informatikai-szerződés, valamint további három, igazoló okmányokkal nem rendelkező kifizetési-utasítás aláírásával csaknem százezer eurós kárt okoztál szándékosan a hivatalodnak... Hat aláírás az évente általad eszközölt több tízezerből. Hat olyan aláírás miatt, amelyek a bürokrácia természetéből adódóan mind-mind olyan hivatalos okmányokra kerültek rá (legyenek azok akár szerződések, akár kifizetési-utasítások), ahol mindegyiken ott voltak a gazdasági igazgatóság illetékes szakembereinek az előzetes aláírásai is. S amely előzetes aláírások szakszerűségét és tisztességét semmi okod nem volt megkérdőjelezni. (Mint ahogy az esztendők során általad aláírt sok tízezer találmányi-szabadom, védjegy- illetve formatervezési-bizonylat esetében se kérdőjelezted meg soha a kivizsgálást előzőleg elvégző szakembereid tisztességét és szakmai tudását sem!) S amely aláírások előzetes létezése eleve kizárja a „hatalommal való visszaélés” abszurd forgatókönyvét...

Bevallod őszintén, amikor majd négy esztendeje, alig néhány hónappal első mandátumod lezárta után elkezdődött az utódod által nagy csindarattával kért számvevőszéki-kivizsgálás, s a pergőtűzként neked szegzett gazdasági kérdésekre sorozatosan csak dadogva tudtál válaszolni – egykori szakembereid mind eltűnván a hivatalból (ki nyugdíjazás, ki korházi beutalás miatt) – benned is felmerült a kétség: vajon nem-e éltek vissza valakik a naivságoddal és jóhiszeműségeddel? Amikor a főbűnősként feltüntetett gazdasági igazgatónőd következetesen nem akart válaszolni a kétségbeesett telefon-hívásaidra, tisztázandó hova lettek a sorozatos kifizetések jogosságát igazoló jegyzőkönyvek és iratok (utólag tudtad meg, hogy nem is válaszolhatt: ugyanaznap, amikor erőszakkal kiebrudalták az irodájából, hivatalosan letiltatták a mobil-telefonját is!), benned is

megfogalmazódott a kétely, hogy nem voltál-e megbocsájthatatlanul balekk?

Hogy aztán az idők folyamán a nagy garral és vehemenciával megfogalmazott vádpontok sorra tisztázást nyerjenek – legalábbis teelötted!... Így például már 2009 novemberében, egy Mangalia-n tartott, épp a számítógépes-programok védelméről szervezett WIPO-szemiáriumon kiderült, hogy az informatikai license-ket bizony évente meg kell újítani és hogy bizony semmiféle 2002-ben megvásárolt license nem érvényes automatikusan, felújítás nélkül 2007/2008-ban is. Mint ahogy az is tisztázódott, hogy a közhivatalok számára szerződéses alapon kifejlesztett számítógépes-programokat nem kell regisztrálni a Román Szerzőijogi Hivatalban. (Mindkét vádpont ott szerepel a DNA 2010-es vádiratában...)

Hogy aztán, a 2010 március 11-ei újrakinevezésed után elrendelt leltározás után sorra előkerüljenek az ama bizonyos informatikai-céggel az elmúlt évek során megkötött szerződések eredeti változatai is (az elveszettnek nyilvánított évi license-vel egyetemben), majd pedig ugyanez év júniusában a beruházási iroda egyik szekrényében megtaláltasson az az addig nemlétezőnek tartott csaknem négy tucat jegyzőkönyv is, amely az inkriminált informatikai cég által a 2007-2009-es időszakban elvégzett többlet-szolgáltatások elvégzését igazolta (s amely többlet-szolgáltatások valóságát a 2011-es pereljárás során elrendelt informatikai szakértői-vizsgálat is minden kétséget kizáróan megerősítette). Így tehát „az igazoló okmányokkal nem rendelkező kifizetési-utasítások aláírása”-nak a vádpontja is megdőlt...

Amikor pedig az alapfokú bíróság által felkért informatikai szakemberek egyöntetű javaslatára az „e-licitatie” honlapon

2012 tavaszán utánnanéztetek az azidőtájt más cégek által licitációt-nyert, hasonló-méretű számítógépes-programok árainak (átlag 1,5-2-ször volt drágább mindegyik, mint a 2008-ban általatok kifizetett tarifa), egyértelművé vált számodra, hogy egy szándékos manipuláció áldozata vagy.

A baj csupán az, hogy ezt csak te értetted meg. 2012 novemberében, harminchat alap-fokú tárgyalás után, a bukaresti 3-ik kerületi Törvényszék immár harmadik, újonnan kinevezett bírója, fittyet hányva minden előzőleg általatok letett igazoló íratra és a bíró-elődei által elrendelt szakvizsgálat végkövetkeztetéseire, egy az egyben elfogadta a DNA vádiratát és (ha felfüggesztve is) másfél évi börtönbüntetésre, valamint az úgymond a hivatalodnak okozott csaknem százezer eurós kár visszaszafizetésére kötelezett... Majdnem leugrottál a szebeni Ramada 9-ik emeletről a hír hallatán! Ha a kollegáid akkor nem állnak éjjel-nappal melletted és a fiad nem hív fel kétóránként telefonon: „Apa, ne csinálj örültséget!”, ma nem biztos, hogy volna, aki pötyögtesse ezeket a sorokat.

Hogy aztán, néhány hónap múltával, a bukaresti Táblabíróságra kerüljön a sor, s június 25-ai, negyvenedik (legutolsó) tárgyaláson megadasson számodra is az utolsó szó joga. Csaknem negyedórán át beszéltél: kiöntötted a szívedet. Mindent elmondtál, ami csak nyomta a lelkedet: a megaláztatás-érzést, a felháborodásodat, az elveszettnek nyilvánított (ám csodával határos módon mégiscsak előkerült!) igazoló dokumentumokat, stb., stb... Ritka nyugalommal érveltél, visszautasítva a leghatározottabb módon a neved befeketését...

Mindhiába. A július 8-án két óra tájt közzétett „megoldás (solutie)” alapján a Táblabíróság három bírónője közül kettő a fellebbezésed visszautasítása és az alap-fokú ítélet fenntar-

tása mellett döntött. (Igaz, a harmadik a felmentésedet javasolta...)

Tönkretettek! A szó legkegyetlenebb. legtragikusabb értelmében. Erkölcsileg is, anyagilag is. Egy szüntelenül maga alá vazelő, egyre rosszabbul látó, imbolyogva járó emberi roncs lettél, aki azon túl, hogy rövid időn belül búcsút mondhat a munkahelyének, kb. csekély százezer Euro-t kell sürgősen befizetnie a „szegény, megkárosított” OSIM számlájára, ha nem akarja, hogy a közeljövőben elárverezzék a feje felől a szüleitől örökölt váradi otthonát.

A kérdés csak az, hogy honnan és miből?

S legfőképpen, hogy miért? Miért? Miért? Miért? Miért?

(Bukarest, 2013. július 9-én)

8. Betegágyon

– Lélegezzen!...Tartsa vissza a lélegzetét!... Lélegezzen!...
Tartsa vissza!...

A koromsötétben elhangzó vezényszavak ridegen kopogtak a gépteremben: mintha valahonnan egészen fentről, messzi-messzi magasságból jönne az éteri utasítás. Legalábbis hirtelen az az érzésed támadt, hogy egy különös lebegés, egy megmagyarázhatatlan transzcendencia lesz úrrá egyszeriben a gondolatvilágodon. Mintha váratlanul egy, e földi léten kívülálló hideg fémdoboz kellős közepén feküdnél: fölötted írdatlan vas-kerekek csúszkálnak ide-oda holmi sineken egy bizonyos jól bejáratott algoritmus szerint, olykor-olykor csattogás hallatszik hol a jobb-, hol pedig a bal-oldaladon, a vezényszavakat követően pedig mindig megvilágosodik egy-egy kerekfejű, tátott, vagy becsukott-szájú sárga színű piktogram közvetlenül a tekinteted előtt. Sehol egy pislákoló körte, sehol egy emberi hang, sehol egy, a kinti világra történő valamiféle utalás. A komputer-tomográf gépies alapossággal végzi beprogramozott feladatát...

Idestova három napja vissznek-hoznak a legkülönbözőbb vizsgálatokra a váradi urológia sürgősségi osztályáról. Idestova három napja nyitnak be hozzád a legváratlanabb pillanatokban és rángatnak ki a kórtermi ágyadból: „Na jöjjön, Varga úr! Menjünk!” nőgatással, és visznek a legkülönbözőbb műszeres-szakvizsgálatra... Ha eddig, csaknem hatvanöt éves korodig el tudtad kerülni a kórtermek világát – orvos-gyerekként valahogy

mindig viszolyogtál a korházak hangulatától! –, most van alkalmad bőven bepótolni a lemaradásodat: alig három hét leforgása alatt ez immár a második beutalód...

Amikor két héttel ezelőtt a ki tudja minek köszönhető akkudt vese-fertőzésed miatt perfúzió alá kerültél, valami csendes resignáltság vett rajtad erőt: eljött immár a te sorod is. Te sem úszhatod meg az idők végtelenségiig, egyszer érted is üzeni kell... Ahogy a megemelt párnádról oldalt fordítod a fejed, a kórtermed ablakából épp ráláthattál az egykori Olasz-temető befásított területére: oda, ahova valaha apádat, nagyapádat, dédnagyapádat kísérték volt utolsó útjukra. Milyen kár, hogy már nincsennek itt a tőszomszédságodban! Valahogy olyan megnyugtatónak, olyan természetesnek tűnt volna, ha itt maradtak volna az ablakod előtt! Miért is kellett őket erőnek-erőjével annak idején kiexhumáltatni? Kit zavartak azok a sírok itt? Kinek piszkálták az önérzetét azok a halottak? A szellemük úgyis ittmaradt! Azt csak a halál írthatja ki a régi váradiak emlékezetéből!... Memento mori!...

Kész!... Le lehet szállni!... Várja meg az eredményt odakinn!...

A rendelő előtti folyosón, a sürgősségi beutaló-szolgálattól alig húszvalahány lépésnyire, a földi nyomorúság teljes panoptikuma: kartörés, kóros daganat, epe- és vese-krízis, agyrázkódás... Fiatalok és idősek, férfiak és nők, románok, magyarok, cigányok: ott szorongtak valamennyien néhány lerobbant kórházi szék körül, vizelet- és izzadtság-szagosan, éberen lesve-figyelve, hogy mikor fogja őket valaki végre-valahára nagykegyesen a nevükön szólítani... A suttogva vagy éppenséggel félhangosan elhangzó panaszzöng parttalan hömpölygött fel-alá az alighogy megvilágított várakozó-térben... A szenvedés próbája

bizony mindenkit egyformán érintett: a BAJ idebent nem ismert sem nemi, sem vallási, sem pedig nemzetiségi diszkriminációt!...

– Itt van az előzetes eredmény!... Lehet visszamenni!... A végső kiértékelést majd délután átküldjük!...

S pár perc múlva már ott ültél a vörös színű mentő-autó vezető-fülkéjében és figyelted, miként kezd berezegni az indítókulcs elfordítása után az egész gépezet, hogyan araszoltok ki a megyei-kórház területéről s miként kezdtek lassan alá-ereszkedni a Kórház-utcán. Balról az egykori Kefe-gyár, a gyümölcs-felvásároló központ, a néhai András-ház. Jobbra a Vérközpont-épülete (vajon még működik egyáltalán?... Hányszor voltál itt vért adni a nyolcvanas években, két doboz tejporért meg egy-egy húskonzervért!), aztán az Ortopédia (ott halt meg a sógorod másfél évtizeddel ezelőtt... Most vajon mi van benne?), majd pedig az Ideg-kórház, a híres-hírhedt „Sárga-Ház” („kint, kint keresd a tébolyultakat!”), homlokzatás a gyerek-korodban oly sokszor silabizált felíráttal: „Saluti et solatio aegrorum!” Igen, mindenkinek!..

S már itt is vagytok a Fő-utca sarkánál, a múlt század elején átadott régi kórház épülete mellett, ott ahol fiatal orvos-házasként a negyvenes évek közepén, majdnem egy fél-évtizedig, a szüleid laktak s ahol kis-gyerekként nem egyszer volt alkalmad neked is megkeresni a röntgen-osztály rideg labirintusában a mindig mosolygó tekintetű édesapádat. Bizony egy fő-javítás itt sem ártana... Baloldalt pedig az egykori Poliklinika romosan impozáns épülete (kinek és miért érdeke ennek a lerobbant, város-szégyene állapotnak a fenntartása itt a város szívében!?), ahol valaha édesanyád, a híres-nevezetes Varga-doktornő gyógyította évtizedeken át megszállottként a messzi földről hozzá

jövő szem-betegeket... A háttérben pedig a Barátok-temploma: a gyerek-korodban oly sokszor megbámult stációival, a Pieta-szoborral a templom-kertben... Itt minden épületről egy regényt tudnál összeírni!... Itt minden utca-sarok a tudat-alattitdat mozgatja meg!... Méghogy te nem lennél itt idehaza!?...

– Maga váradi? – hangzott el váratlanul a kérdés a kormányülés felől. Hiába, csak létezik gondolat-átvitel!...

– Tőzsgyökeres! – válaszoltad mosolyogva – Számomra ez a világ közepe...

A Léda-ház (Uramisten, ez is hogy néz ki!?), a CFR-Kórház (Földes Béla!), a régi korcsolya-pálya (hányszor estél itt hanyatt!), majd pedig a néhai múzeum (az egykori Pionír-palota) épülete. Nem is beszélve a Schlauch-kertről (benne a '89 óta felállított Petőfi-, József Attila-, illetve Betlen Gábor szoborral: „Si Deus pro nobis, quis contra nos?”)... S már itt is gördültek a híres-nevezetes Kanonok-sor előtt (Tempfli József, Fodor József, meg persze Ady fulmináns „Egy kis sétá”-ja), balkéz-felől az impozáns Barokk-palota (Mózes Teréz, Marosy Anna, Jakobovits Miklós emlékével), a háttérben ama bizonyos fallal („a kezdet” színhelyével, '89 decemberében az ide kidobott középkori váradi köveken fogalmaztatók meg az RMDSZ megyei szervezétének alapító nyilatkozatát!), legelől pedig város-alapító nagy királyunknak, Szent Lászlónak a szobra („Keresztes vitézek daliás vezére...”), mögötte pedig a Székesegyház (a '80-as évek éjféli miséinek dacc-hangulatával, édesanyád csaknem másfél évtizedig tartó kórus-próbáival, s nem utolsósorban annak a harangzúgásnak az emlékkal, ahogyan megszólaltak a váradi harangok a legelső Festum Varadinum ünnepeket lezáró körmenet alkalmával!)... A Bunyitay Vince Közkönyvtár (Hajni EMKE-díja, meg Horváth Imre megmentett hagyatéka), a Szent-László

Liceum egykori bejárata (vajon hova költöztek el innen?), a hány megszorulón segítő Carritas Chatolica, legvégül pedig az egykori Sajtó-ház (Bokor András, Wagner István, Gittai Pista, Szűcs László és még megannyian! Micsoda szellemi műhely volt itt másfél évtizeddel ezelőtt!...)

– Meleg van... Nagyon süt a nap!...

A városi stadion (a '96-os Magyar Református Világtalálkozó megnyitó-ünnepségének emlékével!, mennyit kellett azért is instanciázni a Megyei Tanács akkori elnöke, Mihai Bar előtt, hogy méltóztasson engedélyezni a stadion-használatát!), aztán bal-felől, az egykori Olaszi-temető területén az alig egy évtizede felépült Rogériuszi Református Gyülekezeti Központ, a Haller-kápolna (itt ravatalozták fel annakidején nagyanyádat, nagyapádat, apádat!), a Görög-Katolikus Templom...

S már meg is érkeztek!...

– Bumbu professzor úr üzeni, hogy mielőtt a végső diagnózist megfogalmazná, szeretne még néhány kivizsgálást elvégezni!...

A váradi dombok felett nefelejcs-színben ragyogott az ég... Harangoztak...

(Nagyvárad, 2013. július 17-én)

9. Búcsú

„Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem!”
Ezekkel a veretes bibliás szavakkal veszek immár végérvényesen búcsút a szellemi tulajdon-védelem varázslatos világától.
Mindenkinek mindent megköszönök!

VARGA GÁBOR

*(Bukarest, 2013. július 31-én, a Román Szabadalmi Hivatal
éléről történt leváltásod másnapján)*

10. Állásfoglalás

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség értetlenül áll az igazságszolgáltatás döntése előtt, amelyet az Állami Találmányi és Védjegyhivatal elnöke, Varga Gábor ügyében hozott, de azt elfogadja és tiszteletben tartja.

Ugyanakkor fontosnak tartjuk leszögezni, hogy Varga Gábor, a nagyváradi RMDSZ alapító tagja, a Szövetség megbízható és becsületes munkatársa 1989 óta. Irányítása alatt az Állami Találmányi és Védjegyhivatal már Románia uniós integrációja előtt belépett az európai hivatalok sorába, majd az évek során az ország egyik legrangosabb, rendkívül jó nemzetközi hírnévnek örvendő intézményévé vált. Varga Gábor távozásakor a hivatal 70 millió lejes, költségvetésen felüli bevétellel rendelkezett, amely álláspontunk szerint az elkötelezett szakmaiság egyik jelentős fokmérője.

A Varga Gábor felfüggesztett büntetésére vonatkozó igazságszolgáltatási döntést a Romániai Magyar Demokrata Szövetség elfogadja, és nem kívánja azt kommentálni, ugyanakkor leszögezzük, hogy Varga Gábor becsületességében, tisztességében nem kételkedünk, és továbbra is megbízunk benne.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség nevében

KELEMEN HUNOR

szövetségi elnök

(RMDSZ Tájékoztató, 2013 augusztus 1.)

11. De miért engem?

Varga Gábor, író, kutató-vegyész, az Állami Találmányi- és Védjegy hivatal volt vezérigazgatója. Többkötetes író, drámaíró, a hetvenes években a nagyváradi Ady Kör egyik szervezője, később a legendás Irodalmi Kerekasztal házigazdája. Olykor-olykor a Securitate vendége. Közben tudományos főkutató egy ma már elhagyatott vegyipari üzemben. 1990 után az RMDSZ egyik alapítója, majd egy évtizeden át Bihar megyei elnöke. Bukarestbe kerülve 1998-tól egy rövid megszakítással másfél évtizedig az Állami Találmányi- és Védjegy hivatal (OSIM) államtitkár-rangú vezérigazgatója. 2013 július 8-án jogerősen másfél év felfüggesztett börtönre ítéli a fővárosi Táblabíróság, több tízezer eurós pénzbüntetéssel kiegészítve. Július végén a miniszterelnök meneszti, alig néhány nappal 65. születésnapja előtt. Szűcs László interjúja.

Hogy az olvasó megértse, mi is történt veled, hol keressük ennek az ügynek a gyökereit? Meddig kell az időben visszamenni?

Egészen 1996-ig, amikor még nem voltam a hivatal élén. Ekkor az OSIM akkori ideiglenes vezetője, később tizenöt éven át a helyettesem, összeismerkedett egy informatikussal, aki a rendelkezésre bocsájtott egy egyszerű fizetés-kiszámítási programot, ami az akkori gazdasági osztály hat-nyolc alkalmazottjának bőven megfelelt. Menetközben ez az együttműködés ezzel a céggel – Ecso&Exo Kft. – tovább fejlődött, s a program, amit

Exmann néven adtak el nekünk, egy komplex menedzsment programmá vált, már nem csak a fizetéseket számolta ki, hanem a teljes könyvelést ezzel végezték. A Szabadalmi Hivatal sokrétű kérésére különböző modulokat iktattak e programba. Ebben benne volt az is, hogy Varujean Vosgianian pénzügyminiszter kérésére közvetlen összeköttetés jött létre a Pénzügy-minisztérium és az OSIM adatbázisa közt. Benne volt az is, hogy az EU-tól kapott, Common Soft nevű szabadalmi- és védjegykivizsgálási program (a francia Jouve-cég sok százezer eurós terméke) és a pénzügyi program között kapcsolat jöhetett létre. Így ha valaki befizetést eszközölt a pénztárnál, a védjegy-osztályon az illető munkatársunk ezt tudomásul vehette és elindulhatott a kivizsgálás.

Értsem úgy, hogy speciálisan az OSIM számára fejlesztettek ki egy más intézményekben is használható informatikai programot?

Volt egy alap-program, ami kifejezetten a mi hivatalunkra lett méretezve. A fejlesztésekkel párhuzamosan nőtt az értéke is. Az a licenz, amit 2002-ben megvásárolt a hivatal, az 2007-ben már nem volt érvényes, bármennyire is szeretne volna a Korruptióellenes Ügyészség (DNA) a nyakunkba varrni ezt – s a nyakunkba is varrta különben. Nem csupán fejlesztették, de átírták egy egészen más számítógépes nyelvre is... Közben az RMDSZ kikerült a kormányból és engem egyik napról a másikra egy miniszteri rendelettel - amiről mai napig nem tudom, mennyire volt jogos – leváltottak. (Azért mondom ezt, mert engem első és második alkalommal is miniszterelnök nevezett ki!) Jött hát egy utódom, aki nagy élvezettel rendelt el egy kivizsgálást, aminek egyik célpontja épp ez a számítógépes program volt, amivel szerinte kárt okoztunk a hivatalnak.

Az illető addig is a hivatal munkatársa volt?

Én ezzel az úriemberrel addig nem találkoztam, ő egy futballbíró volt. A mai napig nem tudom, mi vezérelte őt abban, hogy gazdasági ellenőrzést tartson. Kihívatta a minisztérium ellenőrző testületét, amely megállapította, hogy hatalmas kifizetési hiányosságok történtek és a DNA-hoz utalta a dossziét, a gazdasági igazgatónom felelőségét megállapítva. Ekkor újra ott dolgoztam, mint tanácsos, s bevallom, eléggé meg voltam zavarodva, mert a gazdasági igazgató, aki ellen a vád megfogalmazódott, egyszerűen eltűnt, egy reggel még beszéltem vele, majd – mint utóbb megtudtam – gyakorlatilag kirángatták az irodájából, ahonnan semmit nem vihetett el. Telefonhívásaimra sem válaszolt, mind a két számát letiltották...

Ő korábban is veled dolgozott?

Igen, jól ismertem. Nem mondom azt, hogy a tűzbe tettem volna érte a kezem, de kisebb rendellenességeken, szokványos hiányosságokon túl nem volt panasz a munkájára. A történesek 2009 júliusában jutottak el odáig, hogy a Szabadalmi Hivatal feljelentést tett a gazdasági igazgató ellen, eltávolítása-
kor fel is függesztették az állásából... Amikor én 2010-ben visszakérültem a hivatal élére, azt kezdtem el keresni, hogy milyen iratok nincsenek meg. Egy csomó irat, amelyről mind a számvetőséki-, mind a DNA-jelentés hosszú oldalakon át azt írta, hogy nem kapták meg őket többszöri kérés ellenére sem, egyszer csak szép csendben előkerült. Hogy eldugták vagy trehánytság, hivatali nemtörődomség miatt nem adták őket oda a kivizsgálást folytató szerveknek, ezt nem tudhatom...

A futballbíróval mi történt, amikor visszakaptad a megbízatásodat?

Ő előlépett a Szenátus főtitkárhelyettesévé. Amikor a helyemre került, rettenetesen fel volt háborodva, el nem tudta képzelni, hogyan lehet ebből a fizetésből megélni. Kérte, áruljam el, milyen plusz bevételeim voltak nekem. Később megnyugodhatott, hiszen a Szenátusban jóval nagyobb fizetést kapott...

Gondolom, amikor 2010-től újra te vezetted a hivatalt, tisztázni próbáltad az ügyet.

Pontosan! Bár akkor még nem voltam érintett, de már folyt a kivizsgálás, jöttek a levelek a DNA-tól, amelyekre postafordul-tával válaszoltunk. Közben elrendeltem egy leltárt, amely során egy csomó irat előkerült. Június közepén értesítették a hivatalt, hogy a DNA részéről elkészült a szakjelentés. Három jogtanácsosomat küldtem érte, el is hozták. A jelentést alaposan végigolvasva konstatáltam, hogy az egyik legnagyobb tétel, amit a hivatal róvására írnak, az az, hogy kifizetéseket eszközölt számítógépes programok plusz-szolgáltatásaira, s e kifizetésekkel kapcsolatban semmiféle igazoló-iratot nem találtak. Ezeket többször is kérte a DNA 2009-ben, de nem kapta meg. Ekkor elrendeltem egy újabb leltárt, s horribile dictu, hetven darabot ezekből meg is találtunk, de nem a gazdasági osztályon, hanem négy emelettel feljebb, a beruházási irodában. Ezeket mind végig-olvastam, s még egy összesítő táblázatot is készítettem róluk... Nem sokkal később – épp a marosfői MIÉRT-táborban voltam – jött egy telefon-hívás, hogy hétfőn, 2010 június 5-én várnak a DNA-nál. Megyek is be egymagam, a táskámban az

összes tisztázó irattal, ám ahelyett, hogy szóba álltam volna velem, a kezembe nyomtak egy papírt, miszerint vád alá helyeztek. Utólag kiderült, hogy még hat embert a gazdasági igazgatónőn kívül, aki már azelőtt vád alatt volt.

Azt már tudtad, hogy ő vád alá lett helyezve?

Azt igen, de hogy engem is belesodortak, azt nem. Ez azért is meglepő volt, mert az a bizottság, amelyik három héttel korábban átvette az iratokat, az arról értesült, hogy a DNA – lévén túl kicsi az összeg – az egész ügyet át fogja adni egy kerületi ügyészségnek... Augusztusban szabadságolások voltak a DNA-nál, szeptemberben pedig vártam, hogy behívjanak. Ezt pedig azért, mert amikor július végén másodjára már egy ügyvéddel mentem be, az kérte, hogy szeretné elolvasni a vádiratot, mielőtt a kihallgatásomra sor kerülne. Aztán szeptember 11-én ezt a házat, ahol most beszélgetünk, rövid úton jelzalog alá helyezték és közölték velem, minden kihallgatás nélkül, hogy elkészült a vádirat és bíróság elé küldenek. Azonnal fellebbeztünk, ezt előbb Tulus főügyész utasította vissza, majd ugyanezt tette Daniel Morar DNA elnök is. Október közepétől pedig elkezdődött egy negyven tárgyalásból álló sorozat, ebből harminchat alapfokon, négy a Táb-labíróság szintjén. Valamennyin jelen voltam, úgy éreztem, nem engedhetem meg magamnak azt a luxust, hogy nem vagyok ott. Kemény menetek folytak, az ellenségeimnek sem kívánom azt a hangulatot. Az első 24 tárgyalást egy Melania Bejenaru nevű bírónő vezette, aki az általunk benyújtott igazoló-iratok ismeretében elrendelt egy informatikai szakellenőrzést. Ezt a Bukaresti Műszaki Egyetem informatika-professzora, Mihai Caramihai készítette el, aki kimutatta, hogy mind a 42 jegyzőkönyv (proces

verbal de asistență tehnică) mögött plusz munka áll, ezek többlet-értéket hoztak, s így a kifizetésük jogos volt. Mindössze azt alapította meg, hogy egyes esetekben a vásárlás helyett a bérlet-szerződés érvényesítése lett volna a kívánatos...

A DNA a vádiratát arra alapozta, hogy fölösleges szolgáltatásokat vásároltatok?

Egyrészt, hogy túl drágán vásároltuk a licenszeket, s plusz szolgáltatásokat vásároltunk fölöslegesen.

Arról nem szólt a vád, hogy ebből anyagi hasznod származott volna?

Nem, fel sem merült. S mint mondtam, a huszonvalahányadik tárgyalásra tisztázódott, hogy az igazoló iratok mögött elvégzett munka van.

Mit lehetett ezen ennyit tárgyalni?

Egyik napról a másikra a bírónőnket lecserélték, pontosabban felfelé buktatták, a táblabíróságra. Utánna jött egy másik bírónő, aki eleinte szintén bizalmatlanul méregetett minket, de aztán ő is elrendelte a gazdasági szakjelentést az informatikai mellé. Akkor őt is leváltották. Jött egy harmadik bíró, Mihai Umbres a neve, aki leseperte a gazdasági szakjelentésre vonatkozó igényünket és két tárgyalás után már ítéletet is hirdetett alapfokon. Az ítélet oldalakon át szinte betűhíven megismételte a DNA vádiratát. Természetesen fellebbeztünk mind a heten. A DNA is, mert ő végrehajtandó büntetést kért...

Ekkoriban már gondoltál arra, hogy többről van szó, mint egy vitatható közbeszerzési eljárásról?

Nem voltam olyan naiv, hogy ne érezzem, itt egyfajta külföldi nyomás is van, példát kell statuálni. De folyton az a kérdés fogalmazódik meg: miért éppen engem?... Azzal is tisztában voltam, hogy itt egyfajta zsarolás is van. Szinte egyidőben futott a Nagy Zsolt, a Kerekes Gábor, majd a Markó Attila ügye. Egyfajta módszerre-tanításra is folyik az RMDSZ-nek, méghozzá olyan emberek esetében, akiknek a tisztességében eddig az RMDSZ nem kételkedett. S most kiderül, hogy ime, ezek a „nagy korruptak”!...

Jegyezzük meg, közben az RMDSZ szinte végig kormányon volt...

Igen.

Megfogható, hogy ki áll e dolgok mögött? Gondolom, nem Emil Boc miniszterelnök rendelte el, hogy vegzáljanak!...

Már csak azért sem, mert akkor 2010-ben nem helyezett volna vissza. Ez az a hatalom, ami definiálhatatlan. Az a bizonyos Big Brother, akinek én, mi, valamiért az útjában voltunk...

Hogyan élted meg, élte meg környezeted, munkatársaid, hogy első fokon másfél évet kapsz, s közben, ha nem is vígan, de tovább vezérigazgatód a céget?

Munkatársaim nyilván mindenről tudtak, már csak az intenzív levelezés okán is. Tisztában voltak velem, hogy ehhez az

egész mocsokhoz semmi közöm. Élveztem a kollegáim bizalmát. De bennem korántsem volt már meg az az ambíció, az a lelkesedés, ami az első mandátumom alatt. Amikor arra törekedtem, hogy a hátrányunkat behozva ez a hivatal is olyan szinten működjön, mint a prágai, a varsói vagy a budapesti...

Az elsőfokú ítélet után nem akartak leválltani?

Tudtak a feljebbvalóim erről az ítéletről, a hercehurcáról, de részben az ártatlanság védelme miatt, jogerős ítélet hiányában, illetve látva, hogy jónéhány hasonló ügy futott, a végső döntésre vártak.

Gondolom te is optimistán tekintettel a másodfokú tárgyalás elé...

Még jobban felkészültünk, újra leadtuk az összes iratot, csak annyit kértünk, hogy egy gazdasági kivizsgálással döntsék már el, hogy az az egymillió lejes kár az húszezer lej, negyvenezer lej vagy mennyi fejenként kiszámolva?

Mi történt közben magával az informatikai rendszerrel?

A rendszert az utódom felrugta, minek következtében a cég, amely miatt engem elítéltek, beperelte a hivatalt, s arra a fél évre, amikor az OSIM nem fizetett, megnyerte a pert. Így aztán a Szabadalmi Hivatal vagy három hónapja egy igen tekintélyes összeget ki is fizetett nekik.

Aztán megszületett a másodfokú, jogerős ítélet...

Igen, július 5-én, de csak 8-án tették közé, s 30-án a miniszterelnök vissza-hívott a hivatalomból. Közben két hetet kórházban töltöttem Váradon. Rettenetesen megviselt ez az ügy. Én, aki soha nem voltam kórházban, most három hét alatt kétszer is. Amúgy néhány nap múltán el is értem a nyugdíjkorhatárt. Azt reméltem, kedvező ítélettel és egy jó hangulatú búcsúpoharazgatással végződik ez az egész...

Találkoztál Ponta miniszterelnökkel?

Csak az egyik tanácsosával, akinek július 9-én a kezébe is adtam a felmondásomat. Ő azt javasolta, hogy ne én mondjak fel, mert az azt jelentené, hogy elismerem, amivel vádoltak... Amúgy a leváltásom is kaskai volt. 30-án, kedd délután, lóhalálában keresnek, hogy azonnal menjek a Victoria-palotába, mert kormányülés van, most vitatják meg a hivatal átszervezésére vonatkozó javaslatot. Ezt előzőleg a betegségem miatt a helyettesem írta alá, de így nem fogadták el. Négy órakor értem az előcsarnokba, nagy csődület: „Jaj de jó, hogy jött, vezér-igazgató úr, itt írja alá!” Aláírtam... Este fél tíz körül értesültem a leváltásomról, megjelent a Hivatalos Közlönyben. Másnap reggel úgy is mentem be, hogy már nem írok alá semmit. Csütörtökön jött meg a hivatalos átírat...

Ebben szerepel valami indoklás?

Annyi, hogy kaptak a minisztériumtól egy átíratot, hogy a hivataltól tájékoztatás érkezett a jogerős elítéltetésemről. Ennek alapján váltottak le.

Te mit gondolsz erről az ítéletről?

Én ezt, akármennyire is nem comilfo így mondani, egy abszolút igazságtalan, részrehajló, a bírósági procedúrákat figyelembe nem vevő döntésnek tartom. Ha volna még hol, akkor fellebbeznék. Sajnos Romániában nincsen hol...

Függetlenül a te esetedtől, szerinted az RMDSZ hogyan tudná hasonló helyzetekben megvédeni az embereit?

Nagyon fontos volt a jogsegélyszolgálat létrehozása, már azért is, hisz az önkormányzatokban folynak a perek a polgármesterek, tanácsosok ellen. Nagyon gyorsan jogi megoldást kell kínálni az embereknek. Az ügyvédek sem tudja mindenki megfizetni. Nekem is nagyon sokba fájt...

Mennyi pénzt kell az ítélet értelmében fizess?

Kamatokkal együtt úgy hetvenezer euro. Hogy honnan kerítem elő, azt nem tudom. Én csak a hivatalomnak éltem, nem volt másodállásom. Még az írással is leálltam, mióta ez a cirкусz tart...

Volt olyan helyzet, amikor íróként, kívülről tudtál tekinteni erre az egészre?

Nem volt hozzá erőm. Ha egyszer lecsitul, talán. Ez egy diabólikus játék! Presztizs okok, politikai okok, vagy a kettő keveréke miatt egy fontos közhivatal, amit annak idején a nagy-korrupció ellen hoztak létre, szóval a DNA képtelen volt felülbírálni azt, hogy rossz vádiratot fogalmazott meg. S nincs az a bíró, aki meg merné ma a DNA vádiratait kérdőjelezni. Kicsit

elégtételül szolgál, hogy a Táblabírószágon a három bíró közül egy a teljes felmentésemet kérte. De csak egy!..

A többiekről mit tudsz?

Még súlyosabbak az ítéleteik, ráadásul rendszeresen kell a rendőrségen jelentkezzenek, jelenteniük kell, ha elhagyják a lakóhelyüket.

Hogy vagy most?

Emberileg nagyon megviselt. Nyilván talpra kell állnom, mert az élet megy tovább. De hosszú hetek, hónapok kell elteljenek, amíg fel tudom ezt dolgozni. Egy halom iratot hazahoztam, ma reggel is néztük a feleségemmel. Ahelyett, hogy egy regényt fogjak a kezembe, vagy írjak. Lapozgatjuk, nem tudom feldolgozni...

A kollegáktól volt alkalmad elbúcsúzni?

Az utolsó nap aláírtam az átadás-átvételi jegyzőkönyvet, az igazgatókkal leparoláztam. A titkárságomon dolgozó legközelebbi munkatársaimmal átöleltük egymást és minden jót kívántunk.

Mit tudsz most kezdeni, újra, itthon, Váradon?

Ugyanabba a folyóba nem lehet kétszer belelépni. Ez a város már nem az, amit én 1998-ban elhagytam, ha kéthetenként haza is jöttem. Ha akarnám sem tudnám ugyanott, ugyanúgy foly-

tatni. Sajnos a látásom is nagyon megromlott, ez is beszűkíti azt a pászmát, amiben még működhetek. Hosszú heteknek kell még eltelnie ahhoz, hogy mosolyogva leüljek egy kávézóba a Fő-utcán. De bízom abban, hogy el fogok jutni még addig...

(Erdélyi Riport, 487. szám, 2013. augusztus 23.)

12. Homály

Milyen hamar utoléri az embert a végzet! Milyen gyorsan bekövetkezik az, amitől félsz, amitől rettegsz, s amit szeretnél mindenáron elkerülni! Milyen nagy igazságot hordoz a falra-festett ördögről szóló népi közmondás! Még csak most elmékedtél, alig két esztendeje, a Fénynek az Életben betöltött szerepéről; még csak most tetted fel a temesvári református templomban nagy retorikusan a kérdést, hogy lehet-e egyáltalán fény nélkül élni, s íme, most a saját bőrödon (azaz a tulajdon szemedben) tapasztalhatod meg a Pál-apostol-i élethelyzetet: „most a tükör által homályosan látunk”; most a hétköznapi apró szorításában érzékeled, milyen is az, amikor lassan, de biztosan kezdenek eltűnni az életedből a fotonok, amikor napról napra kezd beszűkülni, egyre jobban és jobban, a látótered...

„Retinopatia” hangzott el a könnyörtelen diagnózis nem is egy fehérköpenyes szakember szájából az elmúlt hónapok-évek során a kötelező szemfenék vizsgálat elvégzése után az ország különböző szakrendelőiben. „Ma még sajnos nem gyógyítható, de sose lehet tudni! Az orvostudomány fejlődik!...”; „Az evolúció azért lelassítható!”; „Egyen sok grapefruit-et és kerülje az izgalmakat!”; „Élvezze az életet!”

Járod a jól ismert váradi utcákat és kétségbeesetten ébredsz tudatára annak, hogy egyre ködösebb kezd lenni a látásod. Megszállottként próbálsz megtalálni újra egykori ifúságod mitikus színhelyeit a Fő-utcai korzón, a Garasos-hídon, a Körös-parti sétá-

nyon, a Mülleráj-lépcsőin vagy éppen a Bémer-tér kellős közepén, a szovjet emlékmű helyére posztált Mária-királyné szobor előtt s közben mind homályosabban és homályosabban érzékeled a váratlanul eléd kerülő díszcserjéket, beton-vályúkat, utcai-asztalokat, oszlop-akadályokat... Mint ahogy egyre nehezebben tudod beazonosítani a veled szembejövők arcvonásait is: „Mi van veled? Már nem is akarsz megismerni bennünket!?” Ködfátyol borítja nap mind nap a Barátok-temploma tornyát, a Moszkovics-palota íves kupoláját, az Orsolya-zárda keresztjét éppúgy, mint a Dacia-(bocsánat: Continental) szálló tetejét, a gesztenyefák legfelsőbb leveleit a Bunyitay-ligetben, a Városháza tornyát vagy épp a városközpont bérházainak szecessziós oromcirádáit. Az immár hónapok óta a Fekete Sas-palota előtt éktelenkedő hatalmas föld-seb éppúgy homályossá válik a tekinteted előtt ide-oda úszkáló parányi felhő-foszlányok miatt a Körös túlsó oldalán, mint ahogy a ködszítálás miatt lassan-lassan körvonal-nélkülivé válnak a híres-nevezetes váradi dombok is: a Kórház-hegy, a Gomba, a Macskadomb, a Nagy-görög oldal, a Relé-hegy, a Nagy-Omlás...

Naponta szeded szorgalmasan, a recept utasítása szerint minden étkezés után, a „Maxiven”, az „Adrussen” és a „Mirtilene puro” pasztillákat; két-két óránként pihenteted, előírás szerint, tíz-tizenöt percig a tekinteted; eszed a céklát, a sárgarépat, a zellert, iszod a grapefruitet, az áfonya-teát – de valahol a lelked mélyén tisztában vagy vele, hogy mindez immár semmit sem ér... Erős napsütésben a szemed védelme érdekében felteszed ugyan az eddig soha nem használt napszemüvegedet, mint ahogy az esti TV-nézéskor is kötelező módon ott billeg az orrodon a távollátó pápaszemed is – ettől azonban még a látótered nem tárgult viszsza, s az adaptációs képességed sem állt helyre. Minden fényváltozás után hosszú-hosszú percekig (percekig? tíz percekig!) kell

ácsorogj magatehetetlenül, amíg a szemed valamennyire is alkalmazkodni tud az új körülményekhez...

Ez van! Így végezte annak idején Gyuri bácsi, édesanyád testvéröccse, valamint – állítólag! – anyai dédnagyapád, a vaskohói Gerlán Gergely is. Ez a gének kiszámíthatatlan kodifikációja. Családi örökség, amit lehet, hogy az utolsó évek pokoljárásai hoztak kizárólagosan a felszínre, de az is megtörténhet, hogy az idő múlásával előbukkant volna majd... Kereszt, ami ellen lehet lázadozni, lehet tiltakozni, lehet instanciázni ország-világ előtt, de amit végül is viselni kell. Mert más emberfia azt úgysem fogja levenni a válladról.

De talán épp ezt a Fátumot felismerve tudsz majd egyszer újra felegyenesedni! Azt a valóságot elfogadva, hogy bizony „rendelt ideje vagyon mindeneknek”: rendelt ideje van az ifúságnak és rendelt ideje van az öregedésnek is! Rendelt ideje van a tavaszi bimbózásnak és az őszi lombhullatásnak is. Társítva mind ezt azzal a meggyőződéssel, hogy neked nincs miért szégyenkezned! Hogy te felemelt fejjel állhatsz meg bármikor bárki előtt!.. S te tiszta lelkiismerettel nézhetsz bárki földi halandónak a szemébe még ezzel a megromlott tekintetteddel is! Lemosva magadról a reád szórt fekáliát, te igenis mosolyogva tudhatsz végigmenni bármikor a váradi Fő utcán. Hiszen te itt vagy idehaza. Neked itt nem kell prédikálni a Szózatot!

S talán épp ez a felismerés hozza majd vissza a lelkedbe ugyanakkor az annyira áhított csendet és a megnyugvást! A hitet, hogy nem vagy, mégsem vagy egyedül! A reményt, hogy holnap lehet melegebb lesz valamivel. S velük együtt talán újra visszatér – biztos visszatér! – a rég elveszettnek tartott Belső Béke és a Fény!

(Nagyvárad, 2013. szeptember 17.)

Tartalom

Ajánló sorok	5
--------------------	---

Confessionis I.

1. Államtitkári mérleg	9
2. Levél haza	13
3. Mitől nyugodt a Rolls-Royce álma?	15
4. Aradon – Genftől távolabb	25
5. „Ne fuss, magyar, ne fuss...”	29
6. Levél Gyarmath Jánoshoz	37
7. Levél Fodor Endréhez Zsilvajdelyvulkánba	43
8. Búcsu Stark Lászlótól	45

Confessionis II.

1. Navigare necesse est... ..	49
2. „Ubi bene, ubi patria?”	51
3. „Achtung, achtung bitte!...”	54
4. Gondolatok a hazáról	56
5. Védbeszéd	59
6. Két zászló között	63
7. Bukarestbe számúzve	67
8. Soli Deo gloria	78
9. Megyei tanácsosi beszámoló	81
10. Arad	85

Confessionis III.

1. Iparjogvédelmi számvetés	91
2. Paris, mon amour... ..	95
3. Egység vagy felszámolás	99
4. Fényre várva	102
5. Trianon	104
6. A mi napunk	108
7. Patinnova '05	111
8. Europa ante portas	115
9. Szülőföld ábécé	119
10. Száz éves a romániai szabadalmi rendszer	122
11. Dinamikus világ az iparjogvédelem	126
12. Húzzák a román himnusz	129

Confessionis IV.

1. Hatalom és értelmiség	135
2. A szabadság ünnepe	139
3. Hazaszálló gondolatok	145
4. Csatlakozás	147
5. Szembesülés	149
6. Sacred	151
7. Eretnek gondolatok Kolumbusz Kristóf sírijánál	155

Confessionis V.

1. Quo vadis, rommagyar közképviselet?	161
2. Totus tuus!	165
3. Kézen fogva	171

4. Tűnődések egy új román védjegy lajstromozása alkalmával	173
5. In memoriam Via Baltica	179
6. Örömóda	181
7. Egy szignál utórezgése	183
8. A romok üzenete	185
9. Hatvan	187

Confessionis VI.

1. Újragombolni a kabátot	193
2. „Yes, we can!”	199
3. Qui prodest avagy miért kell(ene) Markó Bélának lemondania?	203
4. Kirúgatva	209
5. Búcsú egy kormányhivataltól	211

Confessionis VII.

1. Visszatekintés a tornácküszöbről	217
2. Újabb de profundis	231
3. Egy márciusi sms	233
4. Párhuzamos élet	234
5. Örhely	241

Confessionis VIII.

1. Thor Heyerdahl rögeszméje	249
2. „Legyen világosság!”	253
3. Amikor hívott a harang... ..	257
4. Aranyátok	261
5. Hermann öröksége	267

7. Rémálom	270
8. Betegágyon	276
9. Búcsú	281
10. Állásfoglalás	282
11. De miért engem?	283
12. Homály	295

Kiadta a Riport Kiadó, Nagyvárad, 2014. Felelős
kiadó: a Riport Kiadó vezetője. Oldalszám: 312.
Borítóterv, tipográfia és nyomdai előkészítés:
Benkő J. Zoltán. Nyomta az Europrint Kiadó és
Nyomda Kft., Nagyvárad.

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Képalárás

Κέπαλάρás